Pr. Dr. Liviu Petcu

SUFERINȚA ȘI CREȘTEREA SPIRITUALĂ

Pr. Dr. Liviu Petcu

SUFERINȚA
ȘI CREȘTEREA SPIRITUALĂ

Ediția a II-a, revăzută

Presa Universitară Clujeană
2012

Părintele Liviu Petcu s-a născut în 1979 la Moinești, Jud. Bacău. În 2002 a absolvit Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae" din Iași, Secția Teologie Pastorală. A urmat Studiile Aprofundate în cadrul aceleiași Facultăți, secția Teologie Practică (2002-2003). Între anii 2003-2005 a absolvit Masteratul în Filosofie, specializarea *Antropologie socială și etnologie*. În 2010 a obținut doctoratul în Teologie Ortodoxă la Universitatea „Lucian Blaga" Sibiu, Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna", specializarea *Patrologie și literatură postpatristică*, cu calificativul *Foarte bine* și distincția *Magna cum laude*. În perioada 2004-2010 a urmat cursuri de doctorat în Filosofie, la Facultatea de Filosofie din Iași. În prezent este Asistent cercetător al Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae", Universitatea „Al.I. Cuza" din Iași, unde predă și un curs de *Patrologie și literatură postpatristică*.

Este autorul mai multor cărți, antologii și florilegii patristice: *Hristos, Prietenul nostru în suferință*, Editura Doxologia, Iași, 2012; *Martirii – biruitori ai suferinței prin credință. Florilegiu patristic*, Editura Basilica, București, 2011; *Despre credința ortodoxă și despre erezii. Florilegiu patristic*, Editura Basilica, București, 2010; *O exegeză a Crezului ortodox. Florilegiu patristic*, Editura Basilica, București, 2010; *Lumină din Scripturi și din zidiri (antologie tematică din opera Sfântului Vasile cel Mare, însoțită de studii introductive și note de subsol)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2009; *Părinții Bisericii – Învățătorii noștri*, vol. I intitulat *Despre Dumnezeu Cel veșnic Viu*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2009 ; *Desfrânarea și avortul – răni de moarte ale iubirii. O perspectivă a Sfinților Părinți în actualitate*, Editura Fundației Academice „Axis", Iași, 2008; *Lumina Sfintelor Scripturi (antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur)*, Editura Trinitas, Iași, în două tomuri; *Lumina din inimi. Spiritualitate isihastă în traducerea și tâlcuirea Părintelui Stăniloae. Antologie filocalică tematică* (coautor), Editura Trinitas, Iași, 2003;

A publicat peste 60 de studii în volume colective și în următoarele reviste de specialitate: *Ortodoxia*, *Biserica Ortodoxă Română*, *Teologie și Viață*, *Revista Teologică*, *Altarul Banatului*, *Altarul Reîntregirii*, *Studia Theologia Orthodoxa*, *Journal for Interdisciplinary Research on Religion and Science*, *Teologia*, *Classica et Christiana*, *Glasul Bisericii*, *Transilvania* etc. De asemenea a scris peste 100 de articole în ziare precum *Ziarul Lumina*, *Lumina de duminică. Săptămânal de spiritualitate și atitudine creștină*, *Timpul. Revistă de cultură*, *Cronica Romanului* etc. și pe portalul doxologia.ro al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei.

În perioada 20 aprilie 2008 – 27 iulie 2012, a slujit ca diacon, la Biserica „Sf. Dumitru – Misai", Iași, iar din 28 iulie a.c. este preot la Biserica „Adormirea Maicii Domnului – Barnovschi" din Iași.

Cuprins

Abrevieri

Cap. – capătul sau capitolul;
Cf. – conform;
Col. – colecția;
Epist. – epistola;
Î. – întrebarea;
IBMBOR – Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române;
n.n. – nota noastră, a autorului prezentului florilegiu;
P.G. – colecția abatelui Jean-Paul Migne (editor), *Patrologiae Cursus Completus*, Series graeca, Paris, 1844-1866;
P.L. – colecția abatelui Jean-Paul Migne (editor), *Patrologiae Cursus Completus*, Series latina, Paris, 1844-1866;
PSB – colecția *Părinți și Scriitori bisericești*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București;
Vol. – volumul.

„Până la o vreme va suferi cel îndelung-răbdător, după aceea îi va răsări veselie” (Isus Sirah 1, 22)

Notă introductivă

După cum se știe, în ședința de lucru din 17 februarie 2011, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2012 ca „Anul omagial al Sfântului Maslu și al îngrijirii bolnavilor". Programul manifestărilor, elaborat de Cancelaria Sfântului Sinod și care se desfășoară la nivelul Patriarhiei Române, cuprinde conferințe teologice și pastoral-misionare, simpozioane științifice, alcătuiri de cărți și volume colective de studii, antologii și florilegii, articole, documentare, seri duhovnicești, expoziții etc.

În volumul de față, nu ne propunem să prezentăm doar o propedeutică în taina suferinței, ci dorim să îl conducem efectiv pe cititor în lumea gândirii profunde și a trăirii teologice intense, a înțelegerii duhovnicești înalte și a logicii credinței, așa cum ni le înfățișează tradiția biblică și patristică de-a lungul mileniilor. De asemenea, am avut în atenție și rezultatele unor cercetări științifice în materie de medicină, bioetică, psihologie, sociologie etc.

Cartea conține o comoară de îndrumări, recomandări și încurajări pentru cei care doresc să-și asume ceea ce afirmă creștinismul tradițional. Reflecțiile din această carte nu vor putea alunga suferința cuiva, însă modul de a dezbate problema suferinței și a răbdării ei de către alții, precum și experiența lor pot fi de real folos în a înțelege altfel boala și a de a o accepta mai ușor. „Într-adevăr, când vom fi cunoscut prin descoperirea Duhului tot ceea ce se întâmplă și când vom ști pentru ce și în ce chip au loc toate, atunci sufletul nostru nu va mai putea fi tulburat și nici întristat pentru nici o pricină, căci atunci nu ne vom mai înfricoșa de nimic"[1]. În cartea de față ne-am propus să punem în lumină cu precădere perspectiva patristică asupra originilor bolii, rolul și valoarea compasiunii și a compătimirii, a slujirii și a îngrijirii bolnavilor, dar și sensul suferinței în viața omului și aflarea modalităților prin care se poate dobândi tămăduirea.

1. Origen, *Despre principii*, cartea a II-a, IV, 7, P. G. XI, col. 218B.

Lecturând paginile acestei cărți, vom putea lesne concluziona că spiritualitatea creștină are puterea de a transforma suferința, de a o îndulci și de a o valorifica. Cuvintele Mântuitorului despre asumarea crucii au însemnat pentru mulți creștini o soluție salvatoare, un remediu, un răspuns limpede în raportarea la propria lor suferință: „Și cel ce nu-și ia crucea sa și nu-Mi urmează Mie, nu este vrednic de Mine” (Matei 10, 38). Sfinții ne învață că prin răbdarea crucii ne dobândim mântuirea. Numai prin pătimiri ne îndepărtăm de la cele rele, cu care nevăzutul vrăjmaș și slujitorii lui ne ademenesc pentru a ne abate de la cărarea către viața cea fericită. Dacă o acceptăm, sensul și semnificațiile suferinței ni se vor dezvălui treptat. Doar prin răbdarea ei, suferința îi este creștinului purificatoare, făcându-l tot mai asemănător cu Hristos.

Atunci când Hristos Domnul nu ne eliberează de durere printr-un mijloc miraculos, cu certitudine ne dăruiește puterea de a o îndura, de a o răbda până la capăt, de a o transfigura și de a o schimba, în apropiere tot mai mare de Dumnezeu, prin forța iubirii jertfelnice și a rugăciunii care este izvor de tărie și de curaj în suferință, de binecuvântare și de alinare. Hristos Însuși Se roagă în noi și pentru noi atunci când „este rugat de către noi”: „El Se roagă pentru noi ca Preot al nostru; Se roagă în noi ca fiind Cap al nostru; este rugat de către noi ca Dumnezeu al nostru”[2].

Oricine dorește să înțeleagă învățăturile Părinților Bisericii ar trebui să se angajeze într-o relație personală cu acești sfinți, o relație de rugăciune și de urmare a viețuirii lor sfinte, deoarece, nu doar prin analiză academică, ci mai ales prin experiență personală, se dezvăluie profunzimea teologică a relației dintre păcat și boală, în sensul că suferința poate fi și o modalitate de corectare a derapajelor morale și de reintegrare în matca firească a vieții fiecăruia.

O parte dintre capitolele ce alcătuiesc prezentul volum le-am publicat anterior în Ziarul Lumina și pe portalul doxologia.ro al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. Le mulțumesc pe această cale redactorilor-șefi pentru permisiunea de a include în carte, într-o formă revizuită și adăugită, porțiuni din acele materiale.

Nutrim nădejdea că publicarea acestei cărți va aduce roade spirituale în sufletele celor ce o vor lectura.

Autorul

---

2 Fer. Augustin, *Comentarii la Psalmul 81*, P. L. XXXVII, col. 1081.

I. La originile bolii

I.1. Boala este o stare contrară firii

Starea de perfecțiune relativă a primului om, ajutată de harul divin, se referă atât la suflet cât și la corp. Perfect era primul om din punct de vedere intelectual, pentru că mintea sa se afla într-o stare curată, luminată, dreaptă și liberă de rătăcire, avea cunoaștere dreaptă, mai ales în ceea ce privește cunoașterea adevărului suprem, care e Bunul Creator. Aceasta reiese din faptul că a pus nume potrivite tuturor animalelor, a înțeles drept poruncile lui Dumnezeu, cu care stătea în cea mai strânsă legătură, și L-a cunoscut pe El, pe cât îi era cu putință, precum și lucrurile din natură. Voia lui era străină de orice răutate, supunându-se voii lui Dumnezeu, căci nu exista luptă între simțire și spirit. Perfecțiunea relativă a primului om nu se mărginea numai la suflet, ci și la corp, căci corpul său era sănătos, robust, plin de putere și necuprins de dureri, suferințe sau boli, de unde rezultă că durerile, suferințele și bolile nu sunt decât consecințe ale păcatului. Nici o slăbiciune, nici o durere, nici o suferință nu-l atinseseră și puteau să nu-l atingă vreodată și de aceea și trupul era destinat nemuririi, ca și sufletul. Unele dintre aceste perfecțiuni, precum: mintea luminată, inima curată, voința ordonată și trupul sănătos țineau de însăși firea omului, adică erau însușiri ale lui, fără de care nu ni l-am putea închipui și fără de care n-ar fi fost superior celorlalte viețuitoare de pe pământ. Altele, precum: nemurirea trupului și desăvârșita armonie dintre trup și suflet, erau perfecțiuni care nu țineau de firea omului, ci-i erau date în dar de Dumnezeu.

Atâta timp cât primii oameni s-au bucurat de o viață de binecuvântare și de ascultare de Dumnezeu, erau liberi de tirania patimilor și imuni la suferință și moarte. Însă, din pricina neascultării lor, s-a făcut lupta noastră față de cele de aici mai grea.

Adam este alungat din raiul care înseamnă pentru el preînchipuirea vieții viitoare nedestrămate și o icoană a Împărăției veșnice și după a cărui amintire va păstra el însuși și urmașii săi dorința înfocată de a se întoarce. De acum înainte el va parcurge un drum de suferințe, dureri, boli, de-a lungul căruia va purta în mod implacabil povara blestemului care cade asupra sa. În general neajunsurile, necazurile, bolile, infirmitățile, suferințele, stricăciunea și moartea, ca și toate relele ce afectează acum natura omenească sunt consecințe ale păcatului originar și mărturia tristă, dar certă, a realității lui. Sfântul Ioan Gură de Aur o declară cu franchețea-i caracteristică: „Păcatele sunt cauza tuturor relelor. Din cauza păcatelor avem durerile, tulburările, războaiele, bolile și toate patimile noastre greu de vindecat”[3]. Numai în voința personală a omului, în reaua folosire a liberului său arbitru, în păcatul comis de el în Eden trebuie căutată originea primară a bolii. Așa a intrat durerea în viața sa. Ea a fost consecința firească a nesupunerii primului om. Sfinții Părinți susțin că prin Adam a căzut toată firea omenească, urmările neascultării protopărinților fiind împropriate de noi toți.

Așadar, boala este o stare contrară firii, nefiind lucrarea mâinilor lui Dumnezeu. Dumnezeu nu a introdus în creația sa pătimirea, stricăciunea, boala, infirmitatea sau moartea. Omul primise de la Dumnezeu o fire bună și fusese înzestrat cu toate darurile spirituale și materiale. Toate ființele au fost create cu o structură naturală potrivit firii lor și au fost

3. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, omilia 7, 6, P. G. XLIX, col. 331.

aduse la viață având desăvârșite toate mădularele. Ele se îmbolnăvesc când își pierd starea naturală de viețuire, pierzându-și sănătatea sau printr-o viețuire rea, sau dintr-o cauză oarecare ce aduce îmbolnăvirea trupului.

Părinții Bisericii în general – și cu precădere Sfântul Vasile cel Mare – mărturisesc că nu se poate spune că boala trupului este necreată, dar nici că este creația lui Dumnezeu. „E o nebunie să crezi că Dumnezeu este autorul relelor noastre; această blasfemie ... nimicește bunătatea lui Dumnezeu”[4]. Deci „Dumnezeu a făcut trupul, nu boala; a făcut sufletul, nu păcatul; sufletul se înrăutățește când se îndepărtează de starea lui naturală”[5]. Răul nu este nici creat, nici necreat[6]. El este absența binelui. Ochiul este creat, dar prin pierderea ochilor avem orbirea. Răul nu există ca substanță proprie, ci se adaugă ca stare la mutilările sufletului[7].

Durerea și boala aveau rolul de a-l ajuta pe om să-și *vină în fire*, să se smerească și încet-încet să redobândească Paradisul pierdut. Dar pentru că noi oamenii, în general, în ciuda durerii profunde, a bolilor, a imperfecțiunilor, a necazurilor, a sclaviei și a nenorocirilor vieții, nu ne-am smerit îndeajuns, Însuși Fiul lui Dumnezeu S-a smerit pentru noi și pentru mântuirea noastră, ca prin durerea Sa, să vindece durerea noastră prin jertfa de pe Cruce și să răstignească durerea și patimile noastre.

Dumnezeu Fiul, prin Întruparea și jertfa Sa, a întărit firea omenească, aceasta devenind mai puternică împotriva tentațiilor și a încercărilor vieții. Îmbolnăvirea firii noastre prin Adam s-a realizat fără noi, iar Mântuitorul, prin voia

---

4. Sf. Vasile cel Mare, *Dumnezeu nu este pricinuitorul relelor*, 2, P. G. XXXI, col. 332B.
5. *Ibidem*, 6, col. 344B.
6. .*Ibidem*, 5, col. 341C.
7. *Ibidem*, col. 341BC.

Sa, a tămăduit și a întărit, fără aportul sau contribuția noastră, firea omenească, pentru ca tămăduirea și puterea Sa să treacă și la noi. Prin moartea Sa, S-a făcut biruitor asupra stricăciunii și a morții. În Hristos, firea umană și-a redobândit sănătatea. Restaurarea firii umane prin Hristos este considerată de Părinții Bisericii drept o vindecare a acestei naturi. ,,Până într-atât cuprinsese păcatul fiecare trup – precizează Sfântul Paulin de Nola – și neamul întreg omenesc, încât leacurile doftoricești sau îngrijirea rănilor nu mai puteau folosi; viciile învechite aveau mai multă putere decât toate leacurile. De aceea a venit Acela Care va mai veni, întrupat în biata ființă omenească, ca să ne întărească prin slava Sa. Căci nimeni în afară de Marele Artist nu stăpânește arta Sa, asemenea olarului, meșter el numai, să dea formă lutului. Și așa, El, Domnul tuturor, Cel Care pe toți îi făcuse, a binevoit să coboare în chip de om și să primească, prin ființa Sa, sufletele noastre, să ne facă din nou, prin desăvârșirea și puterea Sa, așa cum îl făcuse pe om de la început”[8]. Natura umană, distorsionată de păcat, a fost asumată de Fiul lui Dumnezeu, de Hristos Cel crucificat de oameni. Natura umană ce a fost căzută în Adam, în Hristos își redobândește toate privilegiile stării de dinainte de căderea primordială. Și nu doar natura omenească, ci întreaga creație se bucură de vindecare și restaurare în Hristos, reunită fiind în El cu Tatăl.

Oamenii își pot afirma cooperarea prin proprie voință la eliberarea lor de păcat, prin consimțământul liber la împreuna-lucrare cu Duhul Sfânt când Acesta se manifestă pentru a îndrepta, a *repara*, în chiar natura lor umană, efectul a ceea ce Adam a adus ca suferință acestei naturi. Oamenii trebuie să-și dorească să-L urmeze pe Hristos în *crucificarea*

8. Sf. Paulin de Nola, *Harul și mântuirea*, în vol. *Antologie din Scrierile Părinților Latini*, trad. de Prof. Vasile Goras, Ed. Anastasia, 2000, p. 131.

propriei lor naturi denaturate de păcat, să participe la viața liturgică a Bisericii și să se împărtășească de Tainele sfinte, precum și să se angajeze în asceză personală, arătându-și astfel dispoziția pentru a deveni receptivi la slava vindecării și la implicarea personală în lucrarea hristologică de restaurare a naturii la starea sa originară. Pe lângă toate acestea, Sfântul Vasile cel Mare, cu spiritul său judicios și practic, subliniază că putem șterge plata vechiului păcat și prin iubirea milostivă arătată aproapelui nostru: „Practicați deci și opriți-vă la timp, ca să zic astfel, la preceptul dragostei de aproapele și țineți-vă strâns de el. Dați puțin pentru a obține mult, ștergeți cu o bucată de pâine pata vechiului păcat. Căci precum Adam ne-a transmis greșeala mâncând împotriva poruncii Domnului, tot astfel noi ștergem această greșeală, urmare nefericită a unei lăcomii vinovate, dacă alinăm nevoile și foamea fratelui nostru”[9].

I.2. De ce trimite sau îngăduie Dumnezeu suferința?

De bună seamă, nimeni dintre oameni nu va putea enumera vreodată toate felurile, modurile ori intensitățile suferințelor fizice prin care Dumnezeu – Creatorul, Mântuitorul și Proniatorul nostru îi găsește vrednici pe mulți dintre semenii noștri, căci lista suferințelor omenești este nesfârșită.

Ne vine greu să ni-L închipuim pe Dumnezeu, Care este – așa cum susțin Părinții Bisericii – „mai presus de bunătate”, că îngăduie bolile și suferința provocată de ele. Însă aceste boli

9. Sf. Vasile cel Mare, *Omilie cu prilejul foametei și secetei*, P. G. XXXI, col. 324B.

nu sunt o finalitate, ci o unealtă pentru a ne îndepărta de adevărata durere. Dumnezeu acționează ca un Părinte și Medic: „Căci pe cine îl iubește Domnul îl ceartă, și biciuiește pe tot fiul pe care îl primește” (Evrei 12, 6). Și tot Sfântul Apostol Pavel ne recomandă: „Răbdați spre înțelepțire, Dumnezeu se poartă cu voi ca față de fii. Căci care este fiul pe care tatăl său nu-l pedepsește?” (Evrei 12, 6-7).

Sfântul Cuvios Varsanufie îi dă următorul răspuns unui ucenic care-l rugase să-l pomenească la rugăciuni, pentru ca să poarte cu bucurie boala: „Boala este în chip recunoscut certare spre îndreptare. Deci boala ți s-a trimis ca unei slugi rele. Dacă însă îți este greu să primești certarea, încetează să fii rău. Iar dacă ești rău, primește certarea. Dar dacă te bucuri de certare, nu ești rău. Iar cel ce nu e rău, este iubit. Și «Domnul îl ceartă pe cel pe care-l iubește» (Proverbe 3, 12; Evrei 12, 6). Ia seama deci cu adevărat cum ești și alege-ți ție una din cele spuse”[10].

Cu toții suferim în această lume căzută în care ne aflăm, din cauza neascultării protopărinților față de Dumnezeu și din cauza lipsei lui Dumnezeu din viața noastră. „Pentru că noi înșine, prin plăcere, ne-am lăsat ademeniți de păcat, ce motiv serios am putea invoca că n-am fost noi înșine autorii suferințelor noastre?”[11]

Sfântul Grigorie de Nyssa, recurgând la un paralelism destul de frecvent în literatura patristică, subliniază că așa precum cei cu stomacul încărcat și plin de venin sorb cu hotărâre băutura amară, ca prin ea să depărteze pricina

---

10. Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovnicești*, 148, traducere, introducere și note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în col. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, ilumina și desăvârși*, vol. XI, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1990, p. 189.
11. Sf. Vasile cel Mare, *Dumnezeu nu este pricinuitorul relelor*, III, P. G. XXXI, col. 332D-333A.

bolii, așa primește cel ce e gonit de vrăjmaș și aleargă spre Dumnezeu, băutura durerilor, care stinge efectul rău al plăcerii. Căci nu se poate bucura cel ce nu suferă dureri[12].

Sensul durerii este redat și de Sfântul Maxim Mărturisitorul, care, pornind de la predania dumnezeieștii Scripturi, învață despre îndoitul chip al ispitelor: unul prin plăcere, iar altul prin durere. Cel dintâi e ales de cineva de bunăvoie, iar celălalt fără de voie. Cel dintâi e născătorul păcatului și de el ni s-a poruncit să ne ferim după învățătura Domnului, care zice: „Și nu ne duce pe noi în ispită" sau: „Privegheați și vă rugați ca să nu intrați în ispită" (Matei 26, 41). Iar celălalt este pedepsitorul păcatului, chinuind prin dureri și necazuri dispoziția cea iubitoare de păcat. Amândouă ispitele, pe cea de voie și pe cea fără de voie, le uneltește cu vicleșug cel rău: pe cea dintâi, semănându-și neghina și ațâțând sufletul prin plăcerile trupului ca să-l înduplece să-și desfacă dorința de iubirea dumnezeiască; iar pe cea de-a doua, o dorește și o cere cu viclenie, voind să strice firea prin durere, ca să silească sufletul doborât de dureri să pună în mișcare gândurile de ocară împotriva Făcătorului. „Dar cunoscând noi planurile vicleanului – subliniază Sfântul Maxim –, să ne rugăm să nu ne vină ispita de bunăvoie, ca să nu ne desfacem dorința de iubirea de Dumnezeu; și să răbdăm bărbătește pe cea fără de voie, venită cu îngăduința lui Dumnezeu, ca să ne arătăm punând mai presus decât firea pe Făcătorul firii"[13].

Deci, Sfântul Maxim Mărturisitorul menționează că plăcerea irațională a avut ca rezultat durerea, iar acum este nevoie de un alt fel de durere pentru a ajunge la plăcerea

---

12. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre fericiri*, 7, P. G. XLIV, col. 1297D.
13. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru*, traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei, în col. *Filocalia*, vol. II, Editura Humanitas, București, 1999, p. 275-276.

adevărată. Plăcerea irațională este fiecare formă a păcatului. În urma păcatului, omul suferă și este lipsit de har și de bucurie. Și pentru ca să fie îndreptat acest rău, Dumnezeu îngăduie o durere de o intensitate mai mare sau mai mică, mai scurtă sau mai îndelungată, care este un instrument chirurgical ce alungă patimile, îl îndepărtează pe om de păcat și îl apropie de Dumnezeu, unde este adevărata plăcere și bucurie, adică fericirea sfinților.

Sfântul Teofan Zăvorâtul, rezumând cuvintele Sfântului Maxim Mărturisitorul[14], consemnează succint și scrie că „pentru cinci pricini îngăduie Dumnezeu necazurile, smintelile și ispitele: 1. ca, fiind luptați și luptându-ne, să ne deprindem în a deosebi binele de rău; 2. ca, prin osteneala dobândită în luptă, fapta bună să fie mai statornică și mai neclintită; 3. ca, sporind în virtute, să nu ne înălțăm, ci să ne întărim în smerenie; 4. ca, pentru răbdarea și osteneala în luptă, să ne învrednicim de mai mare răsplată; 5. ca, după ce am ajuns la nepătimire, să nu uităm de neputința noastră și de puterea care ne-a ajutat”[15].

Mulți văd suferința ca pe o pedeapsă de care se servește Dumnezeu pentru a-l întoarce pe om la respectarea voinței divine, pentru a-i trezi pocăința. „Nici ochilor nu li-i de folos să rămână totdeauna nepedepsiți, ci câteodată și ei lăcrimează și suferă, pentru ca să fie mai sănătoși. Tot așa și pentru suflet: nimic nu-i mai primejdios ca o necontenită desfătare”[16].

Încercați de chinurile vreunei maladii, unii bolnavi sunt înclinați să arunce întreaga răspundere a situației lor nu

---

14. *Capete despre dragoste*, suta a doua, cap. 67.
15. Sf. Teofan Zăvorâtul, *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, Traducere din limba rusă de dr. Adrian și Xenia Tănăsescu, Editura Anestis, București, 2005, p. 144.
16. Clement Alexandrinul, *Care bogat se va mântui?*, 41.2.-41.3., traducere, introducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în col. PSB, vol. 4, Editura IBMBOR, București, 1982, p. 62.

pe ei înșiși sau și pe ei înșiși, ci exclusiv pe Dumnezeu. Providența, zic ei, e vinovată de nenorocirea noastră, pentru că Ea orânduiește cele de deasupra noastră[17]. Așa cum am precizat și în subcapitolul anterior, subliniem și aici că Dumnezeu a făcut trupul, nu boala; El a creat sufletul, nu păcatul. Sufletul omului însă, ieșind din starea lui creaturală și înrăutățindu-se, s-a îmbolnăvit grav[18]. Sărăcia și bogăția, libertatea și robia și altele asemenea au pătruns târziu între oameni, odată cu răutatea, ca niște boli obștești născocite de neascultarea și răutatea omului[19]. Deci, originea suferințelor noastre este în noi înșine. Nu Dumnezeu, ci omul este responsabil de apariția durerii.

Unii copii învață că dacă sunt buni, totul va fi bine pentru ei. În viața adultă, aceasta poate lua forma determinării de a trece cu vederea dificultățile prezentului, cu încrederea într-un rezultat fericit. Totuși, aceasta ridică probleme acolo unde prognosticul este slab, iar pacientul pare stupefiat că lucrurile nu se îmbunătățesc. Cum rezistă acest simbol al „sfârșitului fericit" în fața realităților bolii și morții? Melvyn Thompson, într-una din cărțile sale[20], propune a se începe prin a construi un tipar de simboluri prin care persoana se înțelege pe sine, pentru a vedea exact cum se potrivește conceptul de „rezultat fericit" în cadrul atitudinii generale a persoanei. Simbolurile pe care le căutăm sunt acelea care exprimă triumful sau frumusețea în fața fragilității. Istoria și natura sunt pline de exemple, de la floarea sau fluturele magnific care trăiește o viață foarte scurtă, la eroul tragic

17. Sf. Grigorie Teologul, *Despre dragostea față de săraci*, 32, P. G. XXXV, col. 901B.
18. Sf. Vasile cel Mare, *Dumnezeu nu este pricinuitorul relelor*, 6, P. G. XXXI, col. 344AB.
19. Sf. Grigorie Teologul, *op. cit.*, 25, P. G. XXXV, col. 892A.
20. Melvyn Thompson, *Cancer and The God of Love*, SCM Press, Norwich, 1976, p. 56-57.

al legendelor. Întrebarea care se ridică în mintea consilierului este: „Dacă percepi lucrul acesta ca frumos, deși a pierit atât de repede sau acea persoană ca realizată deși a murit tânără, atunci de ce simți că viața trebuie să se deruleze exact așa cum dorești tu?" Întrebările de sondat ar mai putea fi: „Ce ai învățat din experiența aceasta? Simți că ești întărit prin această boală? Cum s-au schimbat lucrurile pentru tine?".

Nu întotdeauna boala trupească este în mod direct urmarea păcatului (Ioan 9, 3), ci ea poate fi o tainică pedagogie divină, o frână preventivă pentru cel care dorește să guste din cupa amară a păcatului, o certare îndreptătoare, un imbold spre desăvârșire, o chemare insistentă la înduhovnicire, la smerenie[21], la o credință mai fierbinte, altfel spus, o chemare la căutarea mântuirii sufletului. Teama de boală poate fi pentru unii și cel mai bun parapet împotriva oricărei tentații de abuz[22]. Dumnezeu îngăduie sau trimite boli și pentru a ne face mai străluciți și a deveni părtași la o slavă cerească de neînchipuit. Referindu-se la focul necazurilor care încearcă sufletul celui credincios, literatura patristică ne mai pune în atenție următorul paralelism: la fel cum pe cârmaciul de corabie îl încearcă furtuna, pe atlet arena, pe comandantul de obști războiul, așa pe mărinimos îl vădește nenorocirea, iar pe creștini încercarea. „Trebuie să fim

21. Dacă ne-am strădui să avem smerenia, n-am avea nevoie de pedeapsă. Foarte multe rele ne vin din pricina mândriei. Un părinte athonit spunea: „Motivul pentru care suferim e că nu suntem smeriți, iar lipsa smereniei cauzează și altora suferințe. Suntem chinuiți până când devenim smeriți". (Arhimandritul Ioannikios, *Patericul atonit*, p. 361).
22. *Uti, non abuti!*, adică uzează, folosește-te, dar nu abuza, spuneau anticii. „De unde se nasc bolile, de unde neputințele și moartea mai înainte de vreme? Oare nu de la îmbuibare și răsfățarea pântecelui? Iar mulțumirea cu puțin e maica sănătății". (Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, p. 22).

recunoscători lui Dumnezeu atunci când ne face părtași la bunătățile Sale dar nu trebuie să ne supărăm nici când El nu ni le dăruiește îndată”[23]. Nenorocirile verifică sufletul așa cum focul verifică aurul. Când sufletele oamenilor sunt încercate cu asemenea boli și nenorociri, zice Sfântul Vasile, aceasta se întâmplă pentru ca prin aceste examene grele și dureroase să se aleagă cei buni, fie că-s săraci, fie că-s bogați, pentru că și unii și alții trec proba la fel prin răbdare. În asemenea momente mai ales se arată omul dacă e generos, iubitor de frate și recunoscător, sau dacă, dimpotrivă, e cu gura plină de blesteme și cu gândul schimbător, după vicisitudinile vieții[24]. Iar pentru a ne spori tăria în a răbda încercările vieții, părinții cei duhovnicești ne învață că cel mai bun medicament în orice încercare a noastră este cugetarea la încercările cu mult mai mari prin care au trecut semenii noștri și mai ales sfinții Bisericii noastre.

Din scrierile proprii Spiritualității Ortodoxe aflăm că asumându-ne noi asceza, nevoințele trupești și sufletești, ne îndreptăm pornirile rele și ne despătimim, curățind orice urmă a răului din noi. Greutatea și durerea nevoinței duce la o stare de acalmie, de liniște, de pace și bucurie, de nădejde și de putere în a răbda. Atunci când creștinul nu se nevoiește, nu practică nici un fel de asceză, spre purificarea și folosul trupului și a sufletului, Dumnezeu îngăduie să fie supărat de vreo boală, ori de vreo încercare, necaz etc., toate acestea din prea multa Lui iubire față de om, nu spre chinuirea omului, nici pentru a-l face să sufere, ci cu scopul de a-l ajuta, ca, prin boală, încercare ori necaz să se ridice acolo unde ar fi ajuns dacă și-ar fi asumat asceza. Iar dacă omul este credincios și virtuos, el se folosește de boală ca să se cunoască pe sine, să-și cunoască posibilitățile, limitele umane.

---

23. Sf. Vasile cel Mare, *Epistole*, epistola I, P. G. XXXII, col. 221C.
24. Idem, *Omilie cu prilejul foametei și secetei*, 5, P. G. XXXI, col. 316BC.

O perioadă de suferință fizică poate fi pentru o persoană un prilej ca să devină mai bună, aceasta meditând la faptul că Dumnezeu îngăduie această suferință pentru a aduce la suprafață ceva ce altfel ar fi imposibil. Acesta ar fi un mod pozitiv și corect de a vedea lucrurile.

În general, bolile, diversele încercări și necazurile sunt considerate de Părinții Spiritualității Ortodoxe *medicamente* în folosul vieții noastre spirituale. Singura atitudine sănătoasă pe care trebuie să o adoptăm în fața acestora este răbdarea și nu revolta. Căci așa cum suportăm și acceptăm doctorii amare care ne sunt de folos trupului, și uneori, cu cât medicamentele sunt mai fără gust, insipide sau amare, iar intervențiile chirurgicale mai dureroase și mai chinuitoare, cu atât credem că efectul lor este mai puternic și vindecarea mai rapidă, în același fel ar trebui să primim și *medicamentele* cele duhovnicești, căci sunt de folos sufletului nostru. Suferința e o doctorie pentru lume, așa cum Dumnezeu este doctorul ei. După cum medicul este cel ce ne pricinuiește mult bine, deși provoacă suferințe și dureri trupului, tot așa și Dumnezeu e bun, ca Unul care prin pedepse parțiale administrează tuturor mântuirea.

În relația dintre păcat și boală, suferințele trupești sunt ocazii binevenite pentru a declanșa o reorientare spirituală a vieții unei persoane. În această viață, acest rău, boala, este făcut să slujească scopului bun al lui Dumnezeu. Astfel, această perspectivă dezvăluie – dincolo de orice preocupare legată de dreptatea divină – modul aparte iubitor în care Dumnezeu combină respectul pentru libertatea umană cu oferta aceasta constant reînnoită a salvării de consecințele libertății umane prost folosite.

Experiența suferinței trupești oferă oportunitatea permisă de Dumnezeu de a realiza un scop restaurator: așa cum am arătat și până acum, în multe cazuri, Dumnezeu aduce sau îngăduie boala pentru sănătatea sufletului. Deci,

suferința ar putea fi percepută ca fiind îngăduită de Dumnezeu pentru că este purificatoare, curățitoare de suflet, sau ca fiind o încercare de la El, pentru a ne da prilejul pentru o credință mai desăvârșită. Pot fi menționate multe alte cauze. În zilele noastre, pe lângă pricinile enumerate de Părinți, mai putem adăuga unele cauze declanșatoare de boli: sedentarismul, alimentația carentă și prelucrată cu aditivi alimentari, excesurile de tot felul, obezitatea, ereditatea, mediul de viață nociv, stresul, frământările repetate și îndelungi, supărările multiple[25], relele purtări, iubirea de plăceri concupiscibile, egoiste, nepermise și nefirești, întâmplările sau conflictele nedorite și nefaste, diverse feluri de poluare etc. Se presupune că toate acestea sunt luate în considerare cu un grad de seriozitate, altfel ar putea fi aruncate doar ca modalitate superfluă de închidere a conversației. „Ei bine, toate acestea ne sunt trimise spre încercare" spus cu o ridicare din umeri poate însemna nimic mai mult decât

---

25. Într-una din convorbirile ziditoare de suflet avută cu un ilustru preot profesor de la Facultatea de Teologie Ortodoxă la care de asemenea activez, acesta mi-a împărtășit una dintre concluziile unui medic psihiatru de renume, referitoare la cauzele declanșatoare de boli. Printre altele, acest medic, în urma cercetărilor sale multiple și îndelungate și mai ales în urma experienței sale de-o viață în domeniu, a conchis următoarele: „Sufletul plânge, și, rămânând nemângâiat, o lacrimă cade în stomac, alta în inimă, alta în ficat etc." Având în vedere această concluzie, lansăm pe această cale creștinilor un cordial îndemn la a-și mărturisi înaintea preotului duhovnic, pe lângă păcatele săvârșite și angoasa, neliniștile de tot felul, supărările, tulburările etc. pentru a dobândi alinare, dezlegare, mângâiere și, pe cât posibil, rezolvare a acestora sau cel puțin întărire și un plus de curaj și de îmbărbătare în a le înfrunta sau în a le răbda. Starea de neliniște și de tulburare nu este o stare firească, normală și de aceea trebuie eliminată, însă de multe ori nu ne putem descotorosi singuri de ea, ci avem nevoie de întărirea celor din jur, și mai ales de sprijinul preotului duhovnic, prin gura și mâna căruia Hristos ne aduce întărire, ușurare, iertare, dezlegare și binecuvântare.

„sunt plictisit de discuția pe subiectul acesta, iar conversația nu ne duce nicăieri".

Dumnezeu nu ar trimite sau nu ar îngădui în viața noastră încercări, boli sau necazuri dacă ele nu ar avea puterea de a ne mântui de veșnicele chinuri ale iadului. Nu toate pătimirile sunt folositoare pentru suflet, nu toate sunt expiatoare, nu toate înalță și conduc la Împărăția cerurilor, ci doar acelea care sunt răbdate îndelung, cu mulțumire, cu nădejde în Dumnezeu și fără de cârtire.

Ruediger Dahlke încearcă – așa cum reiese din cartea sa[26] și așa cum remarcă și editorii acesteia – să ne convingă că boala este și o șansă. Prin intermediul unui organ sau a unei regiuni a corpului, sufletul încearcă să ne aducă la cunoștință o durere, o tensiune, o lipsă, într-un cuvânt, o problemă nerezolvată. Dacă știm să descifrăm mesajul ascuns al bolii avem toate șansele să ne eliberăm de ea.

I.3. Opt motive ale suferinței sfinților

Printre noi, au fost și există în continuare și oameni nevinovați, drepți și desăvârșiți care suferă. Este o mare întrebare și o taină nu tocmai lesne de deslușit: de ce suferă și aceștia? Este străvechea problemă a dreptului suferind.

Referindu-se la aceste întrebări și căutând un răspuns, un cuvios pustnic a scris următoarele:

„Dacă-ți plătești datoriile în această viață, poți fi mântuit. Însă, dacă ești lovit în cap de multe ori, vei primi chiar și ceva în plus. Pentru oamenii care sunt bătuți pe nedrept,

26. Ruediger Dahlke, *Boala ca șansă. Cum să descifrăm mesajul ascuns al bolii*, Traducere de Daniela Ștefănescu, Editura Trei, București, 2008.

există o răsplată. Aceasta înseamnă că de multe ori Dumnezeu permite ca cei care duc o viață bună să fie greu loviți. De ce este așa? Lăsați-mă să vă dau un exemplu!

Există o familie fericită în care toți sunt buni: tatăl, mama și copiii. Ei se duc la biserică și se împărtășesc regulat. Deodată, un bețiv sau un nebun îl ucide pe tatăl cel bun, fără nici un motiv. Din această cauză, mulți dintre cei care sunt depărtați de Dumnezeu vor spune: «Uitați-vă la el! Vedeți? El mergea la biserică și uite ce i s-a întâmplat!».

Câtă obrăznicie! Dumnezeu îngăduie suferința celor nevinovați pentru a da o nouă șansă celor nepocăiți, astfel ca ei să poată fi aduși pe calea pocăinței, văzând suferința celui nevinovat, și astfel să fie precum tâlharul cel bun care a fost răstignit pe cruce de-a dreapta lui Hristos.

Ce observăm la cei doi tâlhari între care a fost răstignit Hristos? Unul L-a defăimat pe Hristos, spunându-I:

— Dacă Tu ești Hristosul, mântuiește-Te pe Tine și pe noi.

Dar celălalt, certându-l, i-a zis:

— Nu te temi tu de Dumnezeu, de vreme ce ești în aceeași osândă? Noi, după dreptate primim ce ni se cuvine după faptele noastre, dar Acesta nici un rău n-a făcut (Luca 23, 39-41).

De aceea Dumnezeu îngăduie ca unii oameni nevinovați să sufere, ca să fie spre folosul celor răzvrătiți, chiar dacă cei care suferă sunt cu adevărat iubiți de Dumnezeu. Cred că în Rai, Dumnezeu le va spune: «Iată, acest lăcaș este pentru tine, sau îți poți alege oricare îți place!».

Înțelegeți? Așa este! Dacă cerem justificări pentru ce ni se întâmplă, putem pierde totul. Ne pierdem liniștea minții și răsplata”[27].

---

27. *Cf.* Arhimandritul Ioannikios, *Patericul atonit*, Traducere de: Anca Dobrin și Maria Ciobanu, Editura Bunavestire, Bacău, 2000, p. 122-123.

Sfinții Părinți ai Bisericii ne îndeamnă să nu cugetăm în sinea noastră astfel: „pentru ce n-a dăruit Dumnezeu sfinților doar ceea ce-i putea veseli?”, căci aceasta ar fi însemnat să-i lase neîncercați și nedeprinși în răbdare, netrecuți prin proba de foc a suferinței, și nu le-ar fi venit buna și înalta existență ca preț al virtuții, ci le-ar fi fost mai degrabă un rod al pornirii unei voințe nesupuse încercărilor. Dar era necesar ca ei să se arate mai degrabă probați și vrednici în fața lui Dumnezeu prin înseși faptele lor și să servească drept pildă și celor de după dânșii.

De cele mai multe ori, cei pe care oamenii îi consideră desăvârșiți au încă, în ochii Creatorului, ceva imperfect sau nedesăvârșit. „Tot astfel – scrie Sfântul Grigore cel Mare –, nepricepuți, privim adesea statuile sculptate și încă neterminate, lăudându-le deja ca și cum ar fi perfecte, însă maestrul le mai cercetează și le șlefuiește încă; deși aude că e lăudat, totuși nu încetează să le retușeze, îndreptându-le”[28]. Sfântul Varsanufie, supranumit și *Marele Bătrân*, a fost rugat de unii să le spună pentru ce s-a îmbolnăvit un mare Avă de umflături roșii, aproape fiind de sfârșitul său pământesc. La aceasta, Sfântul filocalic a răspuns: „Cât privește umflăturile roșii și despre boală, ele i-au venit Avei pentru că a luat odată slavă de la oameni peste măsură; deci pentru ca să nu-l îndumnezeiască oamenii. De fapt, el s-a făcut părtaș cu adevărat de Sfântul Duh și de desăvârșire. De aceea a acoperit Dumnezeu, prin aparența aceasta, slava omului, ca să prisosească și mai mult în el slava lui Dumnezeu”[29].

Sfântul Cuvios Paladie, episcop al Elenopololisului din Bitinia, pomenit de Biserica noastră la 28 ianuarie, a scris

---

28. Sf. Grigore cel Mare, *Dialoguri despre moarte*, traducere de George Bogdan Țâra, Editura Amarcord, Timișoara, 1998, p. 52.
29. Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovnicești*, 599, în *col. cit.*, vol. XI, p. 553.

o lucrare ziditoare de suflete, cu o largă circulație atât la noi, cât și la alte popoare ortodoxe. În paginile acesteia, ni se predă o mare lecție de răbdare în suferință. Din ea mai învățăm să nu ne mirăm, nici să ne tulburăm atunci când îl vedem în suferință pe cel drept. „În Muntele Nitriei a viețuit optzeci de ani un bărbat numit Veniamin, nevoindu-se la culme. El s-a învrednicit de darul vindecărilor. Oricine peste care își punea mâna sau îi dădea untdelemn după ce-l binecuvânta, se izbăvea de orice boală. Acest om, învrednicit de o astfel de harismă, înainte cu opt luni de moarte s-a îmbolnăvit de hidropică și trupul lui s-a umflat așa de mult, că părea un altfel de Iov. Luându-ne deci episcopul Dioscur, atunci era preot în Muntele Nitria, pe mine și pe fericitul Evagrie, ne-a spus: «Veniți să vedeți un Iov nou, care într-un trup atât de umflat și într-o suferință de nevindecat își arată o mulțumire nemăsurată». Mergând deci, am văzut un trup așa de umflat, că un deget al mâinii lui nu putea cuprinde celelalte degete. Neputând privi la suferința lui cumplită, ne-am întors ochii. Atunci ne-a spus acel fericit Veniamin: «Rugați-vă, fiilor, ca nu cumva să se îmbolnăvească de hidropică omul meu lăuntric. Căci cel din afară nu mă face nici să mă bucur, nici să pătimesc». De opt luni ședea necurmat într-un jeț care i-a fost făcut tot mai larg, neputând sta pe pat din pricina celorlalte trebuințe. Dar în pătimirea aceasta tămăduia pe alții. Am istorisit despre această pătimire, ca să nu ne mirăm când le vine o astfel de suferință celor drepți. Iar murind el, au fost scoase tocurile și pragurile ușii, ca să poată fi scos trupul din casă” [30].

Uneori, Dumnezeu îngăduie suferința celor drepți pentru a descoperi altora dragostea celor desăvârșiți față de El și pentru slăvirea numelui Său sfânt prin sfinții Săi. Tot

30. Paladie, *Istoria lausiacă*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura IBMBOR, București, 1993, p. 30-31.

Dumnezeu le dăruia și puterea de a răbda toate cu mulțumire. „Odată, evlaviosul părinte Artemie de la Grigoriu[31] se plângea:

— Dumnezeul meu, de ce sufăr atât de mult?

Apoi într-o vedenie L-a văzut pe Hristos, care i-a arătat mâinile și coasta Sa, spunând:

— Vezi câte am îndurat? Și tu, pentru dragostea față de Mine, nu poți fi răbdător?”[32]

Părinții ne sfătuiesc ca atunci când vedem că unui drept îi merge rău, să ne aducem în amintire cele întâmplate cu dreptul Iov! Oricât de drept ar fi cel pe care noi îl considerăm bun, el nu este mai bun decât Iov și oricât de multe necazuri sau suferințe l-ar lovi, nu-l vor lovi atâtea nenorociri câte l-au lovit pe Iov! Dumnezeu nu-l lasă pe cel bun să sufere pentru că l-a părăsit, ci pentru că vrea să-l încununeze și să-l facă mai strălucitor. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur adaugă: „Vezi, așadar, că atunci când a văzut că Iov era plin de fapte bune, diavolul a avut ceva de spus împotriva lui. «Oare degeaba se teme Iov de Dumnezeu?» Dar când, în atâtea nenorociri, Iov s-a arătat îndelung-răbdător, diavolul și-a acoperit rușinat chipul și a fugit, nemaiavând nimic a spune împotriva lui Iov.

Așadar, atunci când vezi vreun om drept care, deși are multe virtuți, este încercat de nenumărate nenorociri, să nu te miri. Și când vezi că cineva care face multă milostenie și multe fapte plăcute lui Dumnezeu, ajunge să cadă în ispită sau este pândit de primejdii, să nu te întrebi de ce. Motivul pentru care se întâmplă așa ceva este atacul diavolului, care aruncă ispite asupra omului aceluia. Vei întreba: «Cum de a îngăduit Domnul așa ceva?». Ca să pună pe capul celui

31. E vorba de Mănăstirea athonită Grigoriu – n.n.
32. Arhimandritul Ioannikios, *Patericul atonit*, p. 413

drept mai multe cununi și ca să-l pedepsească mai mult pe diavol”[33].

Parcurgând scrierile sfinților, aflăm, printre altele, că Dumnezeu trimite sau îngăduie adesea ca să vină asupra credincioșilor Lui suferințe trupești – chiar dacă acestea nu sunt pedepse pentru curățirea și ispășirea păcatele lor – ca să îi învețe să nu considere și să nu se atașeze de lumea prezentă ca de ultima realitate, căci bolile și suferințele ne amintesc tuturor că suntem efemeri, trecători în această lume și nu avem aici *cetate stătătoare*, ci „trebuie să o căutăm pe aceea ce va să fie” (Evrei 13, 14) și pe Cel ce este netrecător pentru a ne uni cu El și a împărăți cu El în veci, unde nu este „durere, întristare sau suspin”.

Scriitorul bisericesc Paladie[34] istorisește și despre un oarecare Ștefan, libian de neam, care ședea de șaizeci de ani pe coasta Marmarica și Mareotului, Marmarica fiind regiunea maritimă între Egipt și Cirene, iar Mareotu, parte din Libia, vecină cu Egiptul. Ajuns nevoitor la culme și la multa dreaptă socoteală, „s-a învrednicit de harisma, că oricine se întâlnea cu el, stăpânit de vreo durere oarecare, se depărta scăpat de durere. Era cunoscut și fericitului Antonie. A ajuns până în zilele noastre. Dar eu nu l-am întâlnit din pricina distanței locului. Dar cei din jurul lui Antonie și Evagrie întâlnindu-se cu mine, mi-au povestit următoarele:

«L-am întâlnit când căzuse într-o boală grea la organele de rușine, într-un ulcer canceros. L-am aflat îngrijit de un doctor; cu mâinile lucra și făcea împletituri și ne vorbea, iar în vreme ce trupul îi era operat, era ca și când altul era tăiat[35]. În vreme ce i se tăiau acele mădulare ca niște peri,

---

33. Sf. Ioan Gură de Aur, în vol. *Problemele vieții*, traducere de Cristian Spătărelu și Daniela Filioreanu, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, s. a., p. 268-269.
34. Paladie, *Istoria lausiacă*, p. 61.
35. Pe vremea aceea se opera fără anestezie și fără analgezice.

stătea ca și când nu simțea nimic prin covârșirea lucrării dumnezeiești. În vreme ce noi priveam îndurerați și simțeam o mirare că o astfel de viață căzuse într-o astfel de pătimire și sub astfel de operații, el ne spunea: «Fiilor, nu vă lăsați tulburați de un astfel de lucru, căci nimic din cele ce le face Dumnezeu, nu le face spre rău, ci cu un scop bun. Poate că au meritat și mădularele mele această pedeapsă și le este de folos să dea socoteală aici, în loc de după ieșirea din stadion». Astfel ne-a zidit, mângâindu-ne și dându-ne curaj. Iar acestea le-am povestit ca să nu ne mirăm când vedem oameni sfinți căzând în astfel de pătimiri”.

Sfântul Ioan Gură de Aur înșiruie opt motive ale suferinței sfinților, după cum urmează:

„Eu pot zice că opt sunt motivele suferinței sfinților. Pentru aceea, ascultați-le pe toate cu luare aminte, știind că nici o iertare sau ușurare nu vom avea dacă suntem scandalizați de întâmplările vremelnice, ale căror cauze fiind multe, totuși de nici una să nu fim tulburați.

Așadar, primul motiv este pentru a împiedica ca nu cumva virtuțile mărețe și lucrurile minunate ale sfinților să le inspire mândrie.

Al doilea, ca lumea să nu-i cinstească mai mult decât trebuie a-i cinsti ca oameni și ca să nu-i privească mai curând ca zei decât ca simpli muritori.

Al treilea, pentru ca puterea lui Dumnezeu să strălucească mai mult servindu-se pentru a învinge și a răspândi credința în numele Său de oameni încercați de nenorociri și persecutați din toate părțile.

Al patrulea, pentru ca răbdarea sfinților însăși să apară cu mai multă strălucire și ca să se vadă că ei nu servesc lui Dumnezeu din interes, ci pentru că au pentru El o iubire curată, pentru că, în mijlocul tuturor nenorocirilor lor, ei Îi sunt devotați totdeauna.

Al cincilea, pentru a ne gândi la învierea morților, căci când se vede un drept, plin de merite, neieșind din viață

decât după ce a suferit nenumărate nenorociri, omul se gândește fără voia sa la o judecată viitoare, și își zice în sine însuși: dacă oamenii nu lasă niciodată fără răsplată pe acei care lucrează pentru ei, cu cât mai mult Dumnezeu nu va lăsa niciodată fără răsplată pe acei care s-au sfârșit de suferințe și de munci pentru El. Dacă însă nu e posibil ca să-i lipsească de răsplata lor, este netăgăduit că neprimind-o în această lume, o vor primi în alta.

Al șaselea, pentru ca acei care suferă nenorociri să fie încurajați și mângâiați văzând că cele mai strălucite și sfinte persoane au suferit la fel și chiar mai mari nenorociri.

Al șaptelea, pentru ca atunci când suntem îndemnați să privim virtutea drepților, și când ni se zice: imitați pe fericitul Petru, imitați pe fericitul Pavel, mărimea faptelor lor să nu ne facă a crede că au fost de o altă natură decât a noastră și că ne e cu neputință de a imita aceste mari modele.

Al optulea, în fine, pentru a vă arăta în ce constă cu adevărat fericirea și nefericirea, care sunt persoanele ce trebuie să fie numite fericite și care nefericite.

Acestea sunt motivele pentru care Dumnezeu îngăduie ca drepții să fie necăjiți pe pământ”[36].

Dumnezeu rămâne cu adevărat alături de cel drept, atât în durere, cât și în clipa morții. Iar celui cu adevărat credincios îi este îndeajuns acest lucru. Credința, rugăciunea și viața plină de sfințenie este izvorul nesecat de întărire, de răbdare, de îmbărbătare, de pace și de bucurie a drepților suferinzi. Și e vorba desigur de acea credință mare și ferventă care i-a îmbărbătat pe Sfinții Apostoli și pe Sfinții Mucenici în clipele ultime ale vieții lor omenești, când erau supuși la grele suplicii și sufereau moarte martirică pe cruce.

---

36. Sf. Ioan Gură de Aur, *Primele patru omilii despre statui ale Sfântului Ioan Chrisostom*, omilia I, Traducere din original de Stoenescu Apostol, Noua Tipografie „Profesională”, Dimitrie C. Ionescu, București, 1908, p. 16-17.

Credința, nădejdea în Dumnezeu și rugăciunea constituie și astăzi izvorul plin de mângâiere pentru fiecare inimă îndurerată care plânge și pentru fiecare trup suferind.

Așa cum Dumnezeu a mângâiat prin proorocul Isaia pe iudeii cei credincioși, promițându-le că nu-i va uita: „Oare femeia uită pe pruncul ei și de rodul pântecelui ei n-are ea milă? Chiar când ea îl va uita, Eu nu te voi uita pe tine" (Isaia 49, 15), așa îi mângâie și astăzi pe credincioșii Săi.

I.4. Suferința celor drepți și viața de huzur a păcătoșilor

În cele ce urmează vom încerca, pe cât posibil, să oferim un răspuns mulțumitor la o întrebare sfredelitoare, cu un grad deosebit de dificultate, care macină mintea și conștiința multora, care au trăit, poate, la rându-le, odiseele lor prin lumea suferinței: de ce jubilează și trăiesc întru îndestulare cei necredincioși, iar drepții suferă, năpădiți fiind de dureri, încercări și necazuri?

Unii dintre cei ce se tulbură și se necăjesc la vederea celor vicioși care se lăfăie în lux și în desfătare, suferă de fapt și „din cauza" îngăduinței și îndelungii răbdări a lui Dumnezeu. Mulți dintre cei ce nu înțeleg aceste taine zic: „Unde este purtarea de grijă cea dumnezeiască, unde este dreptatea lui Dumnezeu, unde este judecata cea dreaptă? Cel înfrânat și cel virtuos sunt nenorociți, pe când cel desfrânat și cel rău prosperă; acesta este admirat, celălalt nesocotit, acesta trăiește în îndestulare și în desfătare, celălalt este certat de boală, de sărăcie și de mizeria cea mai mare".

Pe de altă parte, sunt unii dintre oameni, al căror comportament îl amintește încă din secolul al IV-lea și Sfântul Grigorie Teologul, cărora le repugnă atât de mult compătimirea

și ajutorarea celor necăjiți, încât îi insultă și-i batjocoresc pe aceștia din urmă, îndrăznind chiar, cu nesimțire duhovnicească, să zică: „De la Dumnezeu au ei nenorocirea, de la Dumnezeu avem noi prosperitatea. Cine sunt eu ca să desfac hotărârea lui Dumnezeu și să mă arăt mai bun ca El? Să sufere, să fie nenorociți, să trăiască în nefericire! Așa a hotărât Dumnezeu!"[37].

Începând șirul argumentației de care am amintit în debutul acestui subcapitol, subliniem că, după cum, de regulă, nimeni nu îl va osândi pe un judecător pentru cei care fură, nedreptățesc, ucid și săvârșesc alte asemenea fapte rele și grobiene, ci îl vor osândi pe magistrat doar în cazul în care, după ce vinovații sunt prinși și aduși în fața lui, el îi găsește nevinovați, tot așa, nimeni nu este îndreptățit să-i ceară socoteală Judecătorului suprem înainte ca criminalii să fie judecați de El. La acestea, Sfântul supranumit pe bună dreptate *lingua aurea* adaugă următoarele: „Gândește-te ce ai făcut tu în viață, omule! Cercetează-ți bine conștiința. Atunci nu numai că nu te vei mândri cu faptele tale, dar și părerea ți-o vei schimba, și iubirea de oameni a lui Dumnezeu o vei accepta, și îndelungă răbdarea Lui o vei mărturisi, și de nețineerea Sa de minte a răului te vei minuna. Căci dacă ne-ar fi pedepsit pe fiecare dintre noi îndată ce păcătuiam, neamul omenesc ar fi dispărut cu mult înaintea noastră"[38].

În scrierile lor, sfinții sfătuiesc pe cei credincioși ca nicidecum să nu râvnească „plăcerile" păcătoase, nici prosperitatea, opulența sau averile dobândite pe căi ilicite, ori starea de aparent huzur și părelnică acalmie a păcătoșilor nepocăiți ori a oamenilor secularizați, adică a celor ce își petrec viața după bunul plac, fără nici o normă morală, ca și cum Dumnezeu nu ar exista, ci ar trebui mai degrabă a deplânge

---

37. Sf. Grigorie Teologul, *Despre dragostea față de săraci*, 39, P. G. XXXV, col. 897AB.
38. Sf. Ioan Gură de Aur, în vol. *Problemele vieții*, p. 179.

și a tângui starea acestora din urmă, și nicidecum a o ferici, căci aceștia călătoresc pe căile pierzării veșnice. Dacă subscriem cu toții că viața aceasta este doar o călătorie către viața veșnică și fericită, către limanul cel *sigur* și *neînvolburat* al adevărului și al vieții de veci, nu putem întrevedea nici un real folos al celor nepocăiți și indiferenți față de cele *ale spiritului*, atâta timp cât ei, dacă stăruie în propriile vicii și în indiferență, vor sfârși rău, în amărăciune și despărțire veșnică de Dumnezeu. În ceea ce privește *paguba* și nemulțumirea celui drept, fiind atât de efemere, Părinții Bisericii nu le acordă mare atenție sau importanță, privindu-le comparativ cu liniștea și fericirea veșnică a dreptului. „Spune-mi – întreabă Sfântul Ioan Gură de Aur –, te rog: dacă cineva ar fi chemat de împăratul ca să se ducă la palat prin niște drumuri prăpăstioase, și în același timp ar trece prin mijlocul orașului pe drumuri bune și frumoase și un condamnat la moarte, pe care din acești doi ai ferici tu? Pe care l-ai jeli? Oare nu pe cel ce călătorește pe drumul cel larg și frumos?

Tot așa și în cazul de față, să nu fericim pe cei ce se dezmiardă în plăceri, ci pe cei ce se înfrânează, căci aceștia călătoresc spre cer, iar aceia spre gheenă”[39].

Dacă îl vedem pe cel virtuos mâhnit, persecutat, încercat de boli, de slăbiciuni și de nevoi, gândim în sinea noastră că de n-ar fi înviere și judecată, Dumnezeu nu ar fi îngăduit ca acel care a suferit atât în viața prezentă să părăsească această lume fără ca să-l bucure în vreun fel; este neîndoielnic că El i-a pregătit o viață mult mai dulce, mult mai plăcută, în care vor fi răsplătite toate binefacerile; altfel,

39. Idem, *Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia IX, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1855, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1905, p. 260-261.

n-ar fi lăsat pe atâția răi să-și petreacă zilele lor în plăceri, în lăfăire și în îmbuibare și pe atâția drepți să sufere lipsuri, nenorociri și necazuri. Drepții suferinzi nu sunt nicidecum socotiți „nenorociți” de către Sfinții Bisericii noastre, ci sunt slăviți și fericiți pentru viitoarea lor bogăție cerească pe care o vor moșteni.

În viața de acum tuturor li se aplică legea răsplătirii. Cei virtuoși, care nu vor fi lipsiți de raiul luminii și al bucuriei nesfârșite, sunt cuprinși de focul necazurilor, sufletul fiindu-le astfel purificat pentru puținele lor păcate, greșeli, slăbiciuni sau neputințe, iar ticăloșii sunt răsplătiți în această viață pentru măruntele lor fapte bune, însă vor fi veșnic pedepsiți pentru multa lor răutate. Primii însă, nu vor fi lipsiți de rai. Deci, cel bun suferă în această viață pentru slăbiciunile sau minusurile sale sufletești, iar în cealaltă, se va bucura de Împărăția cerurilor.

Sfântul Grigorie al Nyssei accentuează ideea că Dumnezeu atrage sufletul la Sine cu un scop mai bun, „fiindcă El este izvorul a toată fericirea. El nu dă sufletului când îl atrage la Sine, decât durerea necesară. Și precum cei ce vor să obțină aur curat dintr-o materie brută, topind-o în foc, nu topesc numai materia de rând, ci în orice caz se topește și aurul curat împreună cu materia cea obișnuită, în mod absolut necesar și sufletul, care este unit cu materia, ajunge în foc, până ce va fi înlăturat toată acea materie de rând și falsă care este mistuită în foc.

Și mai amintesc și altă pildă: dacă ar unge cineva o funie cu lut gros pe toată lungimea ei și apoi i-ar băga capătul printr-o gaură mică și ar trage la sine cu o forță mare funia înăuntru, toată funia urmează tracțiunii iar lutul cu care a fost unsă rămâne acolo, dincolo de orificiu, fiindcă funia se curăță de el. De aceea funia nici nu trece cu ușurință prin gaură, ci așteaptă să se depună o forță mai mare din partea celui ce o trage. Cam tot așa să ne închipuim că sufletul

fiind prins de îndeletniciri materiale și pământești se chinuiește și se întinde când Dumnezeu atrage spre Sine partea Sa, și când îl subțiază forțat de elementele străine, care s-au lipit de el, iar această lucrare pricinuiește sufletului chinuri amare și de nesuferit”[40]. Astfel, rolul judecății dumnezeiești constă, precum a dovedit demonstrația, numai în despărțirea binelui de rău și în atragerea spre participare la fericire a celui mai bun. Iar aceasta produce smulgerea celui bun din legătura cu cel rău, precum și atragerea lui mai mult spre Dumnezeu. Aceasta din urmă îi produce însă durere[41].

În scrierile sale, Sfântul Ioan Hrisostom notează în dese rânduri următoarea paralelă: nimeni nu deplânge pe bolnavul ce se lasă vindecat, care se oferă priceperii doctorului lăsându-se a se tăia sau a se cauteriza, ci-i găsește vrednici de milă și de compătimire pe pacienții cu boli incurabile, care își neglijează total afecțiunile și se îmbuibă continuu, robindu-se plăcerii de a bea și de-a mânca, sporindu-și în acest mod boala și grăbindu-și sfârșitul pământesc. Cugetând la acestea, putem lansa următoarea interogație, retorică de altfel: nu-l vom socoti oare mai fericit pe cel ce trăiește foarte cumpătat primind cele mai amare doctorii, care deși pricinuiesc durere și jenă, prin acestea readuc sănătatea? Negreșit că acesta este bolnav și se însănătoșește, iar celălalt malad nu-și găsește vindecarea. Cura este grea, dar folositoare, căci conduce la tămăduire.

Continuând ideea, subliniem un paralelism similar. Medicul, observând că bolnavul nu mai poate fi salvat prin nici o intervenție chirugicală sau medicală, îi semnează biletul de externare, nu-i mai interzice unele alimente ce i-ar putea dăuna și mai mult stării sale și nu-i mai prescrie un anumit

40. Sf. Grigorie de Nyssa, *Dialogul despre suflet și înviere*, Preliminarii, traducere și note de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, în col. PSB, vol. 30, Editura IBMBOR, București, 1998, p. 382-383.
41. *Ibidem*.

regim, fiindcă acela în foarte scurt timp se va stinge din viața aceasta. Prin urmare, nu-și mai au rostul intervențiile chirurgicale dureroase, tratamentul îndelungat și însoțit de suferință, jenă, prohibiții și neplăceri. Însă, bolnavului ce poate fi tratat și vindecat, medicul îi livrează o serie de doctoríi amare și dureroase, dar cu efect taumaturgic. Întocmai procedează și Domnul Dumnezeu: în atotștiința Lui cunoaște că, unora, oricât de multe suferințe le-ar trimite sau le-ar îngădui ca certare pentru păcate, în scopul mântuirii lor, ei tot nu-și mai întorc fața către Dânsul, și atunci îi lasă să se bucure în lumea prezentă, îngăduind această stare și ca răsplată pentru fărâma de bine ce l-or fi săvârșit în viață.

Așa este și în viața noastră cea de acum. Numai că aici nu este vorba de un trup bolnav, ci de un suflet bolnav. Ceea ce este boala pentru trup, aceea este păcatul pentru suflet. Și ceea ce este tăietură și doctorie pentru trupul cel bolnav, aceea este suferința sau necazul pentru un suflet bolnav. Ceea ce lucrează doctorul folosind medicația și cauterizarea, Dumnezeu lucrează cu focul purificator al necazurilor, cu medicația amară dar taumaturgică a durerilor și a încercărilor. La un suflet bolnav, bolile și necazurile de tot felul împiedică întinderea cangrenei sufletului și-l vindecă.

În același gând cu ceilalți Părinți ai Bisericii citați anterior, Sfântul Ioan Casian, care s-a născut în Scythia Minor (Dobrogea de astăzi), pe Valea Casimcei, județul Constanța, vatră de trăire duhovnicească profundă, a vestiților călugări sciți, subliniază că trebuie să-i „judecăm" ca pe niște nenorociți și vrednici de dispreț pe cei ce sunt pătați de toate crimele și ticăloșiile fără să arate vreun semn văzut că sunt stăpâniți de diavol și mai ales fără să fi trecut prin vreo încercare potrivită cu faptele lor sau prin vreo pedeapsă de îndreptare. Nu merită lecuirea repede și ușoară a acestui timp cei a căror inimă este împietrită și nepocăită. „Profetul, tulburat de suferința celor sfinți pe care-i vede copleșiți de

felurite nenorociri și încercări, în vreme ce, dimpotrivă, păcătoșii nu numai că nu trec în cursul acestei vieți prin nici un necaz umilitor, dar chiar se bucură de belșugul tuturor bogățiilor și al succeselor, aprins de mânie și nemaiputându-și stăpâni revolta, exclamă: «Iar mie puțin a fost de nu mi-au alunecat picioarele, puțin a lipsit de nu s-au poticnit pașii mei, pentru că am pizmuit pe cei fără de lege când vedeam pacea păcătoșilor. Căci ei nici nu se gândesc la moarte, iar loviturile pricinuite lor sunt slabe. Nu iau parte la ostenelile oamenilor și nu vor fi biciuiți împreună cu oamenii», adică trebuie pedepsiți în viitor împreună cu demonii cei care în prezent n-au împărtășit soarta fiilor și n-au fost biciuiți cu oamenii. Și Ieremia, vorbind cu Dumnezeu despre prosperitatea celor nelegiuiți, deși mărturisește că nu se îndoiește de dreptatea lui Dumnezeu, spune: «Tu ești drept, Doamne, dacă mă judec cu Tine» totuși, întrebând de cauzele acestei inegalități atât de mari, adaugă: «Despre dreptate grăiesc către Tine; de ce calea necredincioșilor este cu izbândă, de ce este bine pentru toți cei ce calcă legea și fac nedreptăți? I-ai sădit și au prins rădăcini, cresc și fac roade bune. Tu ești aproape de buzele lor, dar de inima lor ești departe». Deplângând prăbușirea lor, Domnul le trimite prin profet medici și doctorii pentru vindecare, îi conduce cu grijă, îi cheamă într-un fel să plângă cu El și spune: «Fără de veste Babilonul a căzut, s-a dărâmat. Plângeți pe ruinele lui, aduceți balsam pentru rănile lui, căci poate se va însănătoși». Răspund deznădăjduiți îngerii cu grijă pentru mântuirea oamenilor, sau profetul în numele apostolilor și al bărbaților și al doctorilor duhovnicești, care văd împietrirea minții celor păcătoși și inima lor nepocăită”[42].

---

42. Sf. Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, Partea I, Prima convorbire cu părintele Serenus, Cap. XXXI, 2-4, traducere de prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, în col. PSB, vol. 57, Editura IBMBOR, București, 1990, p. 431-432.

Însă, cu aceste explicații și paralelisme nu pretindem că am epuizat misterul suferinței drepților și al vieții de huzur al păcătoșilor nepocăiți. Acestea rămân mai departe taine ascunse în Dumnezeu. Citim la *Pateric* cum Avva Antonie, iscodind adâncul judecăților lui Dumnezeu, a întrebat: „Doamne, cum unii mor după o viață atât de scurtă, în vreme ce alții ajung la adânci bătrânețí? De ce unii sunt săraci, iar alții bogați? Cum nelegiuiții se îmbogățesc, iar cei drepți sără-cesc?” (*cf.* Romani 11, 13). Atunci un glas a venit spre el și i-a zis: „Antonie, ai grijă de ale tale! Acestea sunt judecățile lui Dumnezeu și nu-ți ajută cu nimic să le cunoști!”[43].

43. *Patericul sau apoftegmele Părinților din pustiu*, Traducere, studii și prezentări de Cristian Bădiliță, Ediția a III-a adăugită, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 43.

II. Multipla revelare a iubirii lui Dumnezeu pentru noi

II.1. Crucea – cheia tainei iubirii lui Hristos[44]

Iubirea lui Dumnezeu pentru om se revelează mai ales în jertfă, prin aceasta ea făcându-se mai evidentă: „Noi am cunoscut dragostea Lui prin aceea că El și-a dat viața pentru noi” (I Ioan 3, 16). În suferințele Sale, Iisus n-a vrut de la om altceva decât un singur lucru: să accepte a răspunde cu iubire la iubirea ce i se arată. Prin iubirea Sa, Hristos a vrut salvarea omului. „Crucea este cheia tainei iubirii lui Hristos. Fără Cruce am fi știut ceva despre iubire în general dar n-am fi știut nimic despre iubirea lui Dumnezeu față de noi. Abia prin moartea lui Hristos pe cruce, Dumnezeu își învederează negrăita Lui bunătate (dragoste) față de lume”[45]. În al doilea rând, crucea ne arată o iubire care, pentru salvarea celuilalt, nu se dă în lături de la nici o suferință. Dumnezeu nu ne putea da o altă dovadă mai mare de iubire, decât moartea lui Iisus Hristos pentru răscumpărarea noastră. Dumnezeu și Domnul L-a dat pentru dragostea Sa pe Însuși Fiul Său la moarte prin cruce. „Că așa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât și pe Unul-Născut Fiul Său L-a dat la moarte pentru ea (Ioan 3, 16). Nu pentru că n-a putut să ne izbăvească pe noi în alt chip, ci a voit să ne învețe prin aceasta pe noi dragostea cea folositoare. Și ne-a

44. Am publicat acest capitol într-o formă mult mai extinsă și în cartea „Părinții Bisericii – Învățătorii noștri”, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2009.
45. Dumitru Belu, *Despre iubire*, Editura Omniscop, Craiova, 1997, p. 86.

apropiat pe noi de Sine în moartea Unuia-Născut Fiului Său. Și dacă ar fi avut ceva mai de preț decât pe Fiul Său, și aceasta ne-ar fi dat-o, ca să se afle în El neamul nostru. Și pentru dragostea Lui cea mare n-a voit să silească libertatea noastră, deși putea să o facă, ci să ne apropie de Sine, prin dragostea cugetului nostru”[46]. Potrivit Sfântului Nicolae Cabasila, „două particularități îl caracterizează pe cel ce iubește și îi asigură biruința: faptul de a face bine, prin toate mijloacele, obiectului iubirii sale și, la nevoie, de a suferi pentru el dureri și chinuri teribile. Această a doua mărturie de iubire este mult superioară celei dintâi, or, Dumnezeu era neputincios să o dea fiind nepătimitor (...) Atunci El născocește această umilință, caută să se pună în starea de a putea îndura dureri și chinuri pentru a convinge de iubirea Sa pe cei pentru care va suferi atât”[47].

Când vorbește despre pătimirile lui Hristos pe cruce, Sfântul Ioan Gură de Aur exclamă: „Dacă mă întreabă cineva: ce lucru mare a făcut Hristos? Eu voi lăsa cerul, pământul, marea, învierea multor morți și alte minuni și voi arăta doar crucea, care este mai slăvită decât toate. Crucea este vrerea Tatălui, slava (Fiului) Unuia Născut, desfătarea Sfântului Duh, podoaba îngerilor, siguranța Bisericii, mândria lui Pavel”[48]. În alt loc, același Sfânt Părinte zice: „Pentru aceasta Îl numesc pe Hristos Împărat, pentru că Îl văd răstignit. A se jertfi pentru cei conduși este fapta unui împărat”[49]. Atunci când face referire la negrăita dragoste a

46. Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre sfintele nevoințe*, 81, traducere, introducere și note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în col. *Filocalia*, vol. X, Editura IBMBOR, București, 1991, p. 395-396.
47. Sf. Nicolae Cabasila, *Viața în Hristos,* IV, A, I ; *cf.* Olivier Clément, *Întrebări asupra omului,* traducere din limba franceză de Ierom. Iosif Pop și Pr. Ciprian Șpan, Alba Iulia, 1997, p. 49.
48. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre Cruce,* 2, P. G. XLIX, col. 396-397.
49. Idem, *Cuvântări la Praznice Împărătești*, col. *Izvoarele ortodoxiei,* nr. 5, trad. de Pr. D. Fecioru, București, 1942, p. 187.

lui Dumnezeu pentru oameni, autorul patristic menționat consemnează: „Cum? Nu numai că a dat pe Fiul Său Cel iubit, ci în așa fel, încât să fie crucificat. Admiră bogăția iubirii Sale față de om; pe Fiul Său iubit l-a dat pentru cei vrednici de ură”[50].

II.2. Dumnezeu ne iubește pe fiecare cel mai mult

Mântuitorul Hristos numește moartea Sa jertfă și spune că pentru aceasta a venit, pentru a se jertfi (Matei 20, 28). El nu ar fi refuzat să se jertfească chiar și numai pentru unul dintre noi, căci ne iubește pe fiecare cel mai mult. „Hristos iubește pe fiecare om cu aceeași dragoste cu care iubește întreaga lume”[51], pentru că fiecare om este unic în fața lui Dumnezeu și mai valoros decât toate galaxiile la un loc, deoarece numai pe om l-a făcut Dumnezeu după chipul Său, cu posibilitatea de a ajunge la asemănarea cu El și a poseda prin har ceea ce El posedă prin fire; omul este și veriga de legătură dintre lume și Dumnezeu, „căci în firea omenească s-a amestecat o anumită înrudire cu Divinitatea”[52]. Scopul suprem al operei de răscumpărare este fericirea umană, finalizată și împlinită prin învierea Mântuitorului Hristos din morți.

---

50. Idem, *Comentar la Efeseni*, omilia I, 2, P. G. LXII, col. 14.
51. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia II, 8 la Epistola către Galateni*, P. G. LXI, col. 647.
52. Sf. Grigorie de Nyssa, *Marele Cuvânt Catehetic*, VI, P. G. XLV, col. 25D.

II.3. Multipla revelare a iubirii lui Hristos pentru noi

Hristos Și-a arătat iubirea Sa pentru noi nu numai prin crearea noastră și a lumii din nimic, prin Întrupare, pătimirile și moartea pe cruce, dar și prin Înviere, Înălțarea la cer, trimiterea Duhului Sfânt și prin pronia Sa care este evidentă din priveliștea tuturor celor pe care le vedem. După Înălțarea Sa la ceruri, Hristos Domnul nu ne lasă singuri, ci se dăruiește întreg pentru fiecare în parte, la fiecare Sfântă Liturghie. La rândul nostru, aducem la sfântul altar ceea ce avem mai prețios – însăși viața noastră, simbolizată în darurile de pâine și vin. Hristos vrea să ne ajute din interiorul nostru. El intră în componența omului prin cea mai intimă și mai deplină unire, pentru o inhabitare reciprocă, a lui Hristos în el și a omului în Hristos. Mântuitorul dorește să fie interior nouă, să fie în noi. În acest sens, în Sfânta Scriptură citim că, după Învierea Sa din morți, pe drum spre Emaus, El se arată celor doi ucenici – Luca și Cleopa (Luca 24, 13-32). Ei nu L-au cunoscut, cu toate că Bunul Mântuitor le tâlcuia locurile din Scripturi care vorbeau despre El. Când „s-a făcut" că pleacă mai departe, cei doi L-au rugat stăruitor să rămână la ei. Stând la masă, a binecuvântat pâinea, a frânt-o (ceea ce la evrei numai stăpânul casei săvârșea acest lucru) și le-a dat lor. Atunci ei L-au cunoscut, dar în acel moment El s-a făcut nevăzut de la ochii lor, ascunzându-se cum numai El știe în pâinea binecuvântată cu care ei au rămas. N-a mai dorit să fie un vizavi, exterior lor, ci interior, devenind astfel Viața vieții lor.

II.4. Dumnezeu caută prin toate numai folosul omului

Referindu-se la taina iubirii nesfârșite a lui Dumnezeu, Părintele Stăniloae menționa: „Iubirea lui Dumnezeu țâșnește de pretutindeni, din toate lucrurile și împrejurările, arătându-se în toate felurile”[53]. Dumnezeul nostru, Care este prin excelență iubire, caută prin toate numai folosul omului, îl iubește pe acesta mai mult decât se iubește el însuși pe sine și depășește în daruri gândurile omului. „Ai un Stăpân mai afectuos decât un părinte – spune Sfântul Ioan Gură de Aur – și mai grijuliu decât o mamă, mai îndrăgostit decât un mire și o mireasă, care socotește că odihna Lui e mântuirea ta și se bucură mai mult decât tine de izbăvirea de primejdii și de moarte … și Care arată orice fel de iubire: cea care o are un părinte pentru copii, o mamă pentru rodul pântecului ei, agricultorul pentru via sa, constructorul pentru meșteșugul său, mirele pentru mireasă, tânărul pentru o tânără, o iubire care vrea să îndepărteze de la tine cele rele tot atât pe cât e de departe răsăritul de apus, pe cât e mai înalt cerul față de pământ – căci am arătat și aceasta –, sau mai bine zis nu numai atât, cu mult mai mult, cum am arătat punând în mișcare cuvântul despre acestea și îndemnându-te să nu te oprești la imagini, ci să le depășești prin raționamente. Căci pronia lui Dumnezeu e de netâlcuit, purtarea Lui de grijă e necuprinsă, bunătatea Lui e negrăită, iar iubirea Lui de oameni cu neputință de adulmecat”[54].

---

53. Pr. Dumitru Stăniloae, nota 597, în *Filocalia*, vol. VIII, Editura Humanitas, București, 2002, p. 276.
54. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil*, VIII, 6-9, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre

Pentru ca noi să trăim în iubire, Creatorul nu dă porunci despotice, ci lansează apeluri iubitoare. Fericitul Augustin, un mare spirit enciclopedic, înzestrat atât cu o inteligență pătrunzătoare în cele mai abstracte probleme dar și cu o inimă plină de bunătate, notează următoarea vorbă de duh: „Iubește și fă ce vrei”[55], căci dacă cineva iubește pe Dumnezeu și pe semeni nu mai poate greși. Dumnezeu nu pune interdicții, nu ne silește să alegem binele, ci ne recomandă norme dătătoare de viață. „Nu ne silește Dumnezeu, Cel prisositor de bun (la bine), ca nu cumva siliți fiind și neascultând, mai mare osândă să avem”[56]. El nu violentează libertatea persoanelor care pot alege între a trăi în afara lui Dumnezeu sau în comuniune cu El. Astfel, iubirea Lui rămâne tot timpul în stare de jertfă. Dar omul nu-și poate odihni sufletul până nu simte iubirea lui Hristos în el și până nu răspunde cu iubire iubirii Lui, căci sufletul uman are o nesfârșită sete de iubire, iar această sete nu și-o poate potoli decât prin înălțarea către Hristos, Care o satură, umplându-o și mai mult de dorul după iubirea Lui. De aceea a fost trimis Duhul Sfânt în lume, pentru a ne dărui apa înnoirii duhovnicești, pentru ca noi, „adăpându-ne prin Duhul, (să primim și să) iubim pe Hristos”[57], iar prin Hristos, pe Tatăl. Parafrazându-l pe Sfântul Nicolae Cabasila, putem spune că, dacă ochiul a fost creat pentru a căuta lumina și a se sătura de ea, iar urechea pentru sunete și toate celelalte după rostul lor, atunci dorința sufletului se împlinește numai când găsește pe Dumnezeu, căci așa este *sortit* sufletului să nu-și afle

---

Pronia lui Dumnezeu, trad. de Ioan I Ică jr., Edit. Deisis, Sibiu, 2003, p. 288-289.

55. Fer. Augustin, *In epistulam Ioannis*, VII, 8, P. L. XXXV, col. 2033.
56. Petru Damaschin, *Învățături duhovnicești*, în *Filocalia*, vol. V, Editura Humanitas, București, 2001, p. 38.
57. Sf. Atanasie cel Mare, *Epistola I către Serapion*, P. G. XXVI, col. 576.

liniștea decât în Hristos, deoarece El singur este și Binele și Adevărul și tot ceea ce-l poate bucura pe om[58].

II.5. Mulțimea păcatelor omului nu întrece dragostea lui Dumnezeu pentru acesta

Hristos, „prietenul păcătoșilor” (Matei 11, 19) iubește, iartă pe acel pe care l-a ales și l-a rânduit coroană a creației, preot și rege al ei, „făcând sărbătoare cerească din întoarcerea celui ce se căiește”[59]. Mulțimea păcatelor și fărădelegilor omului nu întrece dragostea lui Dumnezeu pentru acesta, ci El are îndelungă răbdare și așteaptă mult pocăința fiecăruia dintre oameni, însă această certitudine nu trebuie să-l îndemne pe credincios la augmentarea păcătoșeniei, ci să-i stimuleze curajul pocăinței. Chiar după ce noi, oamenii cădem în nenumărate greșeli și fărădelegi, ofensându-L și jignindu-L, Dumnezeu ne cheamă, ne așteaptă îndemnându-ne să venim spre El, ne cheamă așa de mult și cu o așa stăruință, de parcă nu noi i-am fi greșit, ci de parcă El ne-ar fi greșit nouă. În acest sens, Sfântul Grigorie Dialogul spune: „Dar Dumnezeu vorbește (omului – n.n.) și înapoia spatelui (acestuia – n.n.), căci îl cheamă să se întoarcă la El și după săvârșirea păcatului. El recheamă pe acela care s-a îndepărtat de El. Nu ține seama de păcatele săvârșite. Aceluia care se reîntoarce, îi deschide inima Sa plină de milostivire

58. Sf. Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, Studiu introductiv și traducere din limba greacă de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Editura IBMBOR, București, 1997, p. 87.
59. Sf. Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 de capete*, 71, în *Filocalia*, vol. V, p. 312.

… Dacă nu ne temem de dreptatea Lui, ar trebui, cel puțin, să ne rușinăm că nu am răspuns chemării milostivirii”[60]. Oricât de mult bine ar săvârși și oricâte virtuți ar împlini omul în viața aceasta, ele nu se ridică la înălțimea cinstirilor și a iubirii lui Dumnezeu revărsate din belșug spre el: „Chiar de am muri de nenumărate ori pentru Dumnezeu, chiar dacă am săvârși toată virtutea, totuși, aceste fapte ale noastre nu sunt nici pe departe la înălțimea cinstirilor cu care ne-a cinstit pe noi Dumnezeu. Gândește-te la cele ce-ți spun: Dumnezeu n-are nevoie de nimic de la noi ci Își este de-ajuns; ne-a adus din neființă la ființă, ne-a dat suflet, cum nu are nimeni pe pământ, a sădit raiul, a întins cerul … și dac-ai încerca să vorbești despre toate bunurile și frumusețile date de Dumnezeu omului, ar trebui să povestești nespus de mult, fără însă a ajunge vreodată să le spui pe toate”[61]. În duh filocalic, Sfinții Varsanufie și Ioan îi scriu unuia dintre ucenici: „Dacă ai cunoaște cum trebuie darul lui Dumnezeu, chiar dacă toți perii capului tău ți-ar fi tot atâtea guri, n-ai putea să-L preamărești pe El, sau să-I mulțumești după vrednicie. Dar cred că tu îți dai seama de aceasta”[62].

---

60. Sf. Grigorie cel Mare, *Cartea regulei pastorale,* Traducere, prefață și note de Preot profesor Alexandru Moisiu, Editura IBMBOR, București, 1996, p. 218.
61. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre căință*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului*, traducere Pr. Prof. Dr. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, București, 2002, p. 102, 103, 104.
62. Sf. Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 113, în *col. cit.*, vol. XI, p. 150.

II.6. Viața spirituală este o viață de împărtășire de iubire, de Dumnezeu

Parcurgând literatura patristică putem conchide că viața spirituală nu este o viață de legi, porunci și dispoziții, ci o viață de împărtășire de iubire, de Dumnezeu. Fiecărui creștin ce răspunde prompt iubirii Lui, Hristos îi modelează chipul după chipul Său, căci aceasta este lucrarea iubirii, de a preface pe cel ce iubește în chipul celui iubit. Astfel, „dacă iubești pe Dumnezeu, dumnezeu vei fi; dacă-l iubești pe diavolul, diavol vei fi; iar de iubești trupul, trup vei fi. Înseamnă deci că lucrul cel dintâi al dumnezeieștii iubiri este a uni pe cel ce iubește cu cel iubit”[63]. Iubirea produce în inima celui ce o îmbrățișează un adevărat reviriment și un festin spiritual. Referindu-se la iubire ca putere de a schimba inimi și de a converti cugete la Dumnezeu-Iubire, Sfântul Ioan Gură de Aur, ale cărui opere au fost fie citite cu plăcere de milioane și milioane de oameni, remarcă: „Iubirea este un mare învățător și poate să-i întoarcă pe oameni de la rătăcire, să le schimbe felul de viață, să-i îndrume spre filosofie. Ea poate să facă din pietre oameni”[64]. Aceeași idee o găsim și cel mai mare geniu pe care l-a avut în trecutul său Biserica creștină din Apus, Fericitul Augustin, care afirmă: „Nimic nu-i atât de dur și de inflexibil care să nu fie biruit de focul iubirii”[65]. Când inima i se deschide

---

63. Fer. Augustin *la* Nicolae Moldoveanu, *Dicționar de înțelepciune patristică. Comori dezgropate*, Edit. Casa Școalelor, București, 1997, p. 183.
64. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 33, 6 la I Corinteni*, P. G. LXI, col. 284.
65. Fer. Augustin, *De moribus Ecclesiae*, II, XXII, 41, P. L. XXXII, col. 1329.

Dumnezeului-Iubire, și-L primește pe Acesta să troneze în ea, nimic nu o mai bucură și o împlinește pe deplin, bucuria aceasta a prezenței lui Dumnezeu întrecând orice altă bucurie sau plăcere omenească, căci, așa cum spunea Fericitul Augustin, „iubirea lui Dumnezeu e un hoț, care, spre norocul tău, te jefuiește și te fură de toate, ca să nu mai ai altceva sau pe altcineva decât pe Dumnezeu”[66]. Cel ce iubește cu adevărat pe Dumnezeu, nu va mai iubi, nu se va mai îngriji de bani, de avuții, nici de părinți, nici de slava vieții, nici de prieteni, nici de frați și, peste tot, de nimic pământesc”[67], în sensul că, în viața lui, acestea nu primează iubirii.

66. Fer. Augustin *la* Nicolae Moldoveanu, *op. cit.*, p. 164.
67. Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, P. G. LXXXVIII, col. 652.

III. Compasiunea lui Dumnezeu față de omul suferind

III.1. Hristos a fost pedepsit pentru mântuirea noastră

Sfânta Scriptură nu oferă explicații ample pentru durere și suferință, dar ne îndreaptă privirea către compasiunea divină dovedită faptic de Mântuitorul în timpul activității și misiunii Sale pământești în actele de vindecare ale unora dintre contemporanii Săi, până la acceptarea morții Sale pe Cruce, „pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire”.

Fără îndoială că multora dintre noi atunci când gândul ne e țintuit chiar și pentru câteva clipe la pătimirile Domnului, ne revine în memorie, printre altele, unul dintre marile pasaje profetice ale Vechiului Testament, care converge spre și este împlinit prin moartea trupească, dar mântuitoare a Domnului Iisus Hristos – profeția Robului suferind al lui Dumnezeu, din cartea biblică Isaia (52, 13 și 53, 12 *et passim*). Este imposibil să citim acest pasaj fără a ne aminti de ultimele ore din viața pământească a Mântuitorului. Suferința, umilința și durerea își aruncă umbra pe întreaga secțiune. Pasajul pare a se deschide cu tema exaltării: „Vezi, Robul Meu va propăși, Se va sui, mare Se va face și Se va înălța pe culmile slavei!” (Isaia 52, 13). Aceasta ar putea sugera imediat că „Robul” lui Dumnezeu va găsi faimă, noroc și bucurie în viață. Hristos – „Robul” este într-adevăr ridicat și înălțat, este ridicat pe crucea răstignirii, pentru ca toți să-L vadă și să-L disprețuiască, în cea mai publică, umilitoare și dureroasă formă de execuție. „Iar Eu, când Mă voi înălța de pe pământ, îi voi trage pe toți la Mine” (Ioan 12, 32), prezice El. Aproape anticipând un astfel de deznodământ, pasajul îndeamnă la reflecție asupra scopului acestei suferințe

nevinovate: „Dar El a luat asupră-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi Îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu. Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănile Lui noi toți ne-am vindecat" (Isaia 53, 4-5). Această profeție este uluitoare și ne oprește-n loc, invitându-ne să reflectăm mai mult asupra ei. „Robul" suferă, nu pentru El, ci pentru noi. Dar cum? Și de ce? El are tristețea unei lumi păcătoase pe umeri. Într-un anume sens, El a luat asupra Sa povara suferinței și întristării noastre. Unii lectori ai acestui pasaj scripturistic se pot pripi spre o concluzie greșită: a fost condamnat de Dumnezeu![68] Dar evenimentele ulterioare relevă clar că nu acesta este înțelesul. Într-un fel, noi suntem cei condamnați, iar „Robul" suferind suportă pedeapsa în locul nostru. Suferința a fost luată de la noi și pusă pe umerii Lui. Din iubirea infinită a lui Dumnezeu pentru om, „Robul" este pregătit să sufere pentru ca să îndrepte pe mulți (Isaia 53, 11). S-a mulțumit să fie tratat ca un păcătos, purtând păcatul și fărădelegea altora, dându-Și viața pentru păcătoși (Isaia 53, 12). El este pregătit să sufere pentru păcătoși, împreună cu păcătoșii, fiind numărat în rândul lor. Să ne amintim că pe Golgota erau trei cruci. La răstignirea Domnului Hristos, în dreapta și stânga Sa erau crucificați doi tâlhari condamnați. Dintre evangheliști, Luca este cel care ne atrage atenția asupra semnificației acestui aspect. Iisus era nevinovat de orice crimă; într-adevăr, unul dintre cei doi criminali, uluit că Hristos este executat împreună cu ei, se întoarce spre celălalt și-i spune: „Și noi pe drept, căci noi primim cele cuvenite după faptele noastre; Acesta însă n-a făcut nici un rău" (Luca 23, 41). Mai mult, sutașul care conducea *plutonul* de execuție, uluit de evenimentele care

---

68. Alister McGrath, *Suffering*, Hodder & Stoughton, London-Sydney--Auckland, 1992, p. 71 *et passim.*

se petreceau în fața sa, a slăvit pe Dumnezeu, zicând: „Cu adevărat, Omul Acesta drept a fost” (Luca 23, 47).

Și totuși Iisus a murit între doi criminali, mari tâlhari la drumul mare, oameni care erau păcătoși în ochii lumii: „L-au răstignit acolo pe El și pe făcătorii de rele, unul de-a dreapta și unul de-a stânga” (Luca 23, 33). Ce simbol mai dramatic ar putea dori cineva pentru compasiunea lui Hristos față de noi și lucrarea Sa mântuitoare pe Cruce, când El a suferit împreună cu păcătoșii? Sau ce împlinire mai convingătoare a mărturiei Lui că „... vă spun că trebuie să se împlinească întru Mine Scriptura aceasta: «Și cu cei fără de lege s-a socotit», căci cele despre Mine au ajuns la sfârșit” (Luca 22, 37).

Cupa cea amară a suferințelor Sale cuprindea păcatele întregii lumi. „Numai Cel fără de păcat putea să moară pentru păcătoși”[69], spune Sfântul Ioan Gură de Aur. Același autor patristic menționează că, pe Golgota, Hristos a fost în același timp și jertfă și preot jertfitor; jertfă după trup și preot după Duh, iar crucea a fost altar[70]. Îndurând toate pedepsele rezervate umanității păcătoase, Fiul lui Dumnezeu ispășește pe cruce, prin jertfa Sa, vina păcatului strămoșesc, căci pentru aceasta se coborâse Fiul lui Dumnezeu din cer, ca să Se jertfească pentru întreg neamul omenesc. Hristos Domnul primește moartea trupească, dându-și viața pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire (Luca 23, 46; Matei 27, 50; Marcu 15, 37 și Ioan 19, 30). În acest sens și Sfântul Atanasie cel Mare exclamă: „Minunează-te de iubirea de oameni a Cuvântului, că pentru noi e defăimat, ca noi să ne bucurăm de cinste”[71]. Astfel, nu piroanele L-au

---

69. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 38 la I Corinteni*, 2, P. G. LXI, col. 324.
70. Idem, *Despre Cruce*, P. G. XLIX, col. 398-400.
71. Sf. Atanasie cel Mare, *Tratat despre Întruparea Cuvântului și despre arătarea Lui nouă, prin trup*, cap. V, XXXIV, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în col. PSB, vol. 15, Editura IBMBOR, București, 1987, p. 129.

țintuit pe cruce, ci dragostea Sa negrăită față de om, pentru ca să răscumpere omenirea din osânda păcatului, a morții și a iadului cu prețul jertfei Sale.

Astfel, Fiul Omului, Bunul Învățător Care a avut milă și a ajutat pe cei obidiți, lipsiți, uitați și părăsiți, Binefăcătorul Care a tămăduit bolile și neputințele multora, le-a arătat calea adevărului și a dreptății, a binelui și a virtuții, le-a înviat morți și a săturat mulțimile flămânde a fost arestat și osândit la moarte, răstignit între doi făcători de rele.

Lipsa de credință, de recunoștință și de milă a unui popor îndărătnic, trădarea unui ucenic, lepădarea altuia, frica Apostolilor care au fugit temători din grădina Ghetsimani lăsându-l pe Domnul singur, apoi insultele, lovirile, flagelările, răstignirea, cuvintele zeflemitoare, chinurile agoniei și moartea sângeroasă, toate s-au întâmplat atunci iar acum le privim cu ochii credinței și ne îndurerează sufletele.

Groaznicele suferințe ale Domnului Hristos n-au fost ceva năprasnic, surprinzător sau intempestiv și nu constituie simple fapte impuse cu o silnicie coercitivă, ci, așa cum am subliniat și mai sus, toate au fost prevăzute dinainte de Providența divină. Din lecturile evanghelice aflăm că, înainte cu mult timp de a pătimi, Mântuitorul vorbea de *sfârșitul* Lui în detalii impresionante: „Iată, ne suim în Ierusalim și Fiul Omului va fi predat arhiereilor și cărturarilor și-L vor osândi la moarte” (Marcu 10, 33).

Descrierea pătimirilor și a morții Domnului nostru Iisus Hristos pe cruce ocupă un loc deloc neglijat în literatura patristică. Ne vom opri însă aici doar la câteva scurte texte ale Sfântului Ioan Gură de Aur. În acest sens, autorul patristic, în omilia a IV-a la Epistola către Evrei, arătând importanța Pătimirilor Domnului, exclamă: „Pătimind Fiul ceea ce a pătimit, este cu mult mai mare și mai însemnat decât a face lumea și a o crea din ceea ce nu era”. Același

Părinte[72] consemnează că Mântuitorul a îndurat atunci cele mai mari ocări; iudeii săvârșesc totul, ca și cum s-ar fi temut să nu lase ceva nefăcut din faptele lor cutezătoare și insolente; pe profeți i-au omorât cu mâinile lor, iar pe Hristos, pe temeiul hotărârii judecătorului; ajung ucigași și osândesc pe Hristos; Îl osândesc și cu gura lor și cu gura lui Pilat, spunând: „Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri” (Matei 27, 25). Se năpustesc asupra Lui cu o furie oarbă și-L ocărăsc; Îl leagă și-L târăsc; ei sunt vinovați că ostașii Îl ocărăsc; Îl pironesc, Îl înjură, Îl batjocoresc. „Pilat n-a hotărât aceasta; dar ei fac toate acestea de la ei; ei sunt totul: și acuzatori și judecători și călăi. Nu I-a fost batjocorit numai un mădular, ci tot trupul. Capul, cu o cunună de spini, cu lovituri de trestie, cu pălmuiri; fața, cu scuipări; obrajii, cu palme; tot trupul cu flagelări, cu îmbrăcare cu hlamidă roșie și închinăciuni fățarnice și batjocoritoare; mâna, cu trestia pe care I-au dat-o să o țină în loc de sceptru”[73]; în sfârșit, cu datul oțetului/vinului amestecat cu smirnă. Lecturând despre aceste groaznice ordalii, realizăm lesne că nu poate fi ceva mai cumplit decât acestea, neputând exista o batjocură mai mare. Cele ce le-au săvârșit atunci iudeii și romanii depășesc orice cuvânt.

Neînțeleasa, nefondata și furibunda lor nebunie nu a încetat, ci, după ce L-au dezbrăcat, după ce L-au răstignit și după ce I-au dat să bea oțet amestecat cu fiere, iudeii nu se opresc aici, ci își augmentează răutatea, sporindu-și vinovăția; se observă o adevărată emulație între dânșii în a nu rata nici o ocazie de a-L batjocori, umili și bate; chiar când Îl văd pironit pe cruce Îl ocărăsc și ei și cei ce treceau. Dar cel mai cumplit decât toate era că Mântuitorul pătimea acestea sub învinuirea de amăgitor și înșelător, de îngâmfat,

---

72. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, LXXXVII, I, P. G. LVIII, col. 769-770.
73. *Ibidem*, col. 770-771.

de om care s-a lăudat în zadar cu cele ce mărturisea. De aceea L-au și răstignit în fața întregului popor, ca să-L umilească și să-L batjocorească înaintea tuturor; de aceea s-au slujit de mâinile nemiloșilor soldați, ca mânia lor violentă să crească și prin această judecată publică. Încât, meditând la acestea, ne întrebăm și noi împreună cu dumnezeiescul Hrisostom: „Ce inimă n-ar fi muiat mulțimea care-L urma pe Iisus și plângea? ... da, dar nu pe aceste fiare! De aceea și Domnul ... pe aceștia nu-i învrednicește de vreun răspuns!”[74]

Nouă celor de astăzi, pentru ca să nu ne arătăm indolenți și nesimțitori față de jertfa nemeritată dar asumată și îndurată de Mântuitorul pentru noi și pentru mântuirea noastră, Sfinții Părinți ne lansează ferme exortații la a conștientiza că și păcatele noastre sunt răni și spini în trupul Mântuitorului, drept urmare trebuie să le lepădăm pentru ca să-L putem urma cu toată ființa noastră pe Bunul Mântuitor. Suntem îndemnați să nu uităm că ziua de vineri e ziua Pătimirilor Domnului, ziua când Mântuitorul Și-a dat sângele și a suferit răstignire pe cruce pentru noi și pentru mântuirea noastră. Mai ales în această zi, creștinii, conștientizând alunecările lor în păcat, roagă pe Mântuitorul Iisus Hristos să-i miluiască, să-i ierte și să le facă parte de fericirea cea veșnică.

---

74. *Ibidem*.

III.2. Dumnezeu ne este un Prieten de suferință Care înțelege, compătimește, ajută

De la bun început subliniem faptul că mesajul hristic în ceea ce privește suferința, nu este acela de a ne îndemna să ne complacem în ea. Suferința a reprezentat, pe parcursul scurtei peregrinări pământești a Mântuitorului, un rău, un adversar pe care l-a combătut necontenit. I-a întrebat de multe ori pe apostoli: „De ce sunteți triști?" (Luca 24, 17; Matei 6, 5; Luca 24, 28) și le-a lansat adesea ferme îndemnuri la bucurie (Matei 5, 12; 28, 9-10). El nu a încetat să vindece bolnavii, să învie morții, să deschidă urechile surzilor, să lumineze ochii orbilor și să izgonească duhurile rele. Prin gesturi, prin cuvinte și prin fapte, El a venit să instaureze Împărăția, unde „nici plângere, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi" (Apocalipsa 21, 4).

Citim în Sfânta Scriptură că suferința umană Îl emoționează pe Hristos Cel plin de compasiune, de compătimire. Revelația dumnezeiască Îl prezintă pe Dumnezeu fiind oricând *dispus* în a ieși din transcendența Sa, pentru a alina și a mângâia pe cel aflat în proximitatea morții. Mântuitorul nu doar că nu refuză pe nimeni care-I solicită ajutorul, ci îl oferă chiar El întâi. La întâlnirea cu cortegiul funerar și cu văduva din cetatea Nain, care-și plângea pe unicul său fiu mort și-l conducea către mormânt, I s-a făcut milă de ea și i-a înviat fiul (Luca 7, 13), iar în fața mormântului prietenului său Lazăr, chiar a lăcrimat (Ioan 11, 35) etc. Plânge Mântuitorul și pentru soarta Ierusalimului (Luca 19, 41); Dumnezeu-Omul plânge impresionat de suferința umană; plânge, dar oferă și mijloace pentru înlăturarea ei. O emoționantă mărturie de iubire din partea Domnului Hristos

este cuprinsă în cuvântarea de despărțire adresată ucenicilor Săi, înainte de Sfintele Lui Pătimiri (Ioan 15, 16, 17). Pe toți i-a iubit până la sfârșit (Ioan 13, 1).

Domnul acționează cu mare tact, cu multă discreție și delicatețe în relația directă cu cei suferinzi. Dragostea și amabilitatea Sa nu sunt niciodată invadatoare.

Comentatorii biblici remarcă faptul că El nu a susținut expuneri sau predici ample și emfatice pe marginea subiectului suferinței. Puținul pe care îl spune este strict legat de gesturile Sale de eliberare a omului din toate obstacolele răului, manifestat exterior și interior. Femeia gârbovă (Luca 13, 10-17) este o paradigmă în această privință. Deplina Lui compătimire se traduce printr-o apropiere holistică de persoană, trup și suflet, fără a le separa vreodată pe cele două. El propune fiecăruia o însănătoșire sau o vindecare completă.

Am subliniat până acum că Dumnezeu este milostiv, compătimitor față de cel suferind. Cuvântul „compătimire” provine din limba latină (substantivul compassiō, ōnis = suferință comună; adjectivul compassibilis = care împărtășește suferința altuia) și are înțelesul primar de „a suferi împreună cu cineva”. El posedă astfel sensuri extinse precum „bunătate”, „considerație”, „clemență” etc. A fi milostiv înseamnă a fi capabil să te alături celui care suferă, să-i împărtășești durerea și chinul. Termenul „simpatic” (în limba greacă veche, cuvântul συμπάσχω are înțelesul de a compătimi[75], a avea compasiune față de cineva, a avea aceleași sentimente, a simpatiza cu etc.) are în mare același înțeles, dar provine din greacă. Hristos este Arhiereul „simpatic” al creștinilor, aceasta desigur în înțelesul prim al acestui cuvânt, altfel spus, Hristos este Arhiereul Care compătimește, suferă împreună cu creștinul suferind. El suferă cu noi în slăbiciunile noastre.

75. În limba română, verbul „a compătimi” are și sens tranzitiv și sens intranzitiv; sens tranzitiv = a manifesta părere de rău față de suferințele cuiva; sens intranzitiv = a suferi împreună cu altul.

A trecut prin toate cele prin care ni se cere și nouă să trecem. Astfel, ne putem apropia de El cu încredere, pentru că ne înțelege starea, El trecând deja prin ea și creând astfel o legătură puternică simpatetică între El și noi.

Acest gând ne aduce mai mult decât profundă mângâiere și alinare. De asemenea, ne oferă un stimulent real pentru alinarea suferinței, pentru că suferința lumii Îl „afectează" și Îl îndurerează pe Creator. Prin activarea spre alinarea suferinței în lume, alinăm tristețea lui Dumnezeu, Care nu rămâne impasibil, ci se împărtășește de această suferință. Suferința noastră este suferința Lui; suferința Lui este suferința noastră. „Datorită covârșitoarei Sale iubiri de oameni, Domnul ia parte la suferința fiecăruia din noi"[76].

În general, s-a făcut distincție între ideile înrudite (dar diferite) de „simpatie" și „empatie"[77]. „Simpatia" este situația de a fi trecut prin aceeași experiență ca altcineva. Ai trecut prin suferințe similare și acum suferi împreună cu el. Totuși, în consilierea profesională, empatia este de maximă importanță. Pentru a fi de folos cuiva care are nevoie de alinare, încerci să te pui în postura lui și-ți pui întrebarea: „Oare cum se simte dacă a trecut prin această experiență?". Spre exemplu, să presupunem că persoana pe care încerci să o ajuți moare de cancer. Tu, pe de altă parte, ești total sănătos. Încerci să-ți dai seama cum trebuie să te simți când mori de cancer și astfel să spui și să faci lucrurile care ar putea fi de un oarecare ajutor persoanei nefericite de la capătul receptor al eforturilor tale bine intenționate. Dar încearcă să te pui în locul persoanei care are o reală nevoie de ajutor. Spre exemplu, să presupunem că mama ți-a murit recent și, ca urmare, ești profund tulburat. Cine te-ai aștepta să fie mai abordabil și mai util: cineva a cărui mamă încă

76. Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, Cartea I, cap. VIII, P. G. VIII, col. 325B.
77. Alister McGrath, *Suffering*, p. 70-71.

trăiește, dar care este pregătit să se transpună în situația ta, și să-și imagineze cum trebuie să te simți? Sau cineva a cărui mamă a murit nu demult și care știe din experiență ce simți? Este inerent făpturii umane să prefere să discute cu cineva care împărtășește suferința sa – care simpatizează. Și această simplă observație are consecințe teologice importante.

Hristos nu *empatizează* cu suferințele noastre, încercând să-și imagineze ce trebuie că simțim vizavi de tristețile și nenorocirile existenței umane. El știe deja. A trecut și El prin ele. Le-a experimentat. Pe scurt, El *simpatizează* cu noi. Și aceasta aduce o nouă profunzime, intensitate și căldură rugăciunii noastre adresate lui Hristos în aceste situații. Ne putem ruga Lui cu nădejde, știind că El deja ne cunoaște nevoile, pentru că le-a experimentat înaintea noastră. Atunci când suntem tulburați de boală, încercare, necaz, putem medita la faptul că Hristos a trecut printr-o durere mai gravă și mai profundă decât oricare alta pe care am suferit-o sau vom suferi-o noi vreodată. A suferit agonia crucificării. Compasiunea, compătimirea este așadar unul dintre răspunsurile divine la suferința omului. Sfântul Apostol Pavel o afirmă în mod explicit: „Că nu avem Arhiereu care să nu poată suferi cu noi în slăbiciunile noastre, ci ispitit întru toate după asemănarea noastră, afară de păcat” (Evrei 4, 15). Hristos Cel Răstignit, Înviat și Înălțat la ceruri, fiind Arhiereu veșnic, continuă, plin de dragoste și milă, să sufere împreună cu omul suferind, până la sfârșitul veacurilor, după cum glăsuiesc gurile sfinte ale Părinților Bisericii. Aceasta este una din marele taine ale creștinismului. Dumnezeul întregii mile este cu noi, chiar și în valea umbrei morții. „În timp ce suferința te tulbură – sfătuiește un scriitor bisericesc – prezența Mântuitorului Care rămâne alături de tine în suferință îți aduce mângâiere interioară ... Suferințele lui Hristos abundă în noi, pentru că, trimise sau îngăduite

de El, ele trebuie purtate cu răbdare, după asemănarea lui Hristos. Dacă uneori lovitura încercării este dificil de îndurat, privește la Hristos rănit pentru tine. Îndrăgostiții își scriu pentru a-și aminti mutual teama de a fi uitați. De aceea Iisus Hristos, Care te iubește, îți trimite încercări, El, pe Care tu L-ai uitat când ți-a fost bine. Privește! Chiar El a păstrat, pentru ca tu să-ți amintești, cicatricile rănilor suferite pentru tine ... Atunci El îți trimite încercări pentru ca tu să-ți amintești de El!”[78].

Dumnezeu ne este un Prieten de suferință Care înțelege, compătimește, ajută, iar când crede că ne este folositor pentru mântuire ne tămăduiește. El nu privește pasiv situația noastră de la distanță, fără a o înțelege și fără a ne ajuta.

Prin atitudinea Sa, Mântuitorul n-a urmărit interese personale sau de grup, însă a dorit să fie de folos tuturor, împărtășindu-le imense binefaceri. El tămăduiește minunat toate bolile trupului și ale sufletului și revarsă binecuvântarea mângâierii în sufletele întristate și în trupurile suferinde. Cuvântul Său, mâna Sa (Matei 8, 3; 20, 34), marginea hainei Sale (Matei 9, 20) toate săvârșesc minuni pentru vindecarea și mângâierea celor în suferințe.

Unii dintre semenii noștri înclină uneori să creadă că Fiul lui Dumnezeu este departe de noi, pe tronul Său ceresc, lângă Dumnezeu-Tatăl și că suntem singuri în suferințele noastre, însă nu este deloc așa. Înțelegem aceasta și numai dacă ne amintim fugitiv de episodul biblic relatat în cartea proorocului Daniel (cap. 3), unde citim că regele Nabucodonosor (634-562 î. Hr.) i-a aruncat în cuptorul cel de foc pe cei trei tineri Șadrac, Meșac și Abed-Nego care nu s-au lăsat înduplecați să-și renege credința în Dumnezeul Cel Viu și Adevărat și să venereze idolul din aur la semnalul dat de trâmbițe și

78. Pierre de Blois, *De duodecim utilitatibus tribulationum*, P. L. CCVII, col. 990, 999b, 1004-1005, 996AB.

de celelalte instrumente muzicale. Când au fost întrebați dacă într-adevăr nu slujesc dumnezeului lui și chipului de aur pe care el l-a așezat, aceștia au răspuns regelui următoarele cuvinte: „O, Nabucodonosor, noi n-avem nevoie ca la aceasta să-ți dăm un răspuns! Dacă, într-adevăr, Dumnezeul nostru Căruia Îi slujim poate să ne scape, El ne va scăpa din cuptorul cel cu foc arzător și din mâna ta, o, rege! Și chiar dacă nu ne va scăpa, știut să fie de tine, o, rege, că noi nu vom sluji dumnezeilor tăi și înaintea chipului de aur pe care tu l-ai așezat nu vom cădea la pământ!". (Daniel 3, 16-18). Acestea zicând ei, regele a dat poruncă să fie aruncați în cuptorul cel de foc care a fost încălzit de șapte ori mai mult decât de obicei (Daniel 3, 19). Și, dintr-o dată, regele Nabucodonosor a fost cuprins de spaimă și s-a sculat în grabă, zicând către sfetnicii săi: „«Oare, n-am aruncat noi trei bărbați legați în mijlocul cuptorului cu foc arzător?» Răspuns-au și i-au zis: «Cu adevărat, așa este, o, rege!» Și începând din nou a grăi, a zis: «Iată, eu văd patru bărbați dezlegați, umblând prin mijlocul cuptorului, nevătămați, iar chipul celui de al patrulea, ca fața unuia dintre fiii zeilor»" (Daniel 3, 24-25). Deci Însuși Iisus Se afla acolo, în mijlocul flăcărilor cuptorului, împreună cu acei trei tineri care nu au acceptat să-și lepede credința și să se închine idolului creat de mâini omenești. Nici un fir de păr nu li se pârlise și nu au fost vătămați în nici un fel. De aici reiese că nimeni nu este singur, ci Hristos este cu noi întotdeauna, mai ales în cuptorul suferințelor vieții. „Dacă tu vei trece prin ape, Eu sunt cu tine și în valuri tu nu vei fi înecat. Dacă vei trece prin foc, nu vei fi ars și flăcările nu te vor mistui. Că Eu sunt Domnul Dumnezeul tău ..." (Isaia 43, 2-3). Așa cum notează unii comentatori[79] ai textului biblic de mai sus

79. Spre exemplu, Anthony M. Coniaris, *Vitamine duhovnicești pentru inimile rănite*, în românește de Maria Băncilă, Ed. Sofia, București, 2010, p. 22.

(Daniel 3, 24-25), este o mângâiere să observăm că numai trei: Șadrac, Meșac și Abed-Nego au ieșit din foc. Celălalt, cea de-a patra Persoană care credem că era Hristos, a rămas acolo, în cuptor, ca să ne apere și să ne mângâie pe noi toți atunci când vom trece prin cuptorul de foc arzător al durerilor, încercărilor și necazurilor vieții. El ne-a făgăduit că nu vom fi singuri în clipele cele mai grele și noi credem în cuvântul Lui.

În concluzie, evidențiem faptul că bunul creștin nu este singur, părăsit sau izolat. El înaintează spre bucuriile veșnicei Împărății cu și în Hristos, aflând în El pe Cineva care poate să-l înțeleagă, să-i aline sufletul și să-l ajute. Mântuitorul se oferă omului ca un Dumnezeu compătimitor, ajutător, „blând și smerit cu inima” (Matei 11, 29), iar tămăduirea i-o propune nu i-o impune, căci ea se sprijină pe doleanța omului de a fi vindecat.

„Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi” (Ioan 1, 14), „întru toate după asemănarea noastră, afară de păcat” (Evrei 4, 15). Hristos a experimentat suferința, ura, umilința și persecuția. Fiul lui Dumnezeu nu a venit să distrugă crucea, nu a venit să distrugă sau să anihileze complet suferința, ci pentru a suferi alături de noi. Într-una din predicile sale, părintele Nicolae Steinhardt susținea că religia creștină nu ne oferă un mijloc miraculos de a scăpa de suferință, ci ne pune la îndemână miraculosul mijloc de a o îndura.

IV. Compătimirea și îngrijirea bolnavilor

IV.1. Iubirea de Dumnezeu și de oameni

Pe Dumnezeu Îl iubim pentru că este iubire, ni S-a revelat ca iubire absolută, pe om îl iubim pentru că Dumnezeu l-a iubit și l-a prețuit mai întâi și suntem datori să iubim creația lui Dumnezeu pentru că este opera Lui, frumoasă, armonioasă și vrednică de a fi iubită. Iubind toți pe Dumnezeu, toți pot să devină una, căci iubirea este cea care călăuzește lucrurile și le unește. În duh filocalic, Ava Dorotei menționează că „lumea este ca un cerc și în mijlocul acestuia se află Dumnezeu, iar liniile care pornesc de la margine către centru sunt drumurile, adică cetățile oamenilor (...) iată deci care este natura iubirii (...) cu cât ne apropiem de Dumnezeu în iubire față de El, cu atât ne unim întreolaltă prin iubirea lui Dumnezeu”[80].

Iubirea, din punct de vedere creștin, are ceva *din imago Dei* inscripționată în viața noastră și în elementele constitutive ale universului. Omul, prin însăși firea lui, simte nevoia de a intra în legătură directă cu Dumnezeu Cel personal, prin continua transcendere spre Absolut, căci i s-a sădit în suflet puterea de a iubi. Persoana umană este mânată lăuntric spre deschiderea prin iubire, pentru că ea are ca fundament care a creat-o și o susține cu această tendință, comuniunea treimică de Persoane, ca veșnică și supremă deschidere reciprocă în lumina iubirii. Dumnezeu vrea să I se răspundă îndată chemării la iubirea oceanică din care El

80. Ava Dorotei, *Învățătura 6, 9*, P. G. LXXXVIII, col. 1698B.

dorește să dea valuri întregi, însă face aceasta doar în funcție de dorința și setea fiecăruia. El e îndrăgostit de oricare dintre noi, ne dă orice, cu o singură condiție: să ne îndreptăm spre El ca să putem primi. Omul este invitat să răspundă lui Dumnezeu cu iubirea lui și să răspundă tuturor oamenilor cu puterea iubirii smerite și jertfelnice ce o dobândește din comuniunea strânsă cu El. Bunii creștini nu-L iubesc pe Dumnezeu pentru frumusețea Raiului, nici pentru frica Iadului, ci Îl iubesc pentru bunătatea Lui, pentru dragostea Lui nemărginită arătată lor și întregii creații, iar El nu-i va lipsi pe ei de moștenirea veșnică, căci pe El îl vor moșteni.

IV.2. Distincția spirituală a creștinului este iubirea aproapelui în numele lui Dumnezeu

Iisus Hristos a arătat că distincția spirituală a creștinului este iubirea aproapelui în numele lui Dumnezeu. Dragostea constituie temelia poruncilor, a legilor divine și porunca *de frunte* a Mântuitorului Iisus Hristos (Ioan 15, 12), Care a așezat-o ca lege de temelie la lumea nouă pe care voia s-o reînnoiască și s-o mântuiască. Concluzia pe care o desprinde Sfântul Ioan Gură de Aur cu privire la acest fapt este următoarea: „Dragostea este începutul, rădăcina, izvorul și maica tuturor bunurilor (...) Acesta este chipul ucenicilor Domnului, calitatea deosebită a robilor lui Dumnezeu, semnul de recunoaștere al Apostolilor: «Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei» (Ioan 13, 35). În care, spune-mi? Nu în puterea de a învia morții, de a curăța leproșii sau de a alunga demonii (...), ci «dacă veți avea dragoste unii față

de alții» (Ioan 13, 35)”[81]. Iubind pe aproapele, arătăm că-L iubim pe Dumnezeu, slujind aproapelui, slujim lui Dumnezeu, așa cum arată limpede Sfântul Grigorie de Nazianz sau Teologul: „Frații mei și frați ai lui Hristos, e vremea să cercetăm pe Hristos, să-l apropiem pe Hristos, să îngrijim pe Hristos, să hrănim pe Hristos, să-l cinstim pe Hristos”[82]. Slujirea omului e mai mare decât orice lucrare și virtute, iar temelia vieții sociale și „rădăcina tuturor bunurilor este iubirea de oameni”[83].

Fericitul Augustin, ale cărui opere sunt o contribuție nepieritoare la patrimoniul culturii universale și a cărui viață a fost împodobită îndeosebi cu două dintre cele mai frumoase virtuți: smerenia și dragostea, virtuți care au caracterizat și pe Fiul lui Dumnezeu întrupat, dorind să-i înflăcăreze pe ascultătorii săi și să-i deprindă a fi cultivatori desăvârșiți ai dragostei de semeni, lansează următoarea exortație: „Prețul grâului sunt banii tăi, prețul pământurilor e argintul tău, prețul perlei e aurul tău, prețul dragostei ești tu însuți (...) Dacă vrei să ai dragoste, caută-te și descopere-te”[84].

Tema dragostei de aproapele este o constantă a gândirii Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți. În scrierile lor, Sfinții Părinți lasă să se întrevadă că dragostea ne face asemenea lui Dumnezeu. Alte fapte bune se văd numai la oameni, de pildă lupta cu poftele, războiul împotriva desfrâului, a mâniei și a diverselor patimi, însă dragostea o avem de comun cu Dumnezeu. Cum dragostea nu cere altă recompensă decât un răspuns de dragoste, așa Dumnezeu nu cere pentru dragostea Sa decât pe a noastră, să nu iubim doar cu vorba, ci

81. Sf. Ioan Gură de Aur, *Contra anomeilor despre neputința de a înțelege pe Dumnezeu*, omilia I, 1, P. G. XLVIII, col. 701-702.
82. Sf. Grigorie Teologul, *Despre iubirea săracilor*, P. G. XXXV, col. 890.
83. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilie în cinstea lui Lazăr*, 6, P. G. XLVIII, col. 990.
84. Fer. Augustin, *Sermo XXXIV*, 4, P. L. XXXVIII, col. 212.

mai ales să transpunem iubirea în faptă. Să stăruim în a-i iubi pe oameni așa cum îi iubește Dumnezeu. „Precum Dumnezeu fiind bun din fire și fără patimă, iubește pe toți la fel (...) așa și cel bun și nepătimaș, în aplicarea voii Sale, iubește pe toți oamenii la fel”[85].

Nici un om „nu va putea cuprinde în cuvinte după vrednicie iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Nici chiar dacă s-ar aduna toate limbile oamenilor la un loc, nu vor putea să exprime măcar o parte din iubirea Sa de oameni”[86].

Prin iubire, credinciosul înaintează la nesfârșit în și spre Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Acesta ajutându-l să ajungă prin har unde a ajuns omenitatea Lui prin unirea ipostatică. Omul poate înainta la infinit în trăirea comuniunii de dragoste a Sfintei Treimi, făcându-și proprie tot mai mult această dragoste, și mulțumind totodată Iubirii pentru dragostea Ei.

IV.3. Compătimirea pentru aproapele nostru

Creștinul, ca ucenic al Domnului și ca următor al Lui, are vocația de a traduce aceeași compasiune în fapte, de a lucra la rândul său, ca și Hristos, pentru a vindeca, a ușura, a mângâia, a elibera de rău sau a întinde o mână salvatoare acolo unde nevoia o reclamă. În fiecare din gesturile pline de compasiune ale creștinului este prezent Hristos Însuși.

---

85. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta I, cap. 25, P. G. XC, col. 965B.
86. Sf. Chiril al Alexandriei, *Cateheze,* cateheza a II-a, traducere din limba greacă și note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, București, 2003, p. 30.

După o exprimare hrisostomică, creștinul milostiv devine mâinile și picioarele lui Hristos Care răspunde, prin el, rugăciunilor celor neajutorați, strâmtorați, cuprinși de boală sau de oarece suferință, care au cerut cu ardoare lui Dumnezeu să-i ajute. Însă Același Hristos Se ascunde cum numai El știe sub chipul celui flămând, însetat, străin, gol, bolnav, în temniță etc. (Matei 25, 34-45). Deci, pe de o parte, Hristos Domnul este Tămăduitorul Care compătimește și vindecă și, pe de altă parte, Bolnavul care este tratat și alinat. Cu siguranță Biserica, având la bază, în acest sens, învățătura din Matei 25, 35-45, înțelege că cel care refuză să-i ofere ajutorul unui bolnav aduce *atingere* lui Hristos Însuși.

Gândul că Domnul Hristos ne-a purtat povara păcatelor, a cunoscut suferința noastră și ne este un Prieten Care ne înțelege, ne compătimește și ne ajută, ne oferă un puternic imbold pentru a lucra spre alinarea durerii și a suferinței în lume, nutrind propria noastră compasiune din cea a Învățătorului nostru. Compasiunea este limbajul iubirii. Căutând să ușureze greutățile suportate de alții în această lume dură, lucrăm pentru a ușura durerea lui Dumnezeu în fața suferinței creației Sale. Dumnezeu suferă împreună cu poporul Său. Ușurându-le celor suferinzi și chiar muribunzi tristețea singurătății și suferința trupului, aducem un zâmbet pe fața lui Dumnezeu. Nu contează de fapt dacă aceasta ia forma aplecării asupra necazurilor vecinilor care sunt bătrâni, bolnavi, neputincioși și infirmi sau a dăruirii de bunuri materiale pentru a împiedica foametea, sau înseamnă a rupe din timpul nostru liber discutând cu cei singuri și triști. Făcând oricare dintre acestea, răspundem unei nevoi umane reale, împlinim porunca de a iubi după cum am fost iubiți și bucurăm *inima* părintească a unui Dumnezeu Care alege să sufere împreună cu cei pe care i-a creat și-i iubește.

Bunul creștin ia parte, afabil, la suferințele și bucuriile celorlalți, manifestându-se întotdeauna cu solicitudine, fiind dispus să ajute efectiv și din toată inima, bine știind că religia creștină nu se reduce la simple formulări teoretice sau complicate înșiruiri de construcții ideologice, ci recomandă întruparea principiilor sale în viața mundană a omului, așa cum ne-a arătat Însuși Întemeietorul creștinismului: Hristos Domnul. Conștienți de înalta lor misiune, creștinii vor să-L reprezinte pe Mântuitorul și să-I slujească, pătrunși de vocația lăuntrică de a fi în vremea vieții lor o „Evanghelie întrupată". Identitatea naturii nu admite deosebiri ființiale între oameni. Atitudinea iubitoare și plină de compasiune față de aproapele suferind, îl fac pe acesta din urmă să se simtă prețuit, stimat și iubit. Pentru cei aflați pe patul suferinței, de multe ori este nevoie numai de inimă bună, de cuvânt bun, de intenție bună, adesea de o singură privire caldă și compătimitoare.

Hristos nu doar recomandă gestul sau fapta milostivă, ci mai mult, Se sălășluiește în cei care-și împărtășesc mutual iubirea: „De ne iubim unul pe altul, Dumnezeu rămâne întru noi și dragostea Lui în noi este desăvârșită" (I Ioan 4, 12).

În cartea biblică Facerea (cap. 18), observăm cum ospitalitatea lui Avraam față de cei trei călători care-l vizitează la stejarul Mamvri ilustrează o paradigmă recomandată de atitudine binevoitoare. Primindu-i pe cei trei Tineri, Avraam Îl primește pe Dumnezeu Însuși, fapt ce îl învrednicește să primească un fiu și să devină părinte al unei descendențe atât de numeroase precum stelele cerului și nisipul mării. Pe de altă parte, capitolul următor din cartea Facerii (19) arată că nesocotirea legii ospitalității atrage pedeapsa divină. Și peste secole, Sfântul Apostol Pavel, plin de vervă, în Epistola către Evrei, îi îndemna astfel pe creștini, reamintindu-le episodul avraamic: „Primirea de oaspeți să n-o uitați căci prin aceasta unii, fără ca să știe, au primit în gazdă, îngeri" (Evrei 13, 2).

IV.4. Dumnezeu își întoarce fața către cei care-și întorc fața spre semenii lor

Slujirea lui Dumnezeu se concretizează nu numai în raportarea directă la El, în formele de cult și în împlinirea legilor divine, ci și în slujirea, sub diferite forme, a semenilor noștri. Întotdeauna noțiunea de slujire comportă două dimensiuni: una verticală, îndreptată spre Dumnezeu și alta orizontală, orientată către aproapele nostru, între ele existând un raport de intercondiționare. Creștinul concepe slujirea plină de iubire a semenilor și ca pe o slujire adusă, implicit, lui Dumnezeu, iar slujind comunității Bisericii, are cinstea de a fi colaborator cu Hristos la realizarea Împărăției lui Dumnezeu. În concepția Sfinților Părinți, nu poate fi un alt semn mai bun de recunoaștere a celui credincios și a celui ce-L iubește pe Hristos, ca slujirea fraților și purtarea de grijă de mântuirea lor și nimic nu mânie atât pe Dumnezeu cât disprețul pe care-l arată cineva îndatoririlor ce le are față de semenii săi. Slujirea aproapelui este o îndatorință pentru orice creștin, după măsura puterii fiecăruia. Că este o condiție cerută tuturor, reiese din felul în care se va face judecata de apoi, când vom fi întrebați dacă am făcut bine celor mai mici ai lui Hristos, slujirea semenilor fiind decisivă pentru mântuirea sau pierderea veșnică.

Cel ce împlinește porunca dragostei se aseamănă cu Dumnezeu Care este dragoste (I Ioan 4, 8), iar cel ce se aseamănă cu Dumnezeu și-a desăvârșit menirea sa în această lume. Tot ceea ce săvârșește creștinul se judecă prin prisma dragostei și primește valoare înaintea lui Dumnezeu numai ceea ce este împlinit cu dragoste și jertfelnicie. Astfel, paharul de apă dat unui frate de-al nostru în numele Mântuitorului

(Matei 10, 42), capătă o sempiternă valoare. Dragostea, care este temelia legilor dumnezeiești și maica virtuților, se face tuturor toate. Ea îmbrățișează pe prieten și ridică pe cel căzut în abisurile patimilor sau în adâncul deznădejdii, mângâie și îmbărbătează pe cel disprețuit, insuflă bărbăție, tărie, curaj și *duh stăpânitor* celui copleșit de sfiiciune, întinde o mână celui gata să se înece, oblojește rănile celui căzut între tâlhari, slujește la patul bolnavului cu devotament, sfială, prețuire și dragoste, poartă poverile celor mai slabi (Galateni 6, 2), sfătuiește în bine pe cel ce este gata să se prăvălească în noroiul patimilor, satură pe cel flămând, adapă pe cel însetat, îmbracă pe cel gol, cercetează pe cel bolnav (Matei 25, 35-36) etc. Dragostea apropie suflet de suflet, inimă de inimă și pune pe om în slujba omului. Dragostea face pe cel ce o are și o dezvoltă neîncetat să fie inundat de o sfântă bucurie, bucuria de a aduce altora bucurii, bucuria împlinirii dragostei de frate care este porunca divină de căpătâi ce stă la temelia celorlalte și constituie o condiție *sine qua non* intrării în Împărăția promisă.

Iubirea creștină activează deci prin ceea ce Hristos Domnul a numit slujirea semenilor. Într-adevăr, a te pune în slujba aproapelui din iubire pentru Bunul Mântuitor și a-ți asuma în parte rolul Lui de a vindeca sau măcar de a alina durerea celui suferind înseamnă a împlini, în gradul cel mai înalt, cea mai mare dintre virtuți. Slujirea aproapelui, departe de a însemna o înjosire, este tocmai cea mai mare vrednicie a omului în fața lui Dumnezeu. Numai prin ieșirea din temnița intereselor egoiste putem răzbate la adevărata libertate și putem trăi o viață cu adevărat rodnică și fericită, cultivând binele comun, căci egoismul și mizantropia ne sărăcesc, ne închid în noi înșine și ne însingurează, ne izolează de semeni și atrag antipatia celor din jur. Considerând că toți creștinii sunt mădulare ale Trupului „tainic al lui Hristos”, Sfântul Apostol Pavel arată că membrele trebuie să îngrijească deopotrivă unele de altele, și „dacă un mădular suferă, toate

mădularele suferă împreună” (I Corinteni 12, 25-26). Cine-l trece cu vederea sau îl disprețuiește pe fratele său, pe sine însuși se nedreptățește. Cum este posibil? Ne învață unul din exegeții de vârf ai Patristicii, și anume Sfântul *cu gură de aur*: „Tu singur ai suferit o vătămare nu mică. Că acela care nu-l miluiește pe cel sărac cu câte ceva, se duce în gheenă, dar oare cel ce-l vede pe fratele său primejduindu-se în cele necesare și nu-i întinde mâna de ajutor, oare nu va pătimi mai mult decât acela, după cum paguba a fost în lucruri mai mari?”[87].

Mântuitorul ne cere să ne punem sufletul unul pentru altul, slujindu-ne ca și cum L-am sluji pe El Însuși (Efeseni 6, 5-7). Întreaga activitate pământească a Mântuitorului, de la nașterea Sa smerită în staulul din Betleem și până la jertfa supremă de pe crucea Golgotei, poartă amprenta unei jertfelnice și smerite slujiri și constituie pentru noi o adevărată paradigmă în acest sens. Pentru slujirea semenilor și pentru mântuirea lor, Fiul lui Dumnezeu ia chip de rob (Filipeni 2, 3-8), înfruntând și moartea pe cruce.

Slujim aproapelui, pentru că-l prețuim ca pe un fiu iubit al lui Dumnezeu, *înfiat* de Duhul Sfânt prin harul Sfântului Botez, dar și ca pe un frate al nostru; căci cel mai urgisit dintre oameni este totuși „un frate mai mic” al lui Hristos (Matei 25); slujindu-i lui, slujim deci lui Hristos. De aceea, Sfântul Apostol Pavel ne cere ca „orice faceți, din suflet să faceți, ca Domnului” (Coloseni 3, 23).

În viziunea patristică, cel de lângă noi este un alt eu; așa se explică de ce îi și numim frați pe cei care au fost renăscuți prin Același Cuvânt, în sensul că prin Botez, primim înfierea cea duhovnicească și devenim unii față de alții frați în Hristos Fratele nostru, Care a luat trupul nostru din nemărginita Sa iubire față de noi și pentru mântuirea noastră. Dumnezeu își întoarce fața către cei care-și întorc fața spre

---

87. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia 7, P. G. LXII, col. 637.

semenul lor căruia îi acordă mărinimos ajutorul și „este în apropiere de cei care sunt în apropiere de fiecare de cei din jurul lor”[88]. Pentru a-i anima și mai mult pe ceilalți și a-i convinge de aceasta, Sfântul Vasile cel Mare, Părinte al Bisericii și om de neprecupețită acțiune, cu deosebite aptitudini administrative, precizează: „... fă-ți în fața Domnului o faptă de laudă! (...) vei recunoaște că nu ești decât om și că și tu trebuie să aștepți clipele când vei avea nevoie, la timpul tău, de ajutorul lui Dumnezeu. Nu te lipsi de el din pricina asprimii tale de acum, ci atrage asupră-ți toate milostivirile lui Dumnezeu, arătând față de cei întristați o bunătate și o dreptate deplină”[89]. Același Sfânt Părinte sfătuia ca fiecare să facă din ceea ce-i strădanie generală problema sa personală și să fie încredințat că participă el cel dintâi la succesul ori la eșecul de obște[90], fiindcă avem nevoie de ajutorul fiecăruia dintre frați „mai mult decât are nevoie o mână de alta”[91].

IV.5. Părinții *Patericului* despre slujirea bolnavilor

Sfatul patristic este categoric în privința iubirii aproapelui și a slujirii acestuia: fiecare să socotească drept cel mai mare câștig folosul pe care-l aduce aproapelui său, căci în folosul aproapelui stă folosul nostru. În *Patericul egiptean*,

88. Clement Alexandrinul, *Stromatele*, VI, XVII, 161.6., traducere, cuvânt înainte, note și indici de Pr. D. Fecioru, în col. PSB, vol. 5, Editura IBMBOR, București, 1982, p. 472.
89. Sf. Vasile cel Mare, *Epistole*, 108, P. G. XXXII, col. 517B. În această epistolă, Sfântul Vasile cere sprijin unui înalt demnitar pentru o văduvă, ca să i se facă acesteia ușurări la plata impozitelor.
90. *Ibidem*, 28, P. G. XXXII, col. 310B.
91. *Ibidem*, 97, col. 534BC.

ni se istorisește că undeva trăia un bătrân pe nume Apollo. Ori de câte ori cineva îi cerea un ajutor el mergea cu bucurie, zicând: „Cu Hristos am astăzi să lucrez pentru sufletul meu, căci aceasta este plata sufletului”[92]. Această aplecare smerită și iubitoare spre celălalt este înscrisă ontologic în noi: „nimic nu este mai propriu naturii noastre decât să fim sociabili între noi, să ne ajutăm și să ne iubim unul pe altul”[93].

Creștinul nu-i transmite celui suferind doar compasiunea, ci și disponibilitatea de a-i fi alături, de a-i da sfaturi și de a-l ajuta, pentru ca bolnavul să poată depăși suferința sau să o poată accepta fără protest și fără revoltă. Dragostea adevărată „nu constă în cuvinte, ci în fapte”[94]. Cel ce se jertfește pentru aproapele său, ostenindu-se și slujindu-l din dragoste curată, deși s-ar părea că poartă greutatea oboselii, el se odihnește prin osteneală și primește de la Dumnezeu multă mângâiere pentru sufletul său nobil. Prin cercetarea celui bolnav și neputincios, se învrednicește să-l cerceteze și pe el Dumnezeu cu darul și cu mila Sa cea bogată. Pentru monahii pustiului era o pricină de mare binecuvântare să îngrijească un bătrân până la trecerea lui din această viață; cu atât mai mare era binecuvântarea când îngrijea cineva pe duhovnicul și pe tatăl său. Privind la scopul lor – mântuirea sufletului, nutreau convingerea că mai degrabă bolnavul îi slujește pe ei, decât ei pe bolnav. Au împlinit în mod desăvârșit cuvântul Sfântului Maxim Mărturisitorul care îndeamnă cu binecunoscuta-i cordialitate: „să punem iubirea față de tot omul mai presus decât toate cele văzute și decât trupul nostru însuși”[95].

---

92. *Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinților Bătrâni*, Ediție îngrijită de Pr. Petru Pleșa, Alba Iulia, 1999, p. 39-40.
93. Sf. Vasile cel Mare, *Regulile mari*, P. G. XXXI, col. 918A.
94. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, 6-7, P. G. LX, col. 464.
95. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cuvânt ascetic*, 8, în *Filocalia*, vol. II, Editura Humanitas, București, 1999, p. 28.

Când nevoia duhovnicească o reclama, Hristos Domnul îi îndemna să revină pentru un timp în lume pentru a-i sprijini și a-i sluji pe frați chiar pe unii dintre bătrânii pustnici, care își trăiau bătrânețile în adâncul pustiului, singuri, departe de oameni, doar cu Dumnezeu, bucurându-se acolo „de mierea liniștii" și de rugăciunea neîncetată.

„ Dumnezeu, Care dorește mântuirea tuturor, într-o zi i-a poruncit (Cuviosului Paisie cel Mare – n.n.):

— Lasă pustiul și du-te să-i sprijini pe frații tăi care trudesc dincolo de pustiu.

Paisie a întrebat îngrijorat:

— Mă duc, Doamne, dar voi avea folos? Sunt eu vrednic să-i conduc pe alții? Eu tremur și mă tem că, ocupându-mă de alții, voi uita de mine și voi pierde totul, amărâtul de mine.

Mântuitorul i-a răspuns:

— Greșești, Paisie. Nu este așa. Dacă vei trudi cum te învăț Eu, pentru mântuirea altora, vei primi răsplată dublă. În Ierusalimul de Sus răsplata pentru ceea ce faci pentru mântuirea altora va fi însutită.

Cuviosul a ascultat cu smerenie și de atunci, credincios în cuvântul lui Dumnezeu, a început să iasă din pustiu, pentru a-i ajuta pe frați.

Spune preafericitul Pavel: «Fiecare din noi să placă aproapelui în ce este bine, spre zidire».

Adică trebuie să dorim să facem fiecare din noi nu ceea ce ne place, ceea ce ne satisface orgoliul, ceea ce ne mulțumește sufletește, ci ceea ce este de folos pentru ceilalți și îi ajută să se mântuiască. Niciodată să nu uitați că la fel a făcut și Hristos pentru noi. A pătimit pentru noi, din iubire pentru noi, lucruri care nu plac nimănui: suferință, durere, ocară și batjocură"[96].

---

96. Avva Ioan Colov, *Viața, învățăturile și minunile Cuviosului Paisie cel Mare*, în col. *Comorile pustiei*, vol. 3, colecție îngrijită de Ignatie Monahul, Editura Anastasia, București, 1995, p. 32-33.

Citim în *Paterice* cum monahi tineri care au primit ca ascultare să se îngrijească de bolnavii aflați la sfârșit de drum în viața de aici, împlineau aceasta cu atâta conștiinciozitate și devotament, încât nu mergeau niciodată la a-și împlini somnul nopții dacă vreunul dintre părinți era cuprins de durerile bolii. Erau convinși că numai dăruindu-se altora, viața și activitatea lor capătă sensul adevărat și deplin și devin rodnice, înălțătoare și folositoare tuturor. Trăiau pentru Dumnezeu și semeni. Iubeau pe toți oamenii, „căci nu iubeau nimic omenesc”[97]. Se jertfeau cu totul, îngrijind bolnavii încredințați lor spre slujire. Împreună pătimitori, învârtind șiragul de metanii, se rugau nopți în șir, mergând în continuu, stăruind în rugăciunea inimii sau spunând: „Doamne, ai milă de robul Tău”, și: „Sfinților Doctori fără de arginți, fiți mijlocitori pentru acest rob al Domnului” etc. De asemenea, acolo unde era cu putință, unii mergeau să pescuiască pentru bolnavii lor, după care pregăteau pentru ei ceea ce prinsese, încercând să-i ajute să se întărească, să se însănătoșească sau măcar să se amelioreze starea lor și să se simtă mai bine. Întrucât nu le puteau înapoia sau vindeca mădularele bolnave, cu defecte senzitive și motorii, și anume: orbilor ochii, șchiopilor picioarele etc. *s-au făcut* ei în locul mădularelor lor, și prin ei, cei care-și pierduseră ochii, vedeau, iar cei cu picioarele amputate sau nefuncționale, mergeau. E greu de găsit ceva care să egaleze această iubire de oameni a lor. Îi slujeau cu dragoste de frate, nu pentru răsplata cinstirii, nici pentru slava de la oameni sau din vreun anume interes personal ori de grup, neslăbind în osteneală, din cauza moleșelii și trândăviei, negândind că slujesc trupurilor și sufletelor străine, ci robilor lui Hristos; astfel, lucrul lor se arăta Domnului curat și neviclean. Când unul dintre

97. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a III-a, cap. 37, P. G. XC, col. 1028D.

bolnavi era chemat la Domnul, privegheau toată noaptea lângă trupul acestuia, în rugăciune necontenită, până în ceasul slujbei de înmormântare. Scriitorul bisericesc Paladie[98] ne istorisește că „un anume Apoloniu după nume, negustor de meserie, după ce a părăsit lumea și s-a așezat în muntele Nitriei, neputând învăța nici vreo meserie, nici să se deprindă cu scrisul, trăind douăzeci de ani în munte, a avut această nevoință. Din banii și din ostenelile sale cumpăra din Alexandria tot felul de leacuri și de lucruri trebuincioase și le dădea tuturor fraților bolnavi. El putea fi văzut de dimineața până la ceasul trei după amiaza înconjurând mănăstirile și intrând prin uși ca să vadă de nu zace cineva bolnav. Aducea stafide, siropuri, ouă, aluat de făină, de care au nevoie cei bolnavi, socotind că această slujire îi este lui de cel mai mare folos la bătrânețe. Când a murit, a lăsat bunurile lui unuia asemenea lui, ca să împlinească aceeași slujire. Căci locuind cinci mii de monahi în munte era trebuință și de această slujire, din pricina locului pustiu".

Dintotdeauna Biserica a avut în atenție pe cei pe care i-a găsit Dumnezeu vrednici de încercările bolilor. Marea dragoste și deosebita grijă a Bisericii față de credincioșii suferinzi s-a concretizat, chiar din primele veacuri ale creștinismului, în importante așezăminte filantropice. Ne amintim desigur, de *Vasiliada* – acel *oraș al carității*, cum numea Sfântul Grigorie Teologul instituția de binefacere întemeiată de Sfântul Vasile cel Mare, care apoi a fost o paradigmă pentru asistența socială de mai târziu, chiar până în zilele noastre. Primele spitale au fost înființate în incinta mănăstirilor, așa-numitele *bolnițe* unde monahii stăteau ca în fața altarului la patul fiecărui suferind pe care îl slujeau. Pe lângă bolnițe, în preajma centrelor episcopale, mănăstiri sau parohii,

98. *Istoria lausiacă*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura IBMBOR, București, 1993, p. 31-32.

mai funcționau cămine pentru bătrâni, cantine pentru săraci, orfelinate etc. Cei care-i îngrijeau pe semenii lor considerau că, în ceea ce privește valoarea și însemnătatea omului, după Dumnezeu, orice om este ca un dumnezeu; slujeau pe cei bolnavi cu dragoste creștină, îi îmbărbătau în răbdare[99], le insuflau nădejdi de mai bine, le mângâiau sufletele, rememorau sensul bolii și scopul principal al vieții pământești caduce – aceasta mai ales bolnavilor aflați într-o stare terminală sau celor cărora li s-a comunicat un diagnostic letal sau un prognostic infaust –, apoi supuneau dezbaterii și cauzele bolilor, precum și faptul că în durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, învățându-i că suferința trupului este purificatoare (căci așa cum focul curăță rugina de pe fier, așa boala curăță păcatul omului), și mai ales că nu sunt singuri pe acest drum al suferinței, căci Hristos suferă cu fiecare, până la sfârșitul veacurilor, potrivit suferinței fiecărui om, precum glăsuiesc gurile sfinte ale Părinților Bisericii.

Sfântul Grigorie al Nyssei, fratele marelui Vasile, cel care a organizat sus-numitul așezământ ce i-a purtat numele, într-una din scrierile sale în care tratează în mod magistral tema iubirii de săraci și facerea de bine, ne învață ca cel puțin fiecare să poarte de grijă de cei din apropierea lui, acest lucru considerându-l ca fiind de mare preț: „Nu lăsa pe cei din jurul tău să fie îngrijiți de altcineva! Să nu cumva să ia altul comoara care se află lângă tine! Îmbrățișează pe cel căzut în suferință ca și cum ai îndrăgi aurul. Iubește pe cel împovărat ca și cum îți iubești propria sănătate, ca și cum îți iubești sănătatea soției, a copiilor, a casnicilor și a întregii tale familii. Cel lipsit și bolnav este de două ori mai sărac; dacă îl ajută sănătatea, cel lipsit merge din ușă în

---

99. După cum trupul are nevoie de hrană perceptibilă prin simțuri, tot astfel sufletul are nevoie de un îndemn zilnic și de hrană duhovnicească (Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, omilia 9, 8, P. G. LIII, col. 90).

ușă, îndreptându-se către cei avuți, iar dacă stau la încrucișarea drumurilor, cer mila tuturor trecătorilor, cum o cerea și Daniil în groapă (Daniel 14, 32); în schimb cei chinuiți de boală te așteaptă pe tine cel evlavios și iubitor de săraci”[100].

Pretutindeni deci e nevoie de lucrarea faptelor bune. „Dacă aceasta lipsește, nu ne poate fi de nici un folos numele de creștin”[101]. Credința fără fapte este numai o umbră fără de putere[102].

Nu ne-am propus aici să aducem precizări despre toate bolnițele întemeiate de călugării români în incinta mănăstirilor noastre, pentru că au fost nenumărate astfel de clădiri unde bolnavii erau îngrijiți, mângâiați sufletește, întăriți duhovnicește și în cele din urmă, unii primeau vindecarea. Vom aminti doar câteva pe care le-am considerat mai ilustrative.

Astfel, din *Patericul românesc* aflăm, printre altele, că „pe lângă grija pe care o avea pentru împodobirea bisericilor și mântuirea sufletelor, mitropolitul Atanasie Crimca (al Moldovei și Sucevei † 1631) s-a îngrijit și de alinarea bolilor și suferințelor trupești. Astfel, în anul 1610 a înființat o bolniță la Mănăstirea Dragomirna, unde se îngrijeau, atât călugări, cât și mireni. Iar în anul 1619 a înființat un adevărat spital în orașul Suceava, unde se vindecau numeroși suferinzi. Urmând exemplul Sfântului Vasile cel Mare, un mare spirit disciplinat și practic, mitropolitul Anastasie este fondatorul celui dintâi spital public din țara noastră”[103].

---

100. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre iubirea de săraci și despre binefacere*, P. G. XLVI, col. 458D-459A.
101. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii despre pocăință*, 9, 1, P. G. XLIX, col. 343.
102. Idem, *Omilii la Epistola a doua către Timotei*, omilia 8, 1, P. G. LXII, col. 643.
103. Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Patericul românesc ce cuprinde viața și cuvintele unor sfinți și cuvioși părinți ce s-au nevoit în mănăstirile românești (secolele III-XX)*, Ediția a IV-a, Editura Episcopiei Romanului, 2001, p. 197.

Vrednic de pomenire este în acest sens și Sfântul Cuvios Paisie de la Neamț († 1794), care avea o grijă deosebită și pentru cei bolnavi. „În Mănăstirea Neamț zidi spital pentru bolnavi și case de oaspeți. Starețul rânduia pe cei bătrâni și bolnavi la spital, încredințându-i fratelui Onosie, bolnicerul mănăstirii. El cerea îngrijitorilor să slujească bolnavilor ca lui Dumnezeu, să le dea de mâncare cât mai bună, pâine albă și vin, să-i spele săptămânal și să le mențină curățenie exemplară în bolniță. Starețul primea la spital și bărbați mireni care sufereau de diferite boli și care nu aveau unde să-și plece capul. Aceștia erau așezați în chilii aparte, «hrăniți din masa comună și trăiau acolo cât voiau, unii chiar până la moarte»”[104]. Ucenicii lui mărturiseau că adeseori vedeau pe Cuviosul Paisie (de la Neamț) stând aproape toată noaptea cu durere de inimă lângă patul celor foarte bolnavi. Împreună suferea și suspina cu ei, mângâindu-i cu nădejdea vindecării și a mântuirii, dându-le nu puțină ușurare în amara lor durere[105]. Unul din urmașii săi la conducerea duhovnicească a Mănăstirii Neamțului, marele stareț (Neonil al Mănăstirii Neamț, † 1853), fiind foarte milostiv și iubitor de oameni, a purtat grijă după putere și de cei bolnavi. Astfel, a zidit în Mănăstirea Neamț o bolniță încăpătoare, în locul celei arse în 1841, pentru călugării bătrâni și bolnavi din lavră, pentru cei ce se nevoiau în schiturile și pădurile dimprejur și chiar pentru mireni. Alături a amenajat o farmacie și a rânduit câțiva călugări „bolniceri” și un medic. Iar la Târgu Neamț a zidit, în anul 1852, un spital mare cu etaj pentru 200 de bolnavi, cu paraclis la mijloc, în care slujea zilnic un duhovnic călugăr. A mai zidit o farmacie mare „cum nu era alta în Moldova”, cu medic plătit de mănăstire. În aceste două spitale, multe suferințe se alinau și toți bolnavii primeau tratament gratuit. Atât

104. *Ibidem*, p. 305.
105. *Ibidem*.

spitalul cât și farmacia erau întreținute de mănăstire[106]. Apoi, episcopul Ioanichie al Romanului (sec. XVIII), în orașul Roman, a întemeiat la Mănăstirea Precista Mare primul spital public, întreținut din veniturile Bisericii. De asemenea și în orașul Focșani a întemeiat, în incinta Mănăstirii «Sfântul Prooroc Samuil», un spital public cu același patron spiritual. La ambele spitale, episcopul Ioanichie făcea vizite canonice, dădea ajutoare și rânduia ieromonahi slujitori și călugărițe surori de caritate[107]. S-a străduit și Cuviosul Arhimandrit Timotei Ionescu, Stareț al Mănăstirii Neamț (1806-1887) să poarte grijă deosebită față de cei bolnavi din spitalul și bolnița mănăstirii, cât și de cei din spitalul public de la Târgu Neamț, administrat de mănăstire, unde se tratau bolnavii gratuit[108]. Mai aproape de zilele noastre, Sfântul Cuvios Ioan Iacob Românul de la Neamț, zis și Hozevitul (1913-1960), cu metania din Mănăstirea Neamț, care s-a nevoit 24 de ani în Țara Sfântă, atât pe valea Iordanului, cât și în pustiul Hozeva, avea în obștea Sfântului Sava ascultarea de bibliotecar și de infirmier. Noaptea lua parte la biserică, se ruga la chilie și îngrijea marea bibliotecă a mănăstirii, iar ziua era infirmier și îngrijitor de bolnavi la bolnița din incintă. Cerceta pe călugării și sihaștrii bolnavi, le ducea mâncare, spăla rănile răniților de război aduși aici de pe front și alina pe toți cu dragoste, iar cu inima neîncetat se ruga și simțea pe Hristos[109]. Acestea sunt pentru noi cei de astăzi adevărate lecții de amenitate, de generozitate și de ospitalitate.

Toate acestea nu au rămas doar amintiri, ci sunt transpuse și în zilele noastre, în practică, de clericii și bunii

---

106. *Ibidem*, p. 392.
107. Idem, *Patericul mănăstirilor nemțene*, Editura Trinitas, 2011, p. 30.
108. *Ibidem*, p. 96.
109. Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Patericul românesc*, p. 613.

noștri credincioși. Biserica pune la dispoziția bolnavilor – mai ales a celor ce provin din familii paupere – consultații și tratamente gratuite, ea fiind și astăzi, prin programele ei de asistență socială, alături de cei aflați în suferință.

Cei care slujesc la patul celui suferind iau mare plată de la Dumnezeu și primesc iertarea păcatelor lor. În acest sens, Cuviosul Paisie Aghioritul ne istorisește că, „aproape de Karyes sihăstreau doi români într-o chilie. Odată unul dintre ei s-a îmbolnăvit foarte tare și celălalt, din păcate, se îngreuia să-l slujească. De aceea îl ruga mereu pe Sfântul Pantelimon ori să-l tămăduiască repede pe bolnav, ori să-l ia din viața aceasta, ca să se slobozească de puțina osteneală ce ar fi făcut-o slujind pe bolnav.

Într-o zi, în timp ce îl ruga din nou pe Sfântul Pantelimon, i-a apărut Sfântul și i-a spus:

— De ce îmi ceri aceasta? Nu vezi că ești gol de virtuți? Pentru îngrijirea fratelui tău vei primi puțină plată de la Dumnezeu.

Cuvintele acestea ale Sfântului Pantelimon l-au cutremurat pe fratele slujitor. De atunci l-a slujit cu multă râvnă pe bolnav și ruga pe Dumnezeu să trăiască mulți ani, ca să-l îngrijească cât mai mult”[110]. Citind aceste istorii ale dragostei, ne revin în amintire și cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur care exclama: „Mai ales dragostea ni-i arată pe oamenii sfinți”[111]. Tot el lansează următoarea interogație, retorică de altfel: „Ce se poate asemăna cu dragostea? Nimic. Ea este rădăcina, izvorul și mama bunătăților, virtute care nu aduce suferință, virtute plină de plăcere și care provoacă multă bucurie celor care o practică cu sinceritate”[112]. Dragostea

110. Cuviosul Paisie Aghioritul, *Părinți aghioriți. Flori din Grădina Maicii Domnului*, Traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004, p. 129.
111. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, omilia 62, 3, P. G. LIX, col. 394.
112. Idem, *Scrisori*, 222, P. G. LII, col. 733-734.

ți-l arată pe aproapele tău ca pe tine însuți și te învață să te bucuri de bucuriile lui ca de ale tale și să suporți toate necazurile lui ca pe ale tale. Dragostea îi face pe cei mulți un singur trup și le transformă sufletele în locașuri ale Duhului Sfânt, căci nu în cei dezbinați, ci în cei uniți cu sufletul se odihnește duhul păcii[113]. Dragostea fundamentată pe Hristos este fermă, stabilă și invincibilă și nimic nu o poate întoarce. Hristos este temei puternic și desăvârșit[114]. Același Sfânt al Bisericii, în cuvântările sale înaripate și înălțătoare despre prietenie, pune pe seama iubirii duhovnicești această slujire a aproapelui, acest ajutor total dezinteresat și plin de iubire genuină pe care îl dau unii altora frații în credință sau frații în Hristos, Fratele lor. Marele exeget al Constantinopolului și al Bisericii întregi este convins că iubirea duhovnicească este mai presus decât restul prieteniilor, stăpânind ca o împărătească peste celelalte, și are chipul strălucitor, căci nu o naște nimic pământesc ca pe cealaltă: nici împreună viețuirea, nici binefacerea, nici firea, nici timpul, ci coboară de sus, din cer. De nimic rău nu poate fi zdruncinată. Nimic nu este așa de tare ca legătura Duhului. La temelia acestei iubiri fervente nu stă nici rudenia după trup sau de sânge, nici preocupările comune, nici binefacerile, nici interesul, nici altceva de acest fel, ci stă Însuși Hristos și credința în El. „Care prietenie ar putea să realizeze o atât de mare unire precum unitatea credinței? Căci nu trebuie să arătăm că între noi există o legătură de apropiere ca între prieteni sau de rudenie unii cu alții, ci o legătură ca de la membru (al Trupului lui Hristos)”[115]. Proprietățile dragostei adevărate, curate și jertfelnice sunt astfel

113. Idem, *Despre dragostea desăvârșită*, 2, P. G. LVI, col. 281.
114. Idem, *Omilii la Matei*, omilia 60, P. G. LVIII, col. 587.
115. Idem, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, omilia 15, 3, P. G. LIX, col. 101.

încât „cel iubit și cel ce iubește nu mai formează două ființe, ci una (...) ei nu sunt numai reuniți, ci una”[116].

Cel care a devenit prieten ca să primească o binefacere va fi dușman, iar cel care fiind necontenit în obișnuință, când obișnuința a fost întreruptă, a stins prietenia. Femeia, dacă a avut loc o ceartă, a plecat de la bărbat și a pus capăt iubirii. Nimic din acestea nu este în dragostea duhovnicească, pentru că nu este desfăcută de nimic din acestea, căci nimic din acestea nu a făcut-o să se nască: nici timpul, nici lungimea vieții, nici suportarea răului, nici ascultarea răului, nici mânia, nici jignirea, căci nimic altceva nu o atinge și nu poate să o desfacă[117]. Ea s-a născut din credință curată și dragoste față de Hristos Care o și întreține și o sporește perpetuu. „Sunt multe cele ce ar putea caracteriza creștinismul, dar mai mult decât toate și mai puternică decât toate este dragostea reciprocă a fraților și pacea. Precum celor care fac un drum lung într-un grup numeros, Apostolul ne spune: «Vedeți să nu rămână în urmă cineva, căci nu vă cer doar să ajungeți voi la capătul călătoriei, ci și să nu-i pierdeți din ochi pe ceilalți»”[118].

Interesantă este și reacția bătrânului Trifon de la Muntele Athos la auzul veștii că unul dintre frați dorește sau a fost trimis să-i slujească. Redăm în cele ce urmează relatarea Cuviosului Paisie Aghioritul: „Trecuse mult timp de la venirea mea și trebuia să plec. De aceea l-am întrebat pe Bătrân:

— Nu vrei să vorbesc la vreo mănăstire, ca să te îngrijească acum, la bătrânețe?

---

116. Idem, *Comentariu la Epistola către Corinteni*, omilia 33, P. G. LXI, col. 289.
117. Idem, *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia 1, 3, P. G. LXII, col. 303.
118. Idem, *Comentariu la Epistola către Evrei*, omilia 31, 1, P. G. LXIII, col. 213.

Acela a zâmbit, când a auzit cuvântul «îngrijească», și mi-a spus:

— Bre, «îngrijească»? Dumnezeu Se îngrijește și de viermii din pământ, îi hrănește și-i încălzește, iar pe mine, un vierme atât de mare, nu mă poate îngriji? Mi-a spus și părintele Xenofont: «Hai să te îngrijesc!». Iar eu i-am spus: «Bre, sunt cărămidă să mă iei de aici și să mă pui în coliba ta?» (se referise la faptul că nu este nesimțitor). Aici este starețul meu, Mihail, care cu rugăciunea sa a făcut dintr-un cotor o căpățână mare de varză! Și părintele Xenofont vrea să mă îngrijească?”[119]

IV.6. Pe unii cuvioși bolnavi, neslujindu-i nimeni, îi slujeau îngerii lui Dumnezeu

Uneori, pe monahii cei duhovnicești care și-au închinat întreaga lor viață lui Dumnezeu și care, ajungând la vârsta senectuții și contractând o serie de boli, neavând cine să-i slujească și necăutându-i nimeni, Dumnezeu trimitea robilor Săi devotați îngerul Său care să-i slujească și să le acorde îngrijirea cuvenită. Expunem în continuare cazul unui astfel de bătrân, care, bolnav fiind și neavând cine să-l ajute, sculându-se, mânca ce mai găsea prin chilie. Așa a petrecut mai multe zile, fiindcă nu a venit nimeni să-l caute. „După ce au trecut treizeci de zile, de vreme ce nu venise nimeni la el, a trimis Dumnezeu un înger să-i slujească și a petrecut cu el șapte zile. Apoi și-au adus aminte frații și au venit să-l caute. Bătând ei la ușă, s-a dus îngerul, iar bătrânul striga dinăuntru: «Plecați de aici fraților». Dar ei stricând ușa, au intrat și l-au întrebat, pentru ce striga. El le-a răspuns:

---

119. Cuviosul Paisie Aghioritul, *Părinți aghioriți*, p. 121.

«Treizeci de zile am pătimit și nimeni nu m-a cercetat și iată, șapte zile sunt de când a trimis Dumnezeu un înger care îmi slujea și cum ați intrat voi, s-a depărtat de la mine». Acestea zicând, a adormit, iar frații minunându-se, au proslăvit pe Dumnezeu"[120].

IV.7. Îngrijirea bolnavilor ce suferă de boli contagioase

Eusebiu de Cezareea, în cartea sa *Istoria bisericească*, aduce în atenție o relatare a episcopului Dionisie cel Mare al Alexandriei, ucenicul lui Origen. Dionisie e cel dintâi care face asemănarea între martiriu și slujirea aproapelui. El sublinia că, pe când Alexandria era bântuită de ciumă, „cei mai mulți dintre frați nu s-au crutat deloc prin dragostea și frățietatea lor nemaiîntâlnită, ci s-au legat tot mai strâns unul de altul, vizitând fără frică pe cei bolnavi, îngrijindu-i în chip pilduitor, dându-le mare ajutor în cele ale credinței în Hristos și arătându-se foarte bucuroși să moară deodată cu ei, căci molipsindu-se de boala celuilalt, ei atrăgeau asupra lor boala semenilor lor și luau bucuroși asupră-le și suferințele celorlalți frați. Și mulți din ei au ajuns să închidă ochii după ce dăduseră îngrijire bolnavilor și după cei îi scăpaseră din boală, sfârșindu-se astfel prin aceea că au atras asupra lor moartea altora și împlinind de-a binelea zicala binecunoscută în popor, când se spune despre cineva că moare «ca un gunoi și ca o măturătură fraților» (I Corinteni 4, 13)". În felul acesta au ieșit din viață cei mai buni dintre ei, fie că erau unii preoți, fie diaconi, fie mireni, toți deopotrivă

120. *Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinților Bătrâni*, p. 480.

de vrednici, căci acest fel de moarte, pricinuită de o atât de mare dragoste și de o atât de puternică credință, „nu pare a sta cu nimic în urma morții martirilor.

Întrucât primiseră trupurile sfinților pe brațele și în poala lor, după ce le-au tras în jos pleoapele și le-au închis gura, îi luau pe umeri și, îmbrățișându-i cu drag, după ce-i spălau și-i îmbrăcau, îi înmormântau. La scurtă vreme după aceea au ajuns să primească și ei aceleași îngrijiri, întrucât tot timpul cei care rămâneau în viață preluau ei înșiși lucrarea lăsată de înaintașii lor". În continuare, este prezentată atitudinea păgânilor, în total contrast cu cea a creștinilor plini de abnegație: „Cu totul altfel se petreceau lucrurile la păgâni: pe cei care începeau să se îmbolnăvească îi aruncau la o parte, fugind de ei oricât de dragi le-ar fi fost înainte; cadavrele celor morți dintre ei erau aruncate pe străzi fără să fie înmormântate, tuturora le era frică să nu se molipsească de boală și de apropierea de un bolnav, cu toate că așa ceva nu era lucru ușor, oricâte încercări făceau unii și alții"[121].

Și mai aproape de zilele noastre, Arhimandritul Ioannikios, în lucrarea sa citată deja de noi[122], face referire la câțiva călugări tari la suflet și la trup, care ardeau de dragoste jertfelnică și a căror sfârșit pământesc cu nimic nu a fost mai prejos decât moartea martirică. Nimic nu-i putea opri, nici munca grea, nici pericolul îmbolnăvirii de o boală infecțioasă în timpul îngrijirii fraților bolnavi. Dintre aceștia, îl aduce în amintire pe părintele Pantelimon de la schitul athonit Sfânta Ana, care s-a dăruit slujind altora. „S-a îngrijit de cei bolnavi de tuberculoză, i-a hrănit pe înfometați în

121. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, cartea a șaptea, XXII, 7-10, traducere, studiu, note și comentarii de Pr. Prof. T. Bodogae, în col. PSB, vol. 13, București, 1987, p. 292.
122. Arhimandritul Ioannikios, *Patericul atonit*, Traducere de: Anca Dobrin și Maria Ciobanu, Editura Bunavestire, Bacău, 2000, p. 16.

timpul marii foamete din perioada de ocupație germană și, în sfârșit, a murit în 1948, după ce s-a îmbolnăvit și el – toate acestea fără să se plângă deloc. În loc de plângeri, el aducea laude lui Dumnezeu".

Redăm în continuare și o întâmplare din care vom putea observa că voința lui Dumnezeu a fost alta, într-un caz similar celor două, expuse mai sus. Astfel, „în timpul războiului (al doilea război mondial), la spitalul din Ploiești erau mulți bolnavi de tifos exantematic, care mureau neîmpărtășiți și nu avea cine să-i îngroape. Atunci părintele Sava Cimpoca (de la Schitul Sfântul Ioan Botezătorul – Alba Iulia, † 1955) a zis către starețul Mănăstirii Ghighiu:

— Dacă îmi dați voie, mă duc să împărtășesc bolnavii. Eu nu mă tem că mă voi îmbolnăvi.

Astfel, doi ani de zile, părintele Sava a fost duhovnicul bolnavilor și multe inimi zdrobite a alinat, dar, cu darul lui Hristos, a fost păzit nevătămat"[123].

În concluzie, subliniem că împlinirea poruncii iubirii aproapelui a fost urmărită cu deosebită râvnă de toți sfinții creștini. Preocuparea de a sluji cât mai mult pe aproapele a stat la temelia măreţelor înfăptuiri de folos obștesc, ca: bolnițe, azile, spitale etc. Cuvioșii părinți și credincioșii Bisericii au înțeles că fericirea în lumea aceasta și mântuirea sufletului pot fi dobândite atunci când, eliberați de lanțurile egoismului, reușesc să-și consacre tot zelul și strădania slujirii semenilor, cu iubirea, smerenia și dăruirea cu care i-a slujit Hristos Domnul.

---

123. Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Patericul românesc*, p. 603.

IV.8. De veghe la căpătâiul celui suferind

Iubirea dezinteresată și sinceră manifestată față de cel suferind este un imperativ existențial al Evangheliei lui Hristos. Dragostea este un „har al Domnului": „Pentru că dragostea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre prin Duhul Sfânt Cel dăruit nouă" (Romani 5, 5). În comuniunea de iubire cu semenii, creștinul devine un instrument al harului iubirii dumnezeiești.

Sfaturile Sfinților Părinți în ceea ce privește suferința și îngrijirea celor suferinzi constituie de fapt și o terapie spirituală, căci ei răspund multor întrebări, nedumeriri și probleme duhovnicești, pe care lecturându-le, realizăm că dragostea cuvioșilor era atât de mare, încât aveau aplecare și înțelegere pentru fiecare om, iar anduranța lor în suferință, încercare sau necaz le era sprijinită și întărită de Hristos, de credința în El și de gândul la bunătățile veșnice ale Împărăției Lui. Scopul Părinților, așa cum subliniază și scrierile filocalice, a fost să facă din inima fiecărui creștin un altar aprins de flăcările iubirii de Dumnezeu și de oameni, pe care să ardă neîncetat focul rugăciunilor către Dumnezeu și sfânta meditație a cuvintelor Duhului.

Creștinii privesc, ca adevărat ucenici ai lui Hristos ce sunt, suferințele altora ca și cum ar fi ale lor. Sfinții Părinți recomandau fiecăruia să ia asupra lui ceea ce îl privește pe aproapele său, să îndure suferința împreună cu el în orice împrejurare, să aibă aceleași simțăminte ca și cum ar avea același trup și ar fi mâhnit el însuși, când urmează o încercare pentru aproapele, sau după cum este scris în Scriptura sfântă: „... un trup suntem în Hristos" (Romani 12, 5) și: „inima și sufletul mulțimii celor ce au crezut erau una" (Fapte 4, 32). Nimic nu bucură pe Dumnezeu mai mult decât

să suferim cu multă râvnă pentru „mădularele noastre". Prin aceasta se înțelege de fapt suferința pentru aproapele nostru și ajutorarea lui, căci creștinii sunt mădulare ale Trupului lui Hristos (I Corinteni 12). Dragostea activează pornirea de dăruire fără rezerve în slujba semenilor și face pe cel ce o cultivă și o dezvoltă perpetuu să fie cuprins de o sfântă bucurie, bucuria pe care o dăruiește el altora. Omul milostiv se „plasează" în locul celui îndurerat, se roagă, mângâie, dar și el este răsplătit de Hristos cu mângâiere dumnezeiască potrivit cu durerea lui. Cine slujește pe semeni, crește duhovnicește și se susține pe sine prin cei pe care-i susține. Cine dă putere, primește putere. Referitor la aceasta, Sfântul Ioan Damaschin menționează că cel ce unge pe altul cu aromate, el mai întâi miroase frumos sau „precum cel ce voiește să ungă cu mir sau cu alt untdelemn pe un bolnav, se împărtășește întâi el de ungere și apoi unge pe cel bolnav, tot așa cel ce lucrează pentru mântuirea aproapelui, întâi el se folosește pe sine și apoi pe aproapele"[124]. Același Sfânt Părinte adaugă: „Cine împarte și dă, se bucură și se înveselește mai mult decât cel ce primește, și-și procură cea mai mare mântuire"[125]. Însăși starea de suferință a celui bolnav este un alt mod al lui Dumnezeu de a ne solicita iubirea noastră.

Încercați trupește de fierbințeala suferinței și înghețați sufletește de răceala singurătății, unii semeni de-ai noștri se sting singuri și îndurerați, fără să aibă parte de mângâierea unei mâini și de glasul sau de prezența tăcută a unui om căruia să-i pese. De aceea suntem și trupești și duhovnicești, ca nu doar să ajutăm fizic pe cineva, ci să-l și mângâiem la vreme de boală, încercare și necaz. Bunul credincios privește suferințele altuia ca și cum ar fi ale sale. Făcând

124. Sf. Ioan Damaschin, *Despre cei adormiți în credință*, P. G. XCV, col. 269D.
125. *Ibidem*, col. 268A.

astfel, îndemnul unui scriitor post-apostolic „Să iubești pe aproapele tău mai mult decât sufletul tău"[126] nu va rămâne fără ecou în sufletul și în viața lui. Sfinții Părinți conchid că nimeni nu-i atât de bun prieten al lui Dumnezeu ca acela care trăiește spre folosul celor din jurul său. De aceea ne-a dat Dumnezeu cuvânt, mâini, picioare, tărie trupească, minte și pricepere, ca toate acestea să fie nu doar spre trebuința și mântuirea noastră, ci și spre folosul aproapelui.

Așa cum am precizat deja, pe patul de suferință, creștinul și orice ins, în general, are trebuință mai mult decât oricând de atenția, sprijinul, întărirea, încurajarea și mângâierea celor din jur. În aceste vremuri, mulți dintre semenii noștri rămân singuri în suferința lor, departe de familie și părăsiți de prieteni, sfârșindu-și adeseori viața într-o cameră rece de spital. Prezența noastră iubitoare la căpătâiul lor le este de un mare folos, pe care nici nu îl putem bănui. Scriind acestea, gândul îmi zboară la mici episoade din anii studenției, atunci când în clipele mele de răgaz, vizitam împreună cu studenții de la ASCOR (Asociația Studenților Creștini Ortodocși) din Iași un anume cămin de bătrâni. Erau printre aceștia din urmă unii într-o stare de suferință, de degradare fizică și de decrepitudine atât de avansată încât înțelegerea le era afectată și chiar ochii le rămâneau închiși. Atunci unii dintre noi ne apropiam cu emoție și le atingeam ușor fruntea. Nu puteam până atunci nici măcar bănui cât de mult se poate însenina și lumina fața unui suferind, a unui bolnav în stare terminală atunci când simte că cineva îi este alături, că îi pasă, că nu a rămas cu totul părăsit, al nimănui. Chiar simpla prezență, tăcută, lângă patul lor le aducea înseninare și mângâiere. Despre această insolită experiență menționează și Mitropolitul Antonie de Suroj (1914-2003)

---

126. Barnaba, *Epistola*, cap. XIX, 5, în vol. *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere, note și indici de Preot Dr. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, București, 1995, p. 162.

următoarele rânduri, deosebit de patetice și răscolitoare de suflet: „La începutul războiului, practicam medicina la secția de chirurgie a unui spital de campanie și pe secția mea se afla un soldat în agonie. Îl asistam în timpul zilei. Dar, într-o seară, m-am apropiat de el, l-am privit și mi-a devenit clar că nu mai avea mult timp de trăit. Îl întreb: «Cum te simți?» Se uită la mine cu o privire adâncă și senină – era țăran, simțeai în el acea pace a câmpiilor, a pădurilor, a unei vieți trăite în tihna ritmului firesc al vieții la țară – și-mi spuse: «În noaptea asta voi muri». I-am răspuns: «Da, azi vei muri. Ți-e frică?» «Nu mi-e frică să mor, dar mă doare să mor cu desăvârșire singur. Dacă muream acasă, femeia mea ar fi fost lângă mine, mama mea, copiii mei, vecinii mei, dar aici nu e nimeni». Îi spun: «Nu, nu e chiar așa. Voi rămâne eu lângă tine». «Nu poți sta cu mine toată noaptea». «Ba sigur că pot!» El reflectă puțin și apoi adăugă: «Spui tu așa..., dar chiar dacă nu vei pleca de aici, în timp ce vom vorbi și voi fi conștient de prezența ta, la un moment dat te voi pierde și voi pleca de unul singur în cel mai greu moment dintre toate, acela al morții». I-am răspuns: «Nu, nu va fi așa. Voi rămâne lângă tine. La început vom discuta, tu îmi vei vorbi despre satul tău, îmi vei da adresa familiei tale – după moartea ta, îi voi scrie, și dacă va fi posibil, o voi vizita, atunci când războiul se va sfârși. Apoi tu vei începe să te simți slăbit și nu vei mai fi în stare să vorbești, dar vei putea să mă privești. Îți voi lua apoi mâna. La început vei ține ochii deschiși și mă vei vedea, apoi îi vei închide și nu mă vei mai putea vedea, nu vei mai avea puterea să-i deschizi, dar îmi vei simți mâna în mâna ta, sau mâna ta în a mea. Încetul cu încetul, te vei îndepărta. Îmi voi da seama de asta și, la intervale repetate de timp, îți voi strânge mâna ca să simți că nu am plecat și că sunt mereu aici. La un moment dat nu vei mai răspunde la strângerea mâinii mele pentru că tu nu vei mai fi aici. Mâna ta mă va slăbi și voi

ști atunci că ai plecat. Iar tu vei ști că, până în ultima clipă, nu ai fost singur». Și așa s-a și întâmplat. Acest exemplu este unul între altele. Ca regulă generală, asistam toți muribunzii din spitalul nostru, nu numai pe secția mea, ci și în altele, și de fiecare dată se repeta, dacă nu același scenariu, cel puțin aceeași reciprocitate a relației: Nu, nu ești singur”[127]

127 Mitropolitul Antonie de Suroj, *Viața, boala, moartea*, trad. de monahia Anastasia (Igiroșanu), Editura Sf. Siluan, 2010, p. 44-46.

V. Spiritualitate
și sens în suferința bolnavilor
de cancer

V.1. Spiritualitatea, sensul și calitatea vieții

Un număr de cercetări asupra pacienților bolnavi cu cancer[128] au demonstrat că aceștia au identificat redescoperirea sensului vieții și a spiritualității creștine ca fiind foarte importante în suferirea bolii. Când unui grup de aproape 300 de pacienți diagnosticați cu cancer li s-a cerut să gradeze importanța problemelor în rezolvarea cărora ar avea cel mai mult nevoie de ajutor, 51% au raportat că aveau nevoie de ajutor pentru „depășirea temerilor”, 42% au precizat „descoperirea speranței”, 40% au declarat „găsirea unui sens în viață”, 40% au declarat „găsirea păcii și a liniștii interioare”, iar 39% au spus că o problemă ar fi „găsirea unor resurse spirituale”. Într-un sondaj desfășurat pe câteva mii de indivizi[129] care au fost întrebați ce caracteristici de maximă importanță ar căuta la un medic dacă ar avea nevoie de tratament pentru cancer, majoritatea nu a identificat expertiza medicală ca fiind de maximă importanță, ci mai curând au considerat ca fiind mai important să aibă un doctor căruia „îi pasă de mine”, „mă cunoaște ca om” și este

---

128. A. Moadel, C. Morgan, A. Fatone, „Seeking meaning and hope: self-reported spiritual and existential needs among an ethnically diverse cancer patient population”, în *Psycho-Oncology*, 8, 1999, p. 378-385 și W. Breitbart, „Spirituality and meaning in cancer”, în *Revue Francophone de Psycho-Oncologie*, Nr. 4, 2005, p. 237-240.
129. Poll Gallup, *Spiritual beliefs and the dying process: a report on a national survey conducted for the Nathan Cummings Foundation and Fetzer Institute*, 1997.

„din punct de vedere spiritual pe aceeași lungime de undă cu mine". Într-un studiu asupra japonezilor bolnavi de cancer[130], problemele care au determinat „suferința existențială" cea mai puternică au inclus: dependența, lipsa de sens, lipsa de speranță, a fi o povară pentru ceilalți, pierderea statutului social și sentimentul de irelevanță. Într-un studiu asupra medicilor nord-americani[131] s-a descoperit că în rândul motivelor citate de medici ca fiind oferite de pacienții solicitând sinuciderea asistată, durerea și neplăcerea provocată de simptomele fizice erau responsabile pentru 52%; totuși, „pierderea sensului vieții" era responsabilă pentru restul de aproape 48% din cererile de sinucidere asistată. Aceste studii, împreună cu altele, sugerează că redescoperirea sensului vieții și a spiritualității sunt foarte importante pentru pacienții cu cancer, și totuși astfel de probleme rămân de multe ori neexplorate de „furnizorii" de servicii de sănătate. Noile dovezi sugerează că doctorii, asistentele și personalul auxiliar ar trebui să acorde atenție acestor probleme, pentru că au un impact semnificativ asupra controlului simptomelor, bunăstării psihologice și calității vieții.

Un număr de studii au demonstrat acum că, credința și „trăirea" spirituală influențează abordarea cancerului, controlului durerii și a altor simptome, precum și debutul depresiei[132].

---

130. T. Morita, J. Tsunoda, S. Inoue, S. Chihara, „An exploratory factor analysis of existential suffering in Japanese terminally ill cancer Patients", în *Psycho-Oncology*, 9, 2000, p. 164-168.
131. D. E. Meier, C. A. Emmons, S. Wallerstein, et al., „A national survey of physician-assisted suicide and euthanasia in the United States", în *New England Journal of Medicine*, 338, 1998, p. 1193-1201.
132. L. Baider, S. M. Russak, S. Perry, et al., „The role of religious and spiritual beliefs in coping with malignant melanoma: an Israeli sample", în *Psycho-Oncology*, 8, 1999, p. 27-35; H. G. Koenig, H. J. Cohen, D. G. Blazer, et al., „Religious coping and depression among elderly, hospitalized medically ill men", în *The*

Studii recente asupra pacientelor sau chiar pacienților cu cancer la sân și a celor cu melanom au demonstrat că credințele și abordarea religioasă au avut ca rezultat atenuarea semnificativă a tulburărilor psihologice, pacienții devenind mai activi în a face față dificilei situații medicale[133].

Studiile care au examinat relația dintre controlul simptomelor și „viața spirituală" sugerează că pacienții care sunt credincioși și care nu și-au pierdut sensul vieții au fost capabili să tolereze mai bine durerea, oboseala și alte simptome fizice și să mențină o mai bună calitate a vieții[134].

La Centrul Memorial pentru Cancer Sloan-Kettering, grupul de cercetare condus de W. Breitbart a putut demonstra că viața spirituală, în special capacitatea de a menține un sens al vieții în confruntarea cu cancerul, proteja pacienții în fața instalării depresiei și, în mod similar, îi proteja în fața deznădejdii, ideației suicidale și dorinței unei morți precoce[135].

American Journal of Psychiatry, 149, 1992, p. 1693-700; H. G. Koenig, L. K. George, B. L. Peterson, „Religiosity and remission of depression in medically ill older patients", în *The American Journal of Psychiatry*, 155, 1998, p. 536-42; M. J. Brady, A. H. Peterman, G. Fitchett et al., „A case of including spirituality in quality of life measurement in oncology", în *Psycho-Oncology*, 8, 1999, p. 417-28; C. Nelson, B. Rosenfeld, W. Breitbart, M. Galietta, „Spirituality, depression and religion in the terminally ill", în *Psychosomatics*, 43, 2002, p. 213-20.

133. L. Baider, S. M. Russak, S. Perry et al., „The role of religious and spiritual beliefs in coping with malignant melanoma: an Israeli sample", în *Psycho-Oncology*, 8, 1999, p. 27-35.

134. M. J. Brady, A. H. Peterman, G. Fitchett et al., „A case of including spirituality in quality of life measurement in oncology", în *Psycho-Oncology*, 8, 1999.

135. C. Nelson, B. Rosenfeld, W. Breitbart, M. Galietta, „Spirituality, depression and religion in the terminally ill", în *Psychosomatics*, 43, 2002; W. Breitbart, B. Rosenfeld, H. Pessin et al., „Depression, hopelessness, and desire for hastened death in terminally ill cancer patients", în *The Journal of the American Medical Association*, 284, 2000, p. 2907-2911.

În mod evident, capacitatea pacienților de a continua să dea vieții un sens și de a păstra o viață duhovnicească activă pe perioada bolii și a tratamentului contribuie la îmbunătățirea calității vieții și reducerea tulburării psihologice.

V.2. Păstrarea unui sens al vieții în cazul cancerului

Ce pot face pacienții de cancer din Occident și nu numai, pentru a păstra un sens în viață? Cu certitudine, atunci când rugăciunile și slujbele religioase contribuie la păstrarea sau găsirea unui astfel de sens și scop în viață, este important ca aceste practici și credințe să fie menținute și alimentate. Preoții și întreaga parohie din care face parte suferindul pot juca un rol de importanță vitală în această privință, precum poate și participarea continuă la slujbele și activitățile bisericești ale parohiei din care face parte. De asemenea, cunoaștem din cercetările extensive că pacienții cu cancer pot beneficia și de includerea lor într-un sistem de sprijin activ. Acest sprijin poate lua forma familiei, prietenilor sau a unui grup de suport. Pentru bolnavii de cancer, internetul sau biblioteca[136] poate fi un mijloc nou și interesant

136. Sfântul Epifanie de Salamina, făcând referire la marele folos al citirii cărților duhovnicești în procesul continuu al despătimirii, al cultivării virtuților, iar în cazul de față, al menținerii sensului vieții, precum și cultivarea nădejdii și a răbdării în boală, menționează că „de mare nevoie este câștigarea cărților creștinești la cei ce pot să le dobândească. Că și singură vederea cărților mai pregetători către păcat ne face pe noi și către dreptate ne îndeamnă să ne ridicăm” (*Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinților Bătrâni* Alba Iulia, 1999, p. 69). Sfinții socoteau meditația asupra cuvintelor sfinte ca cea mai mare desfătare (*cf.* Fericitul Teodoret, Episcopul Cirului, *Istoria Bisericească*,

de a obține sprijin și informații. Ce pare să fie destul de important pe lângă a beneficia de sprijin este ca acești bolnavi să fie capabili să-și exprime sentimentele legate de cancer: teamă, speranțe, preocupări etc. Se pare că exprimarea sentimentelor personale legate de cancer este mai utilă decât ascunderea acestora sau protejarea celorlalți față de temerile și tristețea lor.

Examinarea surselor care pot oferi sens vieții unei persoane bolnave de cancer este și ea utilă. V. F. Frankl, într-una din cărțile sale[137], a precizat că dimensiunea spirituală a experienței umane este caracterizată de ceea ce autorul a numit „voința de a da sens" sau determinarea de a conferi un sens vieții. Frankl a considerat că această nevoie de sens este un „instinct primordial în viață". De asemenea, Frankl a considerat că există patru surse primare de sens al vieții. Acestea includ: 1) Creativitatea: satisfacțiile aduse de muncă și realizări, fapte bune și dedicarea față de cauze superioare preocupărilor personale; 2) Experiența: relațiile cu cei iubiți, iubirea de natură, frumusețe, artă, muzică; 3) Atitudinea: atitudinea pe care o are o persoană față de suferință și problemele existențiale; 4) Contextul istoric al sensului vieții: importanța moștenirilor din trecut, prezent și viitor.

---

cartea a V-a, 36, 4, traducere de Pr. Prof. Vasile Sibiescu, în PSB, vol. 44, Editura IBMBOR, București, 1995, p. 243). De aceea ascultau învățăturile bune și-și întrețineau inima cu studierea acestora (Sf. Vasile cel Mare, *Cuvânt ascetic*, cap. VIII, P. G. XXXI, col. 641C). Vechile pilde de credință, care mărturisesc harul lui Dumnezeu și lucrează la zidirea sufletească a omului, au fost păstrate în scris, iar prin citirea lor, ca printr-o reprezentare a faptelor, și Dumnezeu să fie cinstit și omul să fie întărit. (*Actele martirice*, Martiriul Sfintelor Perpetua și Felicitas, I, studiu introductiv, traducere și note de Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, în col. PSB, vol. 11, Editura IBMBOR, București, 1997, p. 114).

137. *Man's search for meaning*, 4th ed., Beacon Press, Boston, 1959/1992.

Când cineva primește diagnosticul de cancer, se confruntă cu marile probleme existențiale ale vieții cu care, mai devreme sau mai târziu, ne confruntăm cu toții: suferință, moarte și vină. Aceasta poate rezulta în pierderea sensului, scopului sau rațiunii de a merge mai departe. Dar un aspect interesant este că există un număr de pacienți cu cancer care descriu înfruntarea acestei boli ca una dintre „cele mai pline de sens și valoroase momente ale vieții lor". Un pacient a declarat că „până în momentul când am aflat că am cancer nu înțelesesem că eram cu adevărat iubit și prețuit de prieteni și familie". Alți pacienți cu cancer vorbesc de învățarea unor lecții despre adevăratele priorități în viață și prețuirea mai intensă a fiecărei zile. Numeroși pacienți își schimbă cariera și fac alte schimbări majore în viață pe care altfel nu ar fi avut curajul să le facă. Cu certitudine, atitudinea față de o boală precum cancerul este importantă în descoperirea unui sens în această experiență. Adeseori este util pentru pacienți să-și noteze biografia și să o examineze pentru a descoperi sursele relevante pentru sensul vieții. Unii pacienți consideră că este util să-și împărtășească povestea vieții întregii familii sau copiilor. Arta și muzica trebuie să continue a fi parte din viața pacientului cu cancer, în special dacă au constituit surse de bucurie în trecut. Participarea la terapia prin artă sau muzică este extrem de utilă multor pacienți. Scrierea romanului mult amânat, pictatul sau plecarea în sfârșit în excursie la Ierusalim, Roma ori la Muntele Athos sau la Meteore nu sunt obiective neobișnuite asumate de numeroși pacienți cu cancer. În sfârșit, umorul este foarte important. Râsul este vindecare, iar râsul este o manifestare pe care trebuie să o alimentăm chiar și în fața cancerului.

Importanța *bunăstării spirituale* și rolul *sensului* în special în moderarea depresiei, deznădejdii și dorinței de a muri la pacienții cu cancer terminal au stimulat grupul de cercetare

de la Centrul Memorial pentru Cancer Sloan-Kettering să-și concentreze eforturile pentru elaborarea unor intervenții non-farmaceutice (psihoterapia) care pot aborda subiecte precum deznădejdea, lipsa de sens și viața spirituală la pacienții cu cancer avansat spre sfârșitul vieții. Acest efort a condus la explorarea și analiza lucrărilor lui Viktor Frankl și a conceptelor sale de psihoterapie bazată pe sens (Frankl 1955, 1959, 1969, 1975). Deși aceasta nu era destinată tratării pacienților cu cancer sau cu alte afecțiuni potențial mortale, conceptele sale legate de sens și spiritualitate au în mod evident aplicații în activitatea psihoterapeutică cu pacienții cu cancer avansat, dintre care mulți caută ajutor și îndrumare în rezolvarea unor probleme precum păstrarea speranței, a sensului și înțelegerea cancerului și a morții imanente în contextul propriei vieți.

Intervenția inovatoare denumită de autori „Psihoterapia de Grup centrată pe Sens” („Meaning Centered Group Psychotherapy” – prescurtat MCGP) se bazează pe conceptele descrise mai sus și pe principiile lui Viktor Frankl, și este destinată a ajuta pacienții cu cancer avansat să păstreze sau să sporească sensul, liniștea și scopul vieții chiar dacă se apropie de sfârșitul ei. Autorii au derulat o serie de intervenții psihoterapeutice pe un grup pilot utilizând această abordare centrată pe „sens” pe o cohortă de pacienți cu cancer avansat[138] pentru a stabili fezabilitatea, practicabilitatea, aplicabilitatea și gradul de acceptare a unei astfel de intervenții,

138. W. Breitbart, B. Rosenfeld, H. Pessin et al., „Depression, hopelessness, and desire for hastened death in terminally ill cancer patients”, în *The Journal of the American Medical Association*, 284, 2000, p. 2907-2911; W. Breitbart, C. Gibson, S. Poppito, A. Berg, „Psychotherapeutic interventions at the end of life: a focus on meaning and spirituality”, în *Canadian Journal of Psychiatry*, 49, 2004, p. 366-372; M. Greenstein, W. Breitbart, „Cancer and the experience of meaning: a group psychotherapy program for people with cancer”, în *American Journal of Psychotherapy*, 54, 2000, p. 486-500.

la momentul actual fiind inițiate lucrările de derulare a unui trial controlat al MCGP. Autorii au reușit să conceapă un manual în care se regăsește o intervenție de 8 săptămâni (ședințe săptămânale de 1 oră și jumătate) de tip Psihoterapie de Grup centrată pe Sens, care utilizează o combinație de didactică, discuție și exerciții experimentale concentrate pe teme particulare asociate sensului și cancerului avansat. Temele ședințelor includ:

– Ședința 1: Conceptele de sens și sursă a sensului;
– Ședința 2: Cancer și sens;
– Ședința 3: Sens și context istoric al vieții;
– Ședința 4: Povestirea, proiectul de moștenire;
– Ședința 5: Surse atitudinale ale sensului: limitele și finitudinea vieții;
– Ședința 6: Sursele creatoare ale sensului: responsabilitate, creativitate, fapte;
– Ședința 7: Sursele de experimentare a sensului: natură, artă și umor;
– Ședința 8: Închidere, rămas bun, speranțe de viitor.

Pacienții primesc lecturi obligatorii și teme pentru acasă care sunt specifice fiecărei ședințe și sunt utilizate în fiecare ședință. Deși scopul central al fiecărei ședințe se concentrează pe probleme legate de „sens, pace și scop în viață" în fața cancerului avansat și a unui prognostic rezervat, elementele de sprijin și de exprimare a emoției sunt inevitabile în contextul fiecărei ședințe de grup (dar limitate prin concentrarea pe exercițiile experiențiale, didactică și discuțiile legate de temele concentrate pe sens). Descoperirile preliminare ale acestei lucrări, prezentate la Consfătuirea anuală a Societății Franceze de Psiho-oncologie din orașul Lille, au demonstrat că MCGP este eficientă în amplificarea „bunăstării" spirituale, în special a unui sens al vieții. În plus, MCGP reduce semnificativ depresia, deznădejdea și dorința de a muri.

V.3. Psihoterapia și statornicia în credință

Cancerul constituie o provocare de proporții din perspectiva păstrării unui sens și a unui scop al vieții, pe lângă precipitarea, deloc neobișnuită, a unei crize de credință. Capacitatea de a păstra un sens al vieții și viața spirituală a bolnavului ajută pacienții cu cancer în a se adapta mai bine la noua condiție și a se bucura de o calitate mai bună a vieții. Există resurse în comunitatea religioasă și a serviciilor de sănătate care pot ajuta în furnizarea îndrumării și sprijinului. Programele de sprijin pentru bolnavii de cancer pot fi deosebit de utile în a-i ajuta pe aceștia și familiile lor să mențină acest sens și scop al vieții. Elaborarea unor intervenții specifice de consiliere care au menirea de a conserva sensul în viață și speranța pacienților cu cancer avansat, cum ar fi intervențiile de tip „psihoterapie centrată pe sens” sunt promițătoare ca instrumente care pot fi utilizate de către psiho-oncologi în îngrijirea pe care o asigură pacienților cu cancer în ultima etapă a vieții lor.

În conversia totală a ființei celor ce până acum nu au trăit o viață creștină genuină, sau în continuarea unei vieți virtuoase și a practicării unei intense, sincere și stăruitoare rugăciuni de către cei credincioși, se află marele secret al întăririi în credință, al tăriei spirituale, al înmulțirii răbdării și al pogorârii harului dumnezeiesc peste dânșii, precum și al simțirii iubirii nemărginite a lui Dumnezeu. Toate acestea dau putere sufletului celui suferind. Acesta nu este doar un sfat convențional, ci o caldă invitație la trăirea lor. Oricine le poate experimenta. Celui ce cere ajutorul lui Dumnezeu și îl caută, Domnul îi întinde mâna. Să nutrim certitudinea că atunci când suntem în suferință, mâna Sa ne este mereu întinsă. El șterge cu ea lacrimile suferinzilor și vorbește inimii credincioase, așa cum a procedat când s-a

adresat mai marelui sinagogii, celui înlăcrimat: „Nu te teme, crede numai” (Marcu 5, 36). Uneori însă, credința noastră nu este atât de puternică. În episodul în care Mântuitorul a potolit furtuna de pe mare (Matei 14), Sfântul Apostol Petru s-a aflat în pericol de înec tocmai pentru că lua prea mult în seamă curenții puternici și valurile tumultoase ale mării. La fel și noi, cu cât ne fixăm atenția în mod excesiv doar asupra suferinței, cu atât mai mult ne cufundăm în ea. De aceea e necesar să urmăm exortația lui Hristos. Răspunsul Său la frica și deznădejdea apostolilor este: „Îndrăzniți, Eu sunt; nu vă temeți!”, iar dojana fină adusă Apostolului Petru este valabilă și în cazul nostru în clipa când suferința devine descurajantă: „Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?”.

În general, cel suferind este îndemnat de autorii sfinți ca întotdeauna să își aducă aminte că nu este nici o suferință, nici o lacrimă vărsată de cei pătimitori și de cei cuprinși de dureri fizice, de care să nu știe Domnul și Mântuitorul. El este bucuria noastră, mântuirea noastră, reazimul cel tare și neclătinat în toate ispitele vieții.

„Să fiți statornici în credință” îndeamnă deseori Sfântul Apostol Pavel. Cine va fi statornic în credință, are să fie tare și neclintit în toate încercările cu care îl cercetează Domnul.

V.4. Stadiile psihologice prin care trec pacienții cu un diagnostic sever. „Vizita” Domnului în sufletul bolnavului credincios

Procesul morții este personal și unic, adaptat mediului din care provine subiectul, structurii familiei, eruditiei, culturii acestuia[139]. Totuși, putem distinge câteva tipare comportamentale, descrise de Elisabeth Kübler Ross, psihiatră americană, care a definit cinci stadii psihologice prin care trec pacienții mai ales în faza finală a bolii[140]. Unele din aceste stadii pot dispărea sau ordinea lor se poate schimba[141].

Primul stadiu este *negarea* și reprezintă un comportament de evitare. Când finalul vieții devine o certitudine și bolnavul simte că se apropie, el nu acceptă realitatea apropierii morții. Pacientul evită sau amână abordarea directă a veștii cumplite pe care a primit-o. Poartă un monolog cu sine: „Nu poate fi adevărat, medicul greșește”. Atunci consultă mai mulți doctori, insistă să i se repete analizele, devine logoreic.

A doua fază este *mânia sau furia*, caracterizată de întrebarea: „De ce tocmai eu?”, „Ce vină am eu?”. Această emoție intensă se răsfrânge asupra celor din jur: familie, medic, prieteni etc. Deși în aparență pacientul dorește să întrețină

---

139. Pentru alcătuirea acestui scurt subcapitol sunt dator să-i mulțumesc Părintelui Gabriel Roman – cercetător postdoctoral la Facultatea de Medicină din Iași care mi-a pus la dispoziție câteva din materialele citate aici și cu care m-am sfătuit în fișarea și redactarea lor.
140. Elisabeth Kübler-Ross, *Despre moarte și a muri*, trad. Mihail Pirușcă, Elena Francisc Publishing, București, 2008.
141. Maurice M. Abitbol, *Let`s talk about death. Breaking through old traditions and looking for a new peaceful approach*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2006, p. 48.

conflicte cu anturajul, de fapt, el are ca scop atragerea atenției și a sprijinului celor din jur.

Tocmeala, învoiala sau negocierea este a treia fază, în care pacientul încearcă o înțelegere cu Dumnezeu, în care cere Acestuia prelungirea existenței sale, oferind în schimb fapte de bun creștin. Această etapă este simbolizată de replica „Dacă trăiesc, voi fi recunoscător".

Speranța dă o forță psihică foarte mare, ea poate prelungi viața. Totuși, când boala intră într-o etapă avansată, devine evident faptul că moartea este inevitabilă. Atunci bolnavul devine anxios, starea lui psihică se degradează. *Depresia* caracterizează a patra etapă a modelului Kübler Ross. Există două tipuri de depresie, cea *reactivă* (secundară aflării diagnosticului, fiind cauzată de faptul că pacientul resimte o serie de pierderi apărute odată cu debutul bolii) și cea *pregătitoare* sau premergătoare decesului, o etapă de meditație interioară, de încheiere a unor bilanțuri referitoare la existența pacientului în această lume. Acest tip de depresie premergătoare este o etapă eficientă și de dorit în cazul fiecărui muribund. Ea se manifestă prin separarea de această lume, prin acceptarea bolii pe care o vede în *rânduiala lui Dumnezeu* cu el, prin dialog cu sine însuși, meditație, spovedanie și rugăciune, prin bilanțul realizărilor și scăderilor vieții etc. Este o etapă silențioasă, în care bolnavul începe să „poarte doliu" pentru propria-i moarte.

Ultimul stadiu este cel al *acceptării*. Bolnavul, în majoritatea cazurilor, este epuizat și într-o stare fizică și psihică degradată. Bolnavii acceptă gândul morții, unii chiar o așteaptă. Nu este o acceptare împletită cu depresie, cu tristețe sau jale, ci o acceptare a situației și a morții, o așteptare tăcută, liniștită a implacabilului. Din punct de vedere fizic, pacientul este tot mai obosit și tot mai slăbit.

Pe durata derulării acestor etape, pacientul aflat în stadiul terminal imprimă acestor etape anumite trăsături personale

rezultate din personalitatea sa, mediul de proveniență, gradul de cultură și erudiție, „resursele” religioase și nu în ultimul rând, din gradul său de a-și „intelectualiza” întreaga suferință.

Atunci când abordează o persoană bolnavă, preotul trebuie să fie atent la faza în care aceasta ar putea fi încadrată, iar răspunsurile sale să fie adaptate acestor stări.

Persoanele care percep pe Dumnezeu ca pe o forță de susținere și de ghidare în viețile lor au tendința de a experimenta mai puțin stres psihologic[142], iar în situații de stres ridicat, sprijinul religiei în alungarea depresiei este incontestabil[143]. Cercetările sugerează îmbunătățirea evidentă a calității vieții celor care se servesc de religie și de practicile religioase pentru a face față bolii[144]. Aceasta oferă un sentiment de siguranță prin aflarea scopului și a unui cadru pentru înțelegerea experienței unei boli care amenință viața și poate cauza moartea[145].

A. Kellehear[146] afirmă că, bolnavi fiind, oamenii au diferite nevoi. Nevoile morale includ găsirea păcii și a reconci-

---

142. Kenneth I. Maton, „The stress-buffering role of spiritual support: crosssectional and prospective investigation”, în *Journal for the Scientific Study of Religion*, XXVIII (1989), 3, p. 310.
143. Printre cercetările care au examinat funcția *coping*-ului religios în cazul bolnavilor de cancer, amintim Rachel C. McCoubrie & Andrew N. Davies, „Is there a correlation between spirituality and anxiety and depression in patients with advanced cancer?”, în *Supportive Care Cancer*, XIV (2006), 4, pp. 379-385.
144. Nalini Taraskeshwar, Lauren C. Vanderwerker, Elisabeth Paulk et alii, „Religious coping is associated with the quality of life of patients with advanced cancer”, în *Journal of Palliative Medicine*, IX (2006), p. 653.
145. Timothy Daaleman & Larry Vandecreek, „Placing religion and spirituality at end of life care”, în *Journal of the American Medical Association*, nr. 284 (2000), p. 2516.
146. Allan Kellehear, „Spirituality and palliative care: a model of needs”, în *Palliative Medicine*, XIV (2000), p. 153.

lierii, rezolvarea dilemelor din trecut și din prezent, întâlnirea cu alții, analiza din perspectivă morală și socială a vieții și căutarea iertării. Nevoile religioase includ împăcarea, iertarea și sprijinul divin, curățirea sufletului prin spovedanie, participarea la diferite slujbe ale Bisericii, pelerinaje, lectură religioasă, discuții despre Dumnezeu și viața veșnică.

Cu toate acestea, unele strategii psihologico-religioase de adaptare pot avea efecte dăunătoare pentru pacienții bolnavi. Exemple de astfel de *atitudini greșite* includ rugăciunea pentru o minune, punerea la îndoială a iubirii lui Dumnezeu și pierderea speranței într-un rezultat benefic, a da vina pe Dumnezeu pentru orice suferință, ceea ce motivează supărarea pe Dumnezeu[147].

Cel suferind poate găsi în Cuvântul lui Dumnezeu toată mângâierea, căci „Domnul Dumnezeu Mi-a dat Mie limbă de ucenic, ca să știu să grăiesc celor deznădăjduiți" (Isaia 50, 4). Lungul drum al coabitării cu Dumnezeu începe prin acceptarea voii Lui de către cei ce vor să devină gazde ale lui Dumnezeu, după modelul Fecioarei Maria care a știut să răspundă afirmativ când Dumnezeu Tatăl a cerut găzduire pentru Fiul Său. Bolnavul, lăsându-se pătruns de Cuvântul Domnului, trezind în fiecare dimineață urechea pentru a-L asculta, precum un discipol, nu face decât să imite atitudinea eminamente filială pe care a avut-o Iisus Hristos Care, „deși era Fiu, a învățat ascultarea din cele ce a pătimit" (Evrei 5, 8). Iar această supunere smerită primenește sufletul care devine un spațiu ospitalier, spre sălășluirea bucuriei prezenței Domnului.

---

147. Theodore Gall, „Relationship with God and the quality of life of prostate cancer survivors", în *Quality of Life Research*, XIII (2004), p. 1365 și urm., demonstrează că atunci când pacienții asociază cauza cancerului cu mânia lui Dumnezeu, ei experimentează trăiri emoționale și sociale foarte sărace.

Însăși istoria mântuirii s-ar putea citi ca o suită de vizite ale lui Dumnezeu făcute poporului Său, ilustrate prin expresia „Dumnezeu a cercetat pe poporul Său” (Luca 1, 68; 7, 16). Nu întotdeauna însă a fost primit cum se cuvine. Neprimirea Fecioarei Maria și a lui Iosif, în pragul nașterii Fiului lui Dumnezeu (Luca 2, 7) este premonitorie: din lipsa de loc, Domnul Iisus trebuie să se nască într-un staul. Vine la ai Săi, dar ai Săi nu Îl recunosc (*cf.* Ioan 1, 11), totuși nimic nu poate schimba intenția Sa milostivă de a deschide umanitatea către trecerea pascală. Își întinde mâinile pe Cruce pentru a îmbrățișa toate marginile pământului, ca din coasta Sa străpunsă să ofere „izvoare de apă curgătoare spre viață veșnică” (Ioan 4, 14) sau „râurile de apă vie ale Duhului” (7, 38-39).

În aceeași măsură, „vizita” Domnului în sufletul celui bolnav se transformă în izvor de reînnoire personală, de fecunditate duhovnicească, întrucât „precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămâne în viță, tot așa nici voi, dacă nu rămâneți în Mine” (Ioan 15, 4). Această vizită configurează ființa umană după chipul Cuvântului Întrupat.

Indiferent dacă evenimentele vieții îl duc pe om într-o vale a plângerii sau îl urcă pe un Munte al Fericirilor, Dumnezeu este mereu disponibil omului: „Iată, te-am însemnat în palmele Mele!” (Isaia 49, 16). Dumnezeu nu-l poate uita, mai cu seamă în ceasul suferinței. În Iisus Hristos, mort și înviat, prezența lui Dumnezeu este garantată definitiv creștinului: „Nu vă voi lăsa orfani: voi veni la voi” (Ioan 14, 18); „Să nu se tulbure inima voastră, nici să se înfricoșeze” (Ioan 14, 27); „În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea” (Ioan 16, 33).

Viața în Hristos implică bucurie, dar și renunțare. Pentru cel care primește Evanghelia sau vestea cea bună în viața sa, jugul – adică ceea ce este dificil de asumat, până la

înlănțuirea existenței umane – devine ușor de purtat (Matei 11, 30). De fapt, după cuvântul Sfântului Pavel, „fapta lui Dumnezeu, socotită de către oameni nebunie, este mai înțeleaptă decât înțelepciunea lor și ceea ce se pare ca slăbiciune a lui Dumnezeu, mai puternică decât tăria oamenilor” (I Corinteni 1, 25).

V.5. Atitudinea martirilor în fața morții este pilduitoare pentru bolnavii în stadiu terminal

După cum se știe, misiunea creștină a avut de întâmpinat încă de la început multe piedici, greutăți și obstacole, atât din partea iudeilor, cât și din partea împăraților romani. Aceste prigoane au pus Biserica în grea cumpănă, însă ele nu au reușit să o îngenuncheze. Creștinii au avut de îndurat ocări, bătăi, închisoare, moarte, pentru simplul fapt că se numesc *creștini*, adică *unși ai lui Dumnezeu* sau *ai lui Hristos*. Erau urâți numai de către cei care Îl urau pe Hristos. Dintru început stă ca mărturie exemplul Sfântului Apostol Petru, bătut și închis pentru Hristos, dar și pe cel al Sfântului Arhidiacon Ștefan – primul mucenic – ucis cu pietre. În timpul împăraților romani, creștinii au fost persecutați pentru că nu au dorit să se lepede de Hristos și să jertfească zeilor. Sub masca idolilor și a zeilor păgâni, se ascundeau de fapt demonii, care aveau dorința ca oamenii să se închine lor, nu lui Dumnezeu. Demonii comunicau păgânilor prin *oracole* să ucidă pe creștini.

Persecuțiile împotriva creștinilor au atins cote paroxistice în primele trei secole creștine. Dintre acestea, care au dat Bisericii peste zece milioane de martiri, câteva dintre ele au fost cele mai sângeroase: persecuția lui Nero (54-68), a

lui Deciu (249-251), a lui Diocleţian şi Maximian (284-305) şi a lui Liciniu (308-324). În timpul acestor prigoane, au fost urmăriţi, torturaţi şi supuşi la cazne inimaginabile pentru credinţa lor un număr mare de creştini care refuzau să se închine idolilor păgâni şi să le aducă jertfă. Scopul urmărit de persecutori consta „în înfricoşarea celorlalţi creştini, sperând astfel într-o părăsire totală a credinţei creştine. În realitate însă, aceste pătimiri nu făceau decât să-i întărească şi mai mult în credinţă, să-i determine şi pe alţii să îmbrăţişeze creştinismul şi, în final, «prin mucenicia lor să biruie Hristos»"[148]. Unii dintre creştinii mărturisitori (martiri) erau din rândul clericilor, alţii erau cetăţeni romani sau chiar slujeau şi statul ca ostaşi, funcţionari, dregători de toate vârstele şi stările sociale. Din sfetnici şi ostaşi de frunte ai împăratului au devenit, prin martiriu, prieteni ai Împăratului Hristos şi ostaşi credincioşi ai Lui. Prin suferinţele îndurate cu bărbăţie, mărturisind dreapta credinţă în Hristos, au dobândit faima de întâistătători printre vitejii şi eroii jertfelnici ai credinţei.

Există mai multe feluri de martiriu: martiriul real, martiriul roşu, martiriul sângeros sau martiriul în sânge; un alt tip de martiraj este martiriul spiritual, martiriul alb, martiriul pe toată viaţa, martiriul prin dorinţă sau martiriul în intenţie. În urmarea lui Hristos, Cel care a venit pe lume pentru a depune mărturie despre adevăr (Ioan 18, 37), creştinii care au mers pe calea Bunului Mântuitor urmau să depună şi ei mărturie despre El şi să-I fie martori.

Creştinii au adoptat expresia *martir*, în sensul de *mărturie*, faptelor şi suferinţelor creştinilor persecutaţi, care s-au numit astfel *martiri* – de la cuvântul grecesc μάρτυρ, care înseamnă *martor*. Aceştia au dorit a se afirma ca şi creştini, chiar cu preţul vieţii pământeşti. Martiriul este

148. Pr. Nicolae Chifăr, *Teologie şi spiritualitate patristică*, Editura Trinitas, Iaşi, 2002, p. 14.

deci o mărturie a credinței și modul cel mai evident de manifestare a nădejdii și a bucuriei întru Hristos.

Sfinții Mucenici au mărturisit cu tărie, devotament și abnegație credința lor în Hristos Domnul, hotarul dragostei lor pentru Dumnezeu fiind nehotărnicit. Pentru noi toți ei sunt paradigme ale credinței jertfelnice, ale mărturisirii neînfricate a credinței, ale răbdării neclintite în suferință, precum și ale fericitei smerenii. Pe acestea toate ei le-au întrupat și le-au făcut să rodească în mod desăvârșit. Fiecare mucenic era următorul altuia, acesta al altuia, încât mucenicia s-a perpetuat în viața și moartea a numeroși creștini din primele secole.

Martirii au fost următorii cei mai fideli și mai devotați ai Mântuitorului Iisus Hristos, care mai înainte de alții și-au pus sufletele lor pentru dragostea Lui și L-au mărturisit cu mare și înflăcărată credință în fața celor ce le cereau să se lepede într-un fel sau altul de credința în El și de ajutorul Lui. Aproape toate ființele umane, în orice moment și în orice loc, sunt impresionate de curajul fizic, iar curajul fizic se demonstrează la maximum în fața morții.

Martirii, privind teribilele suplicii ca pe ceva neînsemnat, nu se grăbeau de fapt spre moarte, ci spre adevărata viață, căci Hristos era viața lor și a trăi însemna Hristos. Nu au șovăit în vreun fel când au fost împinși a alege între a-și lepăda credința și a muri mărturisindu-și convingerile de care erau total pătrunși. În mijlocul persecuțiilor și ordaliilor, erau plini de bucurie dumnezeiască: „Mai întâi ne-au alungat de la casele noastre și pretutindeni în lume numai singuri noi creștinii eram hăituiți și amenințați cu moartea, dar și în astfel de vremi, noi totuși ne-am sărbătorit praznicul nostru. Pretutindeni unde era o suferință noi am făcut din ea un colțișor al bucuriei”[149].

---

149. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească. Martirii din Palestina*,

Atitudinea dârză și neînfricată a martirilor în fața morții și a durerilor teribile de pe urma groaznicelor suplicii la care erau supuși de către persecutorii păgâni, constituie o adevărată paradigmă și pentru bolnavii aflați într-o stare terminală, în proximitatea morții trupești. Sfinții martiri nutreau cu tărie credința în viața veșnică, de aceea nu aveau temeri sau angoase în proximitatea morții, pe care o considerau ca pe un somn, ca pe o punte, o trecere între două lumi, și nu ca pe un capăt, un final, un terminus sau o ultimă realitate. Aceasta pentru că Hristos Care e Viața prin fire S-a făcut omorâtorul morții, așa cum întreaga creștinătate cântă în toată perioada pascală: „Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le". Prin moartea și învierea lui Hristos, Care cu moartea Sa a biruit moartea, a devenit de-a dreptul păgână și neavenită expresia antică: „nu mă tem de moarte, ci de veșnicia ei".

Mucenicii sunt pătrunși de o acalmie și o pace sufletească în fața morții fizice, întrucât, nefiind robiți de lucrurile acestei lumi efemere, o părăsesc fără îngrijorare, frământare sau neliniște, prioritare în sufletul lor fiind cele netrecătoare, esențiale, dumnezeiești care le aduc bucuria întâlnirii și a unirii cu Dumnezeu. Sfinții mucenici nu prețuiau atât viața aceasta, cât pe cea viitoare, doreau întâlnirea cu Dumnezeul-Iubire ai Cărui ucenici erau. Precum înșiși mărturiseau, orice patrie le era patria lor și orice patrie le era totuși străină, căci patria lor adevărată era cea cerească. Așa se explică curajul lor în fața morții, ei mergând cu *picioare vesele* la marea întâlnire cu Domnul vieții. Ei nutreau convingerea că mărturisirea lui Hristos și moartea martirică le este mântuitoare, deschizându-le, după moartea fizică,

---

Cartea a Șaptea, XXII, 4, traducere, studiu, note și comentarii de Pr. Prof. T. Bodogae, în col. PSB, vol. 13, București, 1987, p. 291.

porțile Raiului și brațele lui Hristos, pe Care Îl iubeau nespus. Așijderea și bolnavii ce suferă de o boală incurabilă și cărora moartea le este aproape, dacă nu cârtesc, nu protestează, ci acceptă suferința ca pe o purificare care duce la smerenie și la o stare sufletească mai înaltă și-I mulțumesc lui Dumnezeu pentru această șansă de curățire a păcatelor și implicit de mântuire, această atitudine creștină le aduce dorita mântuire a sufletului și aceasta e tot ceea ce contează cu adevărat pentru un creștin, așa cum sublinia apăsat și Mântuitorul: „căci ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă, dacă-și pierde sufletul? Sau ce ar putea să dea omul, în schimb, pentru sufletul său?" (Marcu 8, 36-37). Răbdarea chinurilor cumplite ale bolii poate fi egală cu mucenicia dacă bolnavul suferă cu stăruință și credință în voia dumnezeiască.

V.6. Martirii – mărturisitori jertfelnici ai credinței, chiar în mijlocul supliciilor înspăimântătoare și a chinurilor atroce

Martirii, privind înspăimântătoarele ordalii ce aveau să urmeze, nu se grăbeau de fapt spre moarte, ci spre adevărata și veșnica viață. Și-au îndeplinit astfel cu dor mărturisirea martiriului. O mărturisesc ei înșiși: „Noi în teama de robie ne veselim și sub amenințarea morții râdem"[150]. Ei nu au dorit nici suferința, nici moartea, ci au fost convinși că merg spre viața veșnică, pe care cred că au descoperit-o. „Și câți dintre creștinii noștri de azi nu știu că trebuie să moară dacă stăruie mai departe să mărturisească credința creștină, pe

150. Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu,* cartea a VII-a, I, 5, traducere, note și comentarii de prof. David Popescu, în PSB, vol. 72, Editura IBMBOR, București, 1992, p. 298.

când, dimpotrivă, ar putea fi din nou liberi dacă ar tăgădui pe Domnul? Dar ei nu pun preț pe viață, ci preferă să moară de bunăvoie pentru credința lor”[151]. Mărturia dată despre Adevăr a făcut din *bunii* și *biruitorii* mucenici eroi ai credinței, căci ei sunt triumfătorii creștini împotriva necredincioșilor, înșelați de zeii ce erau de fapt doar multiple manifestări ale demonilor și consecințele născocirilor minții umane decăzute.

Martirii erau pe deplin asigurați că Dumnezeu toate le cercetează, toate le vede, nu-i nici o nelegiuire care să poată fi tăinuită de Judecătorul a toate, „Care cunoaște toate înainte chiar de a se fi petrecut ele. Dar de ce să tot spunem vorbe? Rănile sunt mai grăitoare: rănile, chiar dacă le acoperim, cicatricea, chiar dacă o extirpăm, totuși credința n-o putem ascunde. Așa încât nu te poți lăuda că, tăindu-mi limba, faci cu neputință mărturisirea laudei. Destul L-am lăudat până acum pe Domnul prin cuvânt; de acum încolo să-L lăudăm prin suferință[152]”. Ideea laudei prin suferință este foarte interesantă. Trebuie făcută distincția față de lauda suferinței care poate fi doar retorică.

Ei au luptat pentru adevăr cu putere, rezistând silniciei aprige și de neîndurat a diavolului cu atâta statornicie și cu atât curaj „ca și cum ar fi luptat în trupuri de piatră și de fier, nu cu trupuri stricăcioase și muritoare, ca și cum de aici, de pe pământ, s-ar fi schimbat într-o fire nepătimitoare și nemuritoare, care nu se pleacă nevoilor amare și dureroase

151. Origen, *Contra lui Celsus*, cartea a II-a, cap. XVII, P. G. XI, col. 833A; PSB, 9, p. 116.
152. Din cuvintele unuia dintre cei șapte fii ai preotului Eleazar, ce au primit cununa muceniciei – n.n.; *cf.* Sf. Ambrozie al Milanului, *Despre Iacob și despre viața cea fericită*, cartea a doua, 50, Traducere de Pr. Prof. Teodor Bodogae, Pr. Prof. Nicolae Neaga și Prof. Maria Hetco, după textul latin publicat în colecția *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, Viena 1897-1902, în PSB, vol. 52, Editura IBMBOR, București, 2007, p. 293.

ale trupului. Ca niște fiare sălbatice, crude și nemiloase, călăii, înconjurându-le trupurile, le găureau coastele, le strujeau cărnurile, le descopereau și le lăsau oasele goale! Nimic nu punea stavilă cruzimii și neomeniei lor. Iar când ajungeau la măruntaiele lor, când intrau până în adâncul trupurilor lor, și nu găseau comoara credinței aflată în ei, ca să o jefuiască, atunci pățeau ce pătesc cei ce asediază capitala unui imperiu, plină de multe bogății și cu destule comori în ea, care, după ce dărâmă zidurile ei și intră în vistieriile cu bani, sparg ușile, sfărâmă zăvoarele, sapă dușumeaua și caută peste tot, dar pentru că nu pot găsi bogăția ei, pleacă cu mâinile goale. Așa sunt avuțiile sufletului. Nu sunt trădate de suferințele trupului, când sufletul le ține cu străşnicie. Chiar de i-ar săpa pieptul și i-ar tăia în bucăți inima, sufletul nu va da comoara ce i-a fost încredințată odată de credință. Asta este fapta harului lui Dumnezeu Care chivernisește totul, Care poate săvârși lucruri minunate și în trupurile slabe”[153].

Unii slujitori împărătești, alteori înșiși împărații păgâni sau proconsulii și prefecții de atunci doreau să-i ademenească, întru început, pe creștini cu lingușeli levantine, uneltiri și promisiuni lumești, tentații și oferte caduce, pentru ca aceștia să se dezică de credința în Hristos Domnul. Acești dușmani ai lui Dumnezeu doreau să-i despartă pe bunii creștini de Dumnezeul Cel viu și ca ei să slujească demonilor pierzători, oferindu-le bunurile lor. Însă, fericiții creștini erau convinși de faptul că nu li se dădea, pe cât li se lua și nu puteau fi păcăliți atât de lesne. De aceea urau darurile păgânilor, pricinuitoare de pierzanie, neprimind o cinste care este mama necinstei veșnice. Li se dădeau averi trecătoare și o slavă care iute se veștejește. Erau făcuți cunoscuți

153. Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de laudă la Mucenicii Egipteni*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, traducere din limba greacă și note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, București, 2002, p. 511-512.

împăratului pământesc, ca să fie înstrăinați de adevăratul Împărat. Dar ei disprețuiau întreaga lume, aceasta neavând pentru ei un preț egal cu cele ce doreau. Erau pătrunși de adevărul că nimic din toate cele pământești nu poate egala fericirea drepților. De aceea ei doreau doar un singur dar: cununa dreptății. O singură slavă râvneau: slava din Împărăția cerurilor. Erau dornici să capete cinstea cea de sus și de chinul din iad se înfricoșau. „Focul de acolo ne îngrozește; acesta, cu care voi ne amenințați, este prietenul nostru, că știe să respecte pe cei ce disprețuiesc pe idoli. Săgeți de copii socotim rănile ce ni le veți face (Psalmul 63, 8). Loviți trupul nostru, care, dacă va rezista mai mult, se va încununa cu mai multă strălucire, iar dacă se va sfârși mai repede, va pleca scăpând de niște judecători atât de silnici … dacă nu sunteți cinstiți mai mult decât Dumnezeul nostru, vă înfuriați ca și cum ați fi insultați cu cele mai mari insulte și ne amenințați cu aceste groaznice chinuri, socotind o crimă credința noastră în Dumnezeu. Dar nu veți întâlni oameni fricoși, nici iubitori de viața aceasta pământească și nici oameni care se înfricoșează iute, că e vorba de dragostea de Dumnezeu. Suntem gata să suferim tot felul de chinuri: să fim trași pe roată, să fim răsuciți, să fim arși de vii!»”[154].

Dacă în acest mod al promisiunilor deșarte și al adulațiilor, creștinii nu au cedat, prigonitorii au recurs la chinuirea trupurilor lor, uneltind și scornind suplicii inimaginabile. Însă mucenicii i-au înfruntat pe acești persecutori cu forța credinței în Hristos și cu un curaj pilduitor pentru toate generațiile de creștini de pretutindeni și dintotdeauna. În *Actele martirice* sunt nenumărate astfel de episoade paradigmatice: „Probus zise: «Ori aduci jertfă, ori te pun la chinuri».

---

154. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, omilia a XIX-a, IV, P. G. XXXI, col. 513C; PSB, 17, p. 537.

Montanus răspunse: «Mă bucur dacă ai să faci așa, ca să mă aflu părtaș la patimile Stăpânului meu, Hristos».

Atunci Probus dă poruncă să fie pus la chinuri; și când era mai crud muncit, Probus îl întrebă: «Ce zici, Montanus, aduci jertfă zeilor?»

Montanus răspunse: «Aduc jertfă prin acest chin Dumnezeului meu, Căruia mereu am jertfit»”[155].

Unii dintre cei din piață care erau de față la martirajul lui Pioniu îl rugau și ziceau:

„«Crede nouă, Pioniu, că noi te iubim și pentru multe ești vrednic să trăiești, mai ales pentru curăția și bunătatea ta. Este bine să trăiești și să vezi această lumină și încă multe altele».

Iar el le-a răspuns: «Și eu spun că este bine să trăiești, dar noi dorim binele acela care este mai mare. Dorim și lumina, dar cea adevărată» (Ioan 1, 9).

«Într-adevăr, toate acestea sunt frumoase și noi nu renunțăm la ele ca cei osândiți la moarte sau ca cei ce urăsc lucrările lui Dumnezeu, însă, fiind pentru noi pline de curse, le disprețuim (pentru dobândirea) altora cu mult mai mari»”[156].

Când proconsulul păgân i-a zis venerabilului episcop Policarp al Smirnei: „Am la dispoziția mea fiare, am să te predau lor în caz că nu te căiești”, Policarp a răspuns: „Poruncește, căci pentru noi rămâne cu neputință întoarcerea de la mai bine la ce-i mai rău, ci dimpotrivă, e bine să ne întoarcem de la rău la dreptate”. Acela însă i-a zis din nou: „Dacă de fiare nu-ți pasă, focului am să te dau ca să te domolească atâta vreme cât nu-ți schimbi părerea”. Policarp răspunse: „Tu mă amenințí cu un foc ce arde un timp și apoi se stinge, pentru că nu cunoști focul judecății viitoare și al osândei

155. *Actele martirice*, Martiriul Sfântului Montanus, presviterul din Singidunum, un preot daco-roman, în *col. cit.*, p. 188.
156. *Ibidem*, p. 144.

celei veșnice care e rânduit celor nelegiuiți. Dar de ce întârzii? Fă ce vrei!”. Acestea și alte multe zicându-le, fericitul Policarp „s-a umplut de curaj și de bucurie, iar fața lui strălucea de farmec încât nu numai că nu rămăsese doborât de atâtea amenințări, ci dimpotrivă tocmai proconsulul a fost cel care și-a ieșit din fire”[157].

Istoricul Casiodor ne mărturisește despre pilduitoarele fapte ale diaconului Veniamin ce au fost aduse la cunoștința regelui. Adus la el, acesta i-a poruncit să tăgăduiască pe Dumnezeul adevărat pe care-L adora. Dar el l-a întrebat pe rege, zicând: „De ce cinste este vrednic cel care, părăsindu-și țara sa, se pune în slujba altei țări străine?”. Și când regele a răspuns: „«Este vrednic de moarte și de cel mai crud supliciu», preaînțeleptul bărbat a zis: «De ce așadar să nu sufere pe drept omul care, părăsind pe Creatorul și Făcătorul lumii, pe Cel ce dă viață și mântuire, vrea să zeifice pe unul din slujitorii Lui și să-i acorde mai degrabă acestuia cultul datorat?». Înfuriat de aceste cuvinte, regele a poruncit să se ascută douăzeci de trestii și să i se înfigă sub unghiile degetelor de la mâini și de la picioare”[158].

Pe fericitul martir Carp, proconsulul, stând pe scaunul de judecată, l-a întrebat care-i este numele. „Fericitul a spus: «Numele meu cel dintâi și ales este cel de creștin, iar dacă întrebi de numele pe care-l port în lume, acesta este Carp».

Proconsulul a spus: «Îți sunt cunoscute poruncile împăraților despre datoria de a cinsti pe zei, cei ce conduc toate. De aceea vă sfătuiesc să vă apropiați de altar și să jertfiți.

---

157. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească. Martirii din Palestina*, cartea a patra, XV, 23-25, p. 161-162.
158. Casiodor, *Istoria bisericească tripartită*, cartea a X-a, capitolul XXXIII, traducere de Liana și Anca Manolache, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, în PSB, vol. 75, Editura IBMBOR, București, 1998, p. 419.

Eu sunt creștin și ador pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care a venit în timpurile de pe urmă pentru mântuirea noastră și spre a ne scăpa de rătăcirea diavolului; iar acestor idoli nu jertfesc.

Fă ceea ce voiești; căci e cu neputință ca eu să jertfesc aparițiilor înșelătoare ale demonilor. Iar cei ce jertfesc acestora sunt asemenea lor.

Căci precum adevărații închinători – după dumnezeiasca Evanghelie a Domnului – care adoră pe Dumnezeu în duh și adevăr (Ioan 4, 23), se aseamănă în slavă cu Dumnezeu și sunt nemuritori împreună cu El, primind viața cea veșnică prin Cuvântul, tot așa, cei ce se închină acestora (zeilor) se aseamănă deșertăciunii demonilor și vor pieri împreună cu ei în gheenă»"[159].

Sfântul Ambrozie al Milanului ne istorisește și despre martiriul fiilor preotului Eleazar. Astfel, împăratul prigonitor Antioh a poruncit să fie duși la cazne fiii preotului Eleazar, mai întâi cel mai mare dintre frați, care a grăit râzând: „«Bine că păstrezi ordinea de vârstă. Dar cum îți poți închipui că noi vom călca Legea lui Dumnezeu? Iată, noi suntem gata cu toții să murim pentru apărarea credinței noastre. Mă bucur că începi cu mine. Ce vrei să mai știi de la noi, tirane? Îți mărturisesc că noi ne închinăm numai lui Dumnezeu celui Atotputernic. Să iei seama la ce anume vom face cu toții. Dar dacă tu ții cu atâta încăpățânare să afli adevărul, atunci, la rândul nostru, de ce n-am socoti și noi că trebuie să-l apărăm cu toată puterea? Ce, mai încoace-încolo? Îți stau la îndemână tot felul de cazne; să știi însă că adevărata credință va birui furia sălbăticiei. Poți să-mi iei viața, dar credința nu!»"[160]

---

159. *Actele martirice*, Martiriul Sfinților Carp, Papil și Agatonica, 2-7, în *col. cit.*, p. 166-167.
160. Sf. Ambrozie al Milanului, *Despre Iacob și despre viața cea fericită*, cartea a doua, 46, în col. PSB, vol. 52, p. 290-291.

Unii martiri, precum fericitul Gordie nu numai că erau departe de gândul de a da înapoi și de a se teme de chinurile ce-i amenințau, încât le chemau spre ei și spuneau: „«Pentru ce șovăiți? Pentru ce stați? Să-mi fie scrijelat trupul (striga Gordie)! Să-mi fie răsucite mădularele! Să-mi fie chinuite oricât veți voi! Să nu-mi invidiați cumva fericita mea nădejde! Cu cât veți prelungi chinurile, cu atât îmi veți prilejui o răsplată mai mare! Am o înțelegere cu Stăpânul: în locul rănilor de pe trup, îmi va înflori la înviere haină luminoasă; în locul necinstirii, cununile; în locul închisorii, raiul; în locul osândirii cu făcătorii de rele, traiul cu îngerii. Semănați mult în trupul meu, ca să secer de mai multe ori pe atâta!»”[161]. Continuând, mucenicul adaugă: „«Cum voi tăgădui, dar, pe Dumnezeu meu, Căruia m-am închinat din copilăria mea? Nu se va cutremura oare cerul de sus? Nu se vor întuneca oare din pricina mea stelele? Mă va mai ține, oare, pământul? Nu vă amăgiți! Dumnezeu nu se lasă batjocorit! (Galateni 6, 7). După gura noastră ne judecă Dumnezeu (Luca 19, 22); din cuvintele noastre ne îndreptățește și din cuvintele noastre ne osândește (Matei 12, 37). N-ați citit înfricoșătoarea amenințare a Domnului: «De cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, Mă voi lepăda și Eu de el înaintea Tatălui Meu, Cel din ceruri?» (Matei 10, 33).

Pentru ce mă sfătuiți să fiu viclean? Ca să obțin ce, prin o viclenie ca aceasta? Ca să câștig câteva zile? Dar voi pierde toată veșnicia! Ca să fug de durerile trupului? Dar nu voi vedea bunătățile drepților! Este curată nebunie să-ți aduci cu măiestrie asupră-ți pierdere și să-ți procuri, cu șiretenie și viclenie, osânda veșnică»”.

Celor care îl sfătuiau pe fericitul Gordie să-și tăgăduiască credința cu limba, le răspundea: „«Limba zidită de Hristos

---

161. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, omilia a XVIII-a, V, P. G. XXXI, col. 499C-501A; PSB, 17, p. 529, 530.

nu poate rosti ceva împotriva Ziditorului. Căci cu inima credem spre îndreptățire, iar cu gura mărturisim spre mântuire». (Romani 10, 10)”[162]. Celor care îl jeleau, Gordie le spunea cuvintele Domnului: „«Nu mă plângeți pe mine (Luca 23, 28), ci plângeți pe dușmanii lui Dumnezeu, care îndrăznesc unele ca acestea împotriva credincioșilor, care-și adună focul gheenei prin flacăra aceasta, pe care o aprind împotriva noastră! Încetați de a mă plânge și de a-mi sfărâma inima! Sunt gata să mor pentru numele Domnului Iisus (Fapte 21, 13) nu numai o dată, ci chiar de nenumărate ori, de-ar fi cu putință»”[163].

Mucenicului Agapie, împăratul roman Maximian i-a făgăduit că-l eliberează dacă-și reneagă credința. Agapie a mărturisit însă că, de dragul credinței în Făcătorul lumii, ar merge de bună voie și cu drag să sufere curajos orice chinuri la care ar fi supus.

Și zicând acestea, a și pornit, „alergând spre un urs care și fusese lăsat să flămânzească pentru ca să-i fie el oferit ca hrană. Dar întrucât ursul nu i-a avut grija, martirul a fost dus din nou, abia respirând, în temniță, unde a mai trăit o zi. Și a doua zi, după ce i-au atârnat niște pietre de picioare, l-au aruncat în mijlocul mării. Și iată așa a decurs martiriul lui Agapie”[164].

La rândul ei, ca un atlet viteaz, fericita Blandina strângea noi puteri din mărturisirea ei, iar întărirea, odihna și chipul ei de a-și potoli durerea și chinurile ei erau cuvintele: „Sunt creștină și știu că ai noștri n-au săvârșit nimic rău!”. Dar și mucenicul Sanctus răbda vitejește în chip minunat și mai presus de fire și de orice om toate caznele pe care cei nelegiuiți i le pregăteau, în nădejdea ca prin durata și mărimea

162. *Ibidem*, col. 505-506.
163. *Ibidem*.
164. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească. Martirii din Palestina*, VI, 6-7, în col. PSB, vol. 13, p. 404-405.

chinurilor „să audă de la el ceva ce nu se cuvine; dar el a rezistat cu tărie atât de neclintită încât n-a vrut să spună nici numele lui, nici numele poporului și nici al orașului din care se trage, nici dacă e sclav ori dacă e liber, ci la toate întrebările răspundea în limba latină[165]: «sunt creștin». În loc de nume de oraș, de țară și de orice altceva păgânii n-au putut auzi de la el nimic.

De aceea, atât guvernatorul cât și chinuitorii s-au înverșunat foarte împotriva lui încât, nemaiavând ce să-i mai facă, i-au lipit de părțile cele mai plăpânde ale trupului plăci de aramă înroșite.

Carnea sfârâia, dar el rămânea neînduplecat, neînfrânt și statornic în mărturisirea lui, răcorit și întărit doar de izvorul cel ceresc al apei vieții care țâșnește din coasta lui Hristos (Ioan 8, 38; 19, 34)"[166]. Fericita Blandina a fost spânzurată de un stâlp, fiind sortită să fie sfâșiată de fiarele sălbatice. Văzând-o „atârnată pe un fel de cruce și auzind-o rugându-se într-una, luptătorii creștini își sporeau curajul căci în lupta ei vedeau, și cu ochi trupești, pe Cel ce se răstignise pentru ei, ca să convingă pe toți cei ce cred în El că tot cel ce pătimește pentru slava lui Hristos are parte de Dumnezeul cel viu"[167].

Și alte minunate femei au înfruntat cu bărbăție pe prefect și pe toți cei care le-au trimis la groaznicele cazne. Astfel, amintim pe venerabila Mercuria, cea înaintată în vârstă și pe Dionisia, cea cu copii mulți, dar care nici pe copii nu-i iubea mai mult decât pe Domnul. Ele au murit fără ca să fi fost schingiuite mai înainte, ci li s-a tăiat capul direct întrucât prefectul însuși s-a rușinat să le chinuie mai mult căci își dăduse seama că a fost învins de niște femei"[168].

---

165. Sanctus făcea parte din populația de origine latină.
166. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, cartea a cincea, I, 19-22, în col. PSB, vol. 13, p. 184.
167. *Ibidem*, I, 38-41, p. 187.
168. *Ibidem*, cartea a șasea, XLI, 18, p. 262.

Fericitul Teodoret, Episcopul Cirului, în *Istoria bisericească*, consemnează un episod de-a dreptul mișcător. Astfel, citim că după ce unii dintre mărturisitorii credinței au ajuns la locul acela unde obișnuiau să pedepsească pe răufăcători, cel mai în vârstă decât ceilalți a rugat pe călău ca mai întâi să taie capul celui mai tânăr dintre ei toți, ca nu cumva, văzând el masacrul celorlalți, să primească lepădarea de credință.

Când tânărul a îngenunchiat, iar călăul și-a scos sabia, a venit cineva care a anunțat iertarea lor și a oprit cu voce tare, de departe, executarea. Atunci cel mai tânăr, fiind nemulțumit că a scăpat de masacru, a zis: „Oare Romanos, căci așa se numea el, nu a fost vrednic de a fi numit mucenic al lui Hristos?"

Însă acel nebun (Iulian) a oprit măcelul pentru că era plin de invidie și nu putea suporta slava acestor atleți ai credinței. Nu a îngăduit totuși ca aceștia să locuiască în orașe, ci i-a trimis în ținuturile cele mai îndepărtate ale stăpânirii romanilor[169].

Demn de menționat este și martiriul fraților Macabei, amintit în Vechiul Testament, însă pomenit și de scriitorul bisericesc Origen. Astfel, despre al treilea Macabeu, Origen relatează că, acesta negândindu-se deloc la suferințe și disprețuindu-le din iubire pentru Dumnezeu, cerându-i-se limba, îndată a scos-o și mâinile cu îndrăzneală le-a întins, și a zis vitejește: «Din cer le-am dobândit și pentru legile Lui nu țin seamă de ele, pentru că nădăjduiesc că de la El iarăși le voi dobândi» (II Macabei 7, 11), așa cum le înapoiază Dumnezeu luptătorilor pentru credința față de El. Tot așa a fost chinuit și cel de-al patrulea care, îndurând caznele, spunea: „«bine este a muta nădejdile cele de la oameni și a aștepta pe cele de la Dumnezeu, că noi iar vom învia prin

---

169. Fericitul Teodoret, Episcopul Cirului, *Istoria bisericească*, cartea a III-a, 17, 6-8, p. 146.

El», înviere de care tiranul nu se va bucura, căci el nu va învia «spre viață» (II Macabei 7, 14), ci spre ocară și rușine veșnică”[170].

Interesantă este și mărturia Sfântului Ioan Gură de Aur care subliniază precum de multe ori cu impetuozitatea unui temperament vulcanic un lucru de-a dreptul insolit și minunat despre martiriul fericitului Roman. Acestuia din urmă, „i-a fost tăiată limba trupului, dar limba harului a venit în gura fericitului. Trupul, silit fiind de cuțit și-a pierdut mădularul lui, dar harul n-a îngăduit ca trupul să piardă, o dată cu limba, și vocea. De aceea, ucenicii se bucurau de acum înainte de o învățătură mai duhovnicească; nu auzeau ca mai înainte o voce omenească, ci o voce dumnezeiască, duhovnicească, superioară firii noastre. Toți alergau să o audă, de sus, îngerii, de jos, oamenii. Toți doreau să vadă o gură fără limbă și să o audă grăind așa. Și era într-adevăr minunat și nemaivăzut și nemaiauzit ca o gură să grăiască fără să aibă limbă. Asta a adus diavolului multă rușine, mucenicului multă slavă, iar ucenicilor, mare mângâiere și temei de răbdare”[171]. Mucenicul se asemăna „cu o chitară, care, sub loviturile chinurilor scotea dulce cântare. Călăii stăteau în jurul lui și-i zdrobeau trupul, dar el, fiind lovit, slobozea ca un instrument de aramă de pe buzele sale cântarea credinței; l-au atârnat pe lemn și-l scrijeleau, dar el îmbrățișa lemnul ca pe pomul vieții; au sfârtecat obrajii dreptului cum îi sfârtecaseră și coastele, dar el cuvânta cu măiestrie ca și cum ar fi dobândit mai multe guri și făcea de rușine pe vrăjmaș prin această străină înfrângere”[172].

---

170. Origen, *Exortație la martiriu*, cap. XXV, P. G. XI, col. 593C.
171. Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Roman*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 401.
172. Idem, *Cuvântul al II-lea de laudă la Sfântul Mucenic Roman*, I, în *vol. cit.*, p. 406.

Același Sfânt Părinte, vorbind despre chinurile ce le-au îndurat martirii, scoate în evidență faptul că acestea au fost dureroase și groaznice, însă au ținut o clipă, pe când odihna de pe urma chinurilor ține veacuri fără de moarte. Sau, mai bine spus, chinurile nu au fost dureroase nici chiar o clipită de vreme pentru mucenici, căci „ei priveau la bunătățile cele viitoare și aveau ochii ațintiți la împărțitorul de răsplăți. Iată, Fericitul Ștefan nu vedea ploaia de pietre, pentru că se uita la Hristos cu ochii credinței (Fapte 7, 55-58); în loc de pietre, număra răsplățile și cununile”[173].

Așa au dat mărturie grăitoare și cei patruzeci de mucenici care se încurajau unul pe altul și ziceau acestea: „«Aspră-i iarna, dar dulce-i paradisul! Dureros e înghețul, dar plăcută odihna! Să suferim puțină vreme, și sânul patriarhului ne va încălzi! Să schimbăm o singură noapte cu toată veșnicia! Să ardă piciorul, ca să dănțuiască veșnic cu îngerii! Să se desprindă mâna, ca să aibă îndrăzneala să se înalțe către Stăpânul! Câți dintre camarazii noștri n-au căzut în luptă ca să rămână credincioși unui împărat pământesc! Oare noi nu vom jertfi viața aceasta pentru credința în adevăratul Împărat? Câți făcători de rele n-au suferit moartea, pentru că au fost surprinși săvârșind nelegiuiri? Oare noi nu vom suferi moartea pentru dreptate? Să nu ne dăm îndărăt, camarazi! Să ne luptăm cu diavolul! Trupurile noastre nu sunt decât trupuri! Să nu le cruțăm! Pentru că trebuie negreșit să murim, să murim ca să trăim!»”[174].

Ne putem lesne imagina că, pentru cei de față, martirajul creștinilor era o priveliște nemaiîntâlnită: „Unul țipa și declara cu glas tare că nu vrea să jertfească idolilor, pe când al doilea striga: «sunt creștin!» și era mândru că poate mărturisi numele Mântuitorului și, în sfârșit, al treilea

173. Idem, *Cuvânt la Sfinții Mucenici*, I, în *vol. cit.*, p. 450.
174. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, omilia a XIX-a, VI, P. G. XXXI, col. 517A; PSB, 17, p. 539.

ținea sus și tare că el nici n-a jertfit și nici nu va jertfi niciodată”[175].

Ceva cu totul deosebit și de-a dreptul nemaiîntâlnit s-a petrecut în Edesa Mesopotamiei. În orașul acesta – ne istorisește Casiodor – se afla biserica apostolului Toma, nu mai puțin vestită decât împodobită. În ea, pentru respectul ce i se arăta, se țineau deseori întruniri. Voind să o vadă împăratul, și știind că acolo se întrunesc toți cei care îi sunt odioși, se spune că l-a lovit cu mâna pe prefect pentru că nu au fost izgoniți de acolo ortodocșii. Și cum prefectul, suportând jignirea, se străduia împotriva voinței lui să țină seama de indignarea împăratului (căci nu voia să ducă la moarte atâția oameni), a trimis vorbă pe ascuns să nu mai rămână nimeni în biserica aceea. Dar nimeni nu a dat atenție nici sfatului și nici amenințării lui. A doua zi au venit cu toții în mare număr la locul predicii. Cum prefectul se îndrepta spre biserică cu numeroase forțe armate, ca să ducă la îndeplinire porunca împăratului, o biată femeie, pe care se vedea sărăcia, trăgându-și fiul de mână și îndreptându-se către biserica aceea, l-a împiedicat pe prefect să-și îndeplinească sarcina. Prefectul, indignat, a poruncit să fie adusă la el femeia și i-a spus: „«Femeie nenorocită, încotro alergi fără rușine?» Ea spuse: «Unde se grăbesc și alții». Iar el: «N-ai auzit că prefectul are să-i omoare acolo pe toți pe care îi va găsi?». «Am auzit și de aceea mă grăbesc ca să mă aflu acolo printre ei». «Și unde îl târăști pe acest biet copilaș?» Atunci femeia spuse: «Ca să merite și el să suporte martiriul». Când bărbatul acela a auzit acestea, s-a gândit la voința celor care se adunau acolo. Și ducându-se de îndată la împărat, l-a înștiințat că sunt pregătiți cu toții să primească moartea pentru credința lor; și a adăugat că e lipsit de rațiune să omoare atâția oameni într-un timp așa de

175. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, cartea a opta, III, 1-4, p. 316, 317.

scurt. Spunându-i acestea i-a potolit mânia împăratului. Și în felul acesta cei din Edesa au scăpat de furia împăratului”[176].

Nici creștinii de neam nobil nu s-au dat înapoi de la supliciile martiriului. Același istoric – eruditul aristocrat roman creștin Casiodor – ne relatează că Hormisdas era un mare nobil la perși, care avusese pe tatăl său prefect. Când regele a aflat că acesta este creștin, a cerut să-i fie adus și i-a poruncit să tăgăduiască pe Dumnezeu Mântuitorul. Dar „el a răspuns: «Nu gândești nici drept, nici folositor, împărate. Căci cel care este învățat să nege cu ușurință și să disprețuiască pe Dumnezeul tuturor, disprețuiește foarte ușor și pe împărat, care este el însuși o parte a naturii muritoare. Și dacă este demn de cel mai mare chin cel care disprețuiește sceptrul tău, împărate, merită să fie dat tuturor chinurilor cel ce neagă pe Creatorul a toate»”[177].

Unii creștini mărturisitori chiar înainte ca cineva să fi pus mâna pe ei, s-au grăbit ei înșiși să urce pe locul de judecată, declarând că și ei sunt creștini, încât pe guvernator și pe cei din completul de judecată i-a apucat frica, așa că „pe măsură ce creștea curajul în cei care erau judecați, în aceeași măsură scădea acest curaj în cei care judecau. De aceea creștinii ieșeau triumfători din sala de judecată, bucurându-se că au putut mărturisi pe Hristos, «făcându-i biruitori în Hristos» (II Corinteni 2, 14)”[178].

Torturați pe nedrept și fără de milă, mucenicii iertau și cereau îndurare pentru cei vinovați de supliciile la care erau supuși. Chinuiți fiind, pentru ei mai dureroasă era osânda ce-i aștepta pe călăi, decât pieirea trupului lor; astfel, dați

---

176. Casiodor, *Istoria bisericească tripartită*, cartea a VII-a, capitolul XXII, în *col. cit.*, p. 301-302.
177. *Ibidem*, cartea a X-a, capitolul XXXI, p. 418.
178. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, cartea a șasea, XLI, 23, p. 263.

morții, ei se rugau pentru iertarea, pacea și viața tuturora. Așa s-au stins pentru lumea aceasta și așa și-au încheiat ei lupta și biruința: rugători înaintea lui Dumnezeu pentru toți, devenind pilde strălucite de statornicie în credință, modele de virtute, icoane ale curajului, bărbăției și abnegației și călăuze sigure și statornice pe calea către Înviere, atât pentru pacienții terminali, cât și pentru noi toți, căci nimeni nu-și cunoaște clipa sfârșitului pământesc. *Buni și biruitori* prin jertfa lor, inegalabilii *atleți* ai lui Hristos, și-au împlinit lupta muceniciei înarmați doar cu *armura lui Dumnezeu, platoșa dreptății, scutul credinței* și *sabia duhului*.

V.7. Hristos suferă, Se răstignește prin martirii Săi și devine tăria lor

În timpul supliciilor felurite și greu de închipuit la care au fost supuși cu multă ură de cei care Îl urau pe Hristos ai Cărui credincioși erau, creștinii au fost în mod deosebit ușurați de nădejdea răsplății făgăduite și de ajutorul direct al Domnului Care era tăria și sprijinul lor. Răbdarea mucenicilor era supraomenească, pentru că mâna nevăzută a Proniei dumnezeiești era cu ei. Tocmai acest lucru înțelegându-l unii din călăi, s-au lepădat de deșarta închinare la idoli, au aruncat uneltele de tortură și au mărturisit împărtășirea noii credințe, trecând în tabăra lui Hristos. În această situație, și ei au fost martirizați.

Moartea devenea pentru creștini poarta vieții, iar martiriul, o a doua naștere. Lumina nădejdii lor dezvăluie o nouă perspectivă asupra a ceea ce ei trăiesc, făcând să izbucnească bucuria lor nesfârșită și, pentru unii dintre cei de astăzi, paradoxală. Este taina pe care o trăiesc martirii, căci nu mai trăiesc ei, ci Hristos trăiește în ei (Galateni 2, 20).

Îngerii îi priveghează și Duhul Domnului e alături de ei și lucrează în ei.

Din moment ce Hristos suferă în martir, acesta din urmă participă la patimile lui Hristos. El, Care suferea în ei, împlinea mari minuni. Astfel, martiriul este un gest de iubire: martirii erau ușurați de iubirea lui Hristos. În timp ce mulțimea cerea ca martirii să fie biciuiți și supuși la diferite suplicii – așa cum a fost biciuit și prigonit Iisus –, ei se bucură pentru că îndură astfel o parte din patimile Domnului. Hristos suferă cu mucenicul, iar mucenicul suferă cu Hristos. Suferința sa are un sens și devine mântuitoare. Marea bucurie a martirilor, departe de a se înrădăcina ca o căutare nesănătoasă a suferinței și a morții, își are obârșia în forța nădejdii lor, și, mai mult decât atât, în comuniunea lor cu Hristos. Păgânii identifică nădejdea creștinilor în înviere cu inima mesajului creștin, și de aceea se înverșunează atât de mult împotriva trupurilor martirilor[179].

Dar ce este un martir? Ce schimbă suferința dintr-o forță distructivă într-una creativă, care transformă o moarte violentă într-un act de martiriu, un abuz al *justiției* într-un sacrificiu penitent?

Unul din răspunsuri ne este furnizat de o creștină rusoaică din secolul trecut, Iulia de Beausobre. Într-o zi, în Moscova, la sfârșitul anilor 20, soțul ei fiind reținut de GPU (Administrația Politică de Stat ce a fost poliția politică a RSFS Ruse și a Uniunii Sovietice), dar ea încă nearestată, îi pregătea pachetul săptămânal cu mâncare pentru a i-l duce la închisoare. Se simțea invadată de un sentiment de neputință; suferința soțului, a ei proprie și a tuturor celor din jurul ei părea lipsită de sens și inutilă. „Pentru ce?”, se întrebă. Deodată, cum trecea dintr-o cameră în alta, a simțit o lovitură

179. Élise-Marie Pinchon, „Bucuria la martirii din secolul al II-lea”, traducere de Simona Goicu, în rev. *Altarul Banatului*, Anul XI (L), Nr. 4-6, 2000, p. 6, 8 *sq*.

pe ceafă, și a auzit ceea ce va descrie ulterior ca fiind „cuvintele nerostite ale Celuilalt”. Erau cuvintele care au marcat un nou răsărit în viața sa: „Bineînțeles că nu este de nici un folos pământesc pentru nici unul dintre voi. Doar vă poate schilodi trupurile și contorsiona sufletele. Dar mă voi împărtăși de fiecare dintre poverile voastre care vă schilodesc și vă contorsionează. În căldura amestecată a compasiunii voi cunoaște oroarea deplină a distrugerii voastre voluntare de către oameni de aceeași specie cu voi. Voi cunoaște greutatea poverii voastre purtând-o împreună cu voi, dar cu o înțelegere mai profundă decât poate fi a voastră. Vreau să car această povară. Trebuie să o cunosc. Datorită Întrupării mele și Botezului vostru, nu există altă cale – dacă sunteți de acord”.

Aici trebuie notate două lucruri: valoarea atașată acceptării voluntare și insistența asupra participării, solidarității, identificării.

„Dacă sunteți de acord”, spune Domnul, Iuliei. Hristos, Protomartirul, a mers voluntar la moarte, iar martirul ca un *alter Christus*, un al doilea „Hristos”, este chemat să facă același lucru. Pentru că suferința inocentă nu îl transformă pe om în martir. Este necesar ca și noi, de partea noastră, să *acceptăm* voluntar acea suferință, chiar dacă nu am ales-o noi. Este necesară dedicarea de sine, și ea este cea care îl transformă pe martir din cineva care suferă și moare în cineva care poartă mărturie. Trebuie să ne ridicăm singuri crucea și s-o acceptăm; nu doar să ne fie impusă prin coerciție exterioară. Suferința devine creativă, iar moartea devine sacrificială, dacă și numai dacă sunt acceptate de bunăvoie de cel care trebuie să sufere sau să moară.

Pentru a întări această trăire avem destule mărturii și din primele secole creștine. Astfel, cunoaștem din Tradiție și de la Sfântul Ambrozie al Milanului (scrisoarea a XXI-a) cele întâmplate cu Sfântul Apostol Petru care, pe când semăna

în popor învățăturile lui Dumnezeu, a întărâtat din această pricină sufletele păgânilor, care au început să-l caute ca să-l omoare. Dar sufletele creștine l-au rugat să se retragă pentru câtva vreme. Și deși era dornic să pătimească, a fost înduplecat în fața rugăminților poporului. Căci era rugat să mai aștepte, pentru a învăța și a întări poporul. Astfel, voind într-o noapte să iasă din oraș și văzând pe Hristos că-i iese în cale la poartă și că intră în oraș, L-a întrebat: «Doamne, unde mergi?». La aceasta, Domnul Hristos a răspuns: «Vin să Mă răstignesc a doua oară». Atunci Sfântul Petru a înțeles că în răspunsul dumnezeiesc se cuprinde crucea sa. Căci nu putea fi răstignit iarăși Hristos Care, primind moartea, Se despărțise de pătimirea trupului. «Ce a murit, a murit păcatului odată pentru totdeauna, iar ce trăiește, trăiește lui Dumnezeu» (Romani 6, 10). A înțeles, așadar, marele Apostol Petru, că Hristos a doua oară va trebui să Se răstignească prin slujitorul Său. Astfel că de bunăvoie s-a întors din drum, a răspuns creștinilor care-l întrebau și, pe dată fiind ridicat, prin răstignire a cinstit pe Domnul Iisus. Iată, așadar, că Hristos vrea să pătimească prin slujitorii Săi!

Mântuitorul nostru a insuflat în apărătorii Lui un curaj atât de mare, încât, chiar dacă nimeni nu i-ar fi încurajat, ei nu se temeau de amenințările dușmanilor, oricât de puternici ar fi fost aceia. În locul lor a luptat deci harul lui Dumnezeu, întărind pe cei slabi și ridicând pe cei puternici, așa că ei au mers la martiriu, îndurând felurite suplicii inimaginabil de grele.

De aceea se nevoiau martirii, căci purtau în lăuntrul lor pe Hristos spre darurile cele mai înalte (I Corinteni 12, 31) și îndurau orice oboseală și orice suferință scornită de dușmani „nu numai o singură dată, ci pentru unii chiar și de două ori. De aceea, oricât de zeloși erau paznicii în amenințările lor, fie ele în vorbe, fie în fapte, martirii nu și-au schimbat hotărârea pentru că «iubirea desăvârșită alungă frica» (I

Ioan 4, 18)”[180]. Eusebiu de Cezareea în *Istoria bisericească*, ne amintește și de fericitul Potin, căruia îi fusese încredințată păstorirea episcopiei de Lyon, fiind atunci în vârstă de peste 90 de ani și foarte slăbit cu trupul, încât din cauza slăbiciunii trupești abia mai sufla; întărindu-se prin râvna duhului de dorința pentru mucenicie, a fost târât și el la tribunal. „Trupul lui era cu totul dărâmat de bătrânețe și de boală, în schimb sufletul îi era încă atât de vioi, încât și prin el Hristos s-a dovedit biruitor (II Corinteni 2, 14).

Când ostașii l-au adus la tribunal, dregătorii orașului și toată mulțimea care îl însoțea intonau cele mai deosebite strigăte, parcă ar fi adus tocmai pe Hristos Însuși. Oricum și el a adus o bună mărturisire (I Timotei 6, 13)”[181].

În *Istoria bisericească* (cartea a III-a, 11, 3), Fericitul Teodoret, Episcopul Cirului ne aduce în atenție martiriul Sfântului Teodor și lucrurile minunate și înfricoșătoare petrecute cu dânsul. Împăratul păgân Iulian Apostatul a poruncit ca Teodor să fie scos din închisoare. Acesta era numele acelui tânăr luptător curajos pentru Adevăr. Pe acesta unii l-au întrebat dacă a simțit durere, când a îndurat torturi cu înțepături foarte crude. El însă a răspuns că la început a simțit ceva durere, apoi, însă s-a arătat cineva, care ștergea mereu sudoarea de pe fața lui cu o pânză moale și rece și care îl îndemna să aibă curaj. De aceea, când au încetat suferințele, a spus că nu s-a bucurat, ci s-a întristat, căci, zicea că (a dispărut) l-a părăsit Cel care îi aducea mângâierea sufletească.

Și Sfântul Arhidiacon Ștefan – întâiul mucenic, pe când primea lovituri mortale cu pietre, vedea cerurile deschise și pe Iisus stând de-a dreapta Lui Dumnezeu (Fapte 4, 55). De aceea nu simțea loviturile pietrelor, nu se gândea la

---

180. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, cartea a opta, X, 2-3, p. 324.
181. *Ibidem*, cartea a cincea, I, 29-30, p. 185.

rănile trupului, ci era cu ochii ațintiți către Hristos, de El se simțea ocrotit.

Hristos trăia și lucra în sufletele și în trupurile mucenicilor. Cu cât se veștejea mai mult mâna mucenicului, cu atât voința îi era mai înflăcărată, întrecea în strălucire chiar jăratecul cărbunilor, scânteía mai tare decât cărbunii. Mucenicul nu simțea vâlvătaia acestui foc material care îl învăluia din afară, pentru că înăuntrul lui ardea focul cel duhovnicesc, cu mult mai înflăcărat și mai fierbinte decât focul material. Mintea și inima martirilor era la Dumnezeu. Rugăciunea lor către El era neîncetată. Rugându-se fierbinte Domnului Hristos, uniți cu El prin rugăciune, primeau putere de a răbda din puterea Lui cea nesfârșită.

În *Omilia de laudă la Sfânta Muceniță Pelaghia cea din Antiohia* (II), Sfântul Ioan Gură de Aur semnalează faptul că nu au tulburat-o pe fericita aceasta nici spaima de ostașii ce stăteau la ușă, nici scurtimea timpului, nici singurătatea în care se găsea ea, cea atacată, nici că era numai ea în casă, nimic din acestea; ci, ca și cum s-ar fi găsit între prieteni și cunoscuți, așa le făcea pe toate, fără temere. Și pe bună dreptate, căci nu era singură înlăuntru, ci avea sfătuitor pe Iisus Care era alături de ea, Se atingea de inima ei, îi întărea sufletul și-i alunga frica. Acestea toate le făcea Mântuitorul pentru că și mucenica se făcuse mai întâi vrednică de ajutorul Lui.

Un alt exemplu concludent care ne întărește în convingerea că Hristos Se răstignește în martirii Săi, suferă și devine tăria lor, este cel al muceniței Felicitas care s-a bucurat și ea din belșug de ajutorul harului Domnului. Aflăm din *Actele martirice* că, ea se afla în luna a opta de sarcină (căci fusese arestată însărcinată), iar ziua spectacolului se apropia, astfel că ea era în mare frământare, ca nu cumva, din cauza sarcinii, să fie amânată (de la pătimire). Căci nu se îngăduia (după legile romane) ca femeile însărcinate să fie

condamnate la moarte. Apoi să nu-și verse sângele ei sfânt și nevinovat printre alți nelegiuiți (mai în urmă).

Dar și însoțitorii ei de mucenicie erau adânc întristați de a lăsa o așa de bună prietenă și însoțitoare singură pe calea aceleiași speranțe. De aceea, cu trei zile înaintea muceniciei, uniți cu toți în aceeași întristare, au făcut rugăciune către Domnul. Îndată, după rugăciune, au cuprins-o durerile nașterii. Și pe când suferea, plângându-se de greutatea firească a unei nașteri în luna a opta, unul dintre paznicii celor închiși i-a zis:

„— Dacă acum tu suferi atât de mult, ce vei face atunci când vei fi aruncată fiarelor, pe care le-ai disprețuit, fiindcă n-ai voit să jertfești zeilor?”.

Și ea a răspuns:

„— Acum eu sufăr ceea ce sufăr. Acolo, însă, un altul (Hristos) va fi în mine, Care va pătimi pentru mine, fiindcă și eu voi pătimi pentru El”.

Astfel, a născut o fetiță pe care a crescut-o o soră (creștină) ca pe o fiică a ei[182].

Putem conchide că aceia pe care tiranii i-au silit să trădeze credința creștină în public, s-au arătat învingători prin aceea că au primit cu nepăsare tot felul de tortúri în trupurile lor, lucru pe care nu l-ar fi putut suporta cu atâta tărie dacă n-ar fi avut dovada sigură și nestrămutată că Dumnezeu este cu ei. Deci, cum subliniază de altfel și literatura Sfinților Părinți, așa sunt faptele de vitejie ale sufletului sfinților. Aceasta pentru că Dumnezeu este cel Care locuiește în sufletele lor. Iar pe Dumnezeu e cu neputință să-L învingă cel ce se luptă cu El, ci trebuie neapărat să plece rușinat și să fie biruit cu rușine. Nu este bine să lovească cineva cu piciorul în țepușă, cu alte cuvinte, nu se poate împotrivi lui Dumnezeu fără a se lovi.

---

182. *Actele martirice*, Martiriul Sfintelor Perpetua și Felicitas, XV, p. 125-126.

Spiritualitatea creștină, prin exemplul sfinților martiri din primele veacuri creștine, vine în sprijinul bolnavului de astăzi, asigurându-l că în durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, învățându-l că suferința trupului este expiatoare, purificatoare, și mai ales că nu este singur pe acest drum al suferinței, ci având Prieten, Apărător, Mângâietor și Sprijinitor pe Dumnezeu. Așa cum Fiul lui Dumnezeu se arăta grabnic ascultător al rugăciunilor sfinților mucenici și-i întărea în chinurile lor, îi încuraja, suferea în martirii Lui și devenea tăria lor, așa va face tuturor celor bolnavi care-I cer stăruitor ajutorul.

VI. Cum se raportează sfinții și părinții duhovnicești la boală

VI.1. ***Primesc cu răbdare tot ceea ce-mi dă Dumnezeu***

În mod eronat, unii nutresc convicțiunea că suferința trebuie căutată cu orice preț pentru a dobândi Împărăția cerurilor. Este binecunoscut faptul că în Evul Mediu nu puțini erau cei care căutau pedepsele corporale, flagelările publice ori individuale. Ortodoxia însă susține că boala și suferința nu sunt stări firești, normale, omul fiind creat de Dumnezeu să se bucure, nu să sufere, așa cum evidențiază limpede și cuvântul Domnului Dumnezeu: „ca bucuria Mea să fie în voi și ca bucuria voastră să fie deplină" (Ioan 15, 11). „Se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi" (Ioan 16, 22). Boala și suferința sunt urmări ale păcatului strămoșesc și, în cazul nostru, de cele mai multe ori, și ale păcatelor personale.

Nu suferința îndelungată este meritorie, nu ea înalță sufletul spre slăvile cerești, ci dragostea trăită într-o astfel de „probă de foc", efortul și stăruința de a ajunge la o iubire genuină, autentică: „de aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește" (I Corinteni 13, 3). De aceea, unii dintre cuvioșii părinți nu se rugau la Dumnezeu să îi facă bine – bolnavi fiind – ci să îi facă mai buni. Vătămarea mădularelor a însemnat pentru Părinții Bisericii tocmai sporirea virtuților. O sumedenie de sfinți care au răbdat supliciile bolii nu se plângeau de starea lor de decrepitudine fizică și de dureri continui, ci își exprimau următoarea convingere: de am ști cât de folositoare sunt suferințele trupești pentru suflet, le-am primi ca pe cele mai mari daruri.

Bolnavul credincios, ce suferă îndelung și nu-și găsește vindecarea, capătă certitudinea că îi este de ajuns harul lui Dumnezeu, căci puterea Lui se desăvârșește în slăbiciune (II Corinteni 12, 9). „Nu vă temeți – îndeamnă Sfântul Ioan Gură de Aur pe cei ce sunt pătrunși de boli și nu au aflat încă vindecarea –, nici nu vă tulburați! De vreme ce Tatăl vostru știe ce suferiți și poate să și oprească suferința voastră, atunci este lămurit că nu pune capăt suferinței voastre pentru că vă poartă de grijă și pentru că se grijește de voi!”[183]. Dumnezeu cunoaște mai bine decât noi ceea ce ne este de folos. Un ucenic i-a adresat marelui Avvă Ioan, următoarea întrebare: „«Dacă cer sfinților să se roage pentru o boală a sufletului și a trupului și cred că-mi va veni vindecarea îndată, oare așa va fi, chiar dacă nu-mi este de folos să fiu vindecat îndată?»

Răspunsul lui Ioan: Nu e bine să te rogi, pornind de la tine, ca să fii vindecat de boală, neștiind de-ți este de folos. Ci trebuie lăsat în seama Celui ce a zis: «Știe Tatăl vostru Cel ceresc, cele de care aveți trebuință, înainte de a-I cere» (Matei 6, 8). Deci roagă-te lui Dumnezeu, zicând așa: «Stăpâne, sunt în mâinile Tale, miluiește-mă după mare voia Ta și, dacă îmi este spre folos, vindecă-mă în grabă». Același lucru roagă-i și pe sfinți să-l ceară și crede, fără să te îndoiești, că va face ceea ce îți este de folos. Și mulțumește-I Lui în toate, aducându-ți aminte de cuvântul: «În toate mulțumiți» (I Tesaloniceni 5, 18). Și te vei folosi cu sufletul și cu trupul”[184]. Pentru a ajunge să cugete astfel, Duhul Sfânt Însuși mijlocește (Romani 8, 26), deschizând pe bolnav către un răspuns nešovăitor, către un *fiat* decisiv: „Tatăl nostru ... facă-se voia Ta”. Sau cum zis-a Avva Zosima: „Fericit este sufletul acela care s-a pregătit pentru primirea celor ce i se trimit de la Dumnezeu,

183. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, omilia IX, III, P. G. LVII, col. 179.
184. Sf. Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 384, în *col. cit.*, p. 388-389.

căci în toate este sprijinit de Dumnezeu”[185]. Astfel, suferindul rabdă amărăciunea, durerea și greutatea bolii, pătrunzându-le de harul lui Dumnezeu care-l mângâie și îl întărește.

Atitudinea Spiritualității Ortodoxe față de boală este aceea de încadrare a acesteia în planul lui Dumnezeu de mântuire a persoanei. Iar dacă Dumnezeu vede necesar și mântuitor ca unii să *răpească* Împărăția cerurilor mai ales prin răbdarea bolii și a suferinței, bunii creștini nu cârtesc, nu se revoltă, nu sunt cuprinși de indignare, ci mulțumesc Domnului pentru această șansă de curățire, de mântuire. Ei doresc să se purifice de impuritățile sufletești prin suferința din această viață, pentru a scăpa de suferința viitoare care e veșnică și *de nesuferit*. Așa se explică de ce în *Paterice* sau în *Viețile sfinților* citim cum unii dintre părinții cuvioși, în marea lor smerenie, cugetând că nu au săvârșit nimic bun pe pământ și că încă sunt cuprinși de slăbiciuni și neputințe, își asumau suferințele trimise de Dumnezeu pentru răscumpărarea păcatelor, uneori chiar rugându-se lui Dumnezeu ca, în cazul în care doar prin suferință s-ar putea purifica și mântui, să le-o îngăduie sau să le-o trimită Dumnezeu, însă să le dăruiască și tăria pentru o purta. Acești cuvioși, adevărați mucenici ai răbdării, aveau credința că este mai bine să sufere aici pentru păcate și să părăsească aici pe pământ păcatele, ispășindu-le, răscumpărându-le prin suferințe și să dobândească astfel Împărăția luminii și a bucuriei veșnice decât să le fie înșiruite faptele rele de către conștiință în fața Dreptului Judecător, la Judecata cea de pe urmă. Astfel, Sfântul Paisie Velicikovski, într-una din lucrările sale[186],

185. Avva Zosima, *Fericitul Zosima a început să învețe după ce întâi și-a pecetluit gura cu semnul Sfintei Cruci*, în col. *Comorile pustiei*, vol. 3, colecție îngrijită de Ignatie Monahul, Editura Anastasia, București, 1995, p. 136.

186. Sf. Paisie Velicikovski, *Crinii țarinii*, Ediție îngrijită de Ignatie Monahul, în col. *Comorile pustiei*, vol. 12, Editura Anastasia, București, 1996, p. 48.

amintește de un preacuvios monah – Arhip cel din Honeh, a cărui atitudine radicală ne deconcertează pe noi cei de astăzi, citind că așternutul său era din pietre ascuțite și își ostenea trupul cu privegheri și niciodată nu a avut odihnă, și zicea către sine: „Rabdă, rabdă, suflete al meu, și adaugă-ți în tot locul măcar câte puțină suferință, că o să vrei să plângi și nu o să ai vreme ca să te nevoiești!”. Istoricul Casiodor redă cu acuratețe cuvintele unui pustnic din vechime, pe nume Ștefan, care mărturisea: „Toate cele făcute de Dumnezeu sunt folositoare. Eu știu însă că asemenea suferințe sunt consecințele păcatelor. Și e mai bine să ispășim aici păcatele, decât să suportăm după moarte chinuri fără sfârșit”[187].

În lucrarea duhovnicească intitulată *Pateric*[188], ni se istorisește că se afla la Chilii un frate, care ajunsese la o smerenie atât de mare, încât se ruga totdeauna astfel: „Doamne, trimite-mi o boală, căci atunci când sunt sănătos, nu-ți dau ascultare”. Și Sfântul Ignatie Branceaninov amintește de un alt avvă pe care l-a cercetat când era bolnav. „L-am aflat suferind foarte mult de boală. El văzând întristarea mea, provocată de boala lui grea, mi-a zis: «Chinuit de astfel de boală, eu mi-am adus aminte de amarul ceas al morții. Această amintire ar fi fost străină de mine dacă trupul meu ar fi fost sănătos»”[189].

Un alt frate viețuia singur la o mănăstire din pustie, iar rugăciunea sa era totdeauna după cum urmează: „Doamne, n-am frică de tine (în sensul că n-a dobândit în mod deplin frica de Dumnezeu – n.n.) ... știu că este cu neputință să

187. Casiodor, *Istoria Bisericească tripartită*, Cartea a VIII-a, capitolul I, p. 322.

188. *Pateric. Ziceri inedite ale Părinților pustiei*, traducere din limba franceză de Bogdan Cândea și Eugenia Cândea Șerbanovici, Editura Anastasia, București, 2009, p. 90.

189. Sf. Ignatie Brianceaninov, *Tâlcuiri la Patericul egiptean*, 35, Traducere din limba rusă de preot Gheorghe Roșca, în col. *Comorile pustiei*, nr. 9, Editura Anastasia, București, 1996, p. 26.

capăt iertarea Ta, căci am păcătuit mult împotriva Ta, Stăpâne; dar dacă ar fi cu putință, prin marea Ta milă iartă-mă și dacă acest lucru nu este cu putință, atunci, pedepsește-mă aici jos pe pământ, Stăpâne și nu-mi da mie pedeapsă acolo sus. Și dacă și acest lucru este cu neputință, dă-mi o parte aici și ușurează-mi acolo; n-ar fi decât o parte neînsemnată din această pedeapsă; începe a mă pedepsi chiar de acum, dar nu cu mânia Ta, Doamne"[190].

Un altul – de data aceasta un părinte contemporan pentru mulți dintre noi – Ieronim (al Eghinei – n.n.) spunea: „Mi-am pierdut mâna. Dumnezeu a îngăduit să-mi fie luată. Se pare că nu aveam nevoie de ea. Am cealaltă mână. Dacă vrea să mi-o ia și pe aceasta, să mi-o ia. Iar dacă vrea să-mi dea cancer, primesc bucuros. Numai să fie voia lui Dumnezeu și să-mi dea și puterea să suport". Părintele era – consemnează scriitorul grec Petros Botsis – cu totul dedicat și credincios lui Dumnezeu. Nu îl înspăimântau suferințele, ci posibilitatea de a fi îndepărtat de Creatorul său. Aceasta era marea sa grijă și preocupare. Părintele Ieronim a fost un adevărat sfânt, fapt care a fost dovedit de întreaga sa viață. „Îmi aduc aminte – consemna Klitos Ioannidis – cu câtă răbdare a suportat crucea bolii. Și știți că a suferit foarte mult. Cancerul pe care l-a avut îi provoca dureri teribile. Dar niciodată nu se plângea. Mereu spunea «Slavă Domnului». Îl slăvea pe Dumnezeu fără încetare"[191].

Fiind suferind de reumatism, preacuviosul părinte Damian Țâru de la Mănăstirea Secu-Neamț (1892-1964) a fost întrebat de ucenicul său dacă nu dorește să beneficieze de câteva băi pentru ușurarea durerilor. La care părintele a dat următorul răspuns: „Ei, părinte Nicodim! Boala vine pentru păcatele mele. Dacă vreau să scap de boală, rămân cu păcatul.

---

190. *Pateric. Ziceri inedite ale Părinților pustiei*, p. 119-120.
191. Klitos Ioannidis, *Patericul secolului XX*, Traducere de: Daniela Filioreanu, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, s. a., p. 423-424.

Deci, mai bine primesc cu răbdare tot ce-mi dă Dumnezeu”[192].
În *Patericul atonit* ni se mai istorisește faptul că un preot l-a întrebat pe un călugăr bolnav:

„— Cum e cu sănătatea, părinte?

— Bine. Acum că am în mine mai multă boală, nu voi merge la Tatăl meu cu mâinile goale”[193].

Mulți dintre cuvioșii îmbunătățiți nu se rugau la Dumnezeu să-i scutească de dureri și de suferințe, căci răbdarea lor este aducătoare de cununi cerești, ci să nu fie lăsați pradă durerii fără întărirea și mângâierea Duhului Sfânt.

Deci, acei eminenți iubitori de Dumnezeu ale căror suflete sunt *mistuite* de tânjirea pentru transformarea și transfigurarea lor după asemănarea divină, primesc impactul terapeutic al suferinței. Fac aceasta fie ca martiri, dăruindu-și viețile, fie ca asceți, negându-și confortul și satisfacerea celor mai elementare dorințe. Este posibil ca, atunci când sunt împovărați de o boală cronică, ce-i face incapabili de astfel de acte voluntare de eroism, să își ofere, ca sacrificiu ori ca jertfă, credința statornică și mulțumirea. Măsura în care suferințele trupești își pot exercita efectul restaurator al naturii primordiale chiar acolo unde lipsește un astfel de sacrificiu voluntar devine evidentă din pilda evanghelică despre săracul Lazăr (Luca 16, 20 *sq*)[194].

Dacă aceste încercări ale vieții erau atât de necesare pentru cei cuvioși, ca ei să nu uite de Dumnezeu și să nu se răcească iubirea lor față de El, cu cât mai mult sunt

---

192 *Cf.* Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Patericul românesc ...*, p. 622

193. Arhimandritul Ioannikios, *Patericul atonit*, p. 411.

194. Și Sfântul Ioan Casian remarcă acest fapt când scrie: „Cât este uneori de binefăcătoare slăbiciunea trupului o arată fericirea acelui Lazăr, sărac și plin de bube. Despre el Scriptura nu amintește nici un alt merit al virtuților sale, în afară de faptul că a suportat cu foarte mare răbdare sărăcia și slăbiciunea trupească, ceea ce i-au adus fericita soartă de a fi primit în sânul lui Avraam.” (Sf. Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, Cap. III, 5, p. 399)

acestea de trebuință și mântuitoare pentru noi, creștinii de astăzi, afundați în multe păcate și în patimile dezmierdărilor lumești.

Mai subliniem și următorul fapt: iubirea de Dumnezeu își află încununarea în tocmai disponibilitatea de a suferi. De aceea Părinții au luat asupra lor de bunăvoie toate încercările, văzute ca adevărate semne ale bunătății divine.

Ca o concluzie, frate al meu, care suferi, te tânguiești și plângi, poate că în sufletul tău nu ți-ai agonisit nici un fel de faptă bună, poate că tu n-ai făcut nimic sau aproape nimic pentru mântuirea sufletului tău, pentru pregătirea lui spre viața veșnică. Iată Domnul îți trimite boli, necazuri și suferințe pentru ca tu, purtându-le cu răbdare în numele iubirii pentru El, măcar această virtute a răbdării și a supunerii la voia lui Dumnezeu s-o iei cu tine pe calea către veșnica Împărăție cerească. Să nu te prezinți în fața Judecătorului suprem cu credință slabă, cu suflet neputincios și cu totul gol de fapte bune. Poate aceasta este pentru tine singura și marea ta șansă de mântuire. Nu o rata! Înarmează-te cu răbdare, cu rugăciune și mulțumire către Dumnezeu pentru toate. Cugetă la chinurile sfinților mucenici care au suferit puțin aici și se bucură de-a pururi în ceruri de bunătățile cele de negrăit pregătite de Preabunul Dumnezeu.

VI.2. Grea este durerea bolii, dar atât de dulce Raiul

Creștinii călătoresc spre viața veșnică și în tovărășia suferinței. Ar fi imposibil să eliminăm întreaga suferință din viața noastră. Atunci ar trebui să dirijăm lupta împotriva păcatelor noastre, a eșecurilor și a descurajărilor noastre, a revoltei etc.

În Vechiul Testament, Patriarhii, Profeții și toți drepții, cu nimic nu erau preamăriți mai mult, spre lauda virtuților lor, decât pentru faptul că păstraseră răbdare, cu puternică și statornică sfințenie. Abel, făcând începutul martiriului și a pătimirii celor drepți, nu s-a împotrivit fratelui fratricid ci, smerit și răbdător, s-a lăsat ucis. Tot așa Avraam, încrezător în Dumnezeu, fiind pus la încercare cu singurul său fiu, anume ca să îl aducă pe acesta jertfă în munte, nu se îndoiește și nu întârzie să ducă la îndeplinire voia lui Dumnezeu, ci se supune, cu toată răbdarea devoțiunii; și Isaac, prefigurând întocmai jertfa Domnului, se arată plin de răbdare când părintele său Avraam îl oferă ca jertfă. Moise, disprețuit de nerecunoscătorul și perfidul său popor, gata să fie lapidat de atâtea ori, se roagă pentru ei, răbdând și blând fiind. Iov, totuși, deși copleșit de chinuri mari și continue, nu se frânge, ci așa apăsat, strâmtorat și îndurerat, dar mereu mai tare fiind-i răbdarea, el strigă binecuvântând numele lui Dumnezeu. Bine știind acestea, scriitorul bisericesc Tertulian exclamă: „Ce bucuros era Dumnezeu, ce se sfâșia cel rău, când Iov, în gunoi, suporta cu mare liniște sufletească prea multele lui bube, când alunga în bătaie de joc muștele care năvăleau să se hrănească din rănile lui deschise. Astfel, acel lucrător pentru slava lui Dumnezeu, apărându-se de toate săgețile ispitelor cu platoșa și cu scutul răbdării, a redobândit îndată de la Dumnezeu sănătatea corpului, iar averea pierdută și-a dublat-o”[195]. Apoi Tobit, după mari și nenumărate fapte mărețe de dreptate și milă, pus la încercare prin pierderea luminii ochilor, a răbdat fără să murmure și s-a învrednicit de laudă în fața lui Dumnezeu. Mulți profeți au fost uciși. O sumedenie de martiri au fost cinstiți cu cerești cununi, pentru slăvirea răbdării lor! Căci

---

195. Tertulian, *Despre răbdare*, XIV, traducere de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu, în col. PSB, vol. 3, București, 1991, p. 196.

„fără durere și fără răbdare în suferință, nimeni nu poate primi cununa pătimirii”[196].

Acceptarea voluntară a Crucii de către Hristos este cel mai bun exemplu de asumare a suferinței. A fi creștini înseamnă a ne îmbrăca în Hristos nu doar în viața, ci și în moartea Sa, în ascultare pe Cruce (Romani 6). Acceptarea nu este sinonimă cu resemnarea. A se resemna înseamnă a se apleca în fața unei fatalități, a unei lovituri a sorții, a circumstanțelor adverse. Acceptarea este îndeplinirea unui act de libertate, prin care ne asumăm suferința și o folosim în scopul creșterii credinței noastre, a iubirii și a ascultării. A accepta înseamnă așadar a obține o victorie. „Primește, așadar, cuvântul meu de mângâiere – scrie Sfântul Vasile cel Mare – ca să nu cazi în suferințe, ci să dovedești că ești deasupra lor și că le-ai biruit deja”[197]. Acceptarea înseamnă a ne învinge pe noi înșine, a ne lua crucea și a merge pe urmele Celui care a acceptat să fie răstignit pe Crucea Sa, dându-ne puterea de a ne-o purta curajoși pe a noastră. Pentru o luptă, sunt necesare armele. Pentru un creștin nu există alte arme decât „armele luminii” (Romani 13, 13), de care vorbește Apostolul Pavel și pe care le recomandă efesenilor să le folosească în „zilele rele” (Efeseni 6, 10-13).

O parte dintre semenii noștri, atunci când sunt atinși de vreo boală, necaz sau supărare, îndată blestemă, deși durerea și amarul acela tot îl simt, iar de plata răbdării se lipsesc. Necunoscând legile duhovnicești, nu știu că fugind de încercările care după îngăduința lui Dumnezeu îi apasă, vor apărea altele mai mari. „Un singur refugiu există pentru ele: răbdarea. Cu împotrivirea prostească nimic nu vei izbândi, ci doar le vei înmulți, așa că la sfârșit te vor birui. Să fii ca trestia care, atunci când bate vântul, se înconvoaie, iar când

---

196. Sf. Ciprian, *Despre folosul răbdării*, traducere din limba latină de Prof. Vasile Goraș, în vol. *Antologie din Scrierile Părinților Latini*, Editura Anastasia, București, 2000, p. 195-196.
197. Sf. Vasile cel Mare, *Epistole*, epist. 101, I, P. G. XXXII, col. 508B.

vântul se domolește, iarăși se îndreaptă. Dacă nu se apleacă, se rupe"[198]. De aceea, Părinții sfinți, în scrierile lor, ne îndeamnă pe toți să răbdăm și să ne asumăm crucea durerii, ca să ne fie curățitoare de suflet și mântuitoare. Răbdarea înseamnă suportarea suferințelor și de aceea este sigur că nimeni nu poate afirma că este răbdător, în afară de acela care suportă fără supărare încercările care i-au fost pricinuite. Pe cel ce suferă cu răbdare, Dumnezeu îl mângâie și-i pare ușoară durerea, însă cel ce nu o primește, în încruntarea și nerăbdarea lui își sporește chinul și suferința, lipsindu-se atât de ușurarea durerii cât și de purificarea sufletească adusă de aceasta celui răbdător. Cei care se revoltă nu cunosc pedagogia și lucrarea ascunsă a lui Dumnezeu, căci atunci când Dumnezeu va dori ca omul să treacă prin boli și suferințe, tot El îi va dărui și puterea răbdării. Tâlharul care a fost răstignit în dreapta crucii Mântuitorului, pentru că s-a pocăit și a cerut să fie pomenit în Împărăția cerurilor, se mântuiește, în vreme ce tâlharul din stânga Sa, prin clevetire, prin cârtire și răzvrătire, își pierde mântuirea. Acceptând și răbdând suferința, ea se diminuează, se îndulcește. Nerăbdarea suferinței, cârtirea și răzvrătirea o agravează și o augmentează. Clement Alexandrinul le amintește celor copleșiți de tristețea de pe urma durerii bolii și de prohibiția impusă de Pitagora, care interzice celor inițiați „să-și mănânce inima", prin aceste cuvinte el învățându-i că nu trebuie nicicând să li se piște și să li se mistuie sufletul, dacă se întâmplă să vină peste ei greutăți și necazuri nedorite. Nenorocit este cu adevărat acela despre care Homer spune în *Iliada* (VI, 201-202) că rătăcește singur și-i mistuit de tristețe[199].

---

198. Antonie Ieromonahul, *File de Pateric din împărăția monahilor: Sfântul Munte Athos*, Traducere din limba greacă de ierom. Teofan Munteanu, Ediția a III-a, Editura Christiana, București, 2008, p. 92.
199. Clement Alexandrinul, *Stromatele*, Stromata a V-a, Cap. V, 30.5., în *col. cit.*, vol. 5, p. 328.

Lipsa de suportare a oricărei dureri în persecuțiile feroce din primele secole ale creștinismului o analizează deosebit de subtil scriitorul bisericesc Tertulian care consemnează: „Să luăm în considerare așadar și nerăbdarea, și vom vedea că, așa precum răbdarea se naște și se află la Dumnezeu, la fel adversara ei se naște și se află la adversarul nostru (diavolul – n.n.), apărând cu claritate de aici cât de categoric se opune ea credinței”[200]. Și după cum „cel ce simte în el pe Hristos se dovedește răbdător, tot așa, nerăbdător se arată omul în mintea căruia sălășluiește diavolul”[201]. Nefârtatul demon urăște pe regele și coroana întregii creații, care este omul, pe care Dumnezeu l-a creat după asemănarea Sa, și caută să-l ducă la pierzanie prin nerăbdare.

Deci, „și tu, o, iubitule, când de multe ori ești cuprins de boală sau de friguri sau de dureri, și usturimea te silește să zici ceva de hulă – de te vei stăpâni pe tine, și vei mulțumi, și vei proslăvi pe Dumnezeu, aceeași plată vei lua (ca dreptul Iov – n.n).

Că pentru care pricină hulești – spune-mi – și cuvânt amar scoți din gură? Oare mai ușoară ți se face ție durerea? Iar mai ales și mai ușoară de s-ar fi făcut, nici așa nu trebuie să îndrăznești și să vinzi mântuirea sufletului, aflând mângâiere trupului. Dar acum nu numai nu ți se ușurează durerea, ci și mai cumplită se face. Pentru că diavolul văzând că a putut ceva și te-a adus pe tine la hulă, crește cuptorul, aprinde usturimea ca să îi împlinești lui pofta. Deci, precum am zis, deși s-ar fi ușurat durerea, nu trebuie să faci aceasta. Iar când nici nu folosești ceva, pentru care pricină te omori pe tine?

---

200. Tertulian, *Despre răbdare*, V, traducere, introducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Pr. Prof. Dr. Olimp Căciulă, Pr. Prof. Dr. Dumitru Fecioru, în col. PSB, vol. 3, Editura IBMBOR, București, 1997, p. 185.
201. Sf. Ciprian, *Despre folosul răbdării*, p. 202.

Dar nu suferi să taci? Mulțumește lui Dumnezeu! Proslăvește dar pe Cel ce te încearcă pe tine în cuptor! În loc de hulă, slavoslovie zi către Dumnezeu! Așa zicea și fericitul acela grăind: «Domnul a dat, Domnul a luat», și iarăși: «De am luat cele bune de la Domnul, să nu răbdăm cele rele?»”[202].

În general, Părinții fericesc pe acel care întotdeauna este pregătit pentru primirea celor ce i se trimit de la Dumnezeu, căci în toate este sprijinit de El. În Spiritualitatea Ortodoxă, se vorbește și despre o deprindere, numită „răbdare în dureri”, de care cel ce e prins nu se va mai teme sau nu va mai fugi de durere niciodată. Sufletele mucenicilor, stăpânite de această pururea lăudată virtute, au răbdat cu ușurință chinurile[203]. Cunoaștem din istorisirea cărții biblice Iov că acesta, cuprins din toate părțile de răni, cu trupul năpădit de abcese, nu-și lăsa simțirea pătrunsă de durere, ci prin meditație durerea rămânea în trup iar sufletul, cu nimic slăbit, nu înceta să cugete cele înalte. Astfel o vedea Sfântul Grigorie al Nyssei și pe sora sa, slăvita Macrina, care, „deși febra îi topise puterile firii și o apropia de moarte, ca răcorită de rouă, fără piedică, contempla cele divine”[204].

În scrierile patristice, i se lansează celui bolnav diverse exortații pentru a se „lupta” ca să-și câștige mulțumirea „în toate”, căci atunci puterea Celui Prea Înalt îl va umbri (Luca 1, 11) și își va afla odihna sufletului. Bolnavul care a deslușit

---

202. Sf. Ioan Gură de Aur, *Din Tâlcuirea la Psalmul 127*, în vol. *Puțul și Împărțirea de grâu – 57 de predici de Sfântul Ioan Gură de Aur*, Editura Buna Vestire, Bacău, 1995, p. 119.
203. Sf. Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuș*, cuv. 26, partea întâi, cap. 49, traducere, introducere și note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, vol. IX, Editura IBMBOR, București, 1980, p. 337. Pentru noi, creștinii, „nu trebuie să existe durere, nici amărăciune, nici deznădejde. Dacă încredințăm amărăciunea noastră lui Hristos, ea se face miere”. (Cuviosul Paisie Aghioritul, *Mica filocalie*, Traducere: Preot Victor Manolache, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, 2009, p. 31).
204. Sf. Grigore de Nyssa, *De vita S. Macrinae*, P. G. XLVI, col. 977C.

măcar în parte sensul pozitiv al suferinței, care i s-a dat ca să-și ridice firea din păcat și din patimi, în durere mulțumește astfel lui Dumnezeu pentru că l-a iubit și l-a miluit prin sfânta Lui pedagogie. Mulțumirea este prin ea însăși aducătoare de bucurie. În *Pateric*, ni se istorisește cum un părinte rus, pe nume Tihon, îmbunătățit duhovnicește fiind, era convins că durerile și necazurile curăță și *lustruiesc* omul, și că nu e nimic mai mare decât aceasta, nici chiar rugăciunea lui Iisus. El susținea pe bună dreptate „că rugăciunea «Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-ne pe noi» valorează o sută de drahme[205], dar «Slavă lui Dumnezeu» valorează o mie. Prin aceasta a vrut să spună că lauda adusă lui Dumnezeu e mai valoroasă decât orice altceva, pentru că de multe ori oamenii spun Rugăciunea lui Iisus când au nevoie de ceva; dar când cineva, fiind în suferință, Îl slăvește pe Dumnezeu, este o nevoință”[206].

Bolnavilor care sunt chinuiți în ultima parte a acestei vieți de durerile teribile ale vreunei boli incurabile și decesul le este previzibil, consider că le-ar aduce măcar o mică ușurare lectura unei minunate și insolite întâmplări din viața Cuviosului Părinte Paisie Aghioritul († 1994) care a repetat în nenumărate rânduri că sfinții din vechime și-ar fi dorit să trăiască în vremea noastră, pentru a lupta cu feluritele ispite, încercări și suferințe mai mari și mai înșelătoare parcă decât în vremurile primare, pentru ca să se nevoiască mai mult și să ia o cunună mai strălucitoare în ceruri. Astfel, unul dintre ucenicii părintelui Paisie ne istorisește următoarele despre arătarea minunată a Sfintei Eufimia: „Tocmai mă întorsesem din lume, unde ieșisem pentru o problemă bisericească. Marți[207], pe la ora 10 dimineața, stăteam în chilie și făceam Ceasurile. Deodată am auzit o

---

205. Drahma era moneda grecească, înainte de trecerea Greciei la moneda euro.
206. Arhimandritul Ioannikios, *Patericul atonit*, p. 184-185.
207. La 27 Februarie 1974.

ciocănitură în ușă și o voce de femeie spunând: «Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri ....». Atunci m-am gândit: «Cum de a intrat o femeie în Sfântul Munte?» Cu toate acestea am simțit o dulceață dumnezeiască înlăuntrul meu și am întrebat:

— Cine este?

— Eufimia.

«Care Eufimia? m-am întrebat în sinea mea. Nu cumva vreo femeie a făcut vreo nebunie și a venit în Sfântul Munte îmbrăcată în haine bărbătești? Acum ce să fac?» Aceea a bătut din nou la ușă, iar eu iarăși am întrebat:

— Cine este?

— Eufimia.

Mă aflam în îndoială și de aceea nu am deschis. Când a bătut a treia oară, ușa, care era zăvorâtă pe dinăuntru, s-a deschis singură. Apoi am auzit pași pe hol. Am sărit ca să deschid ușa chiliei și am văzut înaintea mea o femeie cu capul acoperit. O însoțea cineva care semăna cu Evanghelistul Luca și care a dispărut îndată. Cu toate că eram sigur că aceasta nu era o nălucire de la cel viclean, pentru că avea o strălucire deosebită, am întrebat-o cine este.

— Mucenița Eufimia, mi-a răspuns aceea.

— Dacă ești Mucenița Eufimia, vino să ne închinăm Sfintei Treimi. Tot ce fac eu să faci și tu.

Dar când încă se mai afla pe hol, a început să facă metanii, însă nu spre biserică, ci spre chilia mea. La început mi s-a părut ciudat, dar după aceea mi-am amintit că aveam deasupra ușii chiliei mele o iconiță de hârtie cu Sfânta Treime.

Apoi am intrat în biserică și am făcut o metanie spunând: «În numele Tatălui». A repetat și ea după mine, făcând o metanie. «Și al Fiului». «Și al Fiului», a repetat ea cu o voce subțire.

— Mai tare, ca să aud și eu! Iar ea a repetat mai tare.

După ce ne-am închinat și a treia oară, rostind: «Și al Sfântului Duh», i-am spus: «Acum să mă închin și eu la tine». M-am închinat ei și i-am sărutat picioarele și vârful

nasului, căci a o săruta pe față am considerat că este o necuviință.

După aceea sfânta s-a așezat pe scăunel, iar eu pe cufăr și mi-a dezlegat nedumerirea pe care o aveam (în legătură cu un subiect bisericesc).

Apoi mi-a povestit viața ei. Știam că există o Sfântă Eufimia, dar viața ei nu o cunoșteam. Când mi-a povestit mucenicia ei, nu numai că o auzeam, dar parcă o vedeam, o trăiam. M-a înfricoșat.

— Cum ai răbdat astfel de chinuri? Am întrebat-o.

— Dacă aș fi știut ce slavă au sfinții în cer, aș fi făcut tot ce aș fi putut ca să îndur chinuri și mai mari.

După această întâmplare, timp de trei zile nu am putut să fac nimic. Tresăltam de bucurie și slăveam neîncetat pe Dumnezeu. Nu puteam nici să mănânc, nici nimic altceva să fac ... doxologie neîncetată".

În alt loc, același cuvios părinte, într-una din epistolele sale, a adăugat: „În toată viața mea nu-mi voi putea plăti marea mea datorie față de Sfânta Eufimia care, deși îmi era necunoscută și fără să aibă vreo îndatorire față de mine, mi-a făcut această mare cinste ..."[208].

Panayotis Sotirios, un jurnalist și scriitor din Grecia ne aduce un alt cuvânt de mângâiere pentru cei bolnavi, greu încercați de cumplitele dureri ale bolii, menționând cuvintele de întărire duhovnicească ale un părinte: „Fiul meu, atunci când oftezi, să zici «Slavă Ție, Doamne», ca să înăbuși cârtirea care însoțește oftatul.

Aceasta este înțelepciunea. Dar e și foarte greu de îndeplinit. Atunci când te doare, strigi și oftezi, dar să îți amintești cuvintele pe care le-au rostit Sfinții patruzeci de Mucenici: «Grea este iarna, dar atât de dulce Raiul»"[209].

---

208. *Cf.* Ieromonahul Isaac, *Viața Cuviosului Paisie Aghioritul*, Traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2005, p. 210-212.

209 Klitos Ioannidis, *Patericul secolului XX*, p. 93.

VII. Rolul pozitiv al suferinței în viața noastră

VII.1. Suferința poate fi încredințată lui Dumnezeu și valorificată

Deseori ne răsună în urechi sau ne frământă mintea următoarea întrebare: care este rolul pozitiv al suferinței în viețile noastre? Într-un sens logic sau filosofic, *faptul* suferinței este neutru. Ceea ce importă cu adevărat este finalitatea acesteia – atât în privința modului în care o înțelegem, cât și a modului în care îi permitem să ne afecteze. Aici Spiritualitatea ortodoxă ne ajută să percepem suferința într-o lumină pozitivă, ca mijloc de creștere spirituală, în Hristos, și nu ca ceva golit de sens. Putem încredința suferința noastră lui Dumnezeu, cu nădejdea fermă că El va fi ști să o valorizeze și să-L rugăm apoi să ne ajute să-i descoperim sensul. Suntem îndemnați de Părinții sfinți să oferim suferințele lui Dumnezeu, asigurați fiind că El poate, și le va folosi pentru a ne aduce la noi adâncimi ale credinței și ale slujirii Lui în iubire.

În creștinism trebuie să luăm pildă de comportarea sfinților – următori ai lui Hristos, care nu căutau bolile și suferințele, însă când erau atinși de ele, nu doreau numaidecât să fie eliberați de ele, nu se răzvrăteau contra lor, nu cârteau, ci, prin răbdarea lor, își lucrau propria mântuire. Crucea lui Hristos trebuie să fie modelul nostru în suferință, amintindu-ne cum Dumnezeu a putut *dirija* un episod care, naturii umane păcătoase, i-a apărut ca un episod chinuitor, umilitor, și să-l transforme în ceva bun. Astfel, nu ne vom mărgini doar la suportarea durerii, lăsând-o să se reverse asupra noastră, nu vom pretinde că această experiență nu ne va

schimba în nici un fel, și nu-L vom *priva* pe Dumnezeu de oportunitatea de a ne „vorbi” prin această experiență, ci vom distinge ceva potențial benefic, expiator și folositor în ea.

Suferința elimină „iluziile de securitate și nemurire care par a prevala în afara credinței creștine. Decojește spoiala de siguranță care poate acționa ca o barieră atât de puternică în fața Evangheliei. Slăbind trupul, suferința facilitează acțiunea sufletului, *mistuit* poate de amintirea purității pierdute”[210]. E bine de meditat și la modul în care suferința poate adeseori constitui o cale spre credința creștină, pentru cei care nu au fost renăscuți prin „baia cea dumnezeiască” a Botezului. Adeseori, înmormântarea unui prieten se ilustrează a fi un punct de cotitură în călătoria spirituală a unei persoane, când dintr-odată piesele unui puzzle complex încep să-și găsească locul în viața lui și să-i determine sau să-i înlesnească meditații existențiale și metafizice profunde. Mai ales cei credincioși ar trebui să fie aceia care să crească spiritual prin experiența suferinței, înțelegând modul în care ea poate fi oferită lui Dumnezeu și valorificată.

Suferința poate conduce la o perfecționare sau la o desăvârșire a credinței. Trebuie doar trebuie să ne deschidem lui Dumnezeu, să explorăm ceea ce ne-ar putea transmite El prin experiența dureroasă prin care trecem. Să învățăm să gândim pozitiv, creativ și pios față de ceea ce experiem sau trăim, iar nădejdea în Dumnezeu Proniatorul să nu fie zdruncinată de nimic. Suferința nu este un rău absolut, un rău care izolează, separă și însingurează, ci dimpotrivă, ea poate naște solidaritate inter-umană și comuniune cu ceilalți semeni ai noștri.

---

210. Alister McGrath, *Suffering*, p. 80.

VII.2. A fi bolnav este *o cercetare dumnezeiască și un dar dumnezeiesc*

Cine este hotărât să nu vadă nici un sens în suferință, nu va învăța nimic din această experiență. Dar cine crede că Dumnezeu poate folosi suferința *în favoarea* lui, să vorbească în ea și prin ea, va fi deschis în a vedea mâna lui Dumnezeu la lucru în această nenorocire. Pentru creștini, Dumnezeu lucrează la fel de mult prin eșec ca și prin succes, prin suferință la fel de mult ca și prin bucurie. Cuvioșii părinți, atinși de nenumărate boli, mulțumeau lui Dumnezeu și le considerau pe acestea ca fiind „iubirile lui Dumnezeu". În acest sens, Cuviosul Părinte Porfirie menționează: „Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat multe boli[211]. De multe ori îi spun: «Hristoase al meu, iubirea Ta nu are hotar!». E o minune cum de mai trăiesc. Printre alte boli ale mele, am și cancer la hipofiză. S-a făcut acolo o tumoare care crește și apasă pe nervul optic. De-asta nu mai văd acum. Mă doare înfricoșător. Mă rog, însă, ridicând Crucea lui Hristos cu răbdare. Vedeți inima mea cum este? S-a mărit, nu mai este cum era. Este tot din pricina cancerului la cap. Și cu cât merg, o să se înrăutățească. Se va mai mări, o să-mi fie greu să vorbesc. Mă doare mult, sufăr, dar este foarte frumoasă boala mea. O simt ca iubire a lui Hristos. Mă străpung la inimă și mulțumesc lui Dumnezeu. Este pentru păcatele mele. Sunt păcătos și Dumnezeu Se străduiește să mă curățească[212].

211. Traducătorul cărții citate de noi aici nota că părintele a suferit de următoarele boli: infarct miocardic, insuficiență renală cronică, ulcer cu nișă (cu repetate gastroragii), cataractă, herpes zosterial pe față, dermatidă stafilococică pe mână, hernie inghinală (cu dese strangulări), gușă endemică cronică, adenom la hipofiză.
212. Se vede aici marea smerenie a acestui cuvios părinte îmbunătățit duhovnicește și harismatic.

Atunci când eram de șaisprezece ani, Îl rugam pe Dumnezeu să-mi dea o boală grea, un cancer, ca să mă doară pentru iubirea Lui și să-L slăvesc în durere. Multă vreme m-am rugat așa. Dar Bătrânul meu mi-a spus că asta este egoism și astfel Îl constrâng pe Dumnezeu. Dumnezeu știe ce-o să facă. Așa că n-am mai stăruit. Vedeți însă că Dumnezeu n-a uitat cererea mea și mi-a dat această binefacere după atâția ani!

Acum nu-L rog pe Dumnezeu să-mi ia ce I-am cerut. Mă bucur că o am, ca să fiu și eu părtaș la Patimile Lui, din multa mea iubire. Am certarea lui Dumnezeu. «Căci pe cine îl iubește, Domnul îl ceartă» (Evrei 12, 6). Boala mea este o deosebită bunăvoință a lui Dumnezeu, Care mă cheamă să pătrund în taina iubirii Lui și prin harul Lui să mă străduiesc să-I răspund. Dar eu nu sunt vrednic. O să-mi spuneți: «Toate astea pe care ți le descoperă Dumnezeu nu te fac vrednic?» Acestea mă judecă. Pentru că ele sunt ale harului lui Dumnezeu. Nu-i nimic al meu. Dumnezeu mi-a dat multe harisme, dar eu nu am răspuns, m-am dovedit nevrednic. Strădania, însă, n-am părăsit-o. Poate că Dumnezeu o să-mi dea ajutorul Lui, ca să mă dăruiesc iubirii Sale.

Pentru aceasta nu mă rog ca să mă facă Dumnezeu bine. Mă rog să mă facă mai bun. Sunt încredințat că Dumnezeu știe că mă rog. Însă mă rog pentru sufletul meu, ca să-mi ierte păcatele. Nu iau medicamente, nici n-am mers la operație, nici la analize. O să-L las pe Dumnezeu să rânduiască. Singurul lucru pe care-l fac este să mă străduiesc să devin bun. Așa să vă rugați pentru mine. Harul lui Dumnezeu mă ține. Mă străduiesc să mă dăruiesc lui Hristos, să mă apropii de Hristos, să mă unesc cu Hristos. Asta o doresc, dar n-am izbutit-o încă – n-o spun din smerenie. Dar nu-mi pierd îndrăzneala. Stărui. Mă rog să-mi ierte Dumnezeu păcatele. Am auzit pe mulți spunând: «Nu pot să mă rog». Eu așa ceva n-am pățit. Numai în ziua neascultării mele în Sfântul Munte am pățit asta.

Nu mă frământă dacă și cât trăiesc. Asta am lăsat-o în seama iubirii lui Dumnezeu. Se întâmplă de multe ori ca cineva să nu vrea să-și aducă aminte de moarte. Este pentru că dorește viața. Aceasta este, dintr-un punct de vedere, o dovadă a nemuririi sufletului. Însă, «și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem» (Romani 14, 8). Moartea este puntea care ne va duce la Hristos. Îndată ce închidem ochii, îi vom deschide în veșnicie. Ne vom înfățișa înaintea lui Hristos. În cealaltă viață vom trăi «mai întipărit» harul lui Dumnezeu”[213].

Cuvioșii părinți considerau că îngăduirea suferinței sau a bolii de către Dumnezeu este o adevărată cercetare dumnezeiască și un dar dumnezeiesc. „Un călugăr bătrân spunea: A fi bolnav este pentru cineva o cercetare dumnezeiască. Boala e cel mai mare dar de la Dumnezeu. Singurul lucru pe care omul îl poate oferi lui Dumnezeu este durerea”[214]. O sumedenie de sfinți care au răbdat supliciile bolii nu se plângeau de această dureroasă stare, ci își exprimau credința că dacă noi am ști cât de folositoare sunt suferințele pentru suflet, le-am primi ca pe cele mai mari daruri. În *Patericul egiptean*, ni se relatează despre un bătrân care „adeseori pătimea și se îmbolnăvea. Și s-a întâmplat într-un an să nu se îmbolnăvească și s-a întristat cumplit și plângea, zicând: «M-a părăsit Dumnezeu și nu m-a cercetat!»”[215]. Însă nu doar călugării îmbunătățiți duhovnicește și sfințiți prin aspre nevoințe sufletești și trupești au înțeles această taină, ci și credincioșii de rând, încât aceștia din urmă au uimit chiar pe unii dintre monahi. Astfel, „unul dintre părinți

213. *Ne vorbește părintele Porfirie*, Traducere din limba greacă de Ieromonah Evloghie Munteanu, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, s. a., p. 367-369.

214. Arhimandritul Ioannikios, *op. cit.*, p. 408

215. *Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinților Bătrâni*, p. 479.

povestea următoarele: Odată pe când mă aflam în Alexandria, am intrat în biserica unui martir ca să mă închin și am văzut o femeie iubitoare de Dumnezeu ce părea văduvă după hainele pe care le purta și care era însoțită de slujitori și slujitoare. Ținându-se de grilajul de fier ce împrejmuia locul unde se afla mucenicul, îi spunea cu putere: «M-ai părăsit, Doamne, ai milă de mine, Stăpâne iubit!», și striga atât de tare încât din cauza vocii și a plânsetelor acesteia a trebuit să părăsesc rugăciunea și să am grijă de ea, deoarece mult m-au mișcat cele pe care le-am auzit.

Am presupus că era o văduvă nedreptățită de către cineva; devreme ce eu aveam cunoștințe printre oficialitățile ce se aflau la conducerea provinciei, am așteptat-o să își termine rugăciunea, ca să o ajut cumva. Am chemat un slujitor de-al ei căruia i-am spus: «Cheam-o aici pe stăpâna ta». Când s-a apropiat de mine i-am spus ceea ce am gândit. Femeia a izbucnit iarăși în plâns și a spus: «Nu știi, părinte, care e problema mea? M-a părăsit Dumnezeu și nu m-a cercetat. S-au împlinit trei ani și nu m-am îmbolnăvit nici eu, nici vreunul dintre slujitorii mei, nici vreunul din casa mea și cred că Dumnezeu Și-a întors fața de la mine din cauza păcatelor pe care le-am făcut. De aceea plâng, ca să mă cerceteze repede Dumnezeu pe măsura milostivirii Sale».

Surprins de un așa suflet înțelepțit, am făcut rugăciune pentru ea și am plecat dând slavă lui Dumnezeu"[216].

Suntem sfătuiți de Părinți ca atunci când Dumnezeu îngăduie să vină asupra noastră diferite boli, să le primim cu mulțumire și rugăciune către Dumnezeu, cu răbdare, fără cârtire, ca pe o binecuvântare cerească. Căci „calea lui Dumnezeu e crucea de fiecare zi, căci nimeni nu s-a suit la cer cu răsfăț (cu tihnă). Calea tihnei știm unde sfârșește, iar pe

216. *Pagini necunoscute de Pateric*, Traducere: Cristina Dogaru, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, 2011, p. 16-17.

cel ce se scufundă pe sine în Dumnezeu nu-l vrea Dumnezeu să fie niciodată fără grijă. Însă el trebuie să fie cu grijă pentru adevăr. Dar și din aceasta se cunoaște că este sub grija lui Dumnezeu, că-i trimite pururea suferințe”[217].

VII.3. Suferința nu arată că suntem respinși de Dumnezeu

Suferința este văzută în lumini diferite și rezultate la fel de diferite de la persoană la persoană. Timpul suferinței poate fi convertit de cel suferind într-un timp al sensibilizării, al apropierii de Dumnezeu, al evaluării propriei libertăți, al introspecției, al meditației și al consimțirii în a-L primi în suflet pe Dumnezeu Cel iubitor.

Unii, precum consolatorii maligni ai lui Iov vor considera întotdeauna că suferința este o marcă a respingerii sau a pedepsei divine. Pentru ei, suferința pare a fi o veste fără îndoială rea. Pare a arăta că cei cuprinși de ea sunt îndepărtați de la fața lui Dumnezeu. Dar suferința este văzută în creștinism ca o pecete potențială a bunăvoinței, a dragostei și a prezenței lui Dumnezeu.

Cei trei prieteni ai lui Iov i-au vorbit despre Dumnezeu. Comentatorii biblici subliniază că singur Iov, cel care I s-a adresat lui Dumnezeu, chiar provocându-L, a „vorbit bine” (Iov 42, 7). El nu a vorbit *despre* Dumnezeu, ca cei trei prieteni ai săi, ci *lui* Dumnezeu. Și vorbindu-I, L-a întâlnit pe Dumnezeu, descoperind în El un Taumaturg. Iov a strigat către Dumnezeu și a fost sincer în strigătul său. Aici este sensul rugăciunii ca și comuniune cu Dumnezeu. „Modul

---

217. Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre sfintele nevoințe*, cuv. IV, în *Filocalia*, vol. X, p. 42.

acesta în care dreptul Iov și-a asumat suferința, ca și fidelitatea lui față de Dumnezeu au o dimensiune profetică"[218], căci el anticipează profetic suferința Mântuitorului Hristos, dar și depășirea ei prin bucuria din dimineața Învierii: „Dar eu știu că Răscumpărătorul meu este viu și că El, în ziua cea de pe urmă, va ridica iar din pulbere această piele a mea ce se destramă. Și afară din trupul meu voi vedea pe Dumnezeu. Pe El Îl voi vedea și ochii mei Îl vor privi, nu ai altuia. Și de dorul acesta măruntaiele mele tânjesc în mine" (Iov 19, 25-27).

Suferința nu înseamnă neapărat că ne-am îndepărtat de Dumnezeu; poate însemna că suntem atrași mai aproape de El și ne este îngăduit ca să trecem printr-o experiență ce va înlătura ultimele bariere sau obstacole dintre noi și El. Prin amara experiență a „ghimpelui din carne" a învățat Sfântul Apostol Pavel cea mai importantă dintre toate *lecțiile* spirituale – că slava lui Dumnezeu îi era suficientă, că puterea lui Dumnezeu se desăvârșește în slăbiciunea umană (II Corinteni 12, 7-10). Suferința este un *instrument* prin care Dumnezeu ne poate curăți de satisfacția de sine și de autoamăgire și ne poate ajuta să facem față slăbiciunii noastre prin puterea Lui, ca să putem mărturisi împreună cu Sfântul Apostol Pavel că „toate le pot în Hristos Cel care mă întărește" (Filipeni 4, 13).

---

218. Annick de Souzenelle, *Iov sur le chemin de la Lumière*, Albin Michel, Paris, 1994, p. 34.

VII.4. Douăsprezece avantaje ale suferinței fizice și ale încercărilor vieții

Suferința este un act pozitiv și nicidecum o înfrângere. Cel pe care ea îl asaltează nu cedează ci luptă cu ea, însă nu doar pentru a o învinge sau a o alunga, ci mai ales „pentru a trage maximum de posibilități și de bogății spirituale, dar și în vederea intensificării și lărgirii lucrării lui Dumnezeu pe pământ, prin el”[219].

Pornind de la tratatul atribuit lui Pierre de Blois, *De duodecim utilitatibus tribulationum*[220], enumerăm în cele ce urmează avantajele încercărilor, fără a distinge între suferința fizică și încercările morale.

1. Încercarea este un ajutor prețios trimis de Dumnezeu pentru a ridica sufletul din mâinile dușmanilor, care sunt bucuriile false și succesul decepționant al acestei lumi: „...cu timpul, încet-încet, ai început să-ți dai seama că Mântuitorul era Cel Care, în folosul tău, te punea la încercare, speriindu-te cu câte-o suferință, dar Care te scăpa și te ocrotea”[221];
2. Ea închide gura demonilor;
3. Purifică pe cel ce suferă;
4. Iluminează inima omului pentru a se cunoaște pe sine;
5. Deschide mai repede drumul către Dumnezeu: „întâmplarea dureroasă face pe înțelept să-și aducă aminte de Dumnezeu și întristează pe măsura ei pe cel ce a uitat de Dumnezeu”[222];

---

219. Marc Boegner, *Le chrétien et la souffrance*, Paris, 1955, p. 36.
220. P. L. CCVII, col. 989-1006.
221. Sf. Vasile cel Mare, *Epistole*, epist. 45, I, P. G. XXXII, col. 365B.
222. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, cap. 56, în *Filocalia*,

6. Ispășește o parte din pedepsele meritate; suferințele și încercările sunt răscumpărarea păcatelor pe care le-am săvârșit;
7. Face capabil pe om să primească slava lui Dumnezeu;
8. Prin ea Dumnezeu îndepărtează consolările pământești, făcând să fie așteptate cele cerești, care vor veni;
9. Stabilește o aducere aminte reciprocă între Dumnezeu și cel care Îl iubește, suferind; „orice suferință fără voie să te învețe să-ți aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ți va lipsi prilejul spre pocăință”[223];
10. Face pe om să se roage mai mult, într-un mod mai fervent, înaintea lui Dumnezeu;
11. Păzește și hrănește inima;
12. Este pentru om dovada cea mai sigură că Dumnezeu îl iubește, este partea pe care și Hristos a ales-o.

Boala reprezintă pentru om o șansă de reînnoire prodigioasă. Această „mizerie fizică” ce se abate asupra omului constituie „o cameră de experiențe în care stă să se elaboreze, sub temperaturi inedite, sub presiuni încă necunoscute, un om nou”[224].

Franz Müller-Lyer, psihiatru și sociolog, în lucrarea sa *Sociologia durerii*, a rezumat astfel foloasele suferinței fizice:

– Durerea sporește vitalitatea naturii omenești, căci plăcerile dese ar duce la degenerarea firii omenești și i-ar slăbi forțele morale și cele fizice; durerea, dimpotrivă, biciuiește natura omenească care se încordează tot mai puternic și devine mai viguroasă;

---

vol. I, Editura Humanitas, București, 1999, p. 242.

223. *Ibidem,* cap. 57, p. 242.

224. Paul Gadenne, în Arlette Bouloumié (coord.), *Creație și maladie*, Editura Artemis, București, 2006, p. 149.

- Durerea perfecționează caracterul: omul care a trecut prin durere devine mai înțelept și mai modest; durerea disciplinează, adâncește și umple conștiința de înțelepciune și blândețe;
- Durerea lărgește sfera simpatiei umane, pentru că trebuie să fi suferit tu însuți ca să înțelegi suferința aproapelui;
- Durerea este aceea care valorifică bucuria; aprecierea bucuriei o putem face mai bine dacă o comparăm cu momentele de suferință;
- Din conștiința dureroasă a unei lipse se aprinde scânteia invenției în minte, în toate domeniile culturii și civilizației omenești[225].

Suferința este o continuă răstignire duhovnicească, o permanentă luare a Crucii pentru a urma lui Hristos, după cum El ni s-a făcut nouă pildă. Însă, imaginea Domnului Hristos suferind moartea pe cruce și cu „moartea pe moarte călcând" este prin ea însăși un simbol cât se poate de puternic de triumf prin și în suferință.

---

225. *Cf.* Preot Prof. Vasile Fernea, *Suferințele omenești – cauze, explicații, foloase*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005, p. 152-154.

VIII. Răbdarea suferinței și sporirea duhovnicească

VIII.1. Crucea noastră cea de fiecare zi

În Postul Sfintelor Paști, prăznuim Sfânta Cruce exact la jumătatea postului, ea înfățișându-se nouă ca reazem și ajutor împotriva diverselor uneltiri și tentații ce ne asaltează, pe această cale a postului care este pentru noi un urcuș neîncetat spre Lumina Învierii.

„Oricine voiește să vină după Mine – spune Mântuitorul –, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie" (Marcu 8, 34). Deci o primă condiție pe care o recomandă Domnul oricărui creștin ostenitor, imitator și următor al Său este lepădarea sinelui egoist și luarea benevolă a crucii.

„Să se lepede de sine" înseamnă lepădarea de omul cel vechi, de înclinările spre rău, de sinele egoist și păcătos, de *filavtie*, adică de dragostea excesivă față de trup și de plăcerile lui, de toate faptele lui păcătoase, precum și de vorbele impudice, de consimțirea cu gândurile josnice, licențioase și malițioase, de idiosincraziile proprii, de gesturile egoiste, egocentriste, rebarbative și semețe, de prejudecățile neavenite, de discuțiile fade și dăunătoare la nivel sufletesc etc.

Sintagma „a-ți lua crucea" comportă o bogăție de înțelesuri, pe marginea cărora se pot broșa o mulțime de comentarii și interpretări nuanțate.

„A-ți lua crucea" înseamnă a duce lupta duhovnicească, perpetuă și nevăzută pe care trebuie să și-o asume fiecare în mod corespunzător, liber și voluntar. Crucea reprezintă atât asaltul asiduu dat numeroaselor patimi trupești și sufletești, cu precădere patimii care ne bântuie sau ne stăpânește,

apoi purificarea de pornirile egoiste și înjositoare, precum și mijloacele de care ne folosim pentru curățirea de patimi, ca postul, rugăciunea și privegherea, feluritele nevoințe și frugalități benevole, abstinența și controlul minții și a limbii, stârpirea urii și a minciunii etc. Deci, întreg războiul duhovnicesc prin care se smerește trupul și se supune ascultării în duh, se numește crucea noastră. Prin această cruce, noi omorâm pornirile pătimașe ale trupului și ale sufletului nostru după cum consemnează și Sfântul Apostol Pavel: „Cei ce sunt ai lui Hristos și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele” (Galateni 5, 24). Același mare Apostol își face din cruce o laudă și un crez când spune: „Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda, decât în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, și eu pentru lume” (Galateni 6, 14). După cum Mântuitorul a suferit pe Cruce pentru noi și mântuirea noastră, așa și noi, prin puterea Sfintei Cruci, suntem chemați să ne jertfim, ridicându-ne crucea. Sfântul Apostol Petru consemnează în această privință: „Căci, spre aceasta ați fost chemați, căci și Hristos a pătimit pentru voi, lăsându-vă pildă, ca să pășiți pe urmele Lui”. (I Petru 2, 21).

„A-ți lua crucea” înseamnă a îndura cu mărinimie de suflet și gentilețe batjocurile și insultele cu care lumea păcătoasă îi acoperă pe următorii lui Hristos, precum și necazurile și ordaliile pricinuite de potrivnicii și căldiceii credinței. Pentru aceasta, este plăcut înaintea lui Dumnezeu, spune Sfântul Apostol Petru, să sufere cineva necazuri sau întristări cu gândul la El, pătimind pe nedrept. Căci spre aceasta am fost chemați, căci și El a pătimit pentru noi, lăsându-ne pildă, ca să pășim pe urmele Lui (I Petru 2, 19-21).

„A-ți lua crucea” presupune și a îndura de bunăvoie și cu smerenie lipsurile, nevoile și necazurile acestei vieți pe care Bunul Mântuitor le îngăduie ca să se abată asupra noastră pentru curățirea păcatelor noastre și întărirea noastră în

virtuți. Fiecare ipochimen își are propriile neîmpliniri, suferințe și dureri, nădejdi înșelate și poate un prezent care nu este deloc pe măsura visurilor sau a aspirațiilor sale din copilărie sau adolescență. Pe scurt, fiecare are un *cui* al său în suflet. Vorba unui călugăr care, fiind întrebat în general cum o mai duce în viața de zi cu zi, a răspuns: *Toate bune, una rea.* Cu toate succesele și realizările uimitoare ale cuiva, tot se găsesc și cuvinte de scădere izvorâte sau din conștiința sa proprie sau fiind o consecință a evaluării altora.

Fiecare își are crucea sa de purtat. Cruce mică sau mare, ușoară sau grea, noi suntem datori să o purtăm cu dreptate pentru păcatele noastre (Luca 23, 41), în timp ce Mântuitorul Hristos a purtat-o nevinovat, din iubire jertfelnică pentru noi, ca să ne scape din robia păcatului și a morții. Creștinul cu sufletul ardent pentru Hristos și Evanghelia Sa este convins în mod absolut că Dumnezeu îi este nu doar Creator, ci și Mântuitor și Proniator, că El îi trimite sau îngăduie crucea ca pe o premisă necesară a vieții creștine, că nici o durere nu-l va atinge fără voia lui Hristos, și că, prin suferința cea expiatoare, creștinul devine moștenitor al Împărăției cerești. „Un lucru trebuie să avem precis în mințile noastre, că odată ce suntem făptura bunului Dumnezeu, că odată ce suntem păziți de El, Care rânduiește pentru noi și pe cele mici și pe cele mari, urmează că nu putem suferi ceva fără voia lui Dumnezeu și că nici una din suferințele noastre nu este spre vătămarea noastră sau spre ceva asemănător”[226].

Însă, la lepădarea sinelui păcătos și la asumarea crucii pentru întreaga viață, Mântuitorul a adăugat încă ceva: „să urmeze Mie”. A urma lui Hristos implică în primul rând cunoașterea învățăturii Evangheliei Sale și raportarea tuturor gândurilor, cuvintelor și faptelor noastre la preceptele

226. Sf. Vasile cel Mare, *Dumnezeu nu este pricinuitorul relelor*, III, P. G. XXXI, col. 332D; PSB, 17, p. 436.

acesteia. Numai urmând pe Hristos ni se va părea ușoară crucea, căci jugul Lui e bun și povara ușoară (Matei 11, 29-30).

Când vom avea însă momente în care ne vom simți singuri și neajutorați pe calea crucii, când aceasta din urmă ni se va părea grea, epuizantă până la prăbușire și cu anevoie de dus, de mare și imediat folos ne este a înălța o atare rugăciune către El, în care să-I cerem, în adâncă smerenie, să aducă umărul Lui cel sfânt și puternic lângă umărul nostru slab și să ne ajute s-o ducem până la capăt, așa cum și Simon Cirineanul – smerit pământean și unul dintre noi – L-a ajutat pe El, Fiul Omului, să o ducă. Și așa cum acela la început „a fost silit" de ostași (Marcu 15, 21) să-I ducă crucea, însă, mergând alături de Hristos, în prezența Lui iubitoare pe *via dolorosa*, crucea i s-a părut dintr-o dată ușoară și ar fi purtat-o din iubire de Dumnezeu chiar și până la capătul pământului. Deci, în Sfintele Scripturi, suntem îndemnați să ne rugăm Domnului să fie astfel și cu noi, spre slava Lui și mântuirea noastră, căci în Împărăția cea veșnică nu se poate ajunge decât în stare de jertfă, ducând crucea acestei vieți, dar nu fără ajutorul Lui, care îi înlesnește purtarea. După cum Hristos, numai prin crucea și jertfa de pe Golgota ne-a dăruit șansa mântuirii și a dobândirii slavei cerești, tot așa și noi, ducând propria cruce, pregustăm bucuria mântuirii și a slavei veșnice încă din viața aceasta. Nu există cruce în lume, oricât ar părea de grea, care să nu poată fi purtată de cel care se sprijină pe ajutor ceresc. Orice cruce este ușoară, când sub ea s-a așezat și umărul lui Hristos.

Încercările și necazurile crucii sunt de regulă indezirabile. Vin nechemate și oarecum intempestiv, *pe nepusă masă*. Și bunul cirinean, Simon, care a pus umărul la crucea lui Hristos, lucrându-și astfel propria mântuire, nu a căutat crucea, ci ea *a venit peste el*. Însă, e de datoria fiecăruia de a nu dispera, ci a lupta cu credință eroică și nădejde neclintită, cu

privirea la Iisus Cel răstignit, și cu gândul la cuvintele Lui de încurajare: „Oricine voiește să vină după Mine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie” (Marcu 8, 34). Astfel, crucea devine pentru creștin o scală către cer.

Duhul lui Hristos e duhul *jertfirii de sine* pentru El și pentru aproapele și aceasta este și crucea noastră de fiecare zi. Iată de ce semnul crucii este cel dintâi și cel mai simplu al credinței, o mărturisire de credință prescurtată, după care se cunoaște un ortodox adevărat.

VIII.2. Calea care duce la ceruri trece și prin suferință

Problema suferinței este o realitate complexă și profundă ce are resorturi și fațete atât de numeroase și de felurite încât ne este foarte greu să le trecem în revistă sau să le găsim tuturor soluții. Suferința umană este o taină care nu intră în orizontul obișnuit al înțelegerii noastre, un mister a cărui cunoaștere nu ne poate veni decât pe calea Revelației. Teologii au recunoscut în multe rânduri că suferința ca preț al răutății sau al virtuții e o mare taină pentru noi, oamenii.

Transformările civilizației europene din secolele al XX-lea și al XXI-lea au modificat profund condițiile bolnavilor, ceea ce a influențat comportamentul spiritual al acestora. Progresele medicinii, devenite capabile să trateze un mare număr de boli socotite letale, au permis în multe situații speranțe de vindecare, organizarea științifică a curelor, iar în cazurile incurabile prelungirea timpului de evoluție a bolii sau alinarea suferinței.

În privința problemelor puse de suferință, pozițiile unilaterale și raționamentele logice riguroase au ajuns în impas. Oamenii au progresat mai mult în lupta împotriva durerii

decât în înțelegerea suferinței sau în modul cum poate fi ea răbdată și valorificată, prin credință. Credința nu aduce o soluție teoretică, ci o speranță pe drum.

Textele patristice ne lansează în acest sens o exortație la introspecție, la meditația profundă și constantă, sprijinită pe conținutul Sfintei Scripturi, al Sfintei Tradiții și pe paradigmele oferite de acestea asupra fragilității, coruptibilității, nestatorniciei și efemerității lumii acesteia. Acesta este pentru om începutul căii de a-și îndrepta din ce în ce mai mult atenția către suflet și către ceea ce ar trebui să primeze în viața lui, căci adesea, în goana după lucrurile urgente omul uită de fapt de cele fundamentale și cu adevărat folositoare ale vieții lui, iar grijile lumești exterioare devin apăsătoare și înrobitoare și-i răpesc timpul care ar trebui dedicat rugăciunii, meditației, lecturii, pocăinței etc. Omul secularizat, atunci când este atins de boli sau de oarece suferințe ori necazuri, devine debusolat, nu le înțelege taina, noima sau rostul și modul cum le poate depăși sau cum poate urca, *valorizându-le*, mai aproape de Dumnezeu.

Creștinismul recunoaște deschis realitatea și durerea suferinței. Este ceva împărtășit de Fiul lui Dumnezeu și de fiii Săi prin har. Nici măcar pentru un moment nu ni se sugerează că o persoană, devenind creștină, ar putea evada sau scăpa din lumea suferinței. Creștinii poate nu aparțin lumii, nu sunt din lume; și totuși rămân în interiorul acesteia. Nu există modalitate prin care a deveni credincios să însemne a fi izolat de suferința lumii. Mântuirea de lume nu înseamnă îndepărtarea din lume.

Creștinii sunt în lume pentru că trebuiau să fie în această lume și e de dorit ca ei să fie o lumină a lumii. Nu există izolare, nu există menajare în fața realităților dure ale vieții. Nădejdea dobândirii frumuseților raiului este reală dar nu ne protejează în fața durerii vieții de aici. Suferința, crucificarea și învierea lui Iisus Hristos cartografiază forma

adevăratei vieți creștine. Calea care conduce la ceruri trece și prin suferință și moarte. Avva Iosif Tebanul, înșirând toate cele ce-L bucură mai mult pe Dumnezeu, a zis: „Sunt trei lucruri prețioase în fața Domnului: când omului bolnav i se adaugă și alte încercări, iar el le primește cu bucurie; al doilea: când cineva face totul curat în fața lui Dumnezeu, fără nici o scădere omenească; al treilea: când cineva e supus unui părinte duhovnicesc și se leapădă de toate dorințele proprii. Ultimul are o coroană în plus. Eu însă am ales boala”[227]. În același gând, Avva Pimen, arătând ce mare e în fața lui Dumnezeu cel ce rabdă bolile cu mulțumire, a zis: „Undeva sunt trei oameni. Dacă unul practică isihia, al doilea bolește și aduce mulțumire, al treilea slujește cu gând curat, tustrei împlinesc aceeași lucrare”[228]. Cuviosul Paisie Aghioritul precizează chiar că „dacă am ști ce folos câștigăm din boli, n-am vrea să devenim sănătoși, ci am prefera să rămânem bolnavi, să răbdăm, ca să primim un loc mai bun în Rai”[229]. Tot el concluzionează că „omul, când stă bine cu sănătatea, nu stă bine duhovnicește. Așadar, este mai bine să aibă ceva. Omul se folosește din boală cât nu se folosește din toată nevoința pe care o face. Orice boală ajută mult în înaintarea duhovnicească”[230].

A deveni un adevărat creștin implică, printre altele, și răbdarea suferinței. Răbdarea „este firea lui Dumnezeu, urmarea și superioritatea calităților sale înnăscute”[231]. Întruparea Fiului lui Dumnezeu în condițiile cele mai umile și smerite, viața Sa pământească însoțită la tot pasul de lipsuri și suferințe, pătimirile, jertfa și moartea Sa, constituie modelul sublim al răbdării neasemănate pe pământ.

---

227. *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu*, p. 193.
228. *Ibidem*, p. 270.
229. Cuviosul Paisie Aghioritul, *Mica filocalie*, p. 31.
230. *Ibidem*, p. 31.
231. Tertulian, *Despre răbdare*, III, în *col. cit.*, vol. 3, p. 184.

Astfel, în literatura patristică ni se lansează deseori recomandarea în a urma răbdarea Stăpânului și Părintelui nostru: căci slujitorii se cuvine să fie supuși, iar fiii se cade să semene părintelui.

Sfântul Ciprian al Cartaginei, enumerând urmările binefăcătoare ale virtuții răbdării, scrie următoarele: „Răbdarea este aceea care atrage spre noi bunătatea lui Dumnezeu. Răbdarea este aceea care potolește mânia, care pune frâu limbii, care călăuzește mintea și păzește pacea, care conduce purtarea noastră, frânge asaltul poftelor, potolește violența, stinge focul dușmăniei, îngrădește puterea bogatului, ușurează strâmtorarea săracului, ține nepătată fecioria și castitatea văduvei și dragostea în căsnicie. Răbdarea ne face modești când ne merge bine; dacă ne merge rău, ne întărește și ne îmblânzește, când ni se întâmplă nedreptăți și ceartă. Ea ne învață să iertăm pe cei ce ne fac rău și să ne rugăm mult ca să nu greșim și noi. Răbdarea biruie ispita, ea ajută să suportăm persecuțiile și să suferim pătimirile și martiriul.

Răbdarea face ca credința noastră să fie tare; ea crește și înalță speranța noastră. Ea ne îndreaptă pașii ca să ținem Calea lui Hristos, câtă vreme pășim pe calea Lui”[232]. Doar pătrunși de credință și răbdare putem suporta boala. Ele vin în sprijinul nostru. „Fiecare dintre noi cum se naște și primește găzduire pe lume, începe a plânge; nu cunoaște încă nimic, nu știe nimic și totuși din primul ceas plânge. Printr-o divină presimțire, de la început plânge încercările ce-l așteaptă, ostenelile și furtunile vieții. Dar pentru cine asudă și trudește în viața aceasta, nu-i alt sprijin decât răbdarea. Iar dacă în toate greutățile este nevoie de răbdare, cu atât mai multă se cere răbdare în fața ispitei duhului rău, în persecuții, când suntem amenințați cu pierderea averii, cu închisoarea, cu lanțuri, cu sabie și foc, cu moarte. Numai cu credință și cu răbdare putem să suportăm”[233].

---

232. Sf. Ciprian, *Despre folosul răbdării*, 20, în *vol. cit.*, p. 202-203.
233. *Ibidem*, 12, p. 197.

La rândul său, cel mai mare exeget al Sfintei Scripturi și totodată cel mai mare predicator al Bisericii din toate timpurile, relevând importanța răbdării sau suportării bolii trupului cu noblețe și cu mulțumire, scrie: „Acest lucru – am spus-o de multe ori – l-a încununat pe Lazăr, acest lucru l-a rușinat pe diavol în luptele cu Iov și l-a arătat mai strălucitor pe atletul acelei răbdări. Acest lucru, mai mult decât iubirea de săraci, decât disprețul banilor, decât pierderea pe neașteptate a copiilor și miile de atacuri, i-a proclamat numele și a astupat cu multă bogăție gura nerușinată a acelui rău demon.

Socotind deci necontenit aceste lucruri, bucură-te și te veselește tu care săvârșești lupta cea mare, care porți cu blândețe capul încercărilor și slăvești pentru ele pe Iubitorul de oameni Dumnezeu Care poate să facă să dispară toate dintr-o dată, dar le lasă să fie ca să-ți fie și mai strălucitoare această bună negustorie. De aceea și noi nu încetăm să te fericim”[234].

Scriptura zice: „Am trecut prin foc și apă și ne-ai scos pe noi (Doamne – n.n.) la odihnă» (Psalmul 65, 11). Cei ce voiesc să placă lui Dumnezeu trebuie să treacă prin unele necazuri. Căci „cum putem să fericim pe sfinții Mucenici pentru pătimirile ce le-au îndurat pentru Dumnezeu, dacă nu putem îndura o fierbințeală? Spune sufletului tău necăjit: Nu-ți este mai de folos fierbințeala decât gheena? Să nu ne descurajăm în boală, căci Apostolul a zis: «Când sunt slab, atunci sunt tare» (II Corinteni 13, 10). Gândiți-vă că «Dumnezeu cercetează inimile și rărunchii» (Psalmul 7, 10). Să răbdăm, să îndurăm, să ne facem mucenici ai Apostolului, care zice: «În suferință fiți răbdători» (Romani 12, 12), mulțumiți lui Dumnezeu pentru toate (I Tesaloniceni 5, 18) ca să nu se întâmple și cu noi ceea ce s-a spus: «Mărturisi-se-va Ție, când îi vei face lui bine» (Psalmul 48, 19). Și dacă ai avut

234. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil*, *17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea XIV, 1c,d, în *vol. cit.*, p. 222.

sănătate trupească, dar spre încercare ți-a venit și o mică suferință, pentru ce nu-ți aduci aminte de Iov, care zice: «Dacă am primit din mâna lui Dumnezeu cele bune, nu vom răbda și cele rele?» (Iov 2, 10). Gândește-te că cei ce voiesc odihna în toate, vor avea să audă: «Ați luat cele bune ale voastre în viața voastră» (Luca 16, 25). Să nu ne descurajăm. Avem un Dumnezeu milostiv Care cunoaște mai mult ca noi neputința noastră; și dacă pentru a ne încerca aduce asupra noastră câte o boală, avem pe Apostolul care ne îmbie mângâierea, zicând: «Credincios este Dumnezeu, care nu vă va lăsa să fiți încercați peste ceea ce puteți, ci va aduce odată cu încercarea și sfârșitul ei, ca să puteți răbda» (I Corinteni 10, 13). Domnul te va întări și pe tine cel bolnav și pe cel care te slujește și vor fi faptele voastre spre slava lui Dumnezeu. Păstrați răbdarea până la capăt. Nu vă descurajați. Nu deznădăjduiți. Căci aproape este Dumnezeu care zice: «Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi» (Evrei 13, 5)”[235].

„Iubiților – se adresează Sfântul Ioan Gură de Aur contemporanilor săi –, toate să le răbdăm cu mulțumire; și sărăcie, și boală, și orice de acest fel, căci adevăratele noastre interese numai El le știe”[236], în sensul că numai Dumnezeu știe cel mai bine ceea ce ne este de folos. „Zis-a un bătrân: «Dacă te vei îmbolnăvi de vreo boală trupească nu-ți pierde curajul. Într-adevăr, dacă Stăpânul voiește să suferi trupește, cine ești tu ca să te superi? Nu veghează El oare asupra ta în orice împrejurare? Nu trăiești tu oare aproape de El? Fii răbdător și roagă-L fierbinte să-ți dea ceea ce ai trebuință; e voia Lui, păstrează-ți întreagă răbdarea și

---

235 Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovnicești*, 74, în *col. cit.*, vol. XI, p. 110-111.

236. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei,* omilia XXXIII, Traducere din limba elenă, ediția de Oxonia, 1862, de Theodosie Athanasiu, Episcopul Romanului, Tipografia Cărților bisericești, București, 1923, p. 380.

hrănește-te cu roadele milei Sale»”[237]. Bolnavul nu trebuie să se descurajeze, căci nu îl va părăsi Domnul, ci va folosi boala cum singur El știe spre folosul său, ca să nu sufere peste putere. Părinții Sfinți îndeamnă pe cei afectați de boală să aibă multă răbdare, „ca să nu primească doar o răsplată mică în ceruri. Dumnezeu n-ar îngădui să fie nimic din ceea ce se întâmplă dacă din aceasta n-ar ieși ceva bun”[238].

A fi creștin înseamnă și a ridica crucea și a-L urma pe Hristos. „(...) Hristos a pătimit pentru voi, lăsându-vă pildă, ca să pășiți pe urmele Lui”. (I Petru 2, 21). Suferința este parte a căii credinciosului către ceruri. „Ci, întrucât sunteți părtași la suferințele lui Hristos, bucurați-vă, pentru ca și la arătarea slavei Lui să vă bucurați cu bucurie mare”. (I Petru 4, 13). În scrierile Sfinților Părinți ni se arată că, după cum Domnul, trecând prin suferințe și răstignire, a fost slăvit și așezat de-a dreapta Tatălui, tot așa și creștinul suferă împreună cu El, se răstignește împreună cu El, pentru a fi ridicat și a împărăți împreună cu El, pentru a se uni cu Hristos și pentru a împărăți, împreună cu El în veci. Pentru că „dacă pătimim împreună cu El, vom fi și slăviți împreună cu El” (Romani 8, 17).

Însă aceasta nu înseamnă că bunii creștini ar trebui să caute suferința, pentru a fi mai asemănători lui Hristos. Suferința ne vine la dorința sau îngăduința lui Dumnezeu, dacă vine. Este mai bine ca momentul și locul suferinței să fie lăsate la înțelepciunea lui Dumnezeu Care găsește pe cineva vrednic să-l purifice sufletește ori să-i ofere șansa pentru o credință mai desăvârșită, pentru ca și cununile cerești să fie mai strălucitoare. Ce contează este modul în care percepem acea suferință și modul în care ne pregătim s-o valorizăm.

---

237. *Pateric. Ziceri inedite ale Părinților pustiei*, p. 201-202.
238. Cuviosul Paisie Aghioritul, *Mica filocalie*, p. 31.

Răbdarea durerii, a încercărilor și a necazurilor ne fortifică și ne ajută în lupta duhovnicească. Odată cu depășirea prin răbdare a unui necaz, câștigăm o atentă cunoaștere asupra propriilor slăbiciuni, pe care trebuie să le întărim în vederea confruntării cu patimile. De altfel Sfântul Pavel semnalează acest lucru: „Orice mustrare, la început, nu pare că e de bucurie, ci de întristare, dar mai pe urmă dă celor încercați cu ea roada pașnică a dreptății" (Evrei 12, 11). Iar această *roadă pașnică a dreptății* nu poate fi decât nădejdea pe care spun Sfinții Părinți că o câștigăm o dată cu răbdarea încercărilor și a necazurilor.

A dori vindecarea nu este un lucru contrar voinței divine. Și Hristos i-a vindecat pe unii dintre bolnavii care I-au cerut ajutorul. Simone Weill spunea: „Nu căutați să nu suferiți și nici să suferiți mai puțin, ci să nu fiți alterați de suferință"[239]. Nu trebuie să fugim de suferință atunci când aceasta vine la noi, dar nici să alergăm în căutarea ei ca și cum aceasta ar avea o valoare prin ea însăși.

VIII.3. Prin credință și suferința asumată, participăm la viața lui Hristos

Prin credință, participăm la viața lui Hristos. Devenim uniți cu El și ne împărtășim de harul și darurile Lui.

În cadrul credinței creștine se utilizează un număr de imagini pentru a reliefa bogăția acestei teme: spre exemplu, utilizarea de către Sfântul Apostol Pavel a imaginii legale a adopției (înfierii). Această imagine este utilizată de marele apostol pentru a exprima relația dintre credincioși și Iisus Hristos (Romani 8, 15; 8, 23; 9, 4; Galateni 4, 5; Efeseni 1,

239. Simone Weill, *La pesanteur et la Grâce*, Paris, 1948, p. 158.

5). Conform legii romane, un tată poate înfia copii în afara familiei naturale și le poate conferi statutul legal al adopției, astfel incluzându-i în familie. Deși ar trebui să fie posibilă totuși o distincție între copiii naturali și cei adoptați, aceștia au un statut egal. În ochii legii, erau toți membri ai aceleiași familii, indiferent de originile lor.

Sfântul Apostol Pavel angajează această imagine parțial pentru a indica faptul că, prin credință, credincioșii ajung să aibă același *statut* ca Hristos, anume de a fi fii ai lui Dumnezeu, fără a implica faptul că ar poseda aceeași natură divină precum Iisus Hristos. Credința ne face fii ai lui Dumnezeu, în pofida faptului că nu împărtășim aceleași origini divine cu Hristos, în sensul că ființa noastră rămâne totuși umană[240].

Dar utilizează această idee și într-o altă manieră. A fi copil înfiat înseamnă a beneficia de aceleași drepturi de moștenire precum copiii naturali. Credincioși fiind, noi suntem moștenitori ai lui Dumnezeu Tatăl și co-moștenitori cu Hristos. Și ce înseamnă aceasta? Înseamnă că putem, la momentul potrivit, să ne așteptăm să moștenim tot ceea ce a primit Hristos ca moștenire de la Dumnezeu. Și ce a primit Hristos? Conform Apostolului Pavel, în primul rând suferința (în cazul Domnului, asumată pentru păcatele întregii lumi), apoi slava; fără suferință nu există slavă. Prin credință am ajuns să împărtășim acest *tipar* al moștenirii divine, trasat de Hristos pentru noi: suferința, urmată de slavă (Romani 8, 17; I Petru 3, 12-14).

---

240. Alister McGrath, *Suffering*, p. 93 *et passim*.

VIII.4. Urmarea lui Hristos pe Golgota suferinței

Viața de acum este ca o *luptă* în stadion sau în arenă, însă viața viitoare e *cunună*. Tentațiile de tot felul, bolile, suferințele și necazurile ce se abat asupra omului în această viață efemeră nu îl fac să fie slab sufletește, ci îl arată cum este de fapt și îl pot întări dacă acesta nu descurajează, ci se îmbărbătează în răbdare, rugăciune și mulțumire către Dumnezeu. Însă, în această luptă nevăzută și în acest război pe plan duhovnicesc, omul nu rămâne singur, ci este ajutat de Dumnezeu Cel iubitor.

Astfel, creștinul este chemat să păstreze neschimbată frumusețea chipului sădit de Dumnezeu în el, să devină mai încercat, mai experimentat și mai puternic pentru unul dintre cele mai grele examene ale acestei vieți și anume lupta cu bolile și feluritele încercări, mai răbdător în suferință, înțelegând taina și rostul ei. Astfel, el se dovedește a fi și un împlinitor al cuvintelor dumnezeiești și nu doar un auditor, grăitor sau cititor al acestora.

Cine nu se străduiește să-și conformeze viața cu pilda vieții Mântuitorului Hristos, acela, numindu-se creștin, își însușește numele lui Hristos, adică numele de creștin, în mod nedrept. El devine „sămânță de scandal" și sminteală pentru toți cei din afara creștinismului, care, observând viața unui astfel de creștin nominalist, își va face o idee cu totul greșită despre Dumnezeul creștinilor. În legătură cu aceasta, Sfântul Grigorie de Nyssa scrie că „dacă creștinismul este imitarea lui Dumnezeu, cel ce nu a primit încă taina Cuvântului va socoti că Dumnezeul nostru este tot așa cum ar vedea că este viața noastră, pe care ar crede că o trăim după imitarea lui Dumnezeu. Deci, dacă va vedea în aceasta exemplul numai al celor bune, va crede că și

Dumnezeul care este adorat de noi, este bun”[241]; Sfântul Vasile cel Mare chiar îi numește „icoane vii” pe cei care trăiesc după poruncile lui Dumnezeu[242]. Dacă însă, va vedea că cineva este lipsit de răbdare, protestează și se revoltă împotriva Creatorului atunci când este cuprins de dureri, suferințe și necazuri, este plin de patimi și de animalitate, înclinând întocmai ca animalele, când spre o patimă, când spre alta, și apoi ar auzi că unul ca acesta se numește pe sine creștin, fiind lucru lămurit pentru toți că profesiunea numelui atrage după sine, în chip inevitabil, imitarea lui Dumnezeu, el va crede că tot astfel este și Dumnezeul nostru, iar Dumnezeu va fi defăimat, prin viața unui astfel de creștin, înaintea celor din afară[243]. Sfântul Grigorie de Nyssa adaugă cuvintele Scripturii: „Vai de aceia prin care numele Meu este defăimat între neamuri!” (Isaia 52, 5).

Știm din Sfânta Scriptură că Mântuitorul Hristos le vorbea ucenicilor despre taina Împărăției cerurilor (Marcu 4, 11), iar Apostolul Pavel despre taina ascunsă de veacuri care s-a revelat prin Iisus Hristos (Romani 16, 25; Coloseni 1, 26; Efeseni 3, 9). Taina suferinței ne este dezvăluită pe cruce. Suferința ne este revelată într-o indisolubilă legătură cu iubirea. Pare un paradox, căci am fi tentați mai degrabă să afirmăm că suferința se leagă de păcat, de greșeală, de ură, de necurăție, de minciună, dar nu de iubire. Și totuși, pe Cruce, Hristos Își îndură suferința din iubire (Ioan 10, 18). Crucea nu ar fi fost posibilă dacă Hristos nu ar fi consimțit să se răstignească pe ea, din iubire pentru Tatăl ceresc și pentru oameni. „Nu este ucenic mai presus de învățătorul său, nici slugă mai presus de stăpânul său” (Matei 10, 24), adaugă Mântuitorul. Dacă vrea să meargă

---

241. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre sensul numelui de creștin*, P. G. XLVI, col. 241.
242. Sf. Vasile cel Mare, *Epistole*, epistola II, III, P. G. XXXII, col. 228B.
243. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, col. 241.

pe calea împărătească a iubirii față de Domnul și față de oameni, creștinul este și el chemat să accepte, să cunoască, să rabde și să-și asume suferința, și doar așa îi este valorizată, pentru a nu suferi zadarnic.

A fi creștin înseamnă și a suferi *cu* Hristos și *pentru* Hristos și pentru mântuirea sufletului. Sfântul Apostol Pavel vorbește cu tărie despre acest aspect al credinței în Hristos: „eu toate le socotesc că sunt pagubă, față de înălțimea cunoașterii lui Hristos Iisus, Domnul meu, pentru Care m-am lipsit de toate și le privesc drept gunoaie, ca pe Hristos să dobândesc, și să mă aflu întru El... ca să-L cunosc pe El și puterea învierii Lui și să fiu primit părtaș la patimile Lui, făcându-mă asemenea cu El în moartea Lui" (Filipeni 3, 8-10). Citind aceste cuvinte, și analizându-le putem lesne conchide că ele aduc lumină asupra locului suferinței în viața creștină. Am putea rezuma mare parte din ceea ce descrie Apostolul Pavel aici spunând că viața creștină este atât hristocentrică cât și hristomorfică. Acest ultim cuvânt, ca numeroase alte cuvinte din lexicul unui teolog, constituie poate pentru unii, la prima vedere, un termen stângaci. Și totuși aparenta lipsă de potrivire exterioară ascunde o dulceață interioară, pentru că exprimă ideea că credința ne modelează după chipul lui Hristos. Prin credință, Dumnezeu ne remodelează până la asemănarea propriului Său Fiu. Paradigma vieții lui Hristos începe să devină evidentă în viețile bunilor creștini care nutresc nădejdea că se vor împărtăși într-o zi de slava Sa cerească și își conformează întreaga viață după preceptele evanghelice. Într-una din convorbirile sale duhovnicești, Mitropolitul grec Atanasie din Lemesos povestește un mic episod din viața sa. Se afla la mănăstirea unde viețuia și cuviosul părinte grec Iacov Tsalikis (1920-1991). Acolo s-a întâlnit cu o femeie care avea o încercare mare în familia ei. Plângea dinaintea părintelui Iacov și-i cerea să se roage pentru ea. „Îmi aduc aminte – precizează cu exactitate

mitropolitul – ce cuvinte i-a spus părintele (Iacov): «Nu plânge, Elena, pentru că atunci când plângem și ne ducem să ne rugăm, de îndată ce ne uităm mai bine, Îl vedem pe Hristos pe Cruce. Și dacă-L vedem pe Cruce, nu mai avem obraz să plângem, pentru că El a mers primul pe drumul suferinței, ca să ne înarmeze pe noi cu Sfânta Cruce. Așa că locul tău și al meu nu poate fi altundeva decât pe Cruce, tocmai pentru că acolo este locul lui Hristos»”[244].

Mai redăm o minunată butadă. La cuviosul părinte protosinghel Nicodim Măndiță de la Mănăstirea Agapia (1889-1975), a venit un om tulburat și i-a spus:

— Părinte, au venit peste mine multe necazuri și nu le mai pot răbda. Dă-mi un cuvânt de folos.

— Nu te tulbura, frate, a zis bătrânul. Vezi scârbele acestea? Iată, pe aici a pășit Hristos. Pe aici au trecut Sfântul Ioan Botezătorul, Sfinții Apostoli, sfinții mucenici și toți părinții. Pe aici se cade să trecem și noi, cei care urmăm lui Hristos. Că nu este altă cale de mântuire. Nu putem dobândi bucuria mântuirii, până nu gustăm mai întâi din paharul suferinței și al necazurilor vieții”[245].

Deci există și o latură mai puțin luminoasă a acestei probleme. Noi, care suntem făcuți după chipul lui Hristos, Îi împărtășim și suferințele, înainte de a-I împărtăși slava. Suferința și durerea pot părea cu totul inutile și lipsite de sens[246] – dar atunci și moartea lui Hristos pe cruce părea

---

244. *Cf.* Klitos Ioannidis, *Patericul secolului XX*, p. 135.
245. Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Patericul românesc*, p. 657.
246. Sfântul Ioan Gură de Aur îi scrie Olimpiadei care era atinsă de boală grea următoarele cuvinte de mângâiere și îmbărbătare: „Și tu deci, chiar dacă rămâi în casă și ești țintuită de pat, nu socotesc că duci o viață inutilă, fiindcă rabzi lucruri mai cumplite decât ale celor târâți, sfâșiați, întinși și torturați de călăi pătimind lucrurile de pe urmă, pentru că a locuit necontenit împreună cu tine un călău: excesul acestei boli. Așadar, nici nu-ți dori moartea, nici nu-ți neglija îngrijirea”. (Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil*,

așijderea pentru unii. Una dintre cele mai puternice introspecții ale Evangheliei rezidă în aceea că Dumnezeu este capabil să transfigureze suferința care părea a fi lipsită de sens și scop și să obțină sau să dobândească ceva prin ea. „Poate nu știm ce se dobândește; până la urmă cei care L-au urmărit pe Hristos murind n-aveau nici o idee despre uluitoarele evenimente care urmau a surveni după moartea Sa cu trupul. Tot așa, poate ni se pare și nouă că durerea și chinul nostru nu servesc nici unui scop"[247]. Același Dumnezeu Care a adus scop și putere din suferințele – în aparență fără sens ale Fiului Său –, este prezent, prin credință, în suferințele noastre de astăzi. Trebuie să învățăm să I le *oferim* Lui, și să-L rugăm să ne asigure de prezența și harul Său mângâietor și mântuitor, ca să dobândim putere în a desluși scopul suferințelor noastre și pentru a le răbda ca să ne purificăm sufletele și să sporim duhovnicește în unirea cu El. Nu trebuie să ne pierdem curajul, nici nădejdea ori răbdarea în fața probei de foc a suferinței, căci „dacă Stăpânul voiește să suferi trupește, cine ești tu ca să te superi? Nu veghează El oare asupra ta în orice împrejurare? Nu trăiești tu oare aproape de El? Fii răbdător și roagă-L fierbinte să-ți dea ceea ce ai trebuință; e voia Lui, păstrează-ți întreagă răbdarea și hrănește-te cu roadele milei Sale»"[248].

Nu putem pretinde a-L urma pe Hristos doar pe înălțimile bucuriei Taborului, ci trebuie să-L urmăm și pe cele ale suferințelor Golgotei. Creștinismul oferă mai puțin explicații pentru suferința celui bolnav, cât mai ales un Chip, un Vis-à-vis a Cărui proximitate să o descopere (sau să o redescopere) și pe Care să-L invoce pentru a-L ajuta pe acest drum.

---

17 scrisori către Olimpiada, scrisoarea XVII, 3c,d, în *vol. cit.*, p. 231-232)

247. Alister McGrath, *op. cit.*, p. 90.

248. *Pateric. Ziceri inedite ale Părinților pustiei*, p. 201-202.

VIII.5. Împărtășirea de slava cerească prin suferință

Este binecunoscut faptul că virtutea credinței, în viziunea Sfântului Apostol Pavel, este precum legătura căsătoriei. Așa precum căsătoria unește doi oameni într-o uniune reală și personală, tot astfel, a fi creștin înseamnă a fi în Hristos – adică, a-ți fi unit sufletul, prin credință, cu Hristos Cel înălțat la ceruri. Ca și în căsătorie, un bărbat și o femeie se regăsesc într-o uniune care implică împărtășirea în comun de bunuri. Ce aparține mirelui aparține și miresei și viceversa. A concepe credința ca o căsătorie între sufletul celui credincios și Hristos subliniază natura reală și personală a uniunii dintre ei. Credința nu înseamnă atât a ști amănunte despre Bunul Dumnezeu, ci înseamnă a-L cunoaște și a te face cunoscut de El. Credința nu se referă doar la simple înșiruiri de dogme, teorii sau idei, ci mai ales la relațiile personale care ne transformă, ne îmbunează și ne transfigurează. Ea se referă deci la o *împărtășire* reală între credincios și Hristos. Dar este o împărtășire inegală. Îi dăm lui Hristos păcatele și mortalitatea noastră, iar El ne dăruiește neprihănirea și slava Sa, ne face părtași la suferințele Lui ca să ne bucurăm și de slava Sa cerească (I Petru 4, 12-14).

Suferința este parte a unui întreg mai mare. Este legătura dintre starea noastră prezentă de singurătate și starea noastră viitoare de slavă. Teologia creștină ne permite să vedem suferința ca o fereastră spre prezența lui Dumnezeu, în care vedem prin ea și dincolo de ea și surprindem o licărire a slavei și a prezenței lui Dumnezeu Care ne așteaptă la poarta ei. Din când în când, durerea noastră poate fi transfigurată de străfulgerări ale slavei Sale. Suferința nu poate fi evitată – dar nu trebuie nici temută. Creștinul suferind nu e părăsit în durere, nici nu sfârșește odată cu moartea. El are vie

conștiința că nu are aici pe pământ cetate stătătoare (Evrei 13, 14)[249] și răspunde afirmativ invitației divine de a rămâne în Hristos.

Noul Testament este străbătut de ideea că a deveni creștin înseamnă a pătrunde în experiența poporului suferind al lui Dumnezeu, care este capabil să fie mărturisitor jertfelnic al lui Dumnezeu prin acea suferință și să se apropie de El ca rezultat al suferinței răbdate. Poate cea mai emoționantă, mai mișcătoare și mai răscolitoare de suflet declarație a acestei credințe poate fi regăsită în Epistola I-a soborni-cească a Sfântului Apostol Petru. Creștinii sunt acei care au fost chemați din întuneric în lumina minunată a lui Dumnezeu (I Petru 2, 9). Și totuși, lumea le respinge prezența și chemarea și îi supune la suferințe. „Preaiubiților, nu vă mirați de încercarea de foc din mijlocul vostru, care a venit peste voi ca să vă încerce, ca și cum vi s-ar întâmpla ceva străin; dimpotrivă, bucurați-vă, întrucât sunteți părtași la suferințele lui Hristos, ca să vă bucurați și să vă veseliți și la arătarea slavei Lui" (I Petru 4, 12-14). Suferința nu este un semn al îndepărtării de fiii Împărăției, ci o pecete distinctivă a apartenenței la ea.

Astfel că a fi unit cu Hristos înseamnă și a împărtăși suferințele Sale și a nădăjdui să împărtășești și slava Sa. „Suferința din prezent va face loc slavei viitoare, la fel desigur cum Vinerea cea Mare a făcut loc Zilei Paștelui. Pentru cei aflați în afara credinței creștine, care refuză să creadă în orice altceva decât ordinea prezentă a lucrurilor, suferința nu poate fi considerată decât un sfârșit. Nu există posibilitatea

249. Pentru creștini, „orice țară străină le e patrie, și orice patrie le e țară străină (Efeseni 2, 19; Filipeni 3, 20; Evrei 11, 13-16; 13, 14; II Petru 2, 11)", căci adevărata lor patrie e cerească. (*Epistola către Diognet*, Cap. V, 5, în vol. *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere, note și indici de Preot Dr. Dumitru Fecioru, Editura IBMBOR, București, 1995, p. 412)

de transformare. Dar creștinul cunoaște transfigurarea suferinței prin înviere – și ca urmare, trăiește în speranță”[250].

Săracul Lazăr cel plin de bube, de care amintește Sfânta Scriptură că a fost dus de îngeri în „sânul lui Avraam” (Luca 16, 20-22) nu a ales voluntar sărăcia. Cooperarea sa voluntară cu slava divină consta în nimic mai mult decât în răbdarea fără murmur cu care își suporta condiția. Ca atare, putem conchide că toți bolnavii cronici ar putea fi considerați și chiar venerați ca persoane potențial sfinte și cetățeni cerești ori de câte ori își acceptă suferința ca dar divin. Dacă, pe de altă parte, pacienții permit bolii să le domine sufletul, dacă se lasă zdrobiți de boală, dacă i se opun ca oricărui rău și își *permit* să cadă în disperare, pierd această oportunitate oferită de Dumnezeu.

Chiar dacă Sfânta Scriptură îi este familiară celui suferind, ea ar putea fi (re)citită diferit în contextul experienței bolii[251].

---

250. Alister McGrath, *op. cit.*, p. 95.

251. Cel mai mare exeget al Sfintei Scripturi din toate timpurile, Sfântul Ioan Gură de Aur, învață că citirea Sfintei Scripturi aduce, printre altele, veselie nepieritoare, plăcere nesfârșită, îndepărtează descurajarea, păstrează buna dispoziție, smulge din rădăcină pe cele rele, plantează pe cele bune, îndepărtează răutatea, îndrumă spre virtute și nu numai că îndrumă, dar înrădăcinează și face să rămână pentru totdeauna virtuțile, deoarece este un leac duhovnicesc și tainic, distrugător de patimi (Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariul la Psalmul 48, 1*, P. G. LV, col. 513). Cuvintele dumnezeiești sunt o comoară de diferite leacuri: dacă cineva are nevoie să stingă deznădejdea, să disprețuiască durerea, să-i revină veselia, să-și întărească răbdarea etc. va găsi mare sprijin în ele (Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia 37, 1 la Ioan*, P. G. LIX, col. 207). Continuând enumerarea binefacerilor celui bolnav – și nu numai – de pe urma lecturii Sfintei Scripturi, același autor patristic, în alt loc, adaugă: „Mare bun citirea dumnezeieștilor Scripturi. Aceasta face sufletul înțelept, înalță cugetul la cer, îl face pe om plăcut, îl determină să nu-și lege sufletul de cele prezente, ci face cugetul nostru să trăiască mereu acolo sus și să săvârșim toate privind la răsplata Stăpânului și cu mare înflăcărare să ne îndreptăm spre faptele virtuoase” (*Omilia 35, 1 la Facere*, P. G. LIII, col. 321).

Din perspectiva propriei sale maladii, bolnavul poate înțelege diferit darul și planul paideic al lui Dumnezeu. Deși, ca și Mântuitorul Hristos pe cruce, s-ar putea întreba: „Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?”, ar putea descoperi treptat că nu se termină totul cu teribila moarte pe cruce, ci, dincolo de aparențe, învierea se arată, în chip tainic: „Ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții” (Romani 6, 4). Bolile, suferințele, încercările, necazurile, marcate de durere și angoasă, apar ca o transpunere a Pătimirilor Domnului, dar nădejdea, „mica Înviere”, nu lipsește acestei stări, așa după cum remarcă și Sfântul Cuvios Maxim Mărturisitorul că cei ce s-au făcut „părtași asemănării morții Lui prin pătimirile lor, se vor face părtași și Învierii Lui”[252]. Și Cuviosul Paisie Aghioritul remarcă faptul că viața aceasta „nu este locul nostru de sălășluire. Are bucurii, dar și tristeți. Loviturile încercărilor și ale strâmtorărilor sunt indispensabile pentru curăția sufletului nostru. Orice încercare și mâhnire s-o răbdați cu bucurie! Învierea este precedată de răstignire”[253]. La rândul său, Sfântul Vasile cel Mare face apel și la un paralelism pentru a releva faptul că celui râvnitor nu i se întunecă bucuria din pricina suferinței: „La concursurile atletice, celor ce s-au obișnuit cu ostenelile în locurile de exerciții, nu le pasă de durerea pricinuită de răni, ci, disprețuind oboselile de o clipă, se pornesc cu furie asupra adversarilor lor, cu dorința de a fi proclamați învingători. Tot așa și cel râvnitor; chiar dacă ar veni peste el un necaz din cele mai mari, bucuria nu i se întunecă, pentru că «suferința aduce răbdare; răbdarea încercare; încercarea nădejde; iar nădejdea

252. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în col. PSB, vol. 80, București, 1983, p. 87.
253. *Mica filocalie*, p. 32.

nu rușinează» (Romani 5, 3-5)[254]". Îndelunga-răbdare este „mare și puternică, are putere tare și neclintită și e răspândită pe mare întindere; este veselă, bucuroasă, fără grijă, slăvește pe Domnul, în toată vremea, n-are nimic amar în ea, rămâne totdeauna blândă și liniștită"[255].

Fără nădejdea în viața veșnică, nu putem îndura încercările acestei vieți. Nu vom putea suporta usturătoarele dureri ale bolii sau marile ispite și încercări ale vieții de acum dacă nu vom avea gândul la cele cerești. Sfântul Apostol Pavel nutrește convingerea că „necazul nostru de acum, trecător și ușor ne aduce slavă veșnică mai presus de măsură" (II Corinteni 4, 17). Cu alte cuvinte, așteptarea slavei viitoare pe care o voi dobândi, spune Sfântul Pavel, și a acelei fericiri veșnice, mă face să îndur aceste nenumărate necazuri și să le socotesc mai ușoare. Deci, conchide Sfântul Ioan Hrisostom, „ai văzut că dorul de Dumnezeu taie tăria necazurilor și că nici nu ne lasă să le simțim când vin peste noi?"[256]

Cei care îndură suferința cu serenitate, cu împăcare, neavând o atitudine revoltătoare și de refuz a acesteia, au fericita nădejde că răbdarea suferinței însoțită cu mulțumirea către Dumnezeu îi conduce spre înviere, spre o nouă viață. Când suferim și ne îndreptăm privirile spre Dumnezeu, suferința va deveni pentru noi o poartă spre cereasca împărăție. Faptul că Hristos Cel răstignit și înviat tronează în acel lăcaș al slavei, stând de-a dreapta Tatălui, este pentru noi un semn al speranței, al nădejdii înveșmântării în slavă; căci dacă am fost cu El în suferință, vom și împărăți împreună cu El în Împărăția slavei și a bucuriei nesfârșite.

---

254. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, Omilia a IV-a despre mulțumire, III, în *col. cit.*, p. 379.
255. Herma, *Păstorul*, Porunca V – 34, 1-3, în vol. *Scrierile Părinților apostolici*, p. 305-306.
256. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, omilia XXV, V, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în PSB, vol. 21, Editura IBMBOR, București, 1994, p. 312.

IX. Medicii credincioși și jertfelnici – oameni cerești și îngeri pământești

IX.1. Sfinții Doctori fără de arginți – tămăduitori în numele lui Hristos și misionari ai Lui

Biserica i-a numit „Sfinți doctori fără de arginți” pe fericiții, bineplăcuții lui Dumnezeu și făcătorii de minuni Cosma și Damian din Arabia, Cosma și Damian din Asia Mică, Chir și Ioan, Talaleu, Cosma și Damian din Roma, Ermolae, Pantelimon, Anichit și Fotie, Diomid, Luca, Arhiepiscopul Crimeii etc. Despre viața, minunile, vindecările și pătimirile lor găsim relatări în sinaxare. Din acestea citim că, după porunca Evangheliei, unii dintre acești mari sfinți au cutreierat orașele și satele, propovăduind pe Hristos și vindecând pe cei bolnavi. Din iubire fierbinte față de Dumnezeu și față de semeni, ei nu luau niciodată plată pentru serviciile lor, respectând porunca Mântuitorului Hristos Care a spus: „În dar ați luat, în dar să dați” (Matei 10, 8). Ca urmare a acestor minunate fapte, au primit supranumele de „doctori fără de arginți”. Deoarece vindecarea era dată nu atât de medicamentele prescrise, cât de rugăciunea lor fierbinte către Dumnezeu, singura lor plată modică era ca cel tămăduit să îmbrățișeze adevărata credință în Hristos Domnul. Pentru credința puternică și smerenia lor adâncă, dar și pentru modul în care au înțeles, au trăit și au transpus în fapte învățătura evanghelică, Dumnezeu i-a învrednicit de darul de a face minuni. Cei ce-i întâlneau pe sfinții lui Dumnezeu se converteau la creștinism, primind și tămăduirea sufletului, alături de cea a trupului.

În timpul tratamentului, unii dintre acești sfinți tămăduitori îi primeau pe cei atinși de felurite boli în casa lor, cu toată dragostea, iar pe cei imobilizați la pat, ei înșiși îi purtau pe umerii lor, căutând să le vindece toată neputința și durerea.

Alături de tratamentul și îngrijirea medicală, Sfinții Doctori fără de arginți recomandau bolnavilor să se nevoiască în rugăciune și în pocăință. Pe lângă consultațiile medicale, feluritele vindecări și izgoniri de duhuri necurate, ei răspândeau mai ales învățătura lui Hristos și vegheau necontenit ca toți creștinii convertiți să *calce drept*, după cuvântul Evangheliei și să nu apostazieze. Această misiune le-a adus în cele din urmă și moarte martirică.

Din *Viețile Sfinților* aflăm că, atunci când săvârșeau tămăduiri, se adresau celor bolnavi: „Nu numai mâinile punem peste voi, căci cu puterea noastră nimic nu putem face. Toate le lucrează prin noi tăria cea atotputernică a lui Hristos, Unul adevăratul Dumnezeu, în Care, de veți crede cu neîndoială, îndată veți fi sănătoși".

IX.2.1. Sfinții Cosma și Damian – patronii spirituali ai medicilor[257]

Marele dosar hagiografic al acestor doi sfinți martiri, ale căror origini trimit tocmai către Antichitatea creștină, s-a îmbogățit și mai mult de-a lungul secolelor, prin numeroasele traduceri și modificări aduse martirologiilor, dar și datorită culegerilor ce reunesc relatările minunilor și a multiplelor panegirice.

---

257. Traducere și adaptare după lucrarea *Histoire des saints et de la sainteté chrétienne*, tome II, Hachette, Paris, 1986-1988, p. 114-120.

Credem că se cuvine să distingem între câteva grupuri omonime; cei ce au alcătuit *Sinaxarul din Constantinopol* au consemnat trei grupuri de martiri numiți Cosma și Damian, dintre care primii au fost decapitați în Arabia, în timpul domniei lui Dioclețian, cei din a doua pereche de sfinți au fost lapidați la Roma, iar ceilalți doi au fost fiii unui bărbat pe nume Theodot, originari din Asia.

Versiunea greacă a martiriului, care a fost tradusă în latină și adoptată pretutindeni în Occident, plasează martiriul sfinților Cosma și Damian din Asia în timpul prefectului Egeei, Lysias, în Cilicia, pe malul mării, la extremitatea orientală a Asiei Minore.

În timpul împăraților Dioclețian și Maximian, pe când Lysias se afla în tribunalul său din orașul Egeea, câțiva dintre funcționarii lui îi spuseră: „Se află aici câțiva creștini foarte pricepuți în arta medicală. Ei străbat orașele și cetățile, vindecând bolnavii și, în numele celui pe care ei îl numesc Hristos, îi scapă pe cei care sunt posedați de duhuri rele; fac astfel multe lucruri minunate, însă cu toate acestea, nu permit oamenilor să meargă la templu să onoreze zeii prin sacrificii". Astfel, Lysias a trimis oameni care să-i aducă pe acești creștini la tribunal. Când aceștia se aflară în fața lui, el le spuse: „Voi sunteți cei care străbateți orașele și târgurile pentru a convinge locuitorii să nu mai facă sacrificii în cinstea zeilor? Spuneți-mi așadar de unde sunteți, care vă este averea și numele vostru".

Cosma răspunse: „Dacă vrei să afli acestea, noi ți le vom spune fără rușine și cu îndrăzneală: noi suntem arabi; nu avem nici un fel de avere, căci creștinii nu cunosc așa ceva. Iată numele noastre: eu mă numesc Cosma; fratele meu este Damian. Avem alți trei frați: Antim, Leontie și Euprepius". Lysias ordonă ofițerilor săi: „Să fie duși în fața tribunalului".

Soldații merseră de îndată și îi duseră. Lysias le vorbi: „Ascultați: alegeți ceea ce este în avantajul vostru și nu

îndrăzniți a nu vă supune. Dacă veți da ascultare sfaturilor mele, veți primi din partea împăraților mari și nemaipomenite onoruri; dacă, din contră, nu veți accepta invitația mea, vă voi tortura prin tot felul de suplicii; după ce veți fi suferit mult, vă veți lepăda de Hristosul vostru". Sfinții îi răspunseră într-o singură voce: „Fă ceea ce dorești: nu ne temem de suferință, deoarece Hristos ne va ajuta. Nu vom face sacrificii idolilor: ei sunt orbi și fără sentimente". Lysias ordonă să fie culcați la pământ și loviți cu vine de bou.

Sfinții martiri, îndurând acest supliciu, spuneau: „Doamne, Tu ne ești scăpare. Ascultă rugăciunea supușilor tăi". Loviturile nu îi atinseră, iar ei îi spuseră lui Lysias: „Fă-ne să îndurăm torturi și mai groaznice: supliciile la care ne-ai supus nu ne-au atins, corpurile noastre sunt la fel de sfinte ca înainte".

Lysias le răspunse: „Speram să vă îndreptați: de aceea nu am vrut să vă fac să îndurați torturi prea aspre. Acum însă când văd că persistați în nelegiuirea voastră și că nu doriți să sacrificați zeilor, voi pune să fiți legați cu lanțuri și aruncați în mare". Sfinții îi răspunseră: „Fă așa cum dorești; astfel, vei cunoaște puterea Domnului nostru". Soldații îi înlănțuiră pe toți și îi duseră către mal, iar sfinții începură să cânte, cu fericire, psalmi. Îngerul Domnului se apropie de ei, rupse legăturile și îi scoase din apă nevătămați.

Cei care au văzut toate acestea au mers degrabă să anunțe ce se întâmplase. Lysias ordonă ca sfinții să fie aduși în fața lui, și le vorbi: „Vrăjitoriile voastre întrec pe cele ale magicienilor, învățați-mă și pe mine arta voastră". Cosma îi spune: „Noi nu suntem magicieni, ci creștini; și în numele Domnului nostru distrugem puterea zeităților voastre. Și tu însuți, dacă devii creștin, vei vedea că toate aceste lucruri se fac prin voia Lui, și vei cunoaște virtutea lui Hristos". Lysias le spuse: „În numele zeilor mei, vă voi urma oriunde veți merge". Nu terminase încă de vorbit, că două spirite rele se

și năpustiseră asupra lui, și timp de o oră, îl loviră peste falcă. Iar el striga: „Vă implor, slujitori ai Domnului, rugați-vă pentru mine, să pot fi scăpat de această pedeapsă”. Sfinții se rugaseră de îndată, iar demonii se retraseră. Lysias spuse atunci: „Vedeți cum m-au pedepsit zeii pentru că am vrut să-i abandonez”. Sfinții îi reproșară: „Nebunule! Recunoaște-l pe Domnul Iisus Hristos, Care ți-a redat sănătatea, și nu-ți pune încrederea în zeii tăi”. Lysias, iritat, le răspunse: „Jur pe zei că vă voi arunca fiarelor, să vă învăț să respectați ordinele împăraților”. Și ordonă ca sfinții să fie închiși, până când el le va decide soarta. Iar sfinții petrecură noaptea în imnuri și rugăciune.

În ziua următoare, Lysias puse să fie aduși sfinții și le spuse: „V-ați decis să sacrificați zeilor?” Ei îi răspunseră: „Noi suntem creștini și nu ne lepădăm de Domnul nostru. Fă ceea ce dorești”. Lysias ordonă să i se aducă lemn uscat, să se aprindă un foc mare, în care să fie aruncați sfinții. Aceștia se țineau în mijlocul flăcărilor, pe picioare, și spuneau: „Ne ridicăm ochii către Tine, Doamne, Care ești în ceruri”. Și cum se rugau astfel, un mare cutremur zgudui pământul; flăcările rugului se repeziră și arseră o parte a mulțimii păgâne. Sfinții coborâră de pe rug întregi; nici un fir de păr nu le fusese atins.

Lysias, stupefiat de aceste minunății, se stăpâni timp de o oră, apoi vorbi: „Evident arta magiei voastre a stins flăcările”. Și dădu ordin să fie biciuiți fără încetare. Însă îngerul Domnului, care se ținea aproape de ei, făcea ca durerea să dispară. Lysias, văzând călăii pe punctul de a fi doborâți de oboseală, ceru ca sfinții să fie aduși în fața lui. Ei veniră plini de harul lui Dumnezeu, cu fețele radiind de bucurie.

Atunci, Lysias îi condamnă pe Cosma și Damian să fie crucificați, apoi să fie bătuți cu pietre, același lucru urmând să se întâmple și cu Antim, Leontie și Euprepius. După ce a ordonat să fie flagelați, i-a pus din nou în închisoare. După

ce călăii i-au crucificat pe Cosma și Damian, oamenii s-au apucat să arunce cu pietre, însă acestea se întorceau asupra celor care le aruncau. Lysias, văzându-și supușii acoperiți de lovituri, se mânie și ordonă la patru soldați să străpungă corpurile martirilor cu săgeți. Îi aduse pe Antim, Leontie și Euprepius și le spuse să stea în picioare, lângă cruci. Însă și săgețile, ca și pietrele, se reîntoarseră către cei care le lansau. Lysias, dându-și seama că toate eforturile sale nu duceau la nici un rezultat, ordonă să li se taie capul fraților martiri.

Călăii îi conduseră la locul supliciului. Mergând într-acolo, preafericiții îl lăudau pe Domnul, cântând. Apoi, își ridicară mâinile către cer și, după ce se rugară în tăcere, rostiră: „Amin". Călăii le tăiară capetele.

În pace, își dădură sufletul Domnului, pentru a primi cununa victoriei. Slăviții martiri Cosma și Damian, Antim, Leontie și Euprepius au suferit în orașul Egeei, în ziua a cincea a lunii octombrie.

IX.2.2. Reprezentarea celor doi sfinți taumaturgi în iconografie

Foarte cunoscuți, sfinții „fără de arginți" Cosma și Damian au fost în mod frecvent reprezentați încă din Antichitate; patroni spirituali ai medicilor, ei apar în diverse imagini, pe sigilii, pe monede, în decorațiunile sanctuarelor; tămăduitori fiind, s-au bucurat de recunoștința bolnavilor vindecați. Puternici protectori cerești, atrag nenumărați credincioși, care le sunt devotați, dintre care unii au fost bogați și celebri, precum cei din familia de Medici. Cosimo de'Medici sau Cosma cel Bătrân (1389-1464) a purtat pentru sfântul său patron spiritual un mare devotament și astfel a contribuit

la realizarea picturilor în care erau reprezentați cei doi sfinți, de către contemporanul său, pictor renascentist timpuriu, Fra Angelico da Fiesole (1376-1455).

Iconografia sfinților Cosma și Damian a reținut atenția istoricilor deoarece au fost reprezentați în Occident precum medicii din Evul Mediu sau din epoca barocă. Ei poartă haine largi și pălăria înaltă, pe care o purtau medicii pentru a-și afirma dignitatea. Atât în Apus cât și în Răsărit, acești sfinți doctori „fără de arginți” sunt reprezentați cu începere de bărbi, utilizând toate instrumentele de medicină, de chirurgie și de farmacie: trusa, testeaua de ace, lanțeta pentru luarea de sânge, cleștele, spatula, pană și cerneală, sulul și cartea.

IX.2.3. Minunile

În Orient, trei minuni, amintite de scrierile hagiografice, au fost trecute în *Legenda de aur*. Ele sunt cu mult mai multe.

Prima este foarte simplă. Un țăran adormise pe câmpul său, după seceriș, iar un șarpe îi intră în gură. Trezit, țăranul se întoarse acasă fără a simți nimic, dar seara fu cuprins de dureri atroce. Îi invocă pe sfinții Cosma și Damian și se duse în biserica lor; când ajunse acolo, șarpele ieși din gura lui, așa cum intrase.

În a doua minune, sfinții nu se găsesc în rolul lor de medici, ci își arată puterea dumnezeiască. Un bărbat care trebuia să plece într-o călătorie lungă, încredințează pe soția sa ocrotirii sfinților Cosma și Damian; apoi, el le arătă un semn care, dacă îl făceau în fața ei, însemna că veneau din partea lui. Însă diavolul, văzându-l pe bărbat făcând acest semn, se duce și o găsește pe femeie spunându-i că vine să o caute din partea soțului ei. Ea ezită: „Recunosc bine semnul, însă nu te voi crede decât dacă îmi juri în numele sfinților

Cosma și Damian, ocrotirii cărora soțul meu m-a încredințat”. Diavolul jură, iar ea îl urmă. În scurt timp însă, când ajunseră într-un loc ferit, izolat, ea își dădu seama că ghidul ei voia să o arunce de pe cal și să o omoare. Așa că strigă: „Sfinților Cosma și Damian, salvați-mă, căci încrezându-mă în voi l-am urmat pe acest om!” De îndată cei doi sfinți alergară în ajutorul ei, cu o ceată îmbrăcată complet în alb, și îl forțară pe diavol să fugă. De atunci, cei doi sfinți, Cosma și Damian, sunt considerați și protectori ai sfințeniei căsniciilor creștine, precum și dătători de înțelegere și de armonie în viața soților.

O a treia minune, cea mai cunoscută, a fost în mod frecvent reprezentată sub numele de „minunea piciorului negru”. Biserica pe care papa Felix a pus să fie construită la Roma în cinstea celor doi sfinți avea ca paznic un bărbat al cărui picior era în întregime distrus de un cancer. În somn, omul îi vede pe sfinții Cosma și Damian venind la el cu unguente. Unul dintre ei îi spune celuilalt: „Unde am putea găsi carne sănătoasă, pentru a o pune în locul cărnii acesteia putrezite, pe care o vom tăia?” Celălalt sfânt îi răspunde: „Am înmormântat astăzi un maur în cimitirul Sfântul Petru cel Înlănțuit; să luăm unul din picioarele sale și să i-l dăm servitorului nostru”. Cei doi sfinți i-au dat paznicului piciorul maurului și au pus în mormântul acestuia piciorul bolnavului. Bărbatul, când se trezi, văzându-se vindecat, povesti tuturor viziunea sa și minunea care s-a întâmplat. Lumea s-a dus la mormântul Maurului: unul din picioarele sale lipsea; în locul lui, se găsea piciorul bolnav al paznicului.

Redăm în continuare câteva dintre minunile celor doi sfinți așa cum le consemnează marele Sinaxar grecesc, care a fost tradus și în limba engleză. Această traducere a stat la baza cercetării noastre[258].

---

258. *Cf. The Great Synaxaristes of The Orthodox Church*, 1 November, Translated from the Greek, Holy Apostles Convent, Buena Vista, Colorado, 2002, p. 7-12.

Astfel, ni se relatează o întâmplare minunată, al cărei protagonist este un bătrân creștin ce era atât de bolnav de hidropizie, încât își aștepta moartea. Totuși, el auzise de minunile doctorilor fără de arginți care se întâmplau zilnic în biserica lor. Și-a implorat rudele să îi ridice patul și să îl ducă la biserică. Aceștia au făcut întocmai și l-au așezat pe bătrân, în patul său, dinaintea icoanelor sfinților. Bătrânul a stat acolo timp de multe zile fără a primi ajutorul de care avea nevoie. El nu a înțeles că motivul pentru care sfinții nu l-au vindecat a fost acela de a-l supune unui test. Între timp, bătrânul vedea alți oameni bolnavi care intrau în biserică și erau vindecați, în timp ce el stătea acolo de zile întregi nevindecat. În loc să arate răbdare și să își intețească rugăciunea către sfinți, acest bătrân a început să îi blasfemieze pe sfinți. El se plângea că l-au trecut cu vederea. Din lipsa sa de credință, el a trimis după rudele lui să vină și să îl ducă înapoi acasă. „Luați-mă ca măcar să mor în casa mea", a spus el. Au venit și l-au luat în patul lui. Cum mergeau ducându-l spre casă, drumul fiind destul de lung până în sat, au trecut pe lângă un loc împădurit, unde era apă cu care se puteau răcori puțin. Cum s-au așezat în acest loc, au și adormit din cauza oboselii de a-l fi cărat pe bătrân. Bătrânul, însă, nu putea dormi din cauza durerii. Stătea întins, cu ochii deschiși.

Atunci au apărut doctorii fără de arginți Cosma și Damian dinaintea bătrânului suferind. Ei au luat chipul unor călători care se aflau în trecere și i-au vorbit astfel: „Ce durere ai, bătrâne, și încotro te-ndrepți?" Bătrânul a răspuns: „Boala mea o puteți vedea și voi, pentru că este limpede. Mă îndrept spre casa mea ca să mor lângă copiii mei". Sfinții au răspuns: „De ce nu mergi la Biserica Doctorilor fără de arginți, care este aproape, ca să fii vindecat? Nu ai auzit cum oameni bolnavi vin călătorind cinci-zece zile și sunt vindecați?" El a răspuns: „Da, și eu m-am dus și chiar acum mă întorc de

acolo, dar nu am primit nici cel mai mic ajutor. Oamenii mint când spun că doctorii fără de arginți sunt făcători de minuni. Uitați-vă la mine. Nu m-au putut vindeca”. Sfinții au spus: „Nu mai blasfemia, bătrâne, puterea lui Hristos și bunăvoința doctorilor fără de arginți. Acum ascultă-ne pe noi. Întoarce-te la biserică și vei vedea puterea lui Hristos”. Bolnavul a spus: „Și cine mă va duce acolo din nou? Oamenii pe care îi vedeți aici vor fi indignați, pentru că deja m-au dus până acolo și înapoi până aici”. Sfântul a spus: „Lasă-i, într-adevăr, să se odihnească. Noi, întru dragostea lui Hristos, te vom duce”.

Apoi, cei doi doctori fără de arginți au ridicat pe umeri patul de lemn. L-au dus pe bătrân înapoi în biserică și l-au așezat în fața icoanei. Apoi au dispărut. După câteva ore, rudele bătrânului s-au trezit. Negăsindu-l nici pe el, nici patul lui, s-au întors în biserică și l-au găsit acolo. Când a căzut întunericul, doctorii fără de arginți au apărut înaintea bătrânului. Țineau o sabie în mâini. Cosma i-a spus lui Damian: „Despică pântecele bătrânului dintr-o lovitură pentru că este un blasfemiator”. Atunci, bătrânului i s-a părut că sabia a căzut asupra lui și i-a deschis pântecele de la buric în jos. Bătrânul s-a trezit din cauza fricii. Într-adevăr, a observat că pântecele lui era desfăcut ca și cum o venă fusese deschisă spre curgerea sângelui. Numaidecât, mai mult lichid respingător și fluide urât mirositoare au început să curgă. Ca rezultat, trupul său a slăbit, întorcându-se la forma și greutatea lui inițială. Nu numai că a fost vindecat de hidropizie, dar rana provocată de sabie s-a vindecat complet până în noaptea următoare. Astfel, bătrânul s-a întors la casa lui, mergând și slăvindu-l pe Dumnezeu.

Redăm, în continuare, o altă minune a sfinților.

Un nobil creștin se afla pe moarte din cauza unei boli incurabile numite disurie. Nobilul a cheltuit mulți bani căutând un leac, dar eforturile sale au fost în zadar. Disperat

că nici un doctor nu îl poate ajuta, și-a amintit de doctorii fără de arginți. Și-a rugat rudele și prietenii să îl ducă la biserica lor. Sfinții, mari filantropi, văzând boala nobilului, i-au apărut în timpul nopții și i-au spus: „Omule, ia câteva fire de păr de la Cosma. Arde-le, apoi pisează bine rămășițele lor. Pune pudra în puțină apă, apoi bea amestecul și te vei vindeca". Nobilul, trezindu-se, a început să își pună întrebări cu privire la mesajul pe care îl primise. „Unde îl pot găsi pe Cosma ca să iau firele de păr?" s-a gândit el. Nobilul a interpretat mesajul ca referindu-se chiar la firele de păr ale Sfântului Cosma, dar cuvintele sfântului aveau o altă semnificație, un alt înțeles. La acea vreme, înainte ca acest nobil să vină la Biserica Doctorilor fără de arginți, un creștin a oferit o oaie Bisericii pentru a fi sacrificată de ziua sfinților. De vreme ce mai erau câteva zile până la 1 Noiembrie, oaia era hrănită în curtea bisericii. Astfel, îngrijitorii nu numai că au avut grijă de oaie, dar i-au dat și un nume, Cosma, în onoarea sfântului. Înțelesul din spatele instrucțiunilor oferite nobilului de către sfânt era acesta: ia firele de păr ale oii Cosma, arde-le, pisează-le și bea-le cu puțină apă.

Acum vedeți cum au adus sfinții la îndeplinire aceasta. În zorii celei de-a doua zile, oaia, prin minunea sfinților, a mers în fața nobilului. A început să behăie tare, ca și cum ar fi căutat ceva. Alți oameni bolnavi și servitorii nobilului, auzind animalul strigând atât de tare, se întrebau ce ar putea să însemne aceasta. După ceva timp, preoții bisericii au venit și, văzând oaia într-o asemenea stare, au întrebat: „Ce este, Cosma? De ce strigi așa?" Imediat ce nobilul a auzit numele de Cosma folosit pentru a chema oaia, și-a amintit viziunea și le-a descris-o celor de față. Prin urmare, ei au tăiat câteva fire din lâna oii și, conform instrucțiunilor sfântului, le-au ars și le-au pisat bine. Pudra a fost amestecată în puțină apă și dată nobilului să o bea.

Numaidecât omul și-a revenit și a mers acasă slăvindu-l pe Dumnezeu, Care a săvârșit această minune de dragul credinței supușilor Săi.

Un alt nobil bogat din Anatolia era smerit și cu frică de Dumnezeu. De tânăr suferea foarte tare de o boală la inimă și la stomac care se dovedea a fi incurabilă. Nu putea să consume cum se cuvenea nici alimente și nici lichide, iar în final arăta ca unul care era posedat. Cufundat în asemenea groaznice nevoi și tristeți, el se întreba ce ar fi de făcut. Singura lui consolare și nădejde era la Dumnezeu. Negăsind nici un tratament eficient, a mers la Biserica Doctorilor fără de arginți. A zăbovit acolo timp de câteva zile. Văzând că nu primește nici un remediu, a început să creadă că nu era voia lui Dumnezeu ca el să se însănătoșească. Atunci a decis să se întoarcă acasă. În aceeași noapte, chiar când era pregătit să plece după ce fuseseră pregătite toate lucrurile necesare călătoriei, el a văzut un om în vis care i-a spus: „Nu te grăbi să te întorci acasă, ci rămâi aici până duminica viitoare și vei vedea puterea lui Dumnezeu și slava vestiților doctori fără de arginți".

Când următoarea duminică s-a apropiat, din nou, conform obiceiului său, bolnavul a căzut în genunchi în fața icoanei sfinților. Apoi, la miezul nopții, l-a văzut pe Sfântul Cosma, fratele mai mare dintre doctorii fără de arginți, cum înconjura biserica și îi vizita pe toți cei bolnavi. Nobilului i s-a părut, însă, că sfântul nu l-a văzut. Atunci s-a gândit: „Când sfântul se va întoarce pe partea cealaltă, mă va vedea". Dar acest lucru nu s-a întâmplat. El a observat că Sfântul Cosma s-a apropiat de altar și a dat să intre înăuntru. Bolnavul s-a grăbit să îl ajungă pe sfânt și s-a aruncat la picioarele lui, implorându-l să îl vindece. Atunci sfântul a spus: „Ia această bomboană, iar după ce o vei fi mâncat te vei vindeca". Nobilul a luat bomboana din mâna sfântului și a căzut iarași în fața lui spunând: „Te implor pe tine, sfânt al lui Dumnezeu, să

faci în așa fel încât această boală să nu mă mai supere”. Atunci sfântul a întins mâna deasupra nobilului, a făcut semnul Sfintei Cruci și a spus: „În numele lui Dumnezeu, fie ca această boală să nu te mai supere niciodată. Îți recomand, însă, ca de acum înainte să nu mai guști semințe (boabe de leguminoase) niciodată în viața ta”.

Același om suferea de ceva vreme de durere de dinți într-o parte. Prin urmare, el a implorat sfântul să îl vindece și de această boală. Sfântul a răspuns: „Este suficientă vindecarea stomacului tău. Este voia lui Dumnezeu ca tu să suferi de această boală minoră; căci, «Căci Domnul ceartă pe cel pe care-l iubește și ca un părinte pedepsește pe feciorul care îi este drag» (Proverbe 3, 12)”. Prin urmare, fiind complet vindecat de boala lui de stomac, el s-a întors acasă slăvind pe Dumnezeu și pe slujitorii Lui, doctorii fără de arginți.

Încheiem acum relatările noastre din *The Great Synaxaristes of The Orthodox Church* despre minunile vrednicilor de pomenire frați, Sfinții Cosma și Damian, chiar dacă sunt nenumărate altele. Ei au devenit în întregime locașuri ale Preasfintei Treimi. Chiar și în zilele noastre ei revarsă torente de vindecări. Chiar și numai pomenirea numelor lor poate înlătura infirmitățile. Astfel, noi ne rugăm stăruitor la doctorii fără de arginți să alunge patimile întunecate și să aducă vindecarea trupului și a sufletului celor care suferă din greu.

În anul 586, Sfântul Grigorie de Tours, amintește în cartea sa – *Întru slava mărturisitorilor* – că „cei doi frați Cosma și Damian, medici de profesie, după ce au devenit creștini, vindecau infirmitățile bolnavilor doar prin meritul virtuților lor și intervenția rugăciunilor. Încoronați de suferință, au fost reuniți în ceruri și au săvârșit, pentru compatrioții lor, nenumărate minuni. Căci, dacă venea vreun bolnav, plin de credință, să se roage la mormântul lor, de îndată se și vindeca. Mulți mărturisesc de asemenea că acești sfinți apar în vedenii bolnavilor, le indică ce trebuie făcut; și, dacă

bolnavii au îndeplinit întru totul ce li s-a spus, se găsesc vindecați. În privința acestor sfinți am auzit multe lucruri, încât ar lua foarte mult timp să le povestesc: cred că ceea ce am spus până acum poate fi suficient".

Cei doi sfinți erau cunoscuți în Occident de un secol, iar în Orient, încă de mai devreme. Sfântul Grigorie nu amintește faptul că, deoarece au îngrijit de bolnavi în mod gratuit, ei au fost numiți și cei „fără de arginți". Din multitudinea de vindecări, ni se mai istorisește că sfinții au vindecat și o femeie pe nume Palladia. Bolnavă de foarte mult timp, își cheltuise toată averea pe la alți medici. Pentru a le mulțumi binefăcătorilor ei, Cosma și Damian, le-a oferit trei ouă. Aceștia au refuzat, însă femeia reuși într-un final să-l convingă pe Damian, care acceptă. Nemulțumit, Cosma declară că nu dorește să fie înmormântat lângă un frate atât de *interesat*. Din fericire, Domnul justifică gestul lui Damian. Acesta din urmă, s-a stins și el din viață la scurt timp și toți se întrebau unde va fi îngropat. Dar Dumnezeu a făcut o minune printr-o cămilă, pe care *doctorii* au vindecat-o și care glăsuind cu voce omenească le-a spus să nu se îndoiască și să-l pună pe Damian lângă Cosma pentru că Damian nu a acceptat ouăle de la femeie drept plată ci din respect pentru numele lui Dumnezeu. Sfintele trupuri ale doctorilor fără arginți au fost îngropate împreună în Thereman (Mesopotamia). După moartea lor s-au înfăptuit multe minuni.

Adevărate modele de medici, întrucât erau iubitori de oameni și neiubitori de arginți, tămăduind fără a pretinde vreo sumă de bani sau vreun alt fel de plată[259], sfinții Cosma și Damian au devenit eroii multiplelor culegeri în care se strâng mărturii despre diverse minuni, mult mai numeroase în limba greacă, decât în latină.

---

259. Textul din Pildele lui Solomon „cel ce umblă după câștig nedrept își surpă casa lui, iar cel ce urăște mita va trăi" (cap. 15, 27) trebuie să reverbereze și în sufletele medicilor de astăzi.

La Constantinopol, bolnavii veneau să doarmă în biserică sau în locuințe vecine și așteptau ca sfinții să vină. Uneori, ei vindecau instantaneu. Cunoștințele lor nu îi împiedică în nici un fel să apeleze la plantele medicinale. Foarte des bolnavii îi vedeau în vis, ca medici, sfinții examinându-i și indicându-le un remediu, spre exemplu, aplicarea unui unguent făcut din ceara strânsă în altar, sau din uleiul din candelele bisericii.

IX.3.1. Sfântul Pantelimon – *al medicilor ocrotitor și al bolnavilor deplin vindecător*

Sfântul Mucenic Pantelimon este unul dintre cei mai cunoscuți și mai venerați sfinți ai Bisericii. Pomenit în data de 27 Iulie, este numit „doctor fără de arginți”, relevându-se prin aceasta cum că el nu pretindea de la nimeni vreun fel de plată pentru binefacerile săvârșite. Este considerat ocrotitor al medicilor și vindecător al bolnavilor, fiind un model de medic următor lui Hristos.

Sfântul Pantelimon s-a născut în anul 284 la Nicomidia din părinții Eustorgios, senator păgân, și Evula, care era creștină; aceștia i-au dat numele de Pantoleon, care în traducere înseamnă „cel în toate puternic ca un leu”. Copilul a fost încredințat spre educație lui Eufrosin, medic de renume, el ajungând după puțină vreme la o cunoaștere desăvârșită a artei medicale într-atât încât împăratul Maximian, care îi remarcase calitățile, intenționa să îl ia la palat ca medic particular. Cum tânărul trecea în fiecare zi prin fața casei unde locuia preotul Ermolae, acesta din urmă ghicí după ținuta tânărului, noblețea sufletului său și, deschizând ușa casei, cu politețe l-a invitat să intre pentru o discuție. Ermolae dorea să încerce să îl prindă pe Pantoleon în năvodul pentru împărăția cerurilor. Pantoleon s-a supus bătrânului venerabil.

Ermolae l-a salutat cu căldură, întrebându-l care îi este numele, ce caută și care este poziția lui. Tânărul a fost direct în răspunsurile pe care le-a dat. A adăugat că răposata sa mamă fusese creștină, dar că tatăl său este un idololatru. Ermolae a spus: „Dar, copile, care religie o iubești mai mult?” Pantoleon a răspuns: „Când mama mea era în viață, întotdeauna mă îndemna să devin creștin când ajung major, aceasta fiind și dorința mea. Dar când mama mea a răposat pe când eu eram copil, lăsându-mă singur cu tatăl meu, el a insistat să păstrez religia lui. Pentru că era o ambiție a sa ca eu să îl onorez pe împărat”. Ermolae a întrebat apoi: „Copilul meu, care este domeniul pe care îl studiezi?” Tânărul a răspuns: „Medicina, onorabile bătrân, așa cum este predată de Asklepios, Hippocrates, Galen și alți învățați ai acestei științe. Aceasta este profesia pe care tatăl meu, Eustorgios, a preferat-o pentru mine în defavoarea tuturor celorlalte. Mai mult, profesorul meu Eufrosin m-a încurajat să urmez aceste studii, crezând că voi excela ca și un doctor care va trata orice fel de boală”.

Ermolae, auzind cuvintele lui, a considerat că era momentul potrivit pentru a-i vorbi despre adevăratul Doctor. El i-a spus lui Pantoleon: „Crede-mă, tinere, când spun că arta lui Asklepios, Galen și a celorlalți doctori antici, pe care tu o studiezi, poate să ofere foarte puțin ajutor celor care studiază lucrările lor. Mai mult, zeii pe care Maximian îi venerează nu sunt nimic mai mult decât manifestări invocate din fabule mincinoase pe care oamenii le cred. Adevăratul Dumnezeu este unul: Iisus Hristos. Dacă tu vei crede în El cu toată inima ta, El va vindeca orice boală fără aplicarea nici unei plante medicinale. Prin harul Lui, El curăță leproșii, mântuiește pe cei posedați de demoni, oprește hemoragiile și vindecă și alte boli implacabile și incurabile. Într-adevăr, ar fi mai ușor să numeri nisipul din mări și stelele de pe cer decât să măsori minunile lui Hristos. Chiar și acum, în orice oră și orice loc, El stă lângă slujitorii Lui și îi ajută, săvârșind

minuni mai mari decât atunci când era pe pământ. Căci Hristos a spus că cel care crede în El va face lucrări mari și minunate. El a promis acestea și alte daruri copiilor Lui care Îl iubesc. Căci noi, ca moștenitori ai lui Dumnezeu și moștenitori împreună cu Hristos, vom fi făcuți moștenitori ai împărăției Lui".

Pantoleon, ascultând aceste promisiuni, a simțit o fericire copleșitoare în inimă. A judecat că tot ceea ce a auzit este adevărat și drept. El și-a dorit să îndepărteze eroarea de necredință a tatălui său și să accepte cuvintele credincioasei sale mame, ale cărei învățături pioase le onora și le iubea. A răspuns astfel: „Ceea ce ai spus, înțeleptule, am auzit de multe ori de la mama mea în trecut. O priveam, de asemenea, în timp ce își făcea rugăciunile către Dumnezeu, pe care nu numai că îl numea Domn, ci îi și invoca ajutorul". Pantoleon și-a exprimat mulțumirile pentru sfatul oferit de Ermolae. S-a dus apoi în drumul lui. Era fericit să își ridice sufletul și ochii trupești către Rai, în timp ce șoptea cuvinte de slavă și de laudă Domnului. Era recunoscător pentru că fusese mântuit de eroarea și întunecimea idolilor.

După moartea părinților, a slobozit pe toți sclavii, iar averea familiei a împărțit-o săracilor. Deoarece nu primea plată pentru tratamentele pe care le făcea, este numit „doctor fără de arginți". Din cauză că era căutat de mulți bolnavi, ceilalți medici din Nicomidia deveniseră invidioși pe el și, fiindcă îngrijise un creștin tocmai chinuit din ordinul împăratului, ei profitară de ocazie pentru a-l denunța pe Pantoleon la împărat. Pentru credința și dragostea tânărului Pantoleon față de Hristos, împăratul Maximian poruncește ca acesta să fie supus unor chinuri groaznice, după care decide să-i fie tăiat capul.

În timpul tortúrilor, prin minune, se vindeca de fiecare dată. Aruncat să fie sfâșiat în groapa cu fiare sălbatice, a rămas neclintit în credința sa. Ostașii tocmiți să-i taie capul, înspăimântându-se, au strigat: „Roagă-te pentru noi, omule sfânt, ca să ni se ierte păcatele!". Îndemnați chiar de sfânt

să-și îndeplinească porunca primită de la împărat, călăii s-au apropiat, au sărutat trupul sfântului, apoi unul dintre ei a luat sabia și a executat ordinul. Când i-a fost tăiat capul, nu a curs sânge, ci lapte, iar măslinul de care a fost legat Fericitul Pantoleon s-a umplut tot de roade. În momentul morții sale, din cer s-a auzit cuvântul: „Slujitor credincios, dorința ta va fi acum îndeplinită, porțile cerului îți sunt deschise, cununa ta e pregătită. Vei fi de-acum înainte adăpost deznădăjduiților, ajutor celor încercați, doctor bolnavilor și teroare demonilor. De aceea, numele tău nu va mai fi Pantoleon, ci Pantelimon (care înseamnă *prea milostiv* – n.n.)".

Spre a nu lua creștinii cinstitul trup al sfântului, acestuia i s-a dat foc, însă o altă minune a mărturisit vrednicia aceluia. Credincioșii au scos din cenușă trupul neatins de foc al lui Pantelimon și l-au îngropat cu mare cinste, în anul 303. Moaștele sale au fost cinstite de la bun început de creștini, iar în timpul prigoanelor au fost păstrate ca odoare de mare preț. Sfântul Pantelimon este considerat ocrotitorul medicilor și tămăduitor al bolnavilor.

IX.3.2. Câteva minuni săvârșite de Sfântul Pantelimon[260]

La scurt timp după prima discuție cu Sfântul Ermolae, tânărul Pantoleon a început să îl viziteze cu regularitate pe acesta și a fost inițiat de el în tainele credinței.

---

260. Aceste vindecări minunate relatate aici nu sunt menționate în Sinaxarul pe care-l avem în limba română, de aceea am decis să le traduc din *The Great Synaxaristes of The Orthodox Church*, Translated from the Greek, Holy Apostles Convent, Buena Vista, Colorado, 2008, p. 1202-1230.

Într-o zi, pe când se întorcea de la Eufrosin, găsi pe drum un copil, ce murise după ce fusese mușcat de o năpârcă. Atunci Pantoleon, vrând să probeze adevărul promisiunilor lui Ermolae, l-a chemat în ajutor pe Hristos și îndată copilul se ridică iar năpârca muri. Atunci el alergă la Ermolae și, plin de bucurie, ceru să primească Sfântul Botez.

Odată, când un bărbat orb a fost condus la casa lui Eustorgios, rudele suferindului au bătut la ușă și au întrebat: „Este Pantoleon, doctorul, acasă?" Sfântul doctor, când i-a auzit el însuși, și-a invitat și tatăl, Eustorgios, ca să vadă împreună pacientul. Pantoleon l-a întrebat pe bărbatul orb ce dorește. Pacientul a răspuns cu franchețe: „Îmi doresc lumina ochilor, doctore. Căci nimic nu este mai dulce omului decât puterea vederii. Îți cer să ai milă de nenorocirea și de suferința mea. Ai milă de mine, nefericitul! Căci mulți doctori au promis să îmi înapoieze văzul, dar nu au reușit. Ei doar mi-au prădat averea în schimbul medicamentelor, de la care nu am primit nici un beneficiu. Într-adevăr, puțina vedere pe care o mai aveam am pierdut-o împreună cu banii mei. Eu, nefericitul, am ajuns sărac". Nobilul Pantoleon a răspuns: „De vreme ce ți-ai cheltuit toată averea și toate proprietățile pe doctori, chiar dacă nu ai obținut nimic, atunci eu la ce să mă aștept dacă te vindec?" Bărbatul a răspuns: „Orice mai rămâne din averea mea îți voi oferi cu drag ție". Pantoleon a răspuns: „Boala ochilor tăi poate fi vindecată doar de adevăratul Dumnezeu, folosindu-mă pe mine ca pe un instrument al Lui. Cât despre banii pe care mi i-ai promis, tu trebuie să mergi și să îi împarți săracilor". Făcu semnul crucii pe ochii orbului, rugându-se lui Hristos și pe loc bărbatul își recăpătă vederea, nu numai a ochilor trupului ci și ai sufletului, căci el înțelese că Hristos îl vindecase. Fu botezat de Sfântul Ermolae împreună cu Eustorgios – tatăl Sfântului Pantelimon, care nu după multă vreme adormi și el în pace[261].

---

261. *Cf. The Great Synaxaristes of The Orthodox Church*, p. 1204-1206.

Venerarea sfântului martir doctor fără de arginți în Biserica Ortodoxă Rusă era deja cunoscută în secolul al XII-lea. Prințul Izyaslav, fiul lui Mstislav cel Mare, avea o icoană a sfântului pe coiful său. Prin mijlocirile sfântului, el a rămas în viață în timpul unei bătălii din anul 1151. De ziua marelui martir, forțele rusești au câștigat două victorii navale împotriva suedezilor (în 1714 lângă Hanhauze și în 1720 lângă Grenham).

Părți ale sfintelor moaște ale marelui martir Pantelimon au fost împărțite în toată lumea. Capul său este acum în Mănăstirea rusească Sfântul Pantelimon din Sfântul Munte Athos.

Sfântul Pantelimon, după moartea sa, a săvârșit multe vindecări de diverse boli și posedări demonice. Din păcate, nu multe dintre nenumăratele lui miracole au fost consemnate[262]. Părinții de la Mănăstirea athonită erau conștienți de multe lucrări de vindecare, dar nu au ținut nici o evidență scrisă. Mănăstirea, totuși, a păstrat hrisoavele și darurile oferite de împărați și prințese. Domnitorul Ioan Nicolae al Moldovei consemnează în iulie 1744, că o ciumă teribilă a făcut ravagii, decimând populația. S-a organizat o procesiune cu o parte din moaștele sfinte, mai precis cinstitul cap al Sfântului Pantelimon, fiind săvârșite rugăciuni de invocare a ajutorului divin. Rezultatul a constat într-o multitudine de minuni. Domnitorul Ioan Nicolae, în semn de mulțumire către sfântul doctor fără de arginți, a trimis ofrande și daruri Mănăstirii Sfântului Pantelimon din Athos. În 1750 și 1754, cinstitul cap al Sfântului Pantelimon a fost din nou adus în Moldova, săvârșindu-se iarăși o multitudine de minuni.

---

262. Relatarea câtorva dintre minunile sale consemnate la Mănăstirea athonită *Sfântul Pantelimon*, au fost prezentate într-un periodic: „A Collection of Miracles of the Holy Great-Martyr and Healer Pantelimon Performed in Recent Times”, în *Orthodox Life*, Vol. 40, Nr. 4, 1990, p. 7-15.

În anul 1735, Mănăstirea rusească Sfântul Pantelimon de la Muntele Athos a trecut sub controlul grecilor. Doi factori au condus la declinul mănăstirii: stilul de viață idioritmic și pierderea ajutorului financiar al Rusiei. Corpul de guvernare athonit de la Protaton a recomandat patriarhului de Constantinopol de atunci, Calinic, închiderea mănăstirii. Însă, Dumnezeu și martirul Său au *aranjat* altfel această problemă. Patriarhul, inspirat de Dumnezeu și de sfântul Său, a căutat să restaureze mănăstirea și să stabilească un monahism cenobitic. Patriarhul Calinic a cerut ajutorul bătrânului Sava de la Schitul Xenofont. Acesta a petrecut patru ani în Constantinopol strângând bani pentru Mănăstirea Sfântul Pantelimon. Multe minuni au avut loc în capitală, mai ales atunci când cinstitul cap al sfântului a fost adus acolo de la Athos. Orbii și-au recăpătat vederea, leproșii au fost curățiți, iar cei posedați de demoni au fost exorcizați. Bătrânul Sava cu greu putea face față tuturor cerințelor de a fi *vizitat*. Dar apoi războiul a izbucnit între Turcia și Rusia, care a rezultat în pierderea asistenței financiare din partea Patriarhului Calinic. Atunci doctorul fără de arginți Pantelimon a luat parte la reconstrucția propriei sale mănăstiri. A săvârșit multe minuni care l-au ajutat pe noul egumen al mănăstirii, bătrânul Sava. Însemnătatea succesului bătrânului Sava cu moaștele sfântului a fost atât de mare încât el a fost amenințat de către musulmani, care simțeau că islamismul era eclipsat în fața reușitelor sfântului. Totuși, viața bătrânului athonit a fost protejată de Sfântul Pantelimon împotriva tuturor vicleșugurilor malefice.

În vremea aceea, s-a întâmplat ca Scarlat Calimachi, ce avea să ajungă domnitor al Moldovei († 1821), să cadă pradă unei boli grele. Doctorii au diagnosticat boala ca fiind incurabilă. Familia suferindului l-a invitat pe bătrânul Sava în vizită. El s-a rugat la mucenicul Pantelimon să îl însănătoșească. Scarlat a promis că, dacă marele mucenic îl va vindeca,

va construi mănăstirea de pe muntele Athos în cinstea lui. După ce bătrânul Sava a ținut o slujbă de invocare a ajutorului sfântului și de binecuvântare a apei (sfeștanie), l-a stropit pe Scarlat cu apă sfințită. Acestuia din urmă i s-a spus apoi să bea o fiertură amestecată cu apă sfințită, care conținea ierburi de pe Muntele Athos. În următoarea zi, el și-a revenit complet. Scarlat Calimachi s-a ținut de cuvântul dat, care privea construirea mănăstirii. După câțiva ani, a urmat la tronul Moldovei (1806) și a ridicat mănăstirea Sfântul Pantelimon din Muntele Athos în apropierea mării. Domnitorul moldovean a zidit din temelie biserica centrală și imensa trapeză, poate cea mai mare din tot Muntele Athos, la care se adaugă clopotnița și o parte din corpul chiliilor. Este o zestre care dăinuie; hrisoavele vechi și chiar cronicarii și monahii ruși și greci consemnează toate acestea în letopisețele vremii. Această mănăstire a fost mai târziu extinsă și mărită cu ajutorul daniilor venite din Rusia.

O dată, sfântul a acționat ca mijlocitor și în timpul domniei otomane. Un doctor de la curte avea o singură fată, care era posedată de un demon. Doctorul de la curte, un papistaș, nu știa cum ar putea remedia situația. A afirmat că ar da orice în schimbul mântuirii fetei. În această perioadă, bătrânul Sava era în Constantinopol, iar cinstitul cap al Sfântului Pantelimon săvârșea multe vindecări care sporeau slava lui Hristos în oraș. Doctorul, chiar dacă era romano-catolic, a dorit să îl invite pe bătrân cu acea parte din sfintele moaște acasă la el. Sava a venit și a ținut o slujbă de invocare a ajutorului sfântului în prezența fetei posedate, care era legată în lanțuri de un perete pentru a se evita orice fel de violență din partea ei. Aceasta era nu numai pentru siguranța celorlalți, dar și pentru siguranța propriei persoane. Bătrânul Sava i-a permis să sărute moaștele sfinte. Doctorul l-a invitat pe bătrân să petreacă noaptea în casa lui ca oaspete de onoare. Bătrânul nu a putut refuza. Sava s-a rugat în timpul

nopții la sfântul doctor Pantelimon. Avea moaștele așezate în camera în care fata bolnavă era încătușată.

În ziua următoare, când fratele Sava, doctorul și rudele fetei au intrat în cameră, au avut parte de o imagine surprinzătoare. Fata era sănătoasă și întreagă la minte. Mult prețuitul și minunatul cap al Sfântului Pantelimon care era așezat pe platou izvora mir frumos mirositor. Întreaga familie s-a bucurat și l-a slăvit pe Dumnezeu și pe martirul Său, Pantelimon. Toți au cerut să fie primiți în sânul Bisericii Ortodoxe, lucru pe care bătrânul Sava l-a făcut cu bucurie. Cât despre mirul care era izvorâse din cinstitul cap al mucenicului, bătrânul Sava l-a lăsat fetei, spunând că pentru ea și doar în camera ei Hristos a ales să ofere acel dar cu bună mireasmă.

Din nou, în timpul stăreției bătrânului Sava, un doctor a fost angajat pentru a avea grijă de nevoile fraților de la Mănăstirea Sfântul Pantelimon. El intenționa să *servească* mănăstirea în două moduri – nu numai în calitate de doctor, ci și ca un călugăr bun. Cu aceste intenții bune au venit și tentațiile care apar de obicei o dată cu promisiunea de a-l sluji pe Dumnezeu. Fidelitatea și dragostea lui pentru Dumnezeu au fost supuse la un test. Diavolul continua să îi sugereze că ar putea să îl mulțumească mai bine pe Dumnezeu prin punerea în aplicare a talentelor și a darurilor sale în lume, unde erau mai multe oportunități de a face bine. Această propunere îi era prezentată într-un mod foarte atractiv. Diavolul îi amintea că în lume nu numai că putea face bine, dar ar putea să se descurce mai bine el însuși, departe de privațiunile asociate vieții monahale. Faptul că doctorul avea o profesie profitabilă și o sumă semnificativă de bani, deja făcea amăgirile pioase ale diavolului și mai atrăgătoare. Apoi, doctorul a declarat că intenția sa de a deveni călugăr nu era fondată. În suflet, își dorea să trăiască în lume în așa fel încât să îl bucure și pe Dumnezeu și să nu își provoace sieși mari inconveniențe.

În ziua în care a planificat să plece din mănăstire, unii dintre frați au venit să își ia rămas bun. Au fost îngroziți să îi găsească trupul complet desfigurat de edem. Carnea lui umflată îl tortura atât de tare, că nu mai putea merge. Părul de pe cap și din barbă îi căzuse. Vocea lui abia putea fi auzită. Nu semăna în nici un fel cu doctorul despre care știau că ieri fusese perfect sănătos. Doctorul simțea cum viața lui se scurge. A dat dispoziție ca banii și proprietățile lui să fie transferate stareţului și mănăstirii. Apoi l-a implorat pe stareț să vină și să-i citească deasupra capului rugăciunile de iertare înainte să moară.

Părintele Sava s-a grăbit să-l viziteze pe suferind, ducând cu el părticica din moaștele sfinte, și anume cinstitul cap al Sfântului Pantelimon. Frații au săvârșit rugăciuni dinaintea icoanei Sfântului, cerând dumnezeiasca sa mijlocire. După ce au adus rugăciuni și litanii, au săvârșit și o slujbă de sfințire a apei. Doctorul bolnav a fost stropit cu apă sfințită. Moaștele sfinte au fost ridicate de stareț, care a făcut semnul crucii cu ele deasupra suferindului. Doctorul, pocăindu-se, a cerut iertare fraților și stareţului. O dată cu căința lui, umflăturile au început să se facă tot mai mici până au dispărut. Odată vindecat, el i-a mulțumit vindecătorului lui, Sfântul Pantelimon, și a promis să rămână la mănăstirea doctorilor fără de arginți până la sfârșitul zilelor sale. I s-a dat numele Filoteu. După cinci ani, fratele Filoteu a trecut la viața cea veșnică.

Vom mai istorisi încă o minune din timpul stăreției părintelui Sava. Un nou călugăr s-a alăturat obștii monahale a Sfântului Pantelimon. Numele lui era Azarie. Prin faptele sale și prin lipsa lui de zel, era instabil în decizia lui de a-l servi pe Dumnezeu ca monah. Pe baza inconstanței sale, diavolul era convins să-l întoarcă de la stilul de viață monahicesc. Mai întâi s-a gândit să îl ispitească să se întoarcă la fosta lui viață de familie, unde era îngrijit și răsfățat. La

mănăstire, chiar de la început, a fost repartizat la bucătărie pentru a face mâncare pentru muncitori. După cum s-a constatat, s-a dovedit foarte eficient în îndeplinirea datoriilor lui, astfel încât lucra cât trei oameni. Diavolul a încercat să îl atragă înapoi în lume, invocând pretextul că era nevoie de el să săvârșească fapta caritabilă de a crește trei orfani din familia lui. Războiul spiritual pe care Azarie l-a îndurat a fost lung și dureros. Chiar și după ce anii au trecut, iar orfanii au ajuns la vârsta majoratului și nu mai aveau nevoie de un tutore, a decis să părăsească mănăstirea – în ciuda insistențelor părintelui Sava și a fraților din mănăstire.

Cum trecea printre porțile mănăstirii, a văzut că în locul golfului în care mănăstirea era situată, era o câmpie vastă care se întindea dinaintea lui. A fost surprins de alterarea inexplicabilă a geografiei și a meditat la ce ar putea să însemne aceasta. Dintr-o dată, a auzit trei armăsari care duceau călăreți ce păreau a fi necredincioși arabi. Veneau cu repeziciune către el din partea opusă a peninsulei athonite. Au părut că au ajuns la porțile mănăstirii aproape dintr-o dată. Azarie a văzut un tânăr, în jur de 18 ani, ieșind de pe porțile mănăstirii. Ținea un toiag în mână. Ca și cum ar fi fost proprietarul acelui sălaș sfânt care tocmai a fost atacat de hoți, el i-a lovit pe cei trei intruși cu toiagul său. Azarie, mirat de spectacol, îl putea auzi batjocorindu-i pe călăreți, spunând: „Pe cine căutați aici, copii ai pierzaniei? Nu vă ajunge focul gheenei? Ați vrea să furați și o oaie de pe proprietatea mea? Nu aveți ce căuta aici, plecați!” La acest ordin și din cauza loviturilor de toiag, călăreții au dispărut.

Tânărul era milostivul Pantelimon care a alungat pe demonii ce veniseră deghizați în călăreți malefici pentru a fura un miel din turma sfântului, care era patronul spiritual al mănăstirii. Mielul, Azarie, a privit această viziune. Atunci tânărul s-a întors întristat către Azarie și l-a certat: „De ce

nu îmi oferi nici un fel de pace? De ce mă superi din nou și din nou?” Apoi tânărul l-a lovit pe Azarie în partea dreaptă. De atunci, Azarie nu a mai putut nici să se așeze, nici să se ridice fără ajutor. Nu putea nici să stea în picioare, nici să meargă fără ajutor sau fără o cârjă. Miraculoasa intervenție a sfântului a fost, de fapt, un dar milostiv. Azarie, datorită neputinței lui, a decis în sfârșit să rămână în mănăstire. După acest episod, el a fost pus să păzească porțile mănăstirii. A fost chemat la Domnul în anul 1836.

Moaștele Sfântului Pantelimon au fost răspândite în toată lumea creștină, spre alinarea și vindecarea credincioșilor suferinzi. Multe biserici, capele, paraclise, mănăstiri, spitale, cabinete și instituții medicale sunt puse sub ocrotirea Sfântului Mucenic Pantelimon.

La noi în țară, Catedrala Mitropolitană din Iași, Catedrala Episcopală din Galați păstrează, cu mare bucurie, ca pe un odor prea scump, câte o părticică din sfintele sale moaște. În București, multe biserici oferă spre închinare credincioșilor câte o părticică din cinstitele moaște ale Sfântului Doctor fără de arginți Pantelimon: Biserica Sfântul Pantelimon, Mănăstirea Plumbuita, Biserica Sfântul Stelian Lucaci, Biserica Stavropoleos, Biserica Sfântul Dumitru Poștă, Biserica Adormirea Maicii Domnului-Precupeții Noi, Biserica Sfântul Antonie cel Mare, Biserica Sfântul Alexie.

Sfântul Pantelimon este un izvor nesecat de leacuri, vindecând boli și mântuind de diverse suferințe. Astfel, marele martir și vindecător este invocat în Taina Sfântului Maslu, la sfințirea apei și în rugăciunile pentru cei bolnavi.

O, binecuvântat doctor, icoană și nume al milei, să mijlocești în fața lui Hristos ca noi să primim iertare, căci tu ai luptat lupta cea dreaptă și ți-ai dat viața în mâinile Domnului, ca mucenic, în numele Lui! Amin.

IX.4. Sfântul Ierarh Nectarie din Eghina – vindecătorul de cancer

Sfântul Ierarh Nectarie (1846-1920), făcătorul-de-minuni din Eghina (Egina), a fost Mitropolit al Pentapolei (Libia), director al Seminarului Rizareios și întemeietor al Mănăstirii Sfânta Treime, în insula Eghina. Cultul său ca sfânt al Bisericii a fost oficial recunoscut de Patriarhia Ecumenică din Constantinopol în anul 1961. Prăznuirea sa se face la data de 9 Noiembrie.

Fericitul ierarh Nectarie a fost un mare isihast și un mare lucrător al rugăciunii lui Iisus, care i-a adus multă pace, bucurie, blândețe și îndelungă răbdare. Pentru viața sa îmbunătățită, Dumnezeu l-a învrednicit pe Cuviosul Nectarie de harul Duhului Sfânt. Pentru aceasta mulți bolnavi și săraci alergau la biserica mănăstirii din Eghina și cereau ajutorul lui. Aceștia se vindecau cu rugăciunile fericitului Nectarie, căci Dumnezeu îl învrednicise de darul facerii de minuni.

Multe sunt minunile săvârșite în timpul vieții sale, așa că oamenii din Eghina l-au considerat protectorul și patronul lor spiritual, recunoscând deschis puterea sa de a face minuni, pe care o primise de la Dumnezeu. Minunile sfântului au fost multe. Cei posedați de demoni au fost mântuiți, cei paralizați au putut din nou să își folosească membrele atrofiate, membrele celor ologi au fost îndreptate, cei care se aflau în pericol pe mare au fost protejați, și, în cazul fiecărei nenorociri, sfântul Nectarie s-a arătat ca fiind un grabnic ajutător și un neobosit protector. Numele lui a devenit cunoscut în fiecare colț al lumii, astfel încât vestea minunilor lui a ajuns până la capătul lumii. Cei din Grecia, Europa și America de Nord care l-au urmat cu credință, l-au găsit ca fiind mult folositor. A apărut, de asemenea, în visele

multora, ajutându-i la nevoie. Multe biserici au fost puse sub ocrotirea sa. Biserica din Hania, Creta, având o parte din moaștele sfântului, a consemnat multe minuni săvârșite de Sfântul Nectarie pentru cei care i-au venerat moaștele cu ardoare.

Renumele sfântului a crescut mereu datorită minunilor pe care le săvârșea. Precum am menționat deja, darul lui de a face minuni, prin urmare, s-a manifestat încă de când era în viață[263].

Era o femeie care suferea de dureri îngrozitoare de cap și care nu reușea să găsească un leac la doctori. Ea a mers la sfânt, care a rostit o rugăciune ce a avut efect vindecător pentru dânsa. Un bărbat din Lamia, care suferea de nebunie, a mers la sfânt. După ce Sfântul Nectarie a citit rugăciuni de exorcizare deasupra capului său, el a fost mântuit și s-a întors în patria sa natală sănătos și slăvindu-l pe Dumnezeu. Una dintre maici suferea de o paralizie care îi afecta capul. Când sfântul ținea Sfânta Liturghie, în momentul în care el împărtășea, ea a văzut că strălucea de lumină divină. A ezitat să se apropie și el a înțeles. Dar a întrebat-o: „De ce nu te apropii? Apropie-te". Atunci ea a luat Sfânta Împărtășanie din mâinile sfântului. El i-a atins ceafa și numaidecât dânsa a fost eliberată de boala ei, prin intervenția minunată a sfântului.

O fetiță de șapte ani din satul Halasmene suferea de ani de zile de o febră foarte mare care nu înceta. Părinții au adus-o pe fată dinaintea sfântului, care a vindecat-o complet.

O altă fecioară, care era logodită, suferea de o boală neuropată, altfel spus, delir. Sfântul a simțit că ea era victima

---

263. În continuare, vom enumera doar câteva dintre minunile Sfântului Cuvios Nectarie pe care le-am aflat consemnate succint în sinaxarul pe care l-am mai citat deja: *The Great Synaxaristes of The Orthodox Church*, 9 November, Translated from the Greek, Holy Apostles Convent, Buena Vista, Colorado, 2002, p. 305-315.

magiei și a unei energii și influențe satanice. Ea a mers la sfânt și s-a spovedit. După ce sfântul a citit anumite rugăciuni deasupra capului ei și și-a pus veșmintele arhierești deasupra ei, ea a fost mântuită prin darul lui Dumnezeu invocat de Sfântul Nectarie, făcătorul de minuni.

Au fost consemnate nenumărate vindecări miraculoase ale unor boli considerate incurabile. Unele dintre tămăduiri au fost înregistrate într-un codex special păstrat la mănăstire, în timp ce altele au circulat prin intermediul periodicelor și al cărților. Din cauza spațiului limitat, nu este scopul acestei lucrări acela de a oferi o relatare amplă a minunilor sfântului. Totuși, vom continua descrierea câtorva dintre ele. Multe dintre aceste miracole s-au produs prin intermediul uleiului de la candela care veghea mormântul său (după mutarea sfântului la Domnul), sau prin așezarea icoanei sfântului lângă pacient. Și o serie de medici și oameni de știință au recunoscut și au mărturisit minunile săvârșite de Sfântul Nectarie.

După chemarea la Domnul a sfântului, o fecioară, Constantina Makris, din Kokla, Teba, în anul 1922, a căutat izbăvirea de un duh necurat care o chinuia încă de când era fetiță. Părinții ei au auzit de minunile și puterea taumaturgică a sfântului, așa că au venit cu credință arzândă, împreună cu fiica lor aflată în suferință, la Eghina pentru a cinsti mormântul sfântului ierarh. Constantina s-a închinat la mormântul sfântului și a stat câteva zile la mănăstire. A redobândit sănătatea pe care și-o dorea atât de mult, slăvindu-L pe Dumnezeu și pe Sfântul Nectarie, făcătorul de minuni. Apoi Constantina a luat hotărârea de a rămâne la mănăstire și de a se afierosi cu totul lui Dumnezeu devenind maică. I s-a dat numele de Cecilia.

O altă fecioară, orfană de la o vârstă fragedă, s-a dus să locuiască cu mătușa ei, Anna Yannikios. Dintr-o dată, în ianuarie 1925, a fost posedată de un duh necurat care o

tortura într-un mod înfiorător. De fiecare dată când demonul răuvoitor auzea numele de Nectarie, îi provoca victimei sale convulsii. Rudele fecioarei nu puteau să fie martore la tirania la care ea era supusă. Era în mai, în ziua de Rusalii, când au decis să o ducă la mormântul sfântului și să caute un leac. Când au ajuns la mănăstire, demonul i-a provocat fetei convulsii violente și a fost necesar ca maicile să o lege cu frânghii și să o ducă la mormânt. Numai martorii oculari au putut descrie cât de cât adecvat răutatea demonului care o domina pe biata fecioară. Atunci mormântul sfântului a început să „vibreze”! După ce a trecut ceva timp, duhul cel rău a eliberat-o pe fată. Atunci fecioara a decis să se consacre cu totul Domnului. A dorit să rămână maică la mănăstire și i s-a dat numele Metrodora.

O altă femeie, pe nume Stella Mavrakis, mătușa unui copil în clasa întâi a școlii primare, pe nume Hercules Mavrakis, a oferit următoarea relatare. Era anul 1952 când nepotul ei, Hercules, având atunci șase ani, a fost înscris la Școala Nr. 9 din Hania, Creta. În luna mai, el s-a jucat afară, în fața casei sale. Și-a servit cina în acea seară și s-a dus la culcare fiind perfect sănătos. Dimineață, mama sa, Marina Mavrakis, a încercat să îl trezească pentru a merge la școală, dar l-a găsit paralizat. A chemat imediat doctorul, Constantine Hiotakis, care a diagnosticat pacientul cu tuberculoză cerebrală acută. A menționat că nu există nici o speranță a vreunui leac sau a supraviețuirii, și că pruncul nu va mai trăi decât câteva ceasuri. Împotriva dorinței părinților, doctorul a făcut o puncție în coloana vertebrală. Examinarea fluidului a dezvăluit că diagnosticul doctorului fusese corect. Mătușa, cerându-i doctorului să îi vorbească între patru ochi, s-a plâns de maniera dură în care le-a declarat părinților că nu mai există nici o nădejde. În timp ce mătușa micuțului se îndrepta către farmacie, și-a amintit de faima Sfântului Nectarie, care era venerat chiar și în

Creta. Atunci și-a amintit că era o familie de localnici care aveau o icoană a făcătorului de minuni. I-a vizitat și i-a implorat cu lacrimi să îi împrumute icoana, ca să poată face semnul crucii cu ea deasupra nepotului ei. Chiar în momentul în care mătușa lui cerea icoana, nepotul a strigat brusc la bunica și mama lui: „Încetați să mai plângeți, și mă voi face bine. Sfântul Nectarie mi-a spus asta”. Ambele femei l-au întrebat: „Dar când, copile, și cum ți-a spus el asta?” Băiatul a răspuns: „Sfântul a venit aici. Mi-a apărut în chip de bătrân cu o barbă foarte lungă. M-a mângâiat pe obraz și mi-a spus: Spune-le bunicii tale și mamei tale să nu mai plângă. Eu te voi face bine. Nu îl asculta pe doctor. Mătușa ta s-a dus chiar acum să aducă …’ „. Chiar atunci mătușa a intrat în casă cu icoana și medicamentul. Înainte ca mătușa să urce al doilea și al treilea rând de scări care duceau către cameră, tânărul Hercules a strigat: „Mătușa mea Stella îl aduce pe Sfântul Nectarie!” Când mătușa a intrat în cameră, s-a mirat cum de a știut băiatul aceasta și l-a întrebat. El a exclamat: „Sfântul mi-a spus!” Atunci ea s-a apropiat cu icoana și a făcut cu ea semnul crucii deasupra capului lui Hercules. Apoi el i-a spus mătușii sale ce văzuse. Icoana a fost apoi strecurată în interiorul cămășii de noapte a băiatului, pe pieptul lui. După ce a fost binecuvântat de icoană, mâinile lui lipsite de simțire au început să se miște încet. Le-a adus până la icoană, a prins-o și a strâns-o în brațe. Apoi și-a înclinat capul către dreapta și a căzut într-un somn adânc. L-au lăsat să se odihnească în timp ce au ars tămâie în cameră și au citit rugăciuni de invocare a ajutorului sfântului. După două ore, băiatul și-a revenit și a strigat: „M-am făcut bine!” S-au grăbit cu toții la căpătâiul lui și au tras păturile de pe el. Își mișca toate membrele. Chiar în acel moment, doctorul, deși nu fusese chemat, a venit în vizită. A spus că a venit să fie alături de băiat până la sfârșit. Chiar și în timp ce se apropia de casa familiei Mavrakis, se

gândea că va găsi copilul deja mort. Când a intrat în casă și a găsit totul în liniște și pace, a întrebat pe una din rudele băiatului: „Cum este Hercules?” Atunci l-a auzit chiar pe băiat răspunzând: „Sunt bine”. Doctorul l-a examinat și i-a spus: „Nu te bucura de această îmbunătățire bruscă; uneori apare chiar înaintea morții”. Apoi a plecat, spunând că în câteva zile totul se va sfârși. A mai venit să îl viziteze pe băiat încă de două ori într-o perioadă de opt zile. În ziua a treia, el a spus: „Băiatul poate să mănânce”. Abia în ziua a opta a recunoscut: „El nu mai are nevoie de mine”. Abia atunci a admis că numai un miracol l-a putut vindeca pe băiat. Astfel, Hercules Mavrakis s-a bucurat de redobândirea sănătății prin intermediul ajutorului minunat al Sfântului Nectarie.

Din cauza limitei de spațiu, mai relatăm doar una dintre minunile sfântului. După zilele de Paști, vasul cu aburi Corinthia a tras în portul Eghina. La bord se afla Ioannis Kriaris, un membru al echipajului, împreună cu soția lui, Katherine. Aceștia locuiau în Atena. El făcea un pelerinaj la mănăstirea sfântului pentru a se închina moaștelor lui. Primise o mare binefacere din partea cuviosului Nectarie și dorea să ofere în dar un vapor mic din aur realizat pentru a comemora un eveniment minunat. El a povestit următoarele: în martie 1956, vasul cu aburi ieșise din apele Italiei când s-a produs o ruptură în porțiunea de carenă din spatele etamboului. S-a ridicat imediat tot echipajul în picioare. Kriaris, știind că se aflau în pericol de a se scufunda, a invocat cu credință puternică intervenția rapidă a Sfântului Nectarie pentru a salva echipajul și carena vasului. Sfântul, recunoscut ca fiind grabnic ajutător celor credincioși și virtuoși, a apărut dinaintea căpitanului vasului și l-a liniștit, spunând: „Nimic nu i se va întâmpla nici echipajului, nici vasului, deoarece eu vă voi ajuta”. Apoi, într-o mod minunat el a improvizat un acoperiș pentru carenă care i-a

ferit de pericol. În ciuda vremii rele, ei au ajuns în primul port italian integri și nevătămați. Acolo au reparat ruptura. Cu lacrimi în ochi, oamenii îl slăveau pe Sfântul Nectarie și îi mulțumeau din inimă pentru că i-a salvat de la înec.

Multe alte minuni au fost consemnate în diferite cărți, dezvăluind prezența și asistența miraculoasă și taumaturgică a sfântului în fiecare parte a lumii pentru cei care l-au chemat cu smerenie și credință. Sunt foarte bine documentate cazurile de izbăvire a celor posedați de demoni, de vindecare de sterilitate și de salvare din situații periculoase. Vindecările de cancer în orice parte a corpului sunt binecunoscute. Sfântul a fost și este, de asemenea, invocat pentru a vindeca pe mulți de surzenie, bâlbâială, fracturi, paralizie, poliomielită, artrită, febră, hemoragie, pietre și prostatită, de care el însuși a suferit când era în viață. Meningita, migrenele, ulcerul, cangrena și tuberculoza, toate „fug" din calea Sfântului Nectarie, pentru care absolut nimic nu este incurabil. Nenumărate minuni au fost consemnate în România, Australia, Canada, Anglia, Europa, Africa de Sud și Statele Unite. Acum, ca și atunci când era în viață, sfântul este neobosit în a împărți binefaceri pentru cei care se află în nevoi sau în suferință, întotdeauna întru slava lui Dumnezeu.

Creștinii imploră intervenția minunată a ierarhului și făcătorului de minuni, Sfântul Cuvios Nectarie, și pentru a ocroti pe ortodocși de atacul ereziei, împotriva căreia, în timpul vieții sale, a luptat și cuviosul părinte din greu pentru a-i păzi pe cei credincioși. Prin urmare, noi cinstim pe acest iubitor de virtute, care apare și în vremea noastră ca vindecător al tuturor tipurilor de boli, izbăvitor, salvator în orice situație și grabnic ajutător pentru cei aflați în nevoi și care au cerut mijlocirea lui în fața lui Hristos.

IX.5. Când sănătatea nu e un bine și despre medicină ca scop în sine

Făcând referire și la învățătura patristică pe care teologul ortodox Jean-Claude Larchet a prezentat-o succint în cartea sa *Theology of Illness*, în care pune în lumină abordarea patristică a medicinei, și pe care o remarcă, o evidențiază și o promovează cu succes Corinna Delkeskamp-Hayes, într-unul din studiile sale[264], putem preciza că o evaluare corespunzătoare a relației dintre boală și păcat are consecințe importante pentru cadrul valoric în care se situează medicina. Ce este considerat rău în termeni seculari, anume boala și suferința, ar putea fi la nivel spiritual – acolo unde sunt decise în ultimă instanță problemele de viață și de moarte – un bine. Marele scriitor bisericesc, Origen, aduce următoarele precizări în acest sens: „Uneori o vindecare pripită nu se dovedește a fi în folosul celor tratați dacă aceștia au căzut în greutăți din propria lor răspundere și din care ar fi fost eliberați prea ușor, pentru că în cazul acela ar fi apreciat prea ușuratic vindecarea răului, iar deoarece n-au luat măsuri de precauție pentru cazul unei noi îmbolnăviri, au căzut astfel din nou în aceeași nenorocire. Iată de ce, în cazuri asemănătoare, Dumnezeul cel veșnic, Care cunoaște cele ascunse și Care «știe toate mai înainte de a se face» (Istoria Susanei 42), amână, în bunătatea Sa, ajutorarea mai rapidă a oamenilor; mai bine zis, ajutorarea Sa constă în neajutorare, pentru că tocmai acest lucru este spre folosul lor"[265]. Altfel, subapreciind ca prea ușoare și

264. „Why Patients Should Give Thanks for Their Disease: Traditional Christianity on the Joy of Suffering", publicat în revista *Christian Bioethics*, Nr. 12, 2006, p. 213-228.

265. Origen, *Despre principii*, Cartea a III-a, XVII, 1, studiu introductiv, traducere, note de Pr. Prof. Teodor Bodogae, în col. PSB, vol. 8, Editura IBMBOR, București, 1982, p. 205.

lesne de vindecat rănile păcatului, să nu decadă din nou, și încă foarte repede.

Pe de altă parte, sănătatea perfectă, care este considerată un bine din perspectivă seculară, poate fi compatibilă cu moartea sufletului și poate, în plus, să reprezinte chiar o stare de uitare efectivă din partea lui Dumnezeu, în măsura în care lipsește un important stimul pentru autoexaminare și reorientare.

Nu este o sarcină ușoară, în epoca noastră în care sistemul medical este unul foarte bine dezvoltat din punct de vedere tehnologic și în care bolile tind a fi tratate ca fenomene în sine, izolate de cel care le suportă. Există riscuri ca pacientul să se transforme într-un obiect pasiv al intervenției terapeutice. Se așteaptă de la el să aibă deplină încredere în expertiza care ghidează acele intervenții. Chiar și teama naturală a oamenilor de moarte, a cărei amintire se acutizează prin experiența bolii, este absorbită de speranțele ridicate de progresul medicinii. Există riscul ca omul să nu aibă nici un folos sufletesc din vindecarea trupească, socotind că aceasta nu s-a făcut prin Dumnezeu, ci încrezându-se numai în medicină și în legile naturii și lăsându-se cu totul numai în seama lor. Această stare de lucruri, susține Larchet, prezintă și dificultăți pentru pacienți: pe de o parte, aceea de a-și asuma boala și a o aborda într-o manieră folositoare, purificatoare de suflet și, pe de altă parte, aceea de a-l face pe bolnav să creadă că starea sa și destinul său se află cu totul în mâinile medicilor, că nu există decât o soluție medicală pentru diferitele sale dificultăți, neexistând pentru dânsul un alt mod de a-și trăi boala și suferințele decât așteptând de la medicină vindecarea și ușurarea. Valorile dominante ale civilizației occidentale favorizează o astfel de atitudine.

Problema crucială, abordată într-un întreg număr al revistei *Christian Bioethics* de care am amintit deja[266], se referă

266. Este vorba de revista *Christian Bioethics*, Nr. 12, 2006.

prin urmare la modul în care creștinii, situați într-un cosmos căzut și împovărați cu o natură distorsionată, dar chemați spre intimitatea restaurată a iubirii de Dumnezeu, ar trebui să-și confrunte starea păcătoasă atunci când au de a face cu boala, suferința și experiența finitudinii umane.

Pentru această problemă, sursele patristice pe care le-a compilat Larchet oferă un cadru orientativ. Acest cadru este susținut, pe de o parte (1) de o derivare ontologică a bolii, suferinței și mortalității care a rezultat din nesupunerea lui Adam și, pe de altă parte, (2) de implicațiile istorice și teleologice ale mântuirii pentru impactul spiritual vindecător al experimentării suferinței, bolii și confruntării cu mortalitatea umană și, astfel, pentru motivul pe care creștinii, chiar în timp ce-și suportă curajos recuperarea, ar trebui să lucreze și la dezvoltarea capacității de a mulțumi pentru bolile lor.

O abordare specific creștină a medicinii trebuie să se opună predilecției „științifice" a medicinii seculare spre materialism. Pentru ca diagnosticul și angajamentele terapeutice ale medicinii să nu obtureze natura reală a coruptibilității umane, trebuie să aibă în vedere „moartea" sufletului ca principal factor care aduce boală și mortalitate creației bune a lui Dumnezeu. O perspectivă creștină impune asupra medicinii nevoia ca, în confruntarea cu mortalitatea și morbiditatea, să se confrunte cu realitatea păcatului. Dar trebuie să se confrunte cu acea realitate într-o solidaritate umană atotcuprinzătoare.

O abordare creștină a medicinii trebuie să recunoască rolul medicinii necesar în susținerea a ceea ce se află „dincolo" de problemele medicale ale pacienților. Medicina trebuie să recunoască faptul că afecțiunea și amenințarea morții sunt relevante pentru situația spirituală a pacientului. Trebuie, mai întâi de toate, să lase timp pacienților să mediteze asupra motivului bolii lor nu numai în perspectiva condiției

spirituale a umanității căzute în general, ci și din perspectiva valorii sale de diagnostic pentru responsabilitatea lor personală în agravarea acelei stări pentru ei înșiși. În alt doilea rând, o astfel de medicină trebuie să ajute pacienții să-și experimenteze recuperarea din boală ca fiind emblematică pentru restaurarea lor spirituală. Nu numai că întâlnirea persoanei cu boala slujește ca prilej pentru reflecție și pocăință, dar și pentru a reorienta prioritățile în viață ale bolnavului. Într-un mod similar, succesul unei terapii medicale ar trebui să indice bolnavului că, dincolo de ceea ce s-a realizat tehnologic, acel succes a fost susținut de mila divină, încurajând astfel pacientul ca, odată ce sănătatea îi este restabilită, să-și înnoiască eforturile spre o viață în Hristos, cooperând astfel cu recuperarea sa spirituală supremă. Deși nimic din toate acestea nu poate fi impus pacientului din afară și deși a încerca o astfel de impunere ar violenta respectul pentru libertatea umană pe care Însuși Dumnezeu o susține, conștientizarea de către personalul medical a unei astfel de „contabilități" duble divino-umane care guvernează eforturile curative ar putea încuraja în mod implicit pacienții să obțină acces la această dimensiune.

Noile tehnici medicale, biologice și genetice se dezvoltă în sensul unei depersonalizări crescânde, deoarece ele transformă bolile și suferințele oamenilor în entități independente și în probleme pur tehnice și, așa cum am subliniat mai sus, îl reduc uneori pe om la obiect al experienței, avându-se în vedere, în aceste cazuri, mai puțin ușurarea persoanei cât progresul științei sau al tehnicii, considerat ca scop în sine, sau chiar căutarea spectaculosului, aliat, în unele cazuri, și cu scopuri publicitare. Aceste noi tehnici medicale tind să facă din viața și din moartea înseși pure produse tehnice, făcând economie de relații personale și de valori umane fundamentale, de care omul are nevoie vitală de la zămislirea și până la moartea sa.

Din perspectivă creștină, lupta medicinii cu bolile oamenilor este justificată. Medicina luptă cu ceea ce aduc forțele răului și dorește să implementeze vindecarea. Succesul său în vindecare simbolizează mântuirea. Spre deosebire de sănătate, care este bună doar în măsura în care permite creștinilor să îndeplinească poruncile lui Dumnezeu, făcându-i astfel buni, remediile medicinii sunt decretate de Dumnezeu pentru ușurarea suferinței umane și evitarea unei morți premature. Și totuși, dacă lăsăm deoparte originea ei divină, cu alte cuvinte, dacă pacienții nu sunt învățați – ca în vindecările săvârșite de Domnul Hristos – să răspundă la recuperare prin slăvirea lui Dumnezeu și încetarea păcatului, atunci însăși medicina devine doar un idol. Distrage atenția celor care erau binecuvântați cu o corecție divină de la însuși scopul acelei corecții. O preocupare excesivă cu păstrarea sau restaurarea sănătății trupului constituie o astfel de idolatrizare. În context creștin, medicina – ca și boala – este un mijloc material al unui scop spiritual. Odată ce astfel de mijloace devin scopuri în sine, fie ca rău – într-un caz – fie ca bine în celălalt, ele se pot împotrivi însuși scopului lor, lăsând pacientul într-o stare mai rea decât anterior. Spre deosebire de boală, care reprezintă un rău doar în sens fizic (deci relativ), medicina, dacă este practicată doar ca scop în sine devine un rău în sens absolut și o expresie a înseși stării de păcat ale cărei rezultate trebuia să le elimine.

De aceea, atât Larchet în *Introducerea* la cartea sa amintită mai sus, cât și subsemnatul în volumul de față, ne propunem să reamintim perspective care să-i poată conferi un ajutor omului de astăzi pentru ca acesta să înțeleagă boala și diferitele forme de suferință legate de ea, dar și terapeuticile, vindecarea și sănătatea însăși, într-un cadru mai amplu decât cel oferit în general de civilizația noastră dominată de valori tehnice și materiale, și care să-i permită să și le asume mai bine. În primul rând, creștinii trebuie

ajutați să-și situeze mai bine aceste experiențe importante în cadrul legăturii lor cu Dumnezeu, cadru în care, ca toate realitățile umane, ele trebuie să-și afle sau, mai degrabă, să-și regăsească locul.

IX.6. Mare e în fața lui Dumnezeu medicul credincios, iubitor de oameni și neiubitor de arginți

Printre învățăturile sale mântuitoare pe care ni le îmbie să ni le însușim și să le transpunem în fapte, Sfânta Scriptură face referire și la respectul pe care îl datorăm medicilor. Astfel, în cartea Înțelepciunii lui Isus Sirah (cap. 38, 1) stă scris: „Cinstește pe doctor cu cinstea ce i se cuvine, că și pe el l-a făcut Domnul"; „Și doctorului dă-i loc că și pe el l-a făcut Domnul și să nu se depărteze de la tine, căci și de el ai trebuință. Că este vreme când și în mâinile lui este miros de bună mireasmă" (Isus Sirah 38, 12-13). Este o misiune mare, de maximă importanță, nobilă și sfântă aceea de a fi medic, de a ajuta la menținerea vieții și la sporirea ei, de a alina durerea și de a tămădui suferința. Sfântul Vasile cel Mare, unul dintre marii luminători ai Bisericii, numește medicina „artă", care ni s-a dat de către Dumnezeu, spre ajutor, căci ea ajută, atât cât se poate, pe bolnavi: „Fiecare artă ne-a fost dată de Dumnezeu ca ajutor pentru natura noastră slabă. Spre exemplu: agricultura ne-a fost dată întrucât cele ce cresc de la sine din pământ nu sunt îndeajuns pentru satisfacerea nevoilor noastre; apoi, arta țesutului, fiindcă purtarea îmbrăcămintei este necesară și pentru bună-cuviință și pentru apărarea de influența dăunătoare a aerului; și arhitectura (zidăria) la fel, și tot astfel și arta medicală. Deoarece corpul nostru, din cauza slăbiciunii lui,

este supus la diferite influențe păgubitoare, parte venind din afară, parte născute dinăuntru, prin mâncăruri, și suferă, când din cauza abundenței, când din lipsă, de aceea ni s-a dat de către Dumnezeu, conducătorul vieții noastre întregi, arta medicală, ca un model pentru vindecarea sufletului, pentru ca prin ea să se taie ceea ce este de prisos și să se adauge ceea ce este de nevoie. Căci, precum n-am fi avut nevoie de inventarea și munca agriculturii, dacă am fi rămas în paradisul desfătării, la fel n-am avea nevoie de nici un ajutor medical pentru înlăturarea durerilor, dacă am fi rămas liberi de orice durere, așa cum ne era dat după creare, înainte de cădere”[267]. Uriașa responsabilitate, greutatea misiei dar și cinstea și prețuirea de care se bucură cei care au răspuns chemării lui Dumnezeu pentru a îmbrățișa această artă au fost evocate succint de către același Sfânt Părinte: „Toți cei care vă îndeletniciți cu medicina știți că chemarea voastră înseamnă grija față de om. Și mi se pare că cel care pune știința aceasta înaintea tuturor celorlalte îndeletniciri, cărora își poate închina omul râvna, și-a găsit judecata cuvenită și nu s-a depărtat de ceea ce trebuie crezut; în schimb e tot atât de adevărat că de lucrul cel mai prețios dintre toate, care este viața, îți vine greu să fugi ca de ceva dureros atunci când nu poți reda cuiva sănătatea”[268].

În scrierile Spiritualității Ortodoxe mai vechi sau mai noi, ni se subliniază că este mare în fața lui Dumnezeu medicul credincios, fără de arginți, cu inimă primitoare și iubitor de oameni. Astfel, marelui Avvă și eremit egiptean Antonie cel Mare († 356) i s-a descoperit de la Dumnezeu în pustiu următorul lucru: „În oraș, există cineva asemenea ție, un medic care dăruiește din prisosul științei sale celor nevoiași și care cântă în fiecare zi Trisaghionul (cântarea

267. Sf. Vasile cel Mare, *Regulile mari*, Î. 55, R. I, în *col. cit*., p. 296-297.
268. Idem, *Epistole*, 189, în col. PSB, vol. 12, p. 183.

«Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte Fără de moarte, miluiește-ne pe noi» – n.n.) împreună cu îngerii”[269]. Se prea poate ca aceasta să fie sursa de inspirație pentru acele sintagme prin care credincioșii noștri îi numesc pe medicii buni, de vocație, competenți, animați de iubire, care știu să le asculte păsurile, să-i înțeleagă, să le explice limpede starea bolii și posibilitățile de vindecare, *îngeri în halat alb* și *mesageri ai vieții*, cărora nu se sfiesc a le săruta mâinile prin care Dumnezeu a lucrat vindecarea.

IX.7. Frământările unui medic priceput, devotat și misionar al lui Hristos

În volumul *Patericul secolului XX*[270], ni se istorisesc, printre altele, frământările unui medic pătruns de credință și de dragoste creștină, care, fiind un foarte bun specialist, medic priceput și devotat, dorea să devină, printre studenții săi, și un bun misionar al credinței creștine. Astfel, medicul la care se face referire, Gheorgos Papazahos, era – așa cum am amintit și mai sus – și profesor universitar la Facultatea de Medicină, Universitatea din Atena, Grecia. În dialogul cu interlocutorul său, Klitos Ioannidis, el îi semnalează una din convorbirile cu duhovnicul său – Părintele Porfirie Bairaktaris († 1991) – părinte duhovnicesc din Grecia, recunoscut și ca mare vizionar, încărcat de darurile Duhului Sfânt. Dialogul a decurs astfel:

„— La Universitate predau cardiografia ca disciplină opțională. Deoarece cardiografia prezintă un interes deosebit, fiind practicată de toți cardiologii, nu sunt studenți care să

269. *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu*, p. 49.
270. Klitos Ioannidis, *Patericul secolului XX*, p. 64-65.

nu vrea să urmeze acest curs. Astfel, de cele mai multe ori, amfiteatrul este plin de studenți. Le mai spun glume, anecdote, râdem împreună, îi iubesc, mă iubesc și ei – pe scurt, avem o relație cordială.

Astfel, de multe ori îmi venea în minte o idee pe care, în cele din urmă, i-am mărturisit-o părintelui Porfirie ca pe o dilemă de-a mea:

— Părinte, copiilor acestora le vorbesc ore întregi despre cardiografie. Ei primesc orice-aș spune eu. Și dacă-i iubesc și ei mă iubesc pe mine. În afară de cardiografie, pe care o vor folosi câți ani ... – douăzeci, treizeci, patruzeci, haide, cincizeci de ani de medicină – n-aș putea să le vorbesc și despre ceva duhovnicesc, ce durează o veșnicie? Să le spun să-L iubească pe Hristos, să se mărturisească, să se împărtășească și să se ducă la biserică ... Desigur, pe mine Universitatea mă plătește să predau cardiografia, nu să propovăduiesc. Și la urma urmei, poate că unii dintre studenți nu vor să le vorbesc despre asemenea lucruri, sau poate chiar nu cred în Dumnezeu. Dar de ce nu, vreodată, după ce voi termina lecțiile de cardiografie, pe care studenții le aplaudă, așa cum îi aplaud și eu pe ei, n-aș putea să le zic: «faceți un pas și către Hristos» ...

Ascultați ce mi-a răspuns părintele Porfirie:

— Și unde este dilema? Când te duci să predai, ești împărtășit?

— Da, părinte, sunt.

— Te împărtășești duminica?

— Mă împărtășesc cu binecuvântarea sfinției voastre.

— Atunci, în amfiteatru intră Însuși Hristos. La ce-ți mai trebuie cuvinte, dacă Îl ai pe Hristos în tine când vorbești la catedră? Lasă-i în pace. Să nu le spui nimic[271].

Klitos Ioannidis: Iată cum abordează lucrurile un om cu adevărat înduhovnicit, care trăiește prezența lui Hristos ...

---

271. Spune și tăcerea și așteptarea ceva.

Medicul Gheorgos Papazahos: Iar prin cuvintele sale, practic m-a determinat să mă duc întotdeauna împărtășit la amfiteatru”.

Fără îndoială că acest medic era mereu pregătit sufletește să primească Sfânta Împărtășanie, de care se îndulcea cu dezlegarea și binecuvântarea duhovnicului său, care era un părinte harismatic. Dacă tot am adus în atenție și această temă, subliniem că primirea Sfintei Împărtășanii mai des sau mai rar este o problemă nu foarte complicată; o rezolvă și Sfântul Ioan Hrisostom și alți Părinți, al căror răspuns dacă l-am rezuma, ar suna cam așa: Te pregătești des și cum cere Biserica pentru primirea Sfintei Împărtășanii? Atunci împărtășește-te des. Te pregătești rar? Împărtășește-te mai rar. Deci, cu alte cuvinte Sfinții recomandă primirea Sfintei Euharistii după o prealabilă și completă pregătire.

IX.8. Rugăciunea unui medic pentru pacienții săi

Medicul este cel prin care Bunul Dumnezeu lucrează și dăruiește bolnavului sănătate de cele mai multe ori. Înțeleptul Isus Sirah consemnează în cartea sa de înțelepciune că: „și el (doctorul) se va ruga Domnului, ca să dea odihnă și sănătate spre viață”. (Isus Sirah 38, 14).

Datoria unui medic bun nu se rezumă doar la a diagnostica și a prognostica, la modul cât mai exact, cu mijloacele și metodele cele mai avansate, cât și a înțelege, a asculta, a stabili o relație de încredere cu pacientul și familia sau apropiații acestuia.

Medicul credincios își recunoaște limitele și, fără a fi atins de mândrie și autosuficiență, apelează la un ajutor mai presus de puterile sale. Astfel, Hristos îi dăruiește medicului

înțelepciune și pricepere, și-i luminează mintea spre descoperirea bolii și aplicarea tratamentului. Medicul credincios, rugător, care-i iubește pe cei suferinzi și-i ajută, apropiindu-se de ei cu dragoste și bunăvoință, Îl interiorizează pe Hristos Care lucrează prin el pentru tămăduirea și mângâierea celui bolnav. Medicul de vocație și de bună credință se angajează solemn în a-și consacra întreaga viață în serviciul umanității și în a exercita această artă cu conștiință și demnitate, considerând sănătatea pacientului ca primul său scop.

Omul fiind bipolar (trup și suflet), aplicarea unui tratament complet trebuie să aibă acțiune atât asupra trupului cât și asupra sufletului. De regulă, medicii creștini iau în calcul acest fapt, fiindcă ei sunt chemați să slujească omul în integritatea sa de persoană cu trup și suflet și nu doar un trup bolnav sau nu *un caz* ori o boală. Astfel, spre binele bolnavului și vindecarea lui cu celeritate, acesta va fi îndrumat în a urma și un tratament sufletesc. Am întâlnit medici care mărturiseau că, în tratarea pacienților, au aplicat tratament complex, medicamentos, psihoterapeutic, au recomandat mersul la biserică, spovedania, slujbele, Maslul, s-au rugat ca Dumnezeu să-i lumineze pentru a găsi soluțiile optime pentru salvarea și vindecarea celor aflați în suferință, și au văzut efectul pozitiv al rugăciunilor și al Tainei Sfântului Maslu.

Același medic și profesor al Facultății de Medicină din Atena pe care l-am citat în subcapitolul de mai sus, anume Gheorgos Papazahos, neîntrecut căutător al comorilor cerești, care și-a dedicat întreaga activitate celor aflați în suferință, fiind continuu preocupat de tămăduirea pacienților încredințați lui, la un moment dat, într-un pelerinaj la Sfântul Munte Athos, l-a întrebat pe un Părinte:

„— Părinte, știu că rugăciunea inimii este o adevărată știință. Cu toate acestea, aș dori să vă întreb ceva, chiar dacă este un lucru naiv. Iertați-mă.

— Da. Întreabă-mă ce vrei.

— Este un lucru binecuvântat să am în buzunarul bluzei albe de la serviciu niște mătănii (albe și ele, ca să nu se observe), iar când merg cu ceilalți doctori pe la bolnavi pentru vizita medicală de fiecare zi, fără să știe doctorii de lângă mine, să spun de câteva ori «Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-L pe robul Tău ...», robul lui Hristos fiind următorul bolnav care așteaptă să fie consultat? Este un lucru binecuvântat sau este o parodie a rugăciunii inimii, care, în realitate, se face trecând prin anumite stadii, după o pregătire corespunzătoare și durează câteva ore?

Atunci, părintele s-a ridicat iute de pe locul său, m-a privit cu multă insistență și mi-a strigat:

— Ce spui, bre? Este binecuvântarea lui Dumnezeu. Să faci lucrul acesta în continuare. Și seara să te rogi mult. Jumătate de șirag de mătănii de-ale dumitale valorează mai mult decât șase ore de rugăciune de-ale noastre. Dar să fie șirag de o sută de bobițe, nu din acela mic.

Părintele ne-a explicat că rugăciunea inimii este completă pentru că este alcătuită din două părți. Prima parte reprezintă chemarea numelui lui Dumnezeu, «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu», care este o doxologie, prin care Hristos e recunoscut ca Domn și ca Fiu al lui Dumnezeu. Cea de-a doua parte este rugăciunea propriu-zisă: «miluiește-mă pe mine păcătosul». A doua parte trebuie rostită diferit față de prima. Prima parte trebuie rostită rar, în stil doxologic, iar ce-a de-a doua parte o spunem ca pe un plâns. Cuvintele «miluiește-mă pe mine păcătosul» trebuie rostite cu intensitate, implorându-L pe Dumnezeu, pentru ca El să ne poată trimite lacrimi. Dacă ne curg lacrimi din ochi, este semn că suntem cercetați de harul sfânt. Atunci, chiar să nu ținem mătăniile în mână, ajungem să comunicăm cu Dumnezeu”[272].

---

272. Klitos Ioannidis, *Patericul secolului XX*, p. 191.

Conștient fiind de efectele rugăciunii, Părintele Porfirie Bairaktaris, ale cărui butade le-am menționat și în subcapitolul anterior, lansa următoarea exortație unui medic: „În clipa în care consulți să te rogi lăuntric, spunând: «Doamne Iisuse Hristoase, miluiește pe robul Tău ...» astfel te vei ruga pentru fiecare suflet pe care Dumnezeu l-a trimis în mâinile tale. Să te rogi fierbinte lăuntric, iar harul lui Dumnezeu va atinge sufletul bolnavului. Toate acestea sunt taine, ceilalți n-ar înțelege nimic din ele, îi vei da medicamente conform științei tale, dar în cele din urmă va fi tămăduit de Hristos. Luând în brațe un copil mic, sau prinzând mâna celui mare, prin rugăciunea ta intensă și fierbinte îndreptată către Hristos, îi atinge harul lui Dumnezeu. Același lucru îl face orice preot în timpul oricărei Taine”[273].

S-au realizat multe studii asupra puterii taumaturgice a rugăciunii săvârșite cu credință, cu smerenie și *din tot sufletul* și efectele excepționale ale acesteia asupra întregului organism. Așa cum confirmă și recentele cercetări științifice, dacă medicul ar înălța o rugăciune atât pentru ca Dumnezeu să-l lumineze ca să aleagă cel mai bun medicament sau să opereze în modul cel mai înțelept și responsabil, acolo unde intervenția chirurgicală se impune, cât și spre ajutorul și tămăduirea bolnavului, iar acesta din urmă, la rândul său, dacă s-ar ruga fervent pentru sine însuși și însănătoșirea lui, șansele de vindecare ar fi sporite și înmulțite.

---

273. *Cf.* Pr. Todea-Gross Flaviu, *Medicul și preotul la căpătâiul suferind*, în vol. *Medicii și Biserica*, vol. I, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2003, p. 115.

X. Credință și vindecare

X.1. Necesitatea rugăciunii

Viața creștină este legată în chip deosebit de rugăciune. Sufletul care iubește pe Dumnezeu nu poate să nu se roage, fiindcă iubirea izvorăște din rugăciune și rugăciunea întreține iubirea. „Cel ce iubește pe Domnul își aduce aminte pururea de El și aducerea aminte de Dumnezeu naște rugăciunea”[274].

Dumnezeu ne-a înzestrat cu ceva cu care să putem menține legătura permanentă cu El, să ne dezlipim sufletul de lume și de cele lumești, pentru a-l pune în dialog cu Dumnezeu, ca să ne umplem de iubirea Lui și să ne unim cu El. Mântuitorul Însuși ne spune: „Intră în cămara ta și, închizând ușa, roagă-te Tatălui tău Care este în ascuns” (Matei 6, 6), îndemnându-ne astfel să intrăm în altarul inimii noastre.

Rugăciunea este „produsul” gândirii și a inimii încordate la maximum. Rugăciunea s-ar putea defini ca efortul conștient al omului de comunicare cu Dumnezeu spre o cât mai desăvârșită unire cu El. Pe scurt, ea este vorbirea sau comunicarea omului cu Dumnezeu. Ea este viața sufletului. Așa după cum trupul, dacă răsuflă înseamnă că este viu, iar atunci când încetează respirația încetează și viața, așa se întâmplă și cu sufletul celui ce nu se roagă, nu are viață și astfel creștinul nu poate câștiga viața veșnică, mai ales că rugăciunea este cheia Împărăției lui Dumnezeu. Deci, rugăciunea, ca respirație a sufletului, este pentru acesta ceea ce

---

274 Cuv. Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdii și iadul smereniei*, trad. de Pr. Prof. Ioan Ică și Diac. Ioan Ică jr., Editura Deisis, București, 1994, p. 62.

este aerul pentru buna funcționare a trupului. A nu te ruga înseamnă a lăsa pe Dumnezeu în afara existenței. Unora, agitația lumii contemporane, prealabila pregătire duhovnicească și greutatea concentrării spirituale care premerge sau însoțește rugăciunea, nu le mai înlesnesc sau nu le mai oferă lungi momente de meditație și rugăciune. Cu toate acestea, doar privegherea și stăruința în rugăciune eliberează, în același timp, pe cel ce se roagă, de grijile mărunte, împovărătoare și înrobitoare ale lumii acesteia, de preocupările, durerile și necazurile vieții cotidiene, deschizându-i, astfel, calea spre intrarea în deplina comuniune cu Dumnezeu. De aceea toți Sfinții Părinți vorbesc despre rugăciune ca fiind mai mult decât necesară vieții duhovnicești, aceștia aflându-se parcă într-o continuă emulație în a arăta foloasele ei. Ei preferau mai bine să nu existe deloc, decât să existe fără rugăciune.

În scrierile sfinților, suntem îndemnați să ne rugăm mult și în vreme de pace și de bucurie, și nu doar la vreme de încercări, ca să nu fim dovediți ca niște credincioși *de necaz*, care-și amintesc de Dumnezeu și se roagă Lui doar când au nevoie stringentă de ajutorul Lui. Noi trebuie să ne arătăm ca niște fii credincioși, care sunt ascultători în toată vremea de tatăl lor și comunică în permanență cu el. Omul nu trebuie să se asemene necuvântătoarelor care își fac simțită prezența și *strigă* la stăpânul lor doar atunci când le răzbește foamea sau simt oarece durere. Însă, mulți dintre noi recunosc că mai ales atunci când sunt cuprinși de felurite încercări, necazuri și suferințe, aleargă către ajutorul lui Dumnezeu pe care-l cer cu insistență și smerenie în rugăciune.

X.2. Hristos nu dorește să-l tămăduiască pe cel bolnav fără ca el să ceară ajutorul Lui

Omul nu este un obiect inert asupra căruia Dumnezeu Își exercită puterea divină, ci un fiu preaiubit, creat după chipul lui Dumnezeu, cu vocația de a deveni și după asemănare cu Acesta. Din marea Sa iubire față de om – preot și rege al creației, Hristos Domnul acționează imediat în atotputernicia Sa. El este prezent acolo unde este și bolnavul, rămâne lângă el, vrea să îl ajute, dar întâlnirea dintre ei, cel din urmă o poate propune sau invoca insistent prin rugăciune sau o poate refuza. De aceea El rămâne într-o așteptare smerită (Apocalipsa 3, 20) și nu săvârșește minuni care fie I-ar slăvi Persoana, fie ar constrânge pe om la o credință servilă, eludând poate personalitatea omului și neluând în seamă doleanțele lui. Astfel, Dumnezeu dorește ca omul să aibă și un folos sufletesc de pe urma acțiunii Sale taumaturgice și ca acesta să crească în virtute prin mulțumirea și recunoștința datorate lui Dumnezeu pentru vindecarea sa. Mântuitorul nu vrea să intervină asupra noastră fără voia noastră, fără să dorim ajutorul Lui, arătând aceasta prin chemarea numelui Său în rugăciune.

Împărtășirea slavei divine vindecătoare reclamă deci cooperarea de bunăvoie a pacienților, credința care să restaureze acea legătură originară corectă între Creator și făpturile Sale, care poate fi restaurată, prin supunerea adusă de acestea și prin deschiderea lor către Creator.

Prin Hristos se stabilește o comunicare între bolnavul credincios și imensa Viață și putere care este în Dumnezeu, o Viață care nu așteaptă decât să fie dorită pentru a intra în om și a-l izbăvi. De aceea așteaptă rugăciunile noastre însoțite de credință puternică, fapte bune și un suflet purificat

prin căință intensă și mărturisire (spovedanie) sinceră. Căci Dumnezeu nu poate să-l salveze pe om și să-l mântuiască fără consimțământul și participarea acestuia.

Durerea bolnavului cu inima înfrântă și smerită îl face pe acesta să ajungă la dumnezeiasca milostivire și să se arunce la picioarele Celui Răstignit. Rugăciunea lui atrage privirea miloasă și compătimitoare a lui Dumnezeu, și-L cheamă pe Fiul Său să Se întrupeze în el, să-l vindece și să-l transfigureze până la statura bărbatului desăvârșit.

X.3. *Fă-te sănătos, strigând la El!*

Nu este îndeajuns doar să conștientizăm că avem nevoie de ajutorul Lui și nici doar să intenționăm să-L cerem, ci e imperios necesar să începem efectiv rugăciunea intensă și fierbinte către Dumnezeu și atunci va trimite și Bunul Părinte ceresc belșug de har și de ajutor. În ceea ce privește modul săvârșirii rugăciunii, trebuie să ne rugăm ca și cum am avea în fața ochilor pe Hristos, să ne adunăm mintea asupra celor citite sau rostite, și să ne curățim inima de orice gând pătimaș. Ceea ce contribuie foarte mult la păstrarea atenției în timpul rugăciunii, este pronunțarea acesteia foarte rar, pentru ca fiecare cuvânt al ei să aibă ecou în mintea și inima noastră. La început, e necesar ca bunul creștin să se silească la rugăciune, dar cu timpul ea va începe să îi aducă bucurie și mângâiere. Această mângâiere îi face nevoința ușoară și îl încurajează să persevereze[275]. Chiar dacă la început nu se roagă cum ar trebui, el trebuie să continue rugăciunea, căci uneori din cantitate vine calitatea.

---

275. Sf. Ignatie Briancianinov, *Fărâmiturile ospățului*, traducere de Pr. Simeon Bruschweiller, Editura Episcopia Ortodoxă Română Alba Iulia, 1996, p. 80.

Rugăciunea trebuie să înceapă cu un cuvânt de mulțumire către Dumnezeu, urmând apoi recunoașterea păcatelor și abia după aceasta trebuie înfățișate cererile noastre înaintea Lui. Când ne gândim la rugăciunea de cerere, ne aducem aminte cu precădere de psalmistul David care cerea îndurarea și milostivirea lui Dumnezeu din varii motive. În rugăciunile de cerere către Dumnezeu, era formulat mai întâi motivul cererii, apoi promisiunea că vor fi păzite poruncile lui Dumnezeu. „Graiurile mele, ascultă-le Doamne! Înțelege strâmtorarea (strigarea) mea! Ia aminte la glasul rugăciunii mele, Împăratul meu și Dumnezeul meu, căci către Tine mă voi ruga Doamne” (Psalmul 5, 1-2).

La gândul că ar fi putut fi trecută cu vederea cererea sa, psalmistul insistă la Dumnezeu să-și „plece urechea” la rugăciunea lui: „Până când, Doamne, mă vei uita până în sfârșit? Până când vei întoarce fața Ta de la mine? Până când voi grămădi gânduri în sufletul meu, durere în inima mea ziua și noaptea?” (Psalmul 12, 1-2).

În clipele de grea încercare, când suferința și necazurile i-au înăbușit sufletul, psalmistul cere ușurare și mângâiere. Izbăvirea din abisul suferințelor, a încercărilor și a necazurilor este dorită și cu scopul de a se învrednici din nou de posibilitatea de a-L preamări pe Dumnezeu pe Care Îl uitase sau Îl mâniase prin nelegiuirile sale: „S-a umplut sufletul meu de răutăți și viața mea s-a apropiat de iad. Socotit am fost cu cei ce se pogoară în groapă; ajuns-am ca un om neajutorat, lăsat între cei morți ... Oare se vor cunoaște întru întuneric minunile Tale și dreptatea Ta în pământ uitat? Pentru ce, Doamne, lepezi sufletul meu și întorci fața Ta de la mine?” (Psalmul 87, 3, 4, 13, 15).

Există la unii creștini obiceiul ca atunci când cer ceva de la Dumnezeu prin rugăciune, să făgăduiască înaintea Lui o schimbare a lor proprie în bine, o lepădare de rele, o rugăciune mai atentă și mai intensă, însoțită de practicarea

virtuților și o perpetuă unire cu El, toate acestea ca să le fie auzite rugăciunile, însă e de stringentă nevoie de a împlini cu seriozitate maximă și efort sporit ceea ce făgăduiesc, căci altfel, își adaugă loruși păcate, călcând făgăduințele făcute înaintea Domnului.

Credința este condiția fără de care nu se poate intra în contact cu Dumnezeu. Ea înaripează rugăciunea, aceasta neputând zbura la ceruri fără credință. Sfinții Părinți mai arată că tot atât de important este și faptul ca rostirea cuvintelor rugăciunii să nu se întemeieze numai pe o înțelegere a sensului, ci să fie însoțită în inimă de un sentiment puternic. Sfântul Apostol Iacov ne asigură că doar cu o credință tare și o rugăciune puternică, intensă, stăruitoare, lucrătoare prin iubire, izvorâtă dintr-un suflet curat, se poate obține vindecarea celui bolnav și iertarea păcatelor sale: „Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica și de va fi făcut păcate se vor ierta lui" (Iacov 5, 15). Doar așa ajungem să dobândim – dacă Dumnezeu crede că ne sunt de folos – cele cerute în rugăciune; aceasta ne-o spune destul de categoric Însuși Mântuitorul: „Și toate câte veți cere, rugându-vă cu credință, veți primi" (Matei 21, 22).

Cât este de bine primită și de ascultată rugăciunea stăruitoare, se poate observa din Sfânta Scriptură. Sfântul Apostol și Evanghelist Luca scrie în cartea biblică Faptele Sfinților Apostoli că rugăciunile sutașului Corneliu au ajuns „înaintea lui Dumnezeu" (cap. 10, 4), întrucât „se ruga" lui Dumnezeu „totdeauna" (cap. 10, 2), căci, mărturisește Sfântul Iacov, „mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului" (Iacov 5, 16).

Dascăli în rugăciune ne sunt mai ales sfinții, care, în viața lor închinată rugăciunii, au atins trepte înalte de desăvârșire și au lăsat în scrierile lor sfaturi, îndrumări și butade în ceea ce privește rugăciunea. Astfel, cerere de rugăciune și de ajutor pentru boală i-a fost adresată și marelui Bătrân

Varsanufie de către un ucenic de-al său. Marele avvă i-a răspuns: „Frate moleșit și cârtitor, de ce te necăjești și de ce trimiți cereri departe, când ai pe Iisus stându-ți aproape și dorind să fie chemat de tine în ajutorul tău? Strigă către El: «Stăpâne!», și-ți va răspunde. Atinge ciucurele hainei Lui (Matei 9, 20) și-ți va vindeca nu numai această boală, ci toate patimile. Dacă mintea ta ar fi unde trebuie, nici mușcăturile șerpilor veninoși și ale scorpiilor n-ar putea ajunge la simțirea durerilor trupului. «Am uitat, zice, să mănânc pâinea mea de glasul suspinului meu» (Psalmul 101, 5-6). Nu te necăji. Mila lui Dumnezeu îți este aproape. Te îmbrățișez întru Domnul. Fă-te sănătos, strigând la El”[276].

Pentru cel suferind, paradigmă de dăruire în rugăciune, poate fi și marele scriitor bisericesc, Fericitul Augustin. La tronul Marelui Duhovnic, scriitorul apusean Îi înfățișează întreaga-i viață zbuciumată. El cere de la Dumnezeu ajutor cu căldura și avântul de care sunt impregnate toate rugăciunile sale, atât de profund gândite, trăite și cu măiestrie și sensibilitate formulate. „O, Adevăr, lumină a inimii mele, nu întunericul meu să-mi vorbească! Am lunecat la acest întuneric și m-am întunecat, dar și de acolo Te-am iubit. «Rătăcit-am ca o oaie pierdută; caută pe robul Tău, că poruncile Tale nu le-am uitat» (Psalmul 118, 176; Iona 2, 8; Isaia 30, 21; Iezechiel 3, 12). Rătăcit-am și mi-am adus aminte de Tine, am auzit glasul Tău spre mine (Psalmul 118, 176), ca să mă întorc, și abia l-am auzit din cauza tulburării poftelor mele nesățioase. Și, iată, acum mă întorc, clocotind și gâfâind, la izvorul Tău. Nimeni să nu mă oprească pe El să-l beau, și atunci voi trăi. Nu eu să fiu viața mea, rău am trăit, din cauza mea moarte mi-am fost eu însumi, în Tine încep să trăiesc. Tu grăiește-mi (...) Am crezut în cărțile Tale și cuvintele lor sunt foarte tainice”[277].

---

276. Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovnicești*, 514, în *Filocalia*, vol. XI, p. 488.
277. Fer. Augustin, *Confessiones — Mărturisiri*, cartea a XII-a, X, 10,

La *Pateric* ni se povestește, printre multe altele, și despre sfârșitul pământesc al fericitului Stareț Paisie Aghioritul († 12 iulie 1994), poate unul dintre ultimii mari asceți și mistici ai Sfântului Munte. Starețul a dus o viață duhovnicească foarte înaltă. „Cine ar putea povesti cu vrednicie și în amănunt marile nevoințe și izbânzi ale Starețului: desăvârșita nepătimire față de cele lumești, râvna lui fierbinte pentru credința ortodoxă și neîntrecuta lui iubire de oameni, privegherile, culcările pe jos, neîncetata nevoință a trupului și a sufletului, bunătatea și întreaga lui înțelepciune care uimea și puterile îngerești, simplitatea îmbrăcămintei sale și mai mult decât toate, maica virtuților, smerita cugetare?

În ciuda tuturor acestor virtuți, Dumnezeu a îngăduit să sufere de multe boli, pentru a-l curăți, precum aurul în topitoare și astfel să-l introducă în Împărăția Sa.

Trupul său istovit din pricina postului, a privegherilor și a nevoințelor duhovnicești, suferea atât de mult, încât este de mirare cum de a rezistat atâția ani și nu a cedat. Nemilostiva boală a cancerului, stomacul său chinuit, hemoragiile, problemele de respirație și altele, «care nu au număr», i-au făcut trupul foarte sensibil.

Starețul Paisie, în ciuda numărului mare de boli și a durerilor insuportabile care îl făceau să se asemene unui mucenic[278], rămânea întotdeauna liniștit. Niciodată nu s-a plâns lui Dumnezeu: «De ce Doamne ai trimis peste mine atâtea dureri? De ce o astfel de mucenicie zilnică și continuă?». Durerile le considera o binecuvântare cerească, iar

---

Traducere de Prof. Dr. Docent Nicolae Barbu, Editura IBMBOR, București, 1994, p. 364-365.

278. Chiar Starețul mărturisea despre greaua dar mântuitoarea suferință îndurată cu răbdare și mulțumire de către bolnavii de cancer: „Pentru că în ziua de astăzi nu mai avem sfinți mucenici, în schimbul lor, bolnavii de cancer sunt cei care umplu Raiul” (*Cf.* Klitos Ioannidis, *Patericul secolului XX*, p. 460).

bolile ca pe o dreptate dumnezeiască trimisă pentru păcatele sale, așa cum obișnuia să-i învețe pe alții. În această mucenicie și în iadul durerilor în care se afla, singurele cuvinte pe care le rostea sfințita sa gură erau: «Dulcea mea Măicuță! Dulcea mea Măicuță!». Și Maica Domnului îl auzea și-l întărea întotdeauna în durerile trupești, astfel încât să poată urca cu răbdare și fără să murmure muceniceasca Golgotă.

Dar într-o bună zi a lăsat cele pământești pentru cele cerești, cele trecătoare pentru cele veșnice și a mers să se odihnească în locașurile Maicii Domnului, având pe buze cuvintele: «Dulcea mea Măicuță!»”[279].

Redăm în cele ce urmează și pilduitoarea atitudine în fața bolii și a morții trupești a unui alt părinte athonit, și anume părintele Ilarion († 1864). Astfel, ni se istorisește că din vârsta copilăriei avea mare evlavie și dragoste către Sfântul Gheorghe care l-a ocrotit în toată viața sa. A fost botezat într-o biserică a Sfântului Mare Mucenic Gheorghe și și-a petrecut primii ani ai vieții, chiar și adolescența, la mânăstirile Tabakin și Tzursk, care aveau, de asemenea, hramul Sfântului Gheorghe. La sfârșit, s-a învrednicit să adoarmă întru Domnul sub acoperișul lui – într-o chilie cu o biserică închinată tot sfântului. „Cu o zi înainte de adormirea sa, Starețul l-a lăsat pe Părintele Sava să slujească la Chilia Sfântului Dimitrie. Îndată ce a rămas singur, starea sa s-a agravat și a început să se roage. Mai târziu, Părintele Sava, zicea că, aflându-se departe, a auzit vocea Starețului chemându-l: «Sava, Sava, Sava!». Întorcându-se, l-a găsit cu desăvârșire istovit; când l-au cuprins durerile morții, zicea:

«Slavă lui Dumnezeu! Am vrut moarte mucenicească, dar Domnul nu m-a învrednicit. Mi-a trimis însă boală ce poate

---

279. Arhim. Teofilact Marinakis, *Patericul Maicii Domnului*, traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2008, p. 132-133.

fi ceva mai mult decât mucenicia dacă sufăr cu stăruință și credință în voia dumnezeiască»"[280].

Aducem în atenție în acest sens și cuvintele pline de Duh ale celuilalt mare Paisie, și anume Sfântul Paisie Velicikovski – stareț al Mănăstirii Neamț († 1794) care nutrea următoarea convingere: „De va răbda cineva cele întristătoare, va dobândi și pe cele îmbucurătoare, că cel ce este tare întru cele amare, acela va dobândi și pe cele dulci"[281].

Marele duhovnic al Moldovei și al țării noastre, Cuviosul părinte Ilie Cleopa revelează cuvintele Sfântului Efrem Sirul care zice: „«Dumnezeu de la omul bolnav, două lucruri cere: să mulțumească lui Dumnezeu pentru boală și să se roage neîncetat». Numai atât. Nu cere post, nu priveghere, nu plecare de genunchi, nu culcarea pe jos, nu târzia mâncare, nu uscata mâncare, nu puțina mâncare, nu starea de toată noaptea, nu cere de la dânsul nimic, decât aceste două lucruri. Orice bolnav care crede în Hristos și are dreapta credință, atât trebuie să zică: «Muțumescu-Ți Ție, Doamne, că-mi dai suferință și certare! Mulțumescu-Ți Ție, Doamne, că mă iubești și mă cerți!»; și «Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!». Acestea se cer de la tot sufletul, fie bolnav, fie sănătos, dar de la bolnav numaidecât (...) Ferice de cel ce rabdă boala cu mulțumire, că Dumnezeu, văzând asta, îl vindecă fără doctori! Cine mulțumește lui Dumnezeu în boală, este un martir de bunăvoie"[282].

La rândul său, Părintele Rafael Noica, fiul marelui filosof Constantin Noica, descoperea creștinilor încă un prilej de rugăciune, care le este la îndemâna tuturor, îndemnându-i

---

280. Antonie Ieromonahul, *File de Pateric din împărăția monahilor: Sfântul Munte Athos*, p. 256.
281. Sf. Paisie Velicikovski, *Crinii țarinii*, p. 20-21.
282. Arhim. Cleopa Ilie, în vol. *Din cuvintele Arhimandritului Cleopa Ilie. Îndrumări duhovnicești pentru vremelnicie și veșnicie*, Ediție realizată de Ioan Gînscă, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2004, p. 27.

să așeze înaintea fiecărui „of” al lor („of, of, of, câte boli, încercări și greutăți vin peste mine”), cuvântul „Doamne”, adică: „Doamne, câte boli și greutăți mă încearcă etc.” Atunci fiecare „of” devine rugăciune, strigare către Părintele Cel ceresc.

Uneori, în rugăciunile lor, creștinii cer să dobândească de la Dumnezeu ceea ce li se pare că este bine și stăruie în cererea lor, fără a-I îngădui lui Dumnezeu să le dăruiască ceea ce El Însuși știe că le este folositor și de suflet mântuitor. Unii insistă în cererile lor, se întristează când nu le dobândesc repede, iar când le-au dobândit, nu sunt mulțumiți, ci solicită imediat altele. Alții, cărora li s-au împlinit doleanțele, sunt de-a dreptul decepționați, deoarece, cu toate că au obținut ceea ce au dorit, lucrurile nu au ieșit, totuși, așa precum și le-au închipuit. Se simt adânc mâhniți de a se fi lăsat duși de voința lor proprie, căci lucrurile nu se întorceau în favoarea lor, așa cum își închipuiau mai înainte. Cât de adevărate rămân astfel cuvintele Mântuitorului, Care a zis: „Știe Tatăl vostru cele de care aveți nevoie, mai înainte ca voi să le cereți” (Matei 6, 8). Cu toții suntem învățați de către Sfinții Părinți să ne ridicăm în rugăciuni și în cereri „deasupra voinței noastre proprii, când aceasta nu corespunde cu voința lui Dumnezeu. Numai atunci când, în toate acțiunile noastre vom cere să se împlinească voia lui Dumnezeu și când vom dobândi putere să înțelegem această voie sfântă a Lui, numai atunci ne vom împărtăși, cu adevărat, de beneficiile rugăciunii”[283].

Pilduitoare pentru toți bolnavii este și rugăciunea filosofului Blaise Pascal, înălțată lui Dumnezeu de pe patul de suferință, care învață că bolnavul trebuie, în rugăciunea sa, să ceară lui Dumnezeu să-i dăruiască ceea ce este mai bun și mântuitor pentru el și să se încredințeze voii Sale, punând voia lui Dumnezeu înaintea voii proprii, conformând astfel

283. Pr. Dr. Olimp Căciulă, „Să știi ce să ceri în rugăciune”, în *Biserica Ortodoxă* Română, Anul LXX (1952), Nr. 9-10, p. 625-626.

voia lui cu voia lui Dumnezeu: „Nu-ți cer nici sănătate, nici boală, nici viață, nici moarte, ci să dispui de sănătatea, de boala, de viața și moartea mea pentru slava Ta, pentru mântuirea mea și pentru folosul Bisericii și al sfinților Tăi, printre care nădăjduiesc să mă număr prin harul Tău (...) Fă ce voiești, dă-mi, ia-mi, dar conformează voința mea cu voința Ta, pentru că nu știu ce trebuie să cer. Doamne, nu știu decât un lucru: că e bine a Te urma și e rău a Te supăra”[284].

X.4. Rugăciunea lui Iisus – izvor de putere, de răbdare, sprijin și mângâiere pentru cel suferind

Luând ca punct de plecare îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „Rugați-vă neîncetat!” (I Tesaloniceni 5, 17), Sfinții Părinți ai Bisericii îi îndeamnă pe creștini la rugăciune nu numai la anumite momente ale zilei, ci toată viața, fiecare moment al ei să devină rugăciune, un dialog neîncetat cu Dumnezeu. Rugăciunea lui Iisus sau rugăciunea inimii sau rugăciunea minții în inimă a fost practicată, predată și comentată pe scară largă de-a lungul veacurilor de creștinismul răsăritean, urcând în tradiția Spiritualității ortodoxe până la timpurile apostolice. Această rugăciune neîncetată, care se mai numește și rugăciunea lui Iisus sau rugăciunea minții (pentru că la început ea se rostește cu mintea), sau a inimii, pentru că, după rugăciunea atentă și stăruitoare cu mintea în inimă, mintea coboară în inimă, este cunoscută îndeosebi în practica spirituală numele de isihasm[285].

---

284. *Cf.* Preot Prof. Vasile Fernea, *op. cit.*, p. 138.
285. „Isihie” în limba greacă înseamnă „liniște”.

În Spiritualitatea Ortodoxă, rugăciunea lui Iisus este chemarea continuă și neîntreruptă a Numelui lui Iisus, cu buzele, cu inima și cu mintea, având simțământul prezenței Sale, oriunde și oricând, chiar și în timpul somnului. Nu este sub cer nici un alt nume dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim” (Fapte 4, 12). Ea se exprimă prin aceste cuvinte: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!” Cel care se obișnuiește cu această chemare „capătă o mare mângâiere și nevoia de a o rosti mereu. După câtva timp, nu mai poate trăi fără această rugăciune, care curge în el de la sine, pretutindeni, mereu”[286].

Rugăciunea este rostită repetat, la început cu voce, mai târziu cu voce joasă sau în minte, adesea cu ajutorul unui șirag de mătănii. Cei care sunt în putere o însoțesc în chilii sau camere retrase, liniștite, cu metanii până la pământ și cu semnul crucii. Mulți practicanți ai acestei rugăciuni o leagă de respirație. „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu” se spune odată cu inspirația, iar „miluiește-mă pe mine păcătosul”, o dată cu expirația. Unii Părinți arată că se poate reduce textul rugăciunii la cuvintele „Doamne Iisuse” sau simplu la pomenirea repetată a numelui lui Iisus. Alții au arătat o anumită preferință pentru formula „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă!”. Totul a fost redus la câteva cuvinte și se găsește în conformitate cu îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „În biserică doresc să vorbesc mai bine cinci cuvinte cu mintea mea, ca să învăț și pe alții, decât zece mii de cuvinte în limbi” (I Corinteni 14, 19). În zilele noastre, călugării rostesc textul ei întreg: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul (păcătoasa)!”.

---

286. Olivier Clément, *Rugăciunea lui Iisus*, traducere din limba franceză de Măriuca și Adrian Alexandrescu, Editura IBMBOR, București, 1997, p. 26.

Mai întâi, nevoitorul se reculege, se întoarce spre sine însuși, în inima sa, pentru a putea să înlăture tot ceea ce l-ar putea sustrage de la dialogul său cu Dumnezeu. După ce a reușit să ajungă la liniștea interioară, cel ce se roagă se străduiește, prin intermediul câtorva cuvinte adresate lui Iisus, să se concentreze. Se încearcă „concentrarea gândului și păstrarea în memorie a numelui lui Iisus”[287]. Rugăciunea inimii este și „o meditație asupra cuvintelor rostite și a înțelesului lor, iar în faza rugăciunii mentale, cuvintele încetează, rămâne doar sensul lor și acest fel de rugăciune devine neîntrerupt și nu poate fi deranjat de nimeni și nimic”[288]. Pentru mulți dintre cei ce o practică, după o vreme, rugăciunea lui Iisus coboară în inimă, astfel încât aceasta nu mai necesită un efort conștient, ci curge de la sine.

Mai ales în zilele noastre este de folos această rugăciune, când omul modern pretinde că nu mai are timp să se roage. Dacă începem să practicăm puțin această rugăciune, vom descoperi că avem mai mult timp de rugăciune decât ne-am fi închipuit[289]. Omul se întărește duhovnicește prin pomenirea numelui lui Iisus pentru că nu este putere mai mare în cer și pe pământ, pentru că invocarea numelui lui Iisus înseamnă invocarea prezenței Lui, nefiind doar o simplă reluare autonomă și neîntreruptă a acelorași cuvinte și a unor exerciții de respirație, care pot deveni mecanice. Părintele Ghervasie Gașpar de la Mănăstirea Sihăstria (1925-1948) i-a mărturisit unui frate următoarele: „Îmi pare rău că mă duc din trup și n-am învățat mai bine rugăciunea lui Iisus! În toate necazurile mele numai cu aceasta m-am mângâiat”[290].

---

287. Pr. Dr. Mircea Basarab, „Rugăciunea lui Iisus”, în *Ortodoxia*, Anul XLVI (1994), Nr. 4, p. 62.
288. *Ibidem*, p. 71-72.
289. Olivier Clément, *Rugăciunea lui Iisus*, traducere de Măriuca și Adrian Alexandrescu, Editura IBMBOR, București, 1997, p. 9.
290. *Cf.* Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Patericul mănăstirilor nemțene*, p. 215.

Mărturisitorii și martirii români care au îndurat caznele închisorilor comuniste, din motive închipuite sau doar pentru simplu fapt că erau preoţi de vocaţie, intelectuali creştini sau credincioşi fervenţi ai Bisericii, au subliniat aproape la unison, că singurul suport, sprijin, întărire și mângâiere pentru ei în răstimpul acela de chin și groază a fost rugăciunea lui Iisus. Cu toții s-au simțit atrași de liniștea, bucuria, pacea și mângâierea oferite de rugăciune. În acea lume a închisorii, rugăciunea minții a însemnat o evadare, o regăsire a echilibrului spiritual, o reconfortare sufletească ce i-a ajutat să învingă frica, angoasa, singurătatea, lipsurile, persecuțiile etc. Această rugăciune i-a situat mereu în prezența lui Dumnezeu, indiferent de împrejurările grele prin care au trecut. Simțeau că nu sunt singuri și că Cineva îi întărește. Mulți au ajuns pe cele mai înalte culmi ale acestei rugăciuni. Doar pentru că au fost dispuși să învețe lecția rugăciunii, au putut depăși acele situații limită.

Mulți dintre confrații de celulă care nu au uzat de această armă tare a rugăciunii lui Iisus au cedat în fața groaznicelor suplicii la care erau supuși, unii dorindu-și chiar moartea, pentru că nu mai aflau resurse fizice sau sufletești de a continua, nemaiavând putere de a răbda groaznicele ordalii care se arătau a fi fără sfârșit și din ce în ce mai odioase. Însă cei ce rosteau neîncetat rugăciunea lui Iisus primeau putere dumnezeiască, sprijin, întărire, mângâiere și doar având acest suport dumnezeiesc au putut rezista. Rugăciunea era pentru ei singura pârghie de susținere. Pentru ei Hristos era totul. Rugându-L și invocându-L pe Hristos neîncetat, au devenit purtători de Dumnezeu (teofori).

Prin această stăruință în a rosti neîncetat cu mintea și inima rugăciunea lui Iisus, martirii închisorilor comuniste sunt paradigmatici pentru bolnavii încercați de grele dureri și suferințe. Acestora din urmă le-ar fi de mare folos duhovnicesc să înceapă și să stăruie în practicarea acestei rugăciuni.

Roadele ei sunt nespus de multe. Dulceața rugăciunii fierbinți a bolnavului îi poate chiar copleși simțirea durerii sale trupești.

În general, când rugăciunea este obișnuită și frecventă, influența ei în viața noastră duhovnicească devine foarte clară, omul începând să se vadă așa cum este, să își descopere egoismul, lăcomia, greșelile de judecată și orgoliul. Treptat, dobândește o pace interioară, o alinare, o mângâiere, o armonie a activităților nervoase și morale, o mai mare putere de a îndura boala, suferința de orice fel, persecuțiile, sărăcia, calomnia, grijile, pierderea celor dragi, durerea, boala și moartea[291].

Timpul folosit de cel bolnav în rugăciune „nu este timp pierdut, ci timp înveșnicit, sfințit și aducător de bucurie”[292]. Boala îl poate face pe cel suferind să fie mai receptiv la cuvintele Evangheliei, îl conduce către o viață reînnoită, Hristos Însuși coborând în iadul suferințelor lui și făcându-l părtaș Învierii Sale. Datorită rugăciunii, boala trupului nu slăbește bolnavului tăria sufletului. „Stai la rugăciune în ceasul pătimirii tale, ca să se risipească mai degrabă amărăciunea ta”[293].

Rugăciunea aduce celui ce se roagă ajutor harismatic. Prin rugăciune se purifică întreaga noastră conștiință. Lacrimile de pocăință și conștiința trează sunt roade ale rugăciunii, cel mai mare dar al rugăciunii fiind deplina transformare sau transfigurare a celui ce se roagă. Duhul omului ce se unește în rugăciune desăvârșită cu Duhul lui Dumnezeu, dobândește de la El luminare, întărire și curățire de păcate.

---

291. Dr. Alexis Carrel, *Rugăciunea*, trad. de Pan Izverna, Editura Învierea, Timișoara, 1999, p. 21.
292. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Comori ale Ortodoxiei. Explorări teologice în spiritualitatea liturgică și filocalică*, Ed. Trinitas, Iași, 2007, p. 11.
293. Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, p. 126.

Prin rugăciune, se revarsă bucuria și pacea Duhului Sfânt în sufletele noastre. Prin rugăciune, simțim că nu suntem singuri, ci cu Dumnezeu. Simțim ajutorul Lui în viața noastră în răbdarea durerilor bolii, a ispitelor și a necazurilor, ne întărim în credință, creștem spiritual în iubire față de Dumnezeu și de semenii noștri; rugăciunea ne ajută și ne întărește să împlinim poruncile lui Hristos în viața noastră, prin ea ni se luminează mintea să adâncim și să înțelegem Sfânta Scriptură, și să înțelegem că bucuriile duhovnicești sunt mult mai mari, mai intense și mai frumoase decât vremelnicele plăceri pământești.

Astfel, rugăciunea trebuie să reprezinte activitatea principală a bolnavului. La ceasul morții, credinciosul lasă în urmă toate lucrurile pământești și păstrează numai rugăciunea. Ea singură îl va conduce spre viața cea veșnică, căci Dumnezeu este veșnic și numai în unirea cu El, prin rugăciune smerită și intensă, va avea credinciosul parte de veșnicie.

X.5. *Dumnezeul meu, fă-l bine pe acela și dăruiește-mi mie boala!*

În viața Sfântului Pahomie se scrie că într-una din zile el a visat că membrii uneia din mănăstirile conduse de el se aflau într-o peșteră, legați între ei într-un șir, prin faptul că fiecare ținea de mână pe altul și tot șirul, având în frunte pe stareț, înainta spre o deschizătură în care se vedea lumina de afară. Alți oameni alergau continuu de colo până colo, prin întunericul peșterii, ascultând când de un glas, când de altul, care striga: „aici e lumina!” Alte șiruri mai mici se învârteau continuu în jurul unei coloane, fără să înainteze spre lumina de afară.

Imaginea se potrivește legăturii sobornicești dintre membrii Bisericii. Ei „se susțin unii pe alții, având în frunte pe preoții și ierarhii Bisericii, toți împreună înaintând spre lumina împărăției veșnice, având încă de pe pământ o oarecare arvună a ei. Îndată ce unul se rupe din lanț și rămâne de unul singur, rătăcește într-un întuneric fără ieșire, într-o neînțelegere a sensului existenței și al scopului ei”[294].

Pe bună dreptate, cu toții nutrim convingerea că Dumnezeu nu încearcă pe om peste puterea lui. Însă dacă nu-i vin în ajutor, la vremea suferinței, rugăciunile celorlalți, omul poate deveni nerăbdător din pricina slăbiciunii, așa cum remarcă marele bătrân filocalic – Sfântul Ioan[295], sau obosește repede și concentrarea-i lipsită de intensitate mai ales atunci când insul este cuprins de vreo boală letală ce-i macină ființa. La *Pateric* ni se istorisește că ucenicul unui mare avvă era grav bolnav. Bătrânul îl îndeamnă să nu lase rugăciunea, ci să o sporească. Revenind după un timp, ucenicul se afla în proximitatea morții. Bătrânul îl întreabă: „Te mai poți ruga?” „Nu mai pot”, răspunse șușotind ucenicul. Atunci bătrânul îl sfătui astfel: „Lasă rugăciunea, adu-ți aminte de Dumnezeu și că El este înaintea ta”.

Când se referă la rugăciunea noastră pentru cei suferinzi, Sfântul Atanasie cel Mare ni-l oferă drept pildă pe Sfântul Antonie, care, „cu cei ce pătimeau de vreo boală, pătimea împreună și se ruga împreună cu ei. Și de multe ori și în multe cazuri Domnul îl asculta. Dar nici când era auzit nu se trufea, nici când nu era auzit nu cârtea. Ci pururea el mulțumea Domnului, iar pe cei ce pătimeau îi îndemna la îndelungă răbdare și le făcea cunoscut că tămăduirea nu vine nici de la el și în general nu de la oameni, ci numai de la Dumnezeu, Care o dă când voiește și celor ce voiește. Cei

---

294. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Rugăciunile pentru alții și sobornicitatea Bisericii”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a, Anul XXII (1970), Nr. 1-2, p. 30.

295. *Scrisori duhovnicești*, 385, *Filocalia*, XI, p. 389-390.

ce continuau să pătimească primeau astfel ca pe un leac cuvintele bătrânului, învățând să nu se descurajeze, ci mai degrabă să fie cu îndelungă răbdare; iar cei ce erau vindecați erau învățați să nu mulțumească lui Antonie, ci numai lui Dumnezeu”[296]. Nu poruncind vindeca Antonie, ci rugându-se și chemând numele lui Hristos, spre a fi tuturor vădit că nu era el cel ce făcea aceasta, ci Domnul, Care Își arăta iubirea de oameni prin el și vindeca pe cei ce pătimeau. A Cuviosului Antonie „era numai rugăciunea și nevoința, de dragul căreia șezând în munte, se bucura de vederea celor dumnezeiești”[297].

Chiar Sfinții Apostoli cereau credincioșilor să se roage pentru ei (*cf.* Coloseni 4, 2-4; I Tesaloniceni 5, 25). La fel și marii Sfinți Părinți și scriitori ai Bisericii. Astfel, Sfântul Vasile cel Mare îi scrie lui Antioh următoarele: „Să mă primești în rugăciunile Tale și să rogi pe Domnul să nu mă părăsească, și, după cum m-a scos din primejdiile prin care am trecut, așa să mă mântuie și de altele care ar mai putea da peste mine, întru mărirea numelui Celui în Care ne-am pus nădejdea”[298]. Iar unei văduve, același autor îi transmite, în anul 374, prin intermediul unei scrisori următorul îndemn: „… cuprinde pe toți în comuniunea rugăciunilor. Într-adevăr de mare ajutor sunt cei care pot îmblânzi pe Dumnezeu prin rugăciunile lor! Fă și Dumneata lucrul acesta fără încetare. Căci și în vremea cât trăim în trup rugăciunea ne este de mare folos, iar când plecăm de aici ea ne servește drept provizie pentru veacul ce va veni”[299]. Sfântul Ioan Damaschin este convins că rugăciunea altora pentru bolnavi înduplecă pe Dumnezeu la milă și îndurare pentru aceștia: „Căci Domnul cel de oameni iubitor voiește să i se ceară și să împartă cele

---

296. Sf. Atanasie cel Mare, *Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, LV, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în PSB, vol. 16, Editura IBMBOR, București, 1988, p. 225.
297. *Ibidem*, p. 236.
298. Sf. Vasile cel Mare, *Epistole*, epistola 157, în PSB, vol. 12, p. 345.
299. *Ibidem*, epistola 174, p. 365-366.

cerute spre mântuirea făpturilor Sale și mai ales atunci se înduplecă cu totul, nu când cineva luptă numai pentru sufletul său, ci când face aceasta pentru aproapele”[300]. Fericitul Augustin ne pune în atenție o întâmplare minunată din viața sa, când rugăciunea celorlalți pentru el a avut un efect taumaturgic. Această experiență o prezintă ca mulțumire către Dumnezeu Care, rugat fiind de ceilalți „frați”, i-a adus vindecarea: „Atunci mă chinuiai cu durerea dinților și când s-a îngreuiat atât de mult, încât nu puteam vorbi, a coborât în inima mea ideea ca să stăruiesc pe lângă toți ai mei, care erau de față, ca să se roage pentru mine, să Te roage pe Tine, Dumnezeul mântuirii de orice fel. Și am scris acestea pe o tabletă de ceară și le-am dat ca să citească. De îndată ce ne-am plecat genunchii ca rugători a fugit acea durere. Dar ce durere? Sau cum a fugit? M-am speriat, o mărturisesc, Domnul meu și Dumnezeul meu, căci de la începutul vieții mele eu nu făcusem această experiență. Și mi s-au strecurat în adâncul sufletului semnele Tale; bucurându-mă în credință, am lăudat numele Tău”[301].

În ceea ce privește apelul pe care-l face bolnavul credincios către altul: „Roagă-te pentru mine, frate (sau părinte)!”, subliniem că acest apel este manifestarea conștiinței lui că depinde simultan de Dumnezeu și de aproapele. Bolnavul se angajează el însuși să se roage, când apelează la rugăciunea celuilalt; sau cel la care se face apelul pentru rugăciune adresează și el, la rândul său, un apel celui dintâi să se roage pentru el lui Dumnezeu[302].

---

300. Sf. Ioan Damaschin, *Despre cei adormiți în credință*, P. G. XCV, col. 252C.
301. Fer. Augustin, *Confessiones — Mărturisiri*, Cartea a IX-a, IV, (12), p. 192.
302. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, „Rugăciunile pentru alții și sobornicitatea Bisericii”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a, Anul XXII (1970), Nr. 1-2, p. 31.

Cu toții știm că se caută diverse modalități pentru a veni în ajutorul bolnavilor, și acestea constau, printre altele, și în implicarea spirituală a celor care se ocupă de tratarea omului bolnav, deci atât a medicilor cât și a rudelor sau celor apropiați bolnavilor. Pentru ca Preabunul Dumnezeu să asculte rugăciunea noastră și să-l tămăduiască pe cel bolnav, ea trebuie săvârșită cu durere, osteneală și jertfă de sine. Cuviosul Paisie Aghioritul ne învață chiar „să ne rugăm cu asemenea pornire: «Dumnezeul meu, fă-l bine pe acela și dăruiește-mi mie boala!». Și Bunul Dumnezeu, văzând neputința noastră de a purta boala, îl face bine și pe acela și nici nouă nu ne-o dă”[303].

X.6. Sfântul Maslu – Taina vindecării sufletești și trupești

Sfinții Apostoli, după Înălțarea Domnului Hristos la cer și după Pogorârea Sfântului Duh, trimiși și împuterniciți de Bunul Mântuitor, au continuat lucrarea tămăduitoare învățând și săvârșind minuni în numele Său. „Multe minuni și semne se făceau în Ierusalim prin Apostoli” (Fapte 2, 43).

Conform practicii Sfinților Apostoli, care „ungeau cu untdelemn pe mulți bolnavi și-i tămăduiau” (Marcu 6, 13) și potrivit îndemnului Sfântului Apostol Iacov din epistola ce-i poartă numele: „De este cineva bolnav între voi, să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe bolnav și-l va ridica pe el Domnul, iar de va fi făcut păcate se vor ierta lui” (Iacov (5, 14-15), Sfântul

---

303. *Mica filocalie*, traducere de Preot Victor Manolache, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, 2009, p. 32.

Maslu se săvârșea mai întâi de toate pentru cei bolnavi, pentru tămăduirea acestora, pentru a le readuce sănătatea fizică, socotită ca un dar al lui Dumnezeu și ca un semn al acțiunii Sale divine. Sfântul Maslu este una din Tainele Bisericii, prin care aceasta se roagă, prin sfințiții ei slujitori, pentru sănătatea bolnavilor, acordându-le iertarea de păcate prin ungerea cu untdelemn sfințit. „Denumirea de maslu este de origine slavă (de la cuvântul vechi-slav *maslo*, care însemnează untdelemn). Se mai întrebuințează și denumirea de *eleoungere* (ungere cu untdelemn)”[304].

Întrucât prin această sfântă Taină se cere și se dobândește nu numai vindecarea trupului, ci și iertarea păcatelor, se poate face Maslul nu numai pentru cei bolnavi, ci și pentru cei sănătoși, chiar și pentru copii, și nu numai o singură dată, ci de mai multe ori, orice om fiind virtualmente bolnav și muritor[305]. Căci în fond, cine este fără de păcat, cine este fără de suferință?

În practică, bolnavul pentru care se săvârșește în chip special Taina Sfântului Maslu, mai întâi se spovedește (atunci când e posibil), pentru ca să capete, prin dezlegarea dată de duhovnic, curățirea sufletului de păcate, care va fi pecetluită apoi prin Maslu, aducând după sine și tămăduirea trupului de boală[306]. Untdelemnul care alcătuiește materia Tainei Sfântului Maslu, binecuvântat fiind de preoți cu invocarea lui Dumnezeu, este sfânt, plin de darul dumnezeiesc al Sfântului Duh, având puterea de a curăți sufletul, prin iertarea păcatelor, și de a tămădui trupul, prin izgonirea bolilor, împărtășind mila și îndurarea lui Dumnezeu[307].

---

304. Ed. Cothenet, *La guérison comme signe du Royaume et l'onction des malades*, în vol. *La maladie et la mort du chrétien dans la Liturgie*, Roma, 1975, p. 101-125 și Preot Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica specială*, Editura IBMBOR, București, 1980, p. 426-427.
305. P. Evdokimov, *L'Orthodoxie*, p. 298-299.
306. Preot Prof. Dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 427.
307. *Ibidem*, p. 434.

Untdelemnul de la Maslu, arată „firea preacurată și netulburată a Sfântului Duh, Care, pătrunzând în noi ca untdelemn, ne hrănește în mod neînțeles și susține și face să crească luminarea în suflet, ca într-o candelă ce arde (...) neprimind din altă parte puterea de-a lumina decât din untdelemnul spiritual, care poate aprinde și susține în noi lumina dumnezeiască”[308]. Untdelemnul sfințit „închipuiește simbolic grăsimea și veselia”[309], precum și îndurarea și mila divină. Dacă făina binecuvântată la Sfântul Maslu este „chipul (tipul) vieții”, untdelemnul este chip „al bucuriei din nădejde, iar tămâia, al bunei miresme cea din fapte, din virtuți și din viața cea după lege”[310]. Totodată, untdelemnul este medicament, mijloc de însănătoșire, întrebuințat în acest scop din vechime.

Uneori, Maslul se împreună cu Agheasma mică. În acest caz, sfințirea apei se face înaintea maslului, dar stropirea casei și a bolnavului, cu cântările respective, se face la sfârșit, după ultima ungere a bolnavului[311].

Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește și despre untdelemnul din candelă ca despre o adevărată bogăție: „Bogățiile noastre cele mari aici se găsesc! Aici sunt toate nădejdile noastre. Ce nu este mare și înfricoșător aici? Masa aceasta este cu mult mai de preț și mai dulce, iar candela mai de preț

---

308. Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, Cartea a Treia, cap. I, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în col. PSB, vol. 41, Editura IBMBOR, București, 2000, p. 289.
309. Idem, *Glafire la Levitic*, Cartea Întâia a Glafirelor la Levitic, 2, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în col. PSB, vol. 39, Editura IBMBOR, București, 1992, p. 373.
310. Idem, *Închinare în Duh și Adevăr*, Cartea a Șaisprezecea, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în PSB, vol. 38, Editura IBMBOR, București, 1991, p. 550.
311. Preot Prof. Dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 433-434.

decât orice candelă. Și știu asta toți câți au scăpat de boli, ungându-se, cu credință și la vreme cuvenită, cu untdelemnul din candelă”[312].

Uneori, harul lui Dumnezeu „lucrează mai mult sau mai puțin direct asupra trupului, vindecându-l, deși chiar și în acest caz, se produc și întărirea sufletească și iertarea păcatelor celui bolnav. Alteori, vindecarea se produce mai mult prin întărirea puterilor sufletești; iar alteori, prin iertarea păcatelor nemărturisite, întrucât aceasta întărește sufletul și, prin suflet, și trupul. Dar prin harul acestei Taine se dă în mod principal vindecarea trupului. Numai când este rânduit de Dumnezeu ca bolnavul să moară, nu se produce acest efect principal, ci numai celelalte. Prin ungerea cu untdelemn sfințit, simțurile sunt curățite, sfințite, întărite în ele înseși împotriva ispitelor ce vin de la lucrurile din afară și de la forțele rele nevăzute prin mijlocirea lor”[313]. Astfel, în rugăciunile Maslului în care se cer deodată tămăduirea trupului, iertarea de păcate și tămăduirea de patimi, „eliberarea simțurilor de influențele rele și alungarea vrăjmașului, toate acestea se cer pentru ca bolnavul, devenit sănătos trupește și sufletește, să poată trăi o viață curată, închinată slujirii lui Dumnezeu”[314].

---

312. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, omilia XXXII, VI, în *col. cit.*, vol. 23, p. 401.
313. Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura IBMBOR, București, 1997, p. 136.
314. *Ibidem*, p. 137.

X.7.1. Multă binecuvântare ne izvorăște din moaștele sfinților. Cinstirea sfintelor moaște

Cinstirea sfintelor moaște își găsește un temei adânc în învățătura de credință a Bisericii Ortodoxe. Actul de cinstire a rămășițelor pământești ale sfinților apare în deceniile veacului apostolic și continuă în veacul următor. Mântuitorul Însuși vorbea despre calitatea deosebită pe care o dobândesc cei care se împărtășesc cu Trupul și Sângele Său, primind în felul acesta arvuna nemuririi. Sfântul Apostol Pavel ne încredințează că, „dacă ucideți, cu duhul, faptele trupului, veți fi vii". Faptul că Biserica a cinstit de la început sfintele moaște ne-o atestă, înainte de toate, Sfânta Scriptură.

După ce a fost tăiat capul Sfântului Ioan Botezătorul, „ucenicii lui au luat trupul lui și l-au înmormântat și s-au dus să-i dea de știre lui Iisus (Matei 14, 12). De asemenea, „bărbați cucernici au îngropat pe Ștefan și au făcut plângere mare pentru el" (Fapte 8, 2). Cunoaștem din istoria Bisericii câtă cinstire i-a fost acordată atât capului Sfântului Ioan Botezătorul, când a fost aflat, cât și sfintelor moaște ale arhidiaconului Ștefan, care au fost răspândite până la Constantinopol, și în Africa la Hippona, unde a slujit Fericitul Augustin.

Prețuirea arătată sfintelor moaște de către Biserică demonstrează atenția cu care ele au fost cinstite. Mai ales după încetarea persecuțiilor, relicvele sfinților au fost căutate, dezgropate, duse cu venerație, mai cu seamă în metropole bisericești și reședințe episcopale. Tot în această vreme, întrucât de timpuriu bisericile se zideau mai ales pe mormintele martirilor, se împărțeau moaște la toate bisericile spre a fi zidite în altarele lor.

O altă parte dintre moaște a fost depusă în interiorul bisericilor, antrenând pelerinaje spre locurile unde se aflau, prilej cu care Biserica celebra serviciile liturgice, în timpul cărora se săvârșea Jertfa euharistică și se cântau imnuri. De aceea, s-a procedat și la transportarea moaștelor din loc în loc, pentru a se înlesni credincioșilor pioși posibilitatea de a le cinsti după cuviință. Atunci când se reușea să fie recuperate din mâinile persecutorilor, osemintele martirilor erau așezate la un loc cuviincios, unde creștinii se adunau să serbeze acolo ziua martiriului și unde, fără îndoială, săvârșeau Sfânta Liturghie.

Credincioșii Bisericii Ortodoxe de pretutindeni au adus dintotdeauna sfintelor moaște un cult sobru și plin de evlavie. Astfel, din *Martiriul Sfântului Policarp* aflăm că „noi (creștinii de atunci – n.n.) am dobândit osemintele lui, mai cinstite decât pietrele prețioase și mai scumpe decât aurul, și le-am așezat la un loc cuviincios”[315]. Deci, moaștele mucenicilor au fost luate în ascuns de creștini, de cele mai multe ori de la locurile unde erau persecutați de împărații păgâni pentru credința lor și le-au păstrat cu devoțiune.

Între preoții și credincioșii care au îndurat moartea pentru Hristos în persecuția lui Dioclețian se numărau și preotul daco-roman Montanus și soția sa Maxima din cetatea Singidunum (azi Belgrad), locuită pe atunci de strămoșii noștri daco-romani. Pătimirea lor este descrisă în diferite *Martirologii*. Slujitorii demonilor au înecat în râul Sava pe Sfinții Montanus și Maxima. Valurile apelor traseră la maluri trupurile lor sfințite. „Întru ascuns, credincioșii le ridicară și le păstrară cu scumpătate, ca pe niște odoare de mult preț”[316]. Într-una din epistolele sale, Sfântul Vasile cel Mare scrie despre modul în care trebuie primite sfintele moaște,

---

315. *Actele martirice*, XVIII, 2, p. 39.
316. *Ibidem*, Martiriul Sfântului Montanus, presviterul din Singidunum, un preot daco-roman, p. 189.

atunci când sunt transportate dintr-un loc în altul: „... primiți-le cu atâta bucurie cu câtă vi le-au trimis paznicii lor. Nimeni să nu se îndoiască, nimeni să nu șovăiască; el e acel luptător nebiruit. Aceste oseminte le recunoaște Domnul, ele s-au luptat împreună cu sufletul fericitului. Ele și sufletul lui vor primi cununa la dreapta zi a răsplătirii lui”[317]. La rândul său, Sfântul Ambrozie al Milanului, într-una din scrisorile sale, amintește și el de rugăciunile ce se săvârșeau atunci când într-o localitate se primeau oseminte sfinte: „(...) să strângem, așadar, sfintele moaște și să le ducem într-o clădire vrednică de ele și toată ziua s-o prăznuim cu credincioasă supunere”[318].

Cultul sfinților se naște aproape indisolubil legat de cultul și cinstirea sfintelor moaște. Creștinii rânduiesc de timpuriu ca ziua în care martirii primeau cununa muceniciei să fie socotită drept zi de naștere în împărăția lui Dumnezeu și să fie cinstită și serbată la locul unde erau îngropate sfintele moaște. În epoca apostolică, nu numai trupul, ci și hainele și obiectele pe care le foloseau Sfinții Apostoli erau cinstite și mulți bolnavi se tămăduiau numai la trecerea peste ei a umbrei trupului Sfinților Apostoli.

Motivul pentru care Biserica cinstește sfintele moaște nu este numai unul de ordin comemorativ, în amintirea martirilor sau a celorlalți sfinți ai Bisericii, ci pentru că moaștele sunt cu adevărat sfințite, adică poartă pecetea dumnezeiescului, sunt purtătoare de har, întrucât s-au împărtășit de slava și puterea dumnezeiască.

Proslăvind sfintele moaște pentru puterea minunată ce le-a fost dată de Dumnezeu, creștinul ortodox cinstește însăși puterea dumnezeiască din ele.

---

317. Sf. Vasile cel Mare, *Epistole*, epist. 197, II, în *col. cit.*, vol. 12, p. 398.
318. Sf. Ambrozie al Milanului, *Scrisori*, scrisoarea a XXII-a, 13, traducere și note de Prof. David Popescu, în col. PSB, vol. 53, Editura IBMBOR, București, 1994, p. 127.

Norma de învățătură a Bisericii cu privire la cinstirea relicvelor a fost bine precizată, accentuându-se că cinstirea sfinților nu este adorare dumnezeiască, ci este venerare. În această privință, concluzia pe care o lansează Fericitul Ieronim este următoarea: „Noi nu adorăm creatura și nu-i slujim, ci cinstim moaștele martirilor pentru a adora pe Cel ai Cărui martiri sunt”[319].

Cinstirea pe care creștinii o aduceau sfintelor moaște și, în general, sfinților martiri, era bine definită în comparație cu cinstirea și închinarea pe care o aduceau Mântuitorului Hristos, „căci lui Hristos ne închinăm pentru că este Fiul lui Dumnezeu, iar pe martiri îi iubim, după vrednicie, ca pe ucenicii și imitatorii Domnului”.

Așa fiind, socotim potrivit să punem tuturor în atenție, ca o concluzie finală, cuvintele unui mare trăitor și dascăl al Bisericii, Sfântul Ioan Damaschinul, referitoare la cinstirea moaștelor sfinte: „Stăpânul Hristos ne-a dat ca izvoare mântuitoare moaștele sfinților, care izvorăsc, în multe chipuri, faceri de bine și dau la iveală mir cu bun miros. Nimeni să nu fie necredincios! Dacă prin voința Lui Dumnezeu a izvorât în pustie apă din piatră tare și din falca măgarului apă pentru Samson căruia îi era sete, este de necrezut ca să izvorască mir binemirositor din moaștele mucenicilor? Cu nici un chip pentru cei care cunosc puterea lui Dumnezeu și cinstea pe care o au sfinții de la Dumnezeu. În Legea Veche, era socotit necurat tot cel care se atingea de un mort, dar nu erau socotiți necurați înșiși morții. După ce însăși viața și cauza vieții a fost socotită între morți, nu mai numim morți pe cei care au adormit întru nădejdea învierii și cu credință în El. Cum poate să facă minuni un corp? Cum dar, prin ei, demonii sunt puși pe fugă, bolile sunt alungate, bolnavii se vindecă, orbii văd, leproșii se curăță, ispitele și

---

319. Fer. Ieronim, *Epistola 109 ad Riparium*, P. L. XXII, col. 907.

supărările se risipesc și se pogoară toată darea cea bună de la Tatăl luminilor? Cât de mult trebuie să te ostenești ca să găsești un sprijinitor care să te prezinte împăratului cel muritor și să pună pe lângă el cuvânt pentru tine? Dar nu trebuie cinstiți oare apărătorii întregului neam omenesc, apărătorii care se roagă lui Dumnezeu pentru noi? Da, trebuie să-i cinstim, ridicând biserici în numele lor, aducând roade, prăznuind pomenirea lor (...) Prin cele care Dumnezeu este cinstit, prin acelea se vor bucura și slujitorii Lui; de acelea de care Dumnezeu Se mânie, de acelea se vor mânia și ostașii Lui”[320].

Nu sfinții au trebuință de cinstirea noastră, ci noi dobândim mii de bunătăți ca urmare a cinstirii sfintelor lor moaște. Pentru folosul nostru primesc ei cinstea din partea noastră, chiar neavând trebuință de ea, pentru ca noi să putem primi rodul binecuvântării lor.

Cine nu crede în sfintele moaște nu crede nici în sfintele icoane, nici în lucrările sfințitoare ale Bisericii. Un lucru este greu de contestat fiind chiar apodictic, și anume că, în întreaga istorie a Bisericii, sfintele moaște sunt o prezență permanentă, ele constituind, alături de sfintele icoane, de slujbele Bisericii, de imnografia liturgică, repere fundamentale ale credinței noastre.

X.7.2. Puterea din trupul sfinților

Faptul menținerii osemintelor în stare de nedescompunere este o arvună a învierii și a calității distincte pe care o dobândesc aceste trupuri. Înțelegerea acestor probleme

---

320. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, traducere de Pr. Dr. Olimp N. Căciulă, București, 1938, p. 278.

ne-o sugerează chiar Vechiul Testament, prin acea întâmplare minunată când trupul unui mort, fiind aruncat peste osemintele proorocului Elisei, își redobândește viața (II Regi 13, 21), dovadă că virtuțile sufletești ale dreptului au animat și natura sa umană în forma ei materială, transfigurând-o. În acest sens, Sfântul Chiril al Ierusalimului scrie: „… Elisei a înviat doi oameni, pe unul pe când trăia (IV Regi 4, 20-35), iar pe altul după moartea lui (IV Regi 13, 21). Pe când era viu a săvârșit învierea prin sufletul său. Dar ca să se arate că trebuie să fie cinstite sufletele drepților și ca să se creadă că există o putere în trupurile acestora, mortul, aruncat în mormântul lui Elisei, a înviat când s-a atins de trupul mort al profetului. Trupul mort al profetului a săvârșit ceea ce săvârșise și sufletul lui. Trupul cel mort, care zăcea în mormânt, a dat viață mortului și, deși a dat viață, a rămas totuși mort. Pentru ce? Pentru ca nu cumva să i se atribuie numai sufletului minunea, dacă ar fi înviat Elisei. Acest fapt dovedește că în trupul sfinților, chiar dacă în el nu mai este sufletul, se află o putere datorită faptului că sufletul lor drept a locuit atâția ani în trup și trupul a fost vreme îndelungată slujitor al sufletului”[321]. Așadar, trăirea raportului personal cu Iisus Hristos într-o formă plenară reușește să prelungească starea de îndumnezeire atinsă de un astfel de viețuitor și asupra trupului său. După săvârșirea din viață, rămășițele pământești mențin puterea dumnezeiască din vremea când trupul lui era unit cu sufletul.

Este rânduit ca toți să meargă în mormânt, dar moaștele dovedesc neputrezirea, mai mult, sunt înhumate și, prin viziuni și arătări ale duhurilor drepților, sunt dezgropate, fac minuni, au un miros plăcut și își mențin firea.

Menținerea osemintelor sfinților în stare de incoruptibilitate este privită ca o arvună a nestricăciunii viitoare pe care o vor avea trupurile credincioșilor după înviere.

---

321. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, cateheza XVIII, 16, P. G. XXXIII, col. 1036B-1037A.

X.7.3. Moaștele sunt Biserica cea adevărată

Sfinții mucenici slujesc alături de Hristos, prin Hristos. În ei sălășluiește puterea Lui. Așa cum cei 24 de bătrâni, după cum citim în descoperirea Sfântului Evanghelist Ioan, slujesc în jurul Mielului (Apocalipsa 5, 8), la fel slujesc toți sfinții în jurul Lui. De aceea, sub inspirația Duhului Sfânt, Biserica a rânduit ca sfintele moaște să fie zidite înăuntrul sfintei mese, sub altar (Apocalipsa 6, 9). Sfântul Nicolae Cabasila observă: „Nimic nu e mai înrudit cu lucrarea sfântă a Tainelor lui Hristos decât mucenicii, căci numai ei seamănă cu Hristos și la trup și la suflet și la felul morții și întru toate (...) Așa că, dacă Hristos într-adevăr Se poate vedea și pipăi undeva în lumea aceasta, în carne și oase, apoi aceasta se poate în sfintele moaște. (...) Aceste moaște sunt Biserica cea adevărată”[322].

Ideea unei uniri tainice și a prezenței euharistice a Domnului în aleșii Săi are o însemnătate deosebită în cultul sfintelor moaște. Pe un vas de pământ ars, aflat în ruinele unei biserici vechi creștine, în care s-au păstrat osemintele unor martiri, sunt însemnate cuvintele: „În acest vas sfânt sunt adunate membrele lui Hristos”. Doar încă de pe când erau vii, Hristos era în măduva lor, iar după moartea lor, la fel, nu le părăsește osemintele, ci rămâne unit cu sufletele lor, așa cum unit și amestecat stă, acum, cu acest pumn de țărână neînsuflețită. Hristos rămâne prezent, și după moartea fizică a martirului, în sufletul și osemintele lui. Moaștele sunt un loc în care Hristos este prezent în har, într-un fel deosebit de apariția Lui în icoanele care-L reprezintă pe El.

---

322. Sf. Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, Traducere de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Sibiu, 1940, p. 131.

În moaște nu există chipul lui Hristos, ci Hristos este în mod minunat prezent în materia rămășițelor pământești ale sfinților. „La urma urmei, zice tot Sfântul Nicolae Cabasila, aceste moaște sunt Biserica cea adevărată și altarul cel adevărat, zidirea nu-i decât o imitare”[323].

X.7.4. Izvorăște multă binecuvântare din osemintele sfinților

Cele mai de preț odoare ale creștinilor din toate timpurile au rămas sfintele moaște. Cel mai de preț lucru pe care ți-l oferă călugării, în mănăstirile ortodoxe, spre închinare și sărutare, sunt sfintele moaște. Marile catedrale s-au străduit să dobândească moaștele unor sfinți spre a le păstra ca ocrotitoare și binecuvântare dumnezeiască.

Sfintele moaște dovedesc, o dată în plus, că, după lucrarea mântuitoare săvârșită de Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfânt, omul se poate întâlni cu Dumnezeu, dumnezeiescul se poate uni cu omenescul, peretele cel din mijloc fiind dărâmat.

Creștinul, simplu sau cultivat, se apropie de sfintele moaște pentru a le săruta cu evlavie, cu convingerea că se apropie de ceva care s-a sfințit, de ceva ce poartă în sine urmele împărtășirii de dumnezeiescul har, urmele atingerii de slava lui Dumnezeu. „Stai lângă mormântul mucenicului, îndeamnă în acest sens Sfântul Ioan Gură de Aur, dă drumul acolo la izvoare de lacrimi, zdrobește-ți inima, ia și binecuvântare de la mormânt! Ia binecuvântarea aceasta apărătoare în rugăciunile tale! Ai în minte necontenit istoria pătimirilor mucenicului! Îmbrățișează coșciugul mucenicului! Stai lipit

---

323. *Ibidem.*

de racla lui! Izvorăsc multă binecuvântare nu numai osemintele mucenicilor, ci și mormintele lor, și coșciugele lor!"[324]. Moaștele de sfânt martir, mort pentru păcat, strălucesc de locuirea într-însele a Duhului Sfânt[325].

Înfăptuirea unor lucruri minunate prin mijlocirea sfintelor moaște trebuie văzută prin credința că există o legătură specială între sufletul unui sfânt și osemintele lui, pe care moartea nu o poate distruge, în sensul că spiritul acestuia nu părăsește cu desăvârșire trupul, menținând astfel în moaște o putere dumnezeiască. Credința că sfinții rămân, prin această harismă, în osemintele lor, prelungind în ele o prezență a lor în duh, îi face pe credincioși să se simtă în legătură personală cu ei și, prin ei, cu Hristos. Credincioșii sunt convinși că rugăciunile sfinților mucenici sunt ascultate de Bunul Mântuitor, de aceea săvârșesc rugăciuni stăruitoare înaintea moaștelor mucenicilor, pentru ca aceștia să mijlocească la Hristos-Domnul pentru ajutorul și mântuirea lor. „Să venim, deci, necontenit la ei, să ne atingem de racla lor și să îmbrățișăm cu credință moaștele lor, ca să luăm binecuvântare de la ei. După cum ostașii, când își arată rănile ce le-au primit în războaie, vorbesc cu îndrăznire cu împăratul, tot astfel și mucenicii aceștia, când țin în mâini capetele ce li s-au tăiat și le înfățișează, pot să dobândească îndată de la împăratul cerurilor tot ce voiesc.

Așadar, cu multă credință, cu multă râvnă să ne ducem acolo pentru ca, primind multe și mari comori și de la vederea mormintelor acestor sfinți și de la auzirea luptelor lor pentru credință și de pretutindenea, să putem termina după plăcerea lui Dumnezeu călătoria acestei vieți și să ajungem cu multă încărcătură la limanul acela și să dobândim

---

324. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilie la Mucenici*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 474.
325. Sf. Grigore de Nyssa, *De vita S. Macrinae*, P. G. XLVI, col. 979A.

împărăția cerurilor, cu harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos”[326].

În alt loc, marele arhipăstor al Constantinopolului, vorbind despre sfintele moaște, le prezintă ca pe o comoară de mii de bunătăți: „Vindecare de trupuri beteșugite, iertare de păcate, pieire de răutate, iertare de boli sufletești, rugăciune stăruitoare, îndrăznire către Dumnezeu, roade duhovnicești, pline de bunătăți cerești. Roadele acestea se culeg mereu, și mereu cresc la loc, niciodată nu părăsesc pe cei ce le cultivă. Pomii cei sădiți în pământ dau rod o dată pe an; iar dacă nu-s culeși, când vine iarna, își pierd frumusețea lor, iar roadele se strică și cad. Moaștele sfinților, însă, nu știu nici de iarnă, nici de vară, nici de silnicia vremii și nici n-ai să le vezi vreodată lipsite de roade, ci totdeauna, cu toată frumusețea lor. Nu le atacă stricăciunea, nici schimbarea vremurilor. Câți n-am cules mii și mii de vindecări din această sfântă raclă (a Sfântului Mucenic Iulian – n.n.) de când s-a sădit trupul acesta în pământ, și rodul n-a pierit! S-au secerat lanurile, dar spicele nu s-au terminat! S-a scos apa din izvoare, dar vanele de apă n-au secat, ci curg, curg mereu și nu se opresc, și, lucru de minune!, apa ce izvorăște e totdeauna mai multă decât cea luată. Moaștele Sfântului nu fac numai minuni, ci ne îndeamnă să și filosofăm. De ești bogat, de te mândrești și dacă-ți este sufletul plin de îngâmfare, îndată-ți potolești mândria și-alungi îngâmfarea când vii aici, când vezi pe mucenic, când te gândești ce mare-i bogăția lui față de bogăția ta, și pleci de-aici cu multă sănătate-n suflet. Dacă ești sărac și te socoți disprețuit, îți râzi de bani și de averi când vii aici și vezi averea mucenicului și, plin de multă înțelepciune, așa te duci acasă! Și

---

326. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilie de laudă la Sfinții Mucenici Iuventin și Maximin care au suferit mucenicia pe timpul lui Iulian Apostatul*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 361.

dacă ar veni asupra ta necazuri, pagube, bătăi, vei căpăta de aici iarăși destulă mângâiere când ai să vezi că tu nicicând n-ai suferit atât cât a suferit acel sfânt mucenic. Văzut-ai cât de multe sunt roadele acestor rădăcini? Văzut-ai că sunt duhovnicești? Că se ating chiar de suflet?”[327].

Incoruptibilitatea, buna mireasmă pe care o răspândesc, semnele deosebite pe care le vădesc, credința și nădejdea în învierea și viața veșnică, cu care se hrănește spiritul, sunt felurite căi prin care sfinții slujesc după mutarea de aici prin moaștele lor.

X.7.5. Puterea vindecătoare a sfintelor moaște

Credincioșii Bisericii noastre au credința că prin atingerea și prin rugăciunile adresate sfântului, lângă moaștele lui, adeseori se înfăptuiesc vindecări și alte fapte minunate datorită legăturilor duhovnicești care se stabilesc între credincioși și persoanele reprezentate în icoane sau ale căror moaște s-au păstrat, și datorită lui Hristos – Izvorul sfințeniei – de Care se învrednicesc sfintele moaște. „Ați auzit, ba ați și văzut voi înșivă că mulți au fost curățiți de demoni, că foarte mulți chiar, când s-au atins cu mâinile de îmbrăcămintea sfinților, au fost vindecați de bolile de care sufereau. (...) Câte basmale, câte obiecte de îmbrăcăminte sunt atinse de sfintele moaște și prin această atingere devin lecuitoare! Toți se bucură să atingă acoperământul moaștelor și atingându-le să se facă sănătoși. Slavă Ție, Doamne Iisuse, că ai trezit pentru noi astfel de duhuri ale sfinților martiri, în

---

327. Idem, *Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Iulian*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 485.

acest timp, când Biserica Ta are nevoie de mari ajutoare de la Tine!”[328].

S-ar putea aduce multe mărturii din scrierile Sfinților Părinți cu referire la puterea tămăduitoare a sfintelor moaște. Însă, credem că mulți dintre creștinii zilelor noastre ar putea povesti despre cel puțin o vindecare minunată a unui bolnav incurabil, tămăduire primită în dar, ca rod al rugăciunilor sau al atingerii cu credință și devoțiune de raclele sfinților și moaștele lor.

Conchizând, putem spune că sfintele moaște sunt mărturia în lume a prezenței lui Hristos Care Și-a înscris cu mărire numele în osemintele aleșilor Săi. Cinstirea sfintelor moaște e o sursă inepuizabilă din care izvorăște certitudinea Învierii Domnului și convingerea învierii noastre viitoare, pentru a fi astfel întăriți în lupta împotriva păcatului și a morții.

---

328. Sf. Ambrozie al Milanului, *Scrisori*, scrisoarea a XXII-a, 9-10, în *col. cit.*, vol. 53, p. 126-127.

Bibliografie

Izvoare

- *** *Biblia* sau *Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988;
- Sfântul Atanasie cel Mare, *Epistola I către Serapion*, P. G. XXVI;
- Fericitul Augustin, *In Psalmo*, P. L. XXXVI;
- Idem, *In epistulam Ioannis*, P. L. XXXV;
- Idem, *De moribus Ecclesiae,* P. L. XXXII
- Idem, *Sermo XXXIV*, P. L. XXXVIII;
- Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, P. G. XXXIII;
- Sfântul Ciprian, *Despre folosul răbdării*, traducere din limba latină de Prof. Vasile Goraș, în vol. *Antologie din Scrierile Părinților Latini*, Editura Anastasia, București, 2000;
- Ava Dorotei, *Învățătura 6, 9*, P. G. LXXXVIII ;
- Sfântul Grigore cel Mare, *Dialoguri despre moarte*, traducere de George Bogdan Țâra, Editura Amarcord, Timișoara, 1998;
- Idem, *Cartea regulei pastorale,* Traducere, prefață și note de Preot profesor Alexandru Moisiu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996 ;
- Sfântul Grigorie de Nyssa, *De vita S. Macrinae*, P. G. XLVI;
- Idem, *Despre iubirea de săraci și despre binefacere*, P. G. XLVI, col. 453-490;
- Idem, *Marele Cuvânt Catehetic*, P. G. XLV;
- Idem, *Despre fericiri*, P. G. XLIV;
- Idem, *Despre sensul numelui de creștin*, P. G. XLVI;
- Sfântul Grigorie Palama, *Omilii*, vol. I, traducere de Constantin Daniel, revăzută de Laura Pătrașcu și stilizată de Răzvan Codrescu, Editura Anastasia, București, 2000;

– Sfântul Grigorie Teologul, *Despre dragostea față de săraci*, P. G. XXXV;
– Fer. Ieronim, *Epistola 109 ad Riparium*, P. L. XXII;
– Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Efeseni,* P. G. LXII ;
– Idem, *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, P. G. LXII;
– Idem, *Comentariu la Epistola către Corinteni*, P. G. LXI;
– Idem, *Comentariu la Epistola către Evrei*, P. G. LXIII
– Idem, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, P. G. LIX;
– Idem, *Comentariul la Psalmul 48, 1*, P. G. LV;
– Idem, *Contra anomeilor despre neputința de a înțelege pe Dumnezeu*, P. G. XLVIII;
– Idem, *Despre Cruce,* P. G. XLIX;
– Idem, *Despre dragostea desăvârșită*, P. G. LVI;
– Idem, *Omilia 35, 1 la Facere*, P. G. LIII;
– Idem, *Omilia 38 la I Corinteni*, P. G. LXI;
– Idem, *Omilia II, 8 la Epistola către Galateni*, P. G. LXI ;
– Idem, *Omilie în cinstea lui Lazăr*, P. G. XLVIII;
– Idem, *Omilii despre pocăință*, P. G. XLIX;
– Idem, *Omilii despre pocăință*, P. G. XLIX;
– Idem, *Omilii la Epistola a doua către Timotei*, P. G. LXII;
– Idem, *Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, P. G. LX;
– Idem, *Omilii la Matei*, P. G. LVIII;
– Idem, *Scrisori*, P. G. LII;
– Sfântul Ioan Damaschin, *Despre cei adormiți în credință*, P. G. XCV;
– Idem, *Dogmatica*, traducere de Pr. Dr. Olimp N. Căciulă, București, 1938;
– Sfântul Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos,* Studiu introductiv și traducere din limba greacă de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997;
– Sfântul Paulin de Nola, *Harul și mântuirea*, în vol. *Antologie din Scrierile Părinților Latini*, trad. de Prof. Vasile Goras, Ed. Anastasia, 2000;
– Pierre de Blois, *De duodecim utilitatibus tribulationum*, P. L. CCVII;

- Sfântul Vasile cel Mare, *Comentarii la Psalmi*, comentariu la psalmul XXXIII, în col. *Izvoarele Ortodoxiei,* Editura Librăriei Teologice, București, 1939;
- Idem, *Despre răbdare,* în vol. *Învățătură către fiul duhovnicesc*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2007;
- Idem, *Dumnezeu nu este pricinuitorul relelor*, P. G. XXXI;
- Idem, *Epistole*, P. G. XXXII;
- Idem, *Omilie cu prilejul foametei și secetei*, P. G. XXXI;

• La selecția tematică a citatelor Părinților și scriitorilor bisericești, s-au folosit următoarele ediții ale colecției *Părinți și scriitori bisericești*, apărută la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române din București:

Vol. I – *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere, note și indici de Preot Dr. Dumitru Fecioru, 1995.
Vol. II – *Apologeți de limbă greacă,* traducere, introducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Pr. Prof. Dr. Olimp Căciulă, Pr. Prof. Dr. Dumitru Fecioru, 1997.
Vol. III – *Apologeți de limbă latină*, traducere de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu, introducere, note și indici de prof. Nicolae Chițescu, 1981.
Vol. IV – *Clement Alexandrinul. Scrieri (Partea Întâi)*, traducere, introducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, 1982.
Vol. V – Clement Alexandrinul, *Scrieri (Partea a Doua). Stromatele,* traducere, cuvânt înainte, note și indici de Pr. D. Fecioru, 1982.
Vol. VI – Origen, *Scrieri alese (Partea Întâi). Din lucrările exegetice la Vechiul Testament*, traducere de Pr. Prof. T. Bodogae, Pr. Prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, studiu introductiv și note de Pr. Prof. Teodor Bodogae, 1981.
Vol. VII – Origen, *Scrieri alese (Partea a Doua). Exegeze la Noul Testament. Despre rugăciune. Filocalia*, traducere de Pr. Prof. T. Bodogae, Pr. Prof. Nicolae Neaga și Zorica Lațcu, studiu introductiv și note de Pr. Prof. Teodor Bodogae, 1981.
Vol. VIII – Origen, *Scrieri alese (Partea a Treia). Peri Arhon (Despre principii)*, studiu introductiv, traducere, note de Pr. Prof. Teodor

Bodogae, *Convorbiri cu Heraclide,* studiu introductiv, traducere, note de Pr. Prof. T. Bodogae, *Exortație la martiriu,* traducere: Pr. Prof. C. Galeriu, studiu introductiv și note de Pr. Prof. T. Bodogae, 1982.

Vol. IX – Origen, *Scrieri alese (Partea a Patra). Contra lui Celsus*, studiu introductiv, traducere și note de Pr. Prof. T. Bodogae, 1984.

Vol. X – Sfântul Grigorie Taumaturgul și Metodiu de Olimp, *Scrieri*, studiu introductiv, traducere, note și indici de Preot Prof. Const. Cornițescu, 1984.

Vol. XI – *Actele Martirice,* studiu introductiv, traducere și note de Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, 1997.

Vol. XII – Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri. Despre Sfântul Duh. Corespondență (Epistole)*, traducere, introducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, 1988.

Vol. XIII – Eusebiu de Cezareea, *Scrieri (Partea Întâi). Istoria bisericească. Martirii din Palestina*, traducere, studiu, note și comentarii de Pr. Prof. T. Bodogae, 1987.

Vol. XIV – Eusebiu de Cezareea, *Scrieri (Partea a Doua). Viața lui Constantin cel Mare,* studiu introductiv de Prof. Dr. Emilian Popescu, traducere și note de Radu Alexandrescu, 1991.

Vol. XV – Sfântul Atanasie cel Mare, *Scrieri (Partea I). Cuvânt împotriva elinilor. Cuvânt despre Întruparea Cuvântului. Trei cuvinte împotriva arienilor,* traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, 1987.

Vol. XVI – Sfântul Atanasie cel Mare, *Scrieri (Partea a Doua). Epistole. Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie,* traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, 1988.

Vol. XVII – Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri (Partea Întâi). Omilii la Hexaemeron. Omilii la Psalmi. Omilii și Cuvântări,* traducere, introducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, 1986.

Vol. XVIII – Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri (Partea a Doua). Asceticele,* traducere, introducere, indici și note de Prof. Iorgu D. Ivan, 1989.

Vol. XXI – Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri (Partea întâi). Omilii la Facere (I),* traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, 1987.

Vol. XXII – Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri (Partea a Doua). Omilii la Facere (II),* traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, 1989.

Vol. XXIII – Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri (Partea a Treia). Omilii la Matei,* traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, 1994.

Vol. XXIX – Sfântul Grigorie de Nyssa, *Scrieri (Partea Întâi),* traducere de Preot Prof. D. Stăniloae și Preot Ioan Buga, note: Pr. Prof. D. Stăniloae, indice: Preot Ioan Buga, 1982.

Vol. XXX – Sfântul Grigorie de Nyssa, *Scrieri (Partea a Doua). Scrieri exegetice, dogmatico-polemice și morale,* traducere și note de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, 1998.

Vol. XXXIV – Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilii duhovnicești,* traducere Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu, introducere, indici și note de Prof. Dr. N. Chițescu, 1992.

Vol. XXXVIII – Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri (Partea Întâi). Închinarea și slujirea în Duh și Adevăr,* traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, 1991.

Vol. XXXIX – Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri (Partea a Doua). Glafire,* traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, 1992.

Vol. XL – Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri (Partea a Treia). Despre Sfânta Treime*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, 1994.

Vol. XLI – Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri (Partea a Patra). Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan,* traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, 2000.

Vol. XLIV – Teodoret Episcopul Cirului, *Scrieri. Istoria Bisericească,* traducere de Pr. Prof. Vasile Sibiescu, 1995.

Vol. LII – Sf. Ambrozie al Milanului, *Scrieri. Partea întâi. Tâlcuiri la Sfânta Scriptură,* Traducerea opurilor a fost realizată de Pr. Prof. Teodor Bodogae, Pr. Prof. Nicolae Neaga și Prof. Maria Hetco, după textul latin publicat în colecția *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum,* Viena 1897-1902, 2007.

Vol. LIII – Sfântul Ambrozie, *Scrieri (partea a Doua). Despre Sfintele Taine,* traducere, introducere și note de Preot Prof. Dr. Ene Braniște, *Scrisori,* traducere și note de Prof. David

Popescu, *Imnuri,* traducere și introducere de Lector Dr. Dan Negrescu, 1994.
Vol. LVII – Sfântul Ioan Casian, *Scrieri alese. Așezămintele mănăstirești și Convorbiri duhovnicești,* traducere de prof. Vasile Cojocaru și prof. David Popescu, prefața, studiu introductiv și note de profesor Nicolae Chițescu, 1990.
Vol. LXIV – Fericitul Augustin, *Confessiones – Mărturisiri –,* traducere și indici de Prof. Dr. Docent Nicolae Barbu, introducere și note de Preot Prof. Dr. Ioan Rămureanu, 1985.
Vol. LXXI – Boethius și Salvianus, *Scrieri. Articole teologice și mângâierile filozofiei. Despre Guvernarea lui Dumnezeu,* traducere, note și comentarii de prof. David Popescu, 1992.
Vol. LXXV – Casiodor, *Scrieri. Istoria Bisericească tripartită,* traducere de Liana și Anca Manolache, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, 1998.
Vol. LXXX – Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua. Tâlcuiri ale unor locuri cu multe și adânci înțelesuri din Sfinții Dionisie Areopagitul și Grigorie Teologul,* traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, 1983.
Vol. LXXXI – Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Scrieri (Partea a Doua). Scrieri și epistole hristologice și duhovnicești,* traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, 1990.

• Din opera Sfântului Ioan Gură de Aur tradusă în limba română, am folosit următoarele lucrări:

– *Omilii la Facere* (I), traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987;
– *Omilii la Facere* (II), traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 22, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1989;
– *Cele dintâi omilii la Facere*, Traducere din limba greacă veche și note de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Biserica Ortodoxă, București, 2004;

– *Omilii la Matei*, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 23, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994;
– *Comentar la Evanghelia de la Ioan*, Traducere din limba franceză de Diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Satu Mare, 1997;
– *Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, Traducere de P.S. Teodosie Atanasiu, revizuită și îngrijită de Cezar Păvălașcu și Cristina Untea, Editura Christiana, București, 2005;
– *Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corintheni*, Traducere din limba elină, după ediția Oxonia, 1847 de Arhim. Theodosie Athanasiu, Egumenul Mănăstirii Precista Mare din Roman, ediție revizuită de Constantin Făgețean, Editura Sophia, București, 2005;
– *Comentariile sau tâlcuirea Epistolei a doua către Corintheni*, traducere din limba elină, după ediția Oxonia, 1847, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1908, Ediție revizuită de Constantin Făgețean, Editura Sofia, București, 2007;
– *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, Traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1852, de Arhim. Theodosie Athanasiu, Tipografia Editoare „Dacia”, Iași, 1901;
– *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, Traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1852, de Arhim. Theodosie Athanasiu, Tipografia „Dacia”, Iași, 1902;
– *Comentariile sau explicarea Epistolei către Filipeni a Sfântului Apostol Pavel*, Edit. Icos, 1998;
– *Comentariile sau explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel*, traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1855, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1905;
– *Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei a Sfântului Apostol Pavel*, Editura Nemira, București, 2005;
– *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei. Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit. Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, Editura Nemira, 2005;

– *Comentariile sau explicarea Epistolei către Evrei*, Traducere din limba elenă, ediția de Oxonia, 1862, de Theodosie Athanasiu, Episcopul Romanului, Tipografia Cărților bisericești, București, 1923;
– *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, Introducere și traducere Preot Victor Manolache, Editura Bizantină, București;
– *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007;
– *Primele patru omilii despre statui ale Sfântului Ioan Chrisostom*, Traducere din original de Stoenescu Apostol, Noua Tipografie „Profesională", Dimitrie C. Ionescu, București, 1908;
– *Predicile despre statui*, Partea a II-a, Traducere din original de Șt. Bezdechi, Editura Sfintei Episcopii a Râmnicului-Noului Severin, 1938;
– *Sf. Ioan Gură de Aur – Predici la duminici și sărbători*, traduse și orânduite după Duminicile și sărbătorile anuale ale Bisericii Ortodoxe de Episcopul de Roman – Melchisedek, Ediția a II-a, Editura Bunavestire, Bacău, 1997;
– *Omiliile despre pocăință*, Traducere din limba greacă de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998;
– *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, Traducere din limba greacă și note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002;
– *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință. Despre necazuri și biruirea tristeții*, Traducere de Pr.Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002;
– *Omilii la Postul Mare*, Versiune românească îmbunătățită, pornind de la ediția tradusă și îngrijită de Episcopul Roman Melchisedec (1893), în colecția „Comorile Pustiei", vol. 19, Editura Anastasia, 1997;

– *Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor*, Traducere din limba greacă și note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001;
– *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență. Despre rugăciune. Despre viețuirea după Dumnezeu*, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005;
– *Omilii și cuvântări despre educația copiilor*, Traducere din limba greacă de Pr. Marcel Hancheș, Editura Marineasa, Timișoara, 2005;
– *Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, Traducere din limba greacă, cuvânt înainte și comentarii: Walther Alexander Prager, Editura Herald, București, 2004;
– *Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi*, Editura Deisis, Sibiu, 2000;
– *Diavolul și magia*, Traducerea din limba greacă de Zenaida Anamaria Luca, Editura Panaghia, 2002;
– *Despre preoție*, Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998;
– *Problemele vieții*, traducere de Cristian Spătărelu și Daniela Filioreanu, Editura Egumenița;
– *Puțul și Împărțirea de grâu – 57 de predici de Sfântul Ioan Gură de Aur*, Editura Buna Vestire, Bacău, 1995;
– *Din ospățul Stăpânului*, Introducere, traducere, note și comentarii de † Irineu Slătineanu, Editura Adonai, București, 1995;
– *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență*, volum realizat de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003;
– *Cateheze baptismale*, Traducere din limba greacă veche de Pr. Marcel Hancheș, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2003;
– *Cateheze maritale*, Traducere din limba greacă veche de Pr. Marcel Hancheș, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2004;

– *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, Traducere de diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1994;
– *Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, în limba franceză de Jean Doublet, traduse în limba română de diacon Gheorghe Băbuț, Vol. I și Vol. II, Editura Pelerinul Român, Oradea, 2002;
– *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie. Despre tăria credinței. Despre propovăduirea Evangheliei și alte omilii*, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006;
– *Întru lauda sfinților mucenici*, Traducere din limba greacă, studiu introductiv și note de Petka Grigoriu, Editura Ars Longa, Iași, 2007;
– *Despre desfătarea celor viitoare. Să nu deznădăjduim. Nouă cuvântări la Cartea Facerii*, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008;
– *Scrisorile către persoane oficiale, către diaconița Olimpiada, către alte persoane*, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008;
– *Omilii la Ana. Omilii la David și Saul. Omilii la Serafimi*, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007;

• La selecția tematică a citatelor filocalice s-au folosit următoarele ediții ale *Filocaliei românești*: Humanitas (vol. I-VIII); Institutul Biblic și de Misiune al B.O.R (vol. IX și X); Episcopia Romanului și Hușilor (vol. XI); Harisma (vol. XII).

Dicționare și enciclopedii

– Bailly, Anatole, *Dictionnaire Grec-Français*, Hachette, Paris, 2000;
– Guțu, Gheorghe, *Dicționar Latin-Român*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Humanitas, București, 2003;
– Michel, A., *Mystère*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, Tome X, 2e Partie, Paris, 1928;
– Noye, Irénée, *Maladie*, în *Dictionnaire de Spiritualité Ascetique et Mystique. Doctrine et histoire*, tom X, Beauchesne, Paris, 1937;
– Sempe, Pierre, *Souffrance*, în *Dictionnaire de Spiritualité Ascetique et Mystique. Doctrine et histoire*, tom XV, Paris, 1937;

Cărți, studii și articole

– Abitbol, Maurice M., *Let`s talk about death. Breaking through old traditions and looking for a new peaceful approach*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2006;
– Antonie Ieromonahul, *File de Pateric din împărăția monahilor: Sfântul Munte Athos*, Traducere din limba greacă de ierom. Teofan Munteanu, Ediția a III-a, Editura Christiana, București, 2008;
– Avva Ammona, *Cuvintele Avvei Ammona*, în col. *Comorile pustiei*, vol. 3, Editura Anastasia, București, 1995;
– Avva Ioan Colov, *Viața, învățăturile și minunile Cuviosului Paisie cel Mare*, în col. *Comorile pustiei*, colecție îngrijită de Ignatie Monahul, Editura Anastasia, București, 1995;
– Avva Zosima, *Fericitul Zosima a început să învețe după ce întâi și-a pecetluit gura cu semnul Sfintei Cruci*, în col. *Comorile pustiei*, vol. 3, Editura Anastasia, București, 1995;
– Baider, L., Russak, S. M., Perry, S. et al., „The role of religious and spiritual beliefs in coping with malignant melanoma: an Israeli sample”, în *Psycho-Oncology*, 8, 1999;
– Basarab, Pr. Dr. Mircea, „Rugăciunea lui Iisus”, în *Ortodoxia*, Anul XLVI (1994), Nr. 4, p. 62;

– Bălan, Arhimandrit Ioanichie, *Patericul mănăstirilor nemțene*, Editura Trinitas, 2011;
– Idem, *Patericul românesc ce cuprinde viața și cuvintele unor sfinți și cuvioși părinți ce s-au nevoit în mănăstirile românești (secolele III-XX)*, Ediția a IV-a, Editura Episcopiei Romanului, 2001;
– Bernea, Ernest, *Cel ce urcă muntele*, Editura Agora, Iași, 1996;
– Boegner, Marc, *Le chrétien et la souffrance*, Éditions Berger--Levrault, Paris, 1955;
– Brady, M. J., Peterman, A. H., Fitchett, G. et al., „A case of including spirituality in quality of life measurement in oncology", în *Psycho-Oncology*, 8, 1999;
– Breitbart, W., „Spirituality and meaning in cancer", în *Revue Francophone de Psycho-Oncologie*, Nr. 4, 2005;
– Breitbart, W., Gibson, C., Poppito, S., Berg, A., „Psychotherapeutic interventions at the end of life: a focus on meaning and spirituality", în *Canadian Journal of Psychiatry*, 49, 2004;
– Breitbart, W., Rosenfeld, B., Pessin, H. et al., „Depression, hopelessness, and desire for hastened death in terminally ill cancer patients", în *The Journal of the American Medical Association*, 284, 2000;
– Braniște, Preot Prof. Dr. Ene, *Liturgica specială*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980;
– Carrel, Dr. Alexis, *Rugăciunea*, trad. de Pan Izverna, Edit. Învierea, Timișoara, 1999 ;
– Căciulă, Pr. Dr. Olimp, „Să știi ce să ceri în rugăciune", în *Biserica Ortodoxă Română*, Anul LXX (1952), Nr. 9-10;
– Chifăr, Nicolae Pr., *Teologie și spiritualitate patristică*, Editura Trinitas, Iași, 2002;
– Clément, Olivier, *Rugăciunea lui Iisus*, trad. de Măriuca și Adrian Alexandrescu, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997 ;
– Coniaris, Anthony M., *Vitamine duhovnicești pentru inimile rănite*, în românește de Maria Băncilă, Ed. Sofia, București, 2010;

- Cothenet, Ed., *La guérison comme signe du Royaume et l'onction des malades*, în vol. *La maladie et la mort du chrétien dans la Liturgie*, Roma, 1975;
- Daaleman, Timothy & Larry Vandecreek, „Placing religion and spirituality at end of life care”, în *Journal of the American Medical Association*, Nr. 284 (2000);
- Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, „Fericit este medicul care simte că Dumnezeu lucrează prin el”, în *Gazeta creștină*, Anul IV (2000), Nr. 73;
- DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Comori ale Ortodoxiei. Explorări teologice în spiritualitatea liturgică și filocalică*, Ed. Trinitas, Iași, 2007;
- De Souzenelle, Annick, *Iov sur le chemin de la Lumière*, Albin Michel, Paris, 1994;
- Fernea, Preot Prof. Vasile, *Suferințele omenești – cauze, explicații, foloase*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2005;
- Frankl, V. F., *Man's search for meaning*, 4th ed., Beacon Press, Boston, 1959/1992.
- Gall, Theodore, „Relationship with God and the quality of life of prostate cancer survivors”, în *Quality of Life Research*, XIII (2004);
- Gallup, Poll, *Spiritual beliefs and the dying process: a report on a national survey conducted for the Nathan Cummings Foundation and Fetzer Institute*, 1997.
- Greenstein, M., Breitbart, W., „Cancer and the experience of meaning: a group psychotherapy program for people with cancer”, în *American Journal of Psychotherapy*, 54, 2000;
- Ilie, Arhim. Cleopa, în vol. *Din cuvintele Arhimandritului Cleopa Ilie. Îndrumări duhovnicești pentru vremelnicie și veșnicie*, Ediție realizată de Ioan Gînscă, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2004;
- Isaac, Ieromonahul, *Viața Cuviosului Paisie Aghioritul*, Traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2005;
- Sfântul Ignatie Brancianinov, *Tâlcuiri la Patericul egiptean*, Traducere din limba rusă de preot Gheorghe Roșca, în col. *Comorile pustiei*, nr. 9, Editura Anastasia, București, 1996;

– Ioannidis, Klitos, *Patericul secolului XX*, Traducere de: Daniela Filioreanu, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, s. a.;
– Ioannikios, Arhimandritul, *Patericul atonit*, Traducere de: Anca Dobrin și Maria Ciobanu, Editura Bunavestire, Bacău, 2000;
– Kellehear, Allan, „Spirituality and palliative care: a model of needs”, în *Palliative Medicine*, XIV (2000);
– Koenig, H. G., Cohen, H. J., Blazer, D. G., et al., „Religious coping and depression among elderly, hospitalized medically ill men”, în *The American Journal of Psychiatry*, 149, 1992;
– Koenig, H. G., George, L. K., Peterson, B. L., „Religiosity and remission of depression in medically ill older patients”, în *The American Journal of Psychiatry*, 155, 1998;
– Kübler-Ross, Elisabeth, *Despre moarte și a muri*, trad. Mihail Pirușcă, Elena Francisc Publishing, București, 2008;
– Marinakis, Arhim. Teofilact, *Patericul Maicii Domnului*, Traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2008;
– Maton, Kenneth I., „The stress-buffering role of spiritual support: crosssectional and prospective investigation”, în *Journal for the Scientific Study of Religion*, XXVIII (1989), Nr. 3;
– McCoubrie, Rachel C. & Davies, Andrew N., „Is there a correlation between spirituality and anxiety and depression in patients with advanced cancer?”, în *Supportive Care Cancer*, XIV (2006), Nr. 4;
– McGrath, Alister, *Suffering*, Hodder & Stoughton, London-Sydney-Auckland, 1992;
– Meier, D. E., Emmons, C. A., Wallerstein, S., et al., „A national survey of physician-assisted suicide and euthanasia in the United States”, în *New England Journal of Medicine*, 338, 1998;
– Moadel, A., Morgan, C., Fatone, A., „Seeking meaning and hope: self-reported spiritual and existential needs among an ethnically diverse cancer patient population”, în *Psycho-Oncology*, 8, 1999;
– Morita, T., Tsunoda, J., Inoue, S., Chihara, S., „An exploratory factor analysis of existential suffering in Japanese terminally ill cancer Patients”, în *Psycho-Oncology*, 9, 2000;

– Nelson, C., Rosenfeld, B., Breitbart, W., Galietta, M., „Spirituality, depression and religion in the terminally ill”, în *Psychosomatics*, 43, 2002;
– Paisie Aghioritul, Cuviosul, *Mica filocalie*, Traducere: Preot Victor Manolache, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, 2009;
– Idem, *Părinți aghioriți. Flori din Grădina Maicii Domnului*, Traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2004;
– Sfântul Paisie Velicikovski, *Crinii țarinii*, Ediție îngrijită de Ignatie Monahul, în col. *Comorile pustiei*, vol. 12, Editura Anastasia, București, 1996;
– Paladie, *Istoria lausiacă*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993;
– Pinchon, Élise-Marie, „Bucuria la martirii din secolul al II-lea”, traducere de Simona Goicu, în rev. *Altarul Banatului*, Anul XI (L), Nr. 4-6, 2000;
– Stăniloae, Preot Prof. Dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997;
– Idem, „Rugăciunile pentru alții și sobornicitatea Bisericii”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a, Anul XXII (1970), Nr. 1-2;
– Taraskeshwar, Nalini, Vanderwerker, Lauren C., Paulk, Elisabeth et alii, „Religious coping is associated with the quality of life of patients with advanced cancer”, în *Journal of Palliative Medicine*, IX (2006);
– Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, Traducere din limba rusă de dr. Adrian și Xenia Tănăsescu, Editura Anestis, București, 2005;
– Thompson, Melvyn, *Cancer and The God of Love*, SCM Press, Norwich, 1976;
– Todea-Gross, Pr. Flaviu, *Medicul și preotul la căpătâiul suferind*, în vol. *Medicii și Biserica*, vol. I, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2003;
– Trofimov, Alexandru, *Sfântul Serafim de Virița (1866-1949). Patericul Viriței*, Traducere: Severin Alexandru, Editura Bunavestire, Galați, 2003;

- Tsamis Dimitrios G., *Patericul sinaitic*, în românește de Preot Profesor Dr. Ioan I. Ică, Editura Deisis, Sibiu, 1995;
- Ware, Kallistos, *Ortodoxia, calea dreptei credințe*, trad. de E. Chiosa, G. Jacotă și Pr. D. Ailincăi, Edit. Trinitas, Iași, 1993;
- Weill, Simone, *La pesanteur et la Grâce*, Librairie Plon, Paris, 1948;
- *** *Histoire des saints et de la sainteté chrétienne*, tome II, Hachette, Paris, 1986-1988;
- *** *Ne vorbește părintele Porfirie*, Traducere din limba greacă de Ieromonah Evloghie Munteanu, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, s.a.;
- *** *Limonariul pustiului athonit*, Apoftegme și Istorisiri ale părinților ce s-au nevoit în zilele noastre în pustiul Athos-ului, culese și tălmăcite din limba greacă de Pr. Dr. Constantin Petrache, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, 2011;
- *** *Pagini necunoscute de Pateric*, Traducere: Cristina Dogaru, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, 2011;
- *** *Pateric. Ziceri inedite ale Părinților pustiei*, traducere din limba franceză de Bogdan Cândea și Eugenia Cândea Șerbanovici, Editura Anastasia, București, 2009;
- *** *Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinților Bătrâni*, Ediție îngrijită de Pr. Petru Pleșa, Alba Iulia, 1999;
- *** *Patericul Lavrei peșterilor de la Kiev*, Traducere din limba greacă de Diac. Drd. Nicușor Morlova, Editura Bunavestire, Bacău, 2000;
- *** *Patericul Sarovului*, Traducere: Svetlana Ceapă, Editura Cartea Ortodoxă, Galați, s. a.;
- *** *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu*, Traducere, studii și prezentări de Cristian Bădiliță, Ediția a III-a adăugită, Editura Polirom, Iași, 2007.
- *** *The Great Synaxaristes of The Orthodox Church*, 1 November, Translated from the Greek, Holy Apostles Convent, Buena Vista, Colorado, 2002;
- *** *The Great Synaxaristes of The Orthodox Church*, 27 July, Translated from the Greek, Holy Apostles Convent, Buena Vista, Colorado, 2008;